

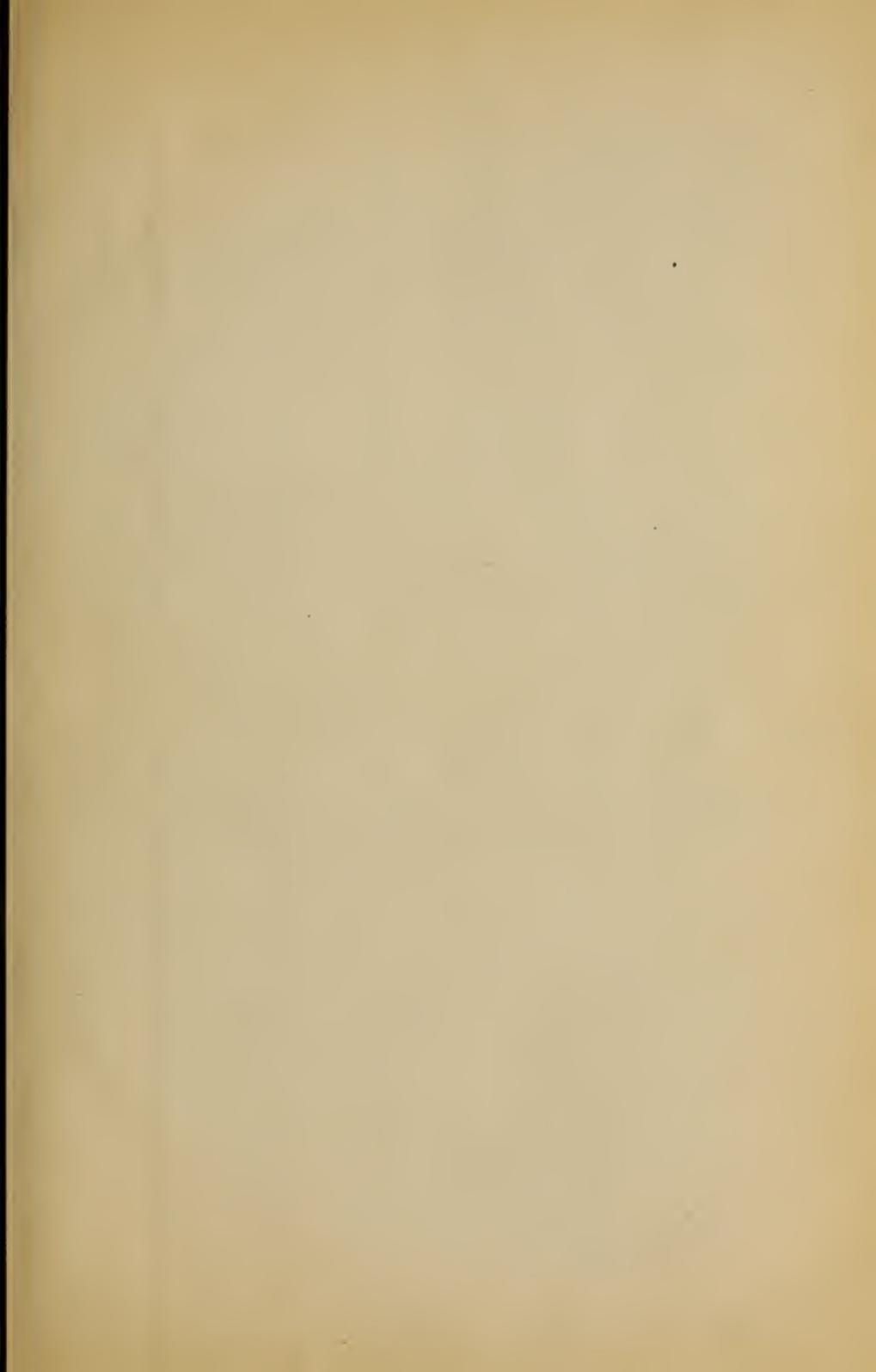

Glass _____

Book _____

WEBER COLLECTION

1187

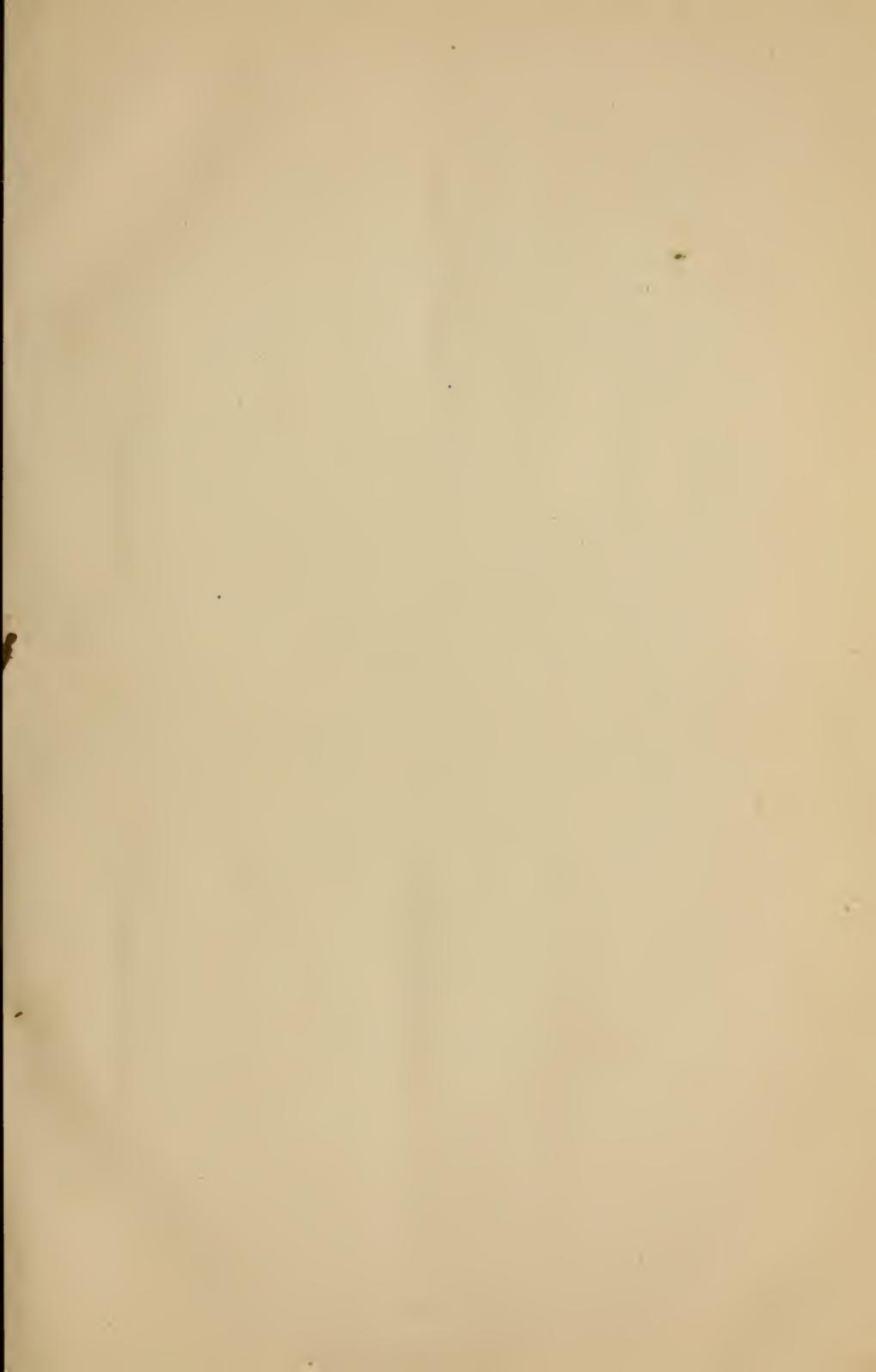

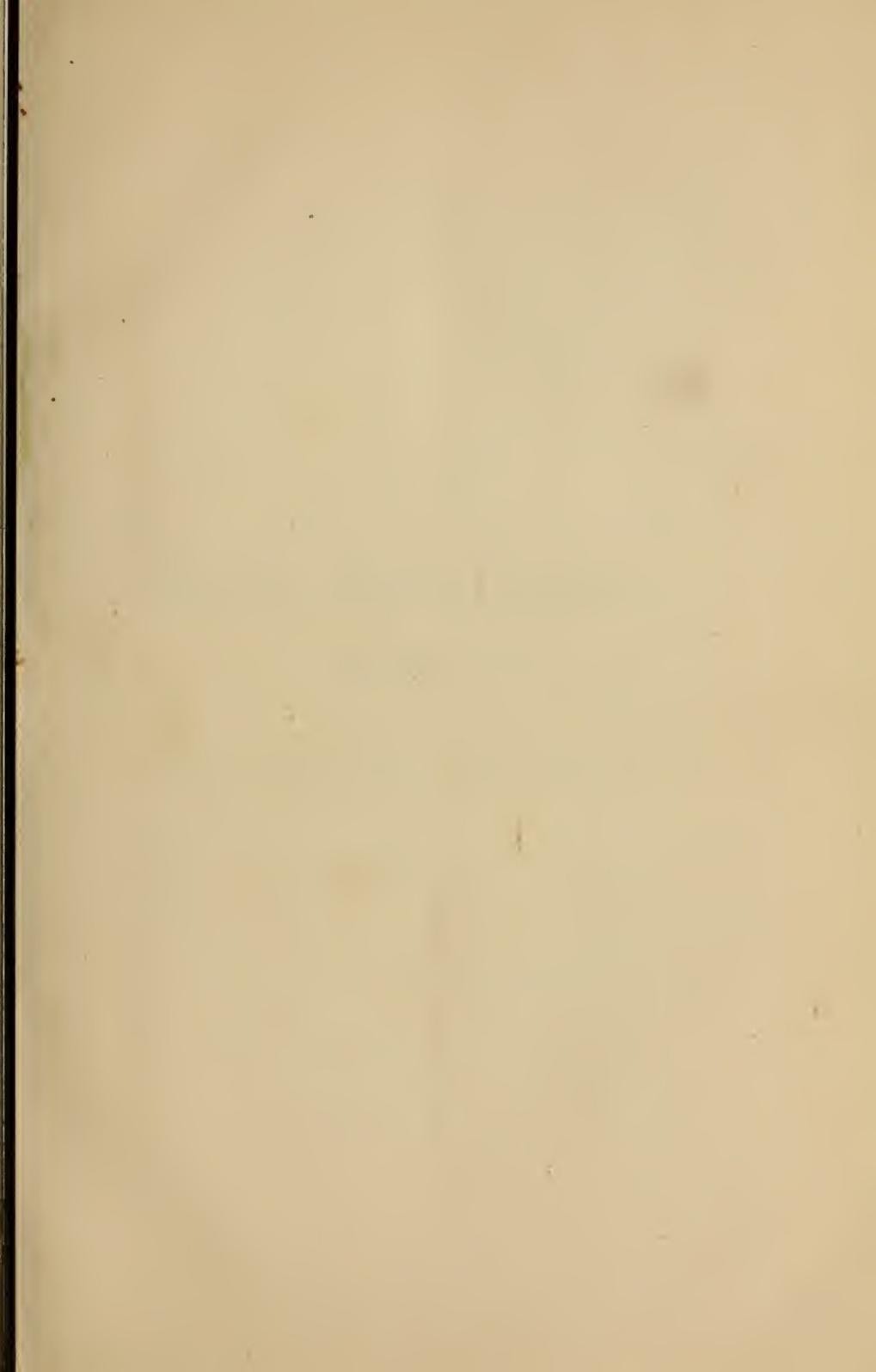
Bombay Sanskrit Series.

No. XIV.

VIKRAMĀNKADEVACHARITA.

Price. Rs. 1—5.

Bombay Sanskrit Series.

No. XIV.

VIKRAMĀNKADEVACHARITA.

Price Re. 1-5.

Bilhana, 11th cent.

The Department of Public Instruction, Bombay.

विक्रमाङ्कदेवचरितम् ।

THE

VIKRAMĀNKADEVACHARITA

A LIFE OF KING VIKRAMĀDITYA—TRIBHUVANA
MALLA OF KALYĀNA,

COMPOSED BY HIS

VIDYĀPATI BILHANA.

EDITED WITH AN INTRODUCTION

BY

GEORG BÜHLER.

Registered for copy right under Act XXV. of 1867.

Bombay :
GOVERNMENT CENTRAL BOOK DEPÔT.

1875.

All rights including that of copying the Text in its present
recension are reserved.

PK 3794
B62 V5
1875

WEBER COLLECTION.

61500

'06

BOMBAY :

PRINTED AT THE "INDU-PRAKASH" PRESS.

MS. B. 1. 17. fol. 60

THIS EDITION OF

THE VIKRAMÂNKAKÂVYA

IS INSCRIBED TO

W. H. STOKES, ESQ.,

BARRISTER-AT-LAW, SECRETARY TO THE GOVERNMENT OF INDIA,
LEGISLATIVE DEPARTMENT.

AS A TOKEN OF GRATITUDE FOR HIS EXERTIONS IN
PROMOTING THE SEARCH FOR SANSKRIT MSS.

INTRODUCTION.

I.

The recovery of *Bilhaṇa's Vikramāñkadevacharita*, or adventures of King *Vikramāditya*—*Tribhuvanamalla* of *Kalyāṇa*¹ furnishes the second specimen of a class of compositions, which though, probably, once numerous, seemed, until a few years ago, almost extinct. Like the *S'rīharshacharita*, the Life of *S'rīharsha* or *Harshavardhana* of *Thāpesar* by *Bāṇabhaṭṭa*, *Bilhaṇa's* poem is a panegyric in honour of his patron and protector. Considering that, with the exception of a certain number of religious and devotional works, the bulk of Sanskrit poetry proceeds from poets and *Pandits*, who lived under the protection of princes, it might be expected, that their gratitude would have secured to the Sankritist of these later days numerous works recording the lives and deeds of their patrons. But, curiously enough, lives of famous princes, like *Vikrama*, *Bhoja* and *Kumārapāla*, written by authors who lived centuries after them have been known long before Dr. Fitz Edward Hall made the find of the *Harshacharita*. Since then fourteen years have elapsed before a second work of the kind has turned up. The reason for the scarcity of such works is, I believe, the fact that the *Pandits* have a greater liking for the wonderful legends of the heroic age and for the no less marvellous stories of those kings whom, for one reason or another, they have lifted out of the sphere of matter-of-fact history and transferred to the regions of fiction. For the *Pandit Rāma*, *Arjuna*, and *Nala* are as much historical persons as *S'ivājī* or *Bājī Rāo Peshvā*, only they

1. See Report on the search for Sanskrit MSS. 1873-4.

appear so much more interesting to him, because their deeds are more marvellous and they are surrounded by the halo of sanctity that encircles the happier Yugas in which they are supposed to have lived. It is, therefore, no wonder that countless copies of S̄riharsha's adventures of King Nala should exist all over India, while, hitherto not one MS. of the author's Life of the 'New Sāhasāṅka' or of his History of the Rājās of Gauḍa has been discovered. The reason, why the Sanskritist longs in vain for works that could serve as foundations for his historical researches, lies not, therein, that the rulers of India found no contemporaries willing to chronicle their deeds, but therein that nobody cared to preserve historical works from destruction or to make them easily accessible by copying and recopying the original MSS. There is, however, a hope that at least some more poems like the *S̄riharshacharita* and the *Vikramāñkadevacharita* may still be found in a few copies in unexplored libraries especially in the Jaina Bhaṇḍārs. The Jesalmīr Bhaṇḍār, which I explored last year, is the first ancient library of the Jaina community, that has been thoroughly searched by a European Sanskritist. It furnished two historical works *viz.* besides the *Vikramāñkadevacharita*, a poem on the death of a Gauḍa king, who was conquered by a ruler of the name of *Yas'ovarman*, and its ancient catalogue bears witness that ninety years ago two MSS. existed one of which contained S̄riharsha's *Navasāhasāṅkacharita*, while the other was a copy of a work entitled *Hammiramardana*, or the Destruction of *Hammira*. I am firmly persuaded that, whosoever has the good fortune of opening the libraries at Pāṭhan in Northern Gujarāt, at Merta in Marwar and at other ancient seats of Jainism, will gain much more important results than I have obtained at Jesalmīr, where time and carelessness have destroyed a good many valuable MSS. The Jainas have collected for many centuries not only large

masses of works belonging to their own sacred literature, but, in a most catholic spirit, Brahminical books also of the most various contents. Hidden in subterranean vaults under the temples and sometimes concealed with great ingenuity, these collections have escaped the many dangers to which libraries have been subjected in so unsettled a country as India has been until very lately. It stands, therefore, to reason that the Jaina Bhaṇḍārs should furnish us, (as has been actually the case in Jesalmīr) with copies of those poems, which through a want of popularity, have disappeared from the Brahminical libraries, and of those treatises on philosophy, grammar and rhetorics, which, being superseded in the schools by improved works, have elsewhere been lost.

The importance of Charitas, like the S'rīharshacharita and the Vikramāṅkacharita lies chiefly therein that, however much a vitiated taste and a false conception of the duties of a historiographer Royal may lead their authors astray, the main facts which they relate, may be accepted as historical.

Bāṇa as well as Bilhāṇa look in the first instance to their fame as poets. They care more about a faithful observance of the rules of poetical composition, laid down by the Kāvya or Alāṃkāras'āstra, than about a faithful and accurate representation of the characters of their heroes and of the events in which they played a part. They waste therefore, page after page with similes and with elaborate descriptions of scenery or of the seasons, and of other matters which are of little importance for the chief subject of their works, but which according to the canons of the S'āstra, should form part of a Mahākāvya.¹

1. See Kāvyaḍars'a I. 16. Had Bāṇa avoided the abuse of similes, heaped one on the other, into which his admiration of Subandhu lead him, his S'rīharshacharita would comprise about 3,000 Slokas instead of 4,800. Bilhana, on his part might have compressed the subject matter of his Cantos VII.-XIII. into a very small compass if he had been

Their style is throughout so highly ornamented and hyperbolical, that it sometimes obscures the facts¹ and still more frequently leaves us in doubt about the importance of the events narrated. Thus *Bilhana* assures us boldly in the case of every expedition undertaken by the Châlukyas against the Cholas, that the latter were utterly extinguished, though shortly afterwards he has to confess that fresh movements of the hereditary foe forced the Châlukya prince to repeat his experiments in the art of annihilation. Another grave defect which arises from the poetical treatment of historical subjects, is that the intervals between the events narrated are rarely given with exactness. In this respect *Bâna* never makes exact statements, but always uses phrases such as ‘after some days, after many days.’ *Bilhana* follows the same practice with very few exceptions.

The same carelessness, which is shown about time, prevails also with regard to the description of the minor personages mentioned. *Bilhana* gives the names of the kings with whom Vikrama came into hostile or friendly contact in a few cases only and *Bâna* is often guilty of the same neglect. Finally the characters suffer as much as the events. The hero or heroes are painted all white and their enemies all black. Âhavamalla and Vikrama have no more individuality than Râma, Dushyanta or Purûravas. They are simply perfection and their enemies are entirely contemptible and wicked. But in spite of all these faults, and though the Charitas are neither historical compositions after the manner of the Greeks and Romans, nor even chronicles like those of our writers of the middle ages and of the Arabs and Persians, still they have a high value for a country like India, where the works of foreign travellers, inscriptions and

willing to spare his readers the hackneyed descriptions of the four seasons and the inventory of the charms of Vikrama’s bride Chandala-devî.

1 See e. g. *Vikram*. I. 102 and 103.

coins are the only available sources for most periods of the national history. Bâna's Harshacharita contains all the main facts given in the corresponding portion of Hiwen Thsang's narrative of his visit to Harshavardhana's court. But it adds many details and enables us to correct the Chinese traveller on many points where his bias in favour of Buddhism or imperfect information have led him astray. Again the numerous inscriptions of the Chalukyas of Kalyâna show that the facts related by Bilhaña of Vikramâditya and his family are generally speaking correct. Their accounts agree in the main with those obtained from the other sources; they may with proper care be used to rectify and to complete the information gained elsewhere.

Both the Charitas, which have become known, furnish also important contributions to the literary history of India. Bâna devotes nearly two Uchchhvâsas to his personal affairs and to the history of his family and mentions incidentally so many famous writers, that his work has become a regular landmark for the historian of Sanskrit literature. Bilhaña likewise, gives up one whole canto, the eighteenth and last, to a description of his country, and to an account of its rulers, of his family and of his own adventures. Though his statements are not as important, as those of Bâna, still they afford much curious information. It would seem that the poems on historical subjects always contained fuller accounts of their author's lives than is the case with works like the Raghuvams'a, the S'is'upâlavadha or the Naishadhiya. For in the Gaudavadha the second historical poem from Jesalmîr, the author also gives some account of his personal history and of his literary activity. This fact finds its explanation in the natural desire of the poets to secure their own immortality together with that of their patrons.

II.

The great amount of irrelevant matter which Bilhana has introduced into his poem makes it unadvisable to translate it. In order to make its important contents accessible to those students of Indian history, who do not read Sanskrit, it will suffice to give an analysis of its subject matter. This task naturally divides itself into two parts, an analysis of the history of the Châlukyas as given by Bilhana and an analysis of the poet's personal history. It will be most convenient to begin with the latter.

Up to the discovery of the Vikramânkakâvya, *Bilhana*, whose name is also spelt Bihâna, Vilhâna, Vihlâna, and even Behlâna,¹ was known to Sanskritists as the reputed author of a small erotic poem, called Bilhanapanchâs'ikâ or the fifty verses of Bilhana, which celebrates in most lascivious strains the beauty of a mistress of the poet. Prefixed to this work is, in some MSS. a Pûrvapîthikâ or introduction, which gives a romantic tale explaining its origin. It is stated there, that Bilhana was the tutor of *Chandalekhâ* or *S'as'ikalâ*, the daughter of *Râjâ Vairisimha* (Bersingh) of Gujarât. He used this position to persuade his pupil to what Hindus politely call a Gândharva marriage. His intrigue with the princess was discovered and he was condemned to death by the incensed father. On the way to the place of execution he composed, in remembrance of his mistress and of his joys, the Panchâs'ikâ. The poem

¹ The Jesalmîr MS. which almost entirely discards the use of *ñ* has in every place Vilhana. The form Behlana I have seen in a Surat MS. of the Panchâs'ikâ. I follow the usage of our Pandits, though I admit that Bihâna or Vihlâna may be the real name. This question cannot be decided satisfactorily until the etymology of the word has been found. Nasals and the letter *l*, though written after *h* are now invariably pronounced before it. For the formation of the word compare Kalhana, Sulhana, etc.

became known to the king before the fatal order was carried out, and affected him so much that he granted to the offender his life and the hand of the princess.¹ Professor Aufrecht has very justly denied the credibility of this story. There was no doubt a Chāpotkaṭa king of Anhilvāḍ, called *Vairisimha*. But he died A. D. 920,² one hundred years before Bilhaṇa's real date. Besides, according to the statement of my Pañdit Vāmanāchārya Jhalkikar, the MSS. of the Panchāśikā existing in the Karṇāṭa country, give different names for the king and his daughter viz. *Madanābhīrāma* and *Yāminīpūrṇatilakā* who lived in *Lakshmī-mandira*, the capital of *Panchālades'a*. Moreover the identical anecdote is told of another poet Chaura, to whom also in some MSS. the whole Panchāśikā is ascribed. Finally, as we shall see presently, in Bilhaṇa's own account of his life no mention of the story is made.

This account of Bilhaṇa's life together with some notices regarding the country of his birth and its rulers, is contained in the eighteenth and last Sarga of the Vikramānka-kāvya. The canto opens with a description or rather a hymnus in praise of *Pravarapura*, the ancient capital of Kashmīr, which was situated on the confluence of the Vitastā (Jhelam) and of the Sindhu. *Pravarapura* was, according to Bilhaṇa, not only the chief town in Kashmīr, but it surpassed in beauty all other cities, even Kuvera's town, Lankā and the town of the Gods.³ He

1 See Aufrecht Oxford Cat. p. 133b. I have seen another MS. containing this story in Bikauir, and a third in Ahmadabad.

The name of the king is according to the Ahmadabad MS. वैरसिंह, just as Aufrecht proposes to read for the वेरसिंह of the Oxford MS. But the correct form of the name is, I think वैरसिंह, as र and रि are often exchanged in Gujarāt MSS. and *Vairisimha* or Bersingh is a common Rajput name.

2 See Forbes Rasmala I. p. 42.

3 XVIII. 1. 15. 16.

praises it for its holiness, for the sanctity and learning of its Brahmans,¹ for its coolness in summer² and for the beauty of its groves, "which even those cannot forget who have reached the gardens of the celestials."³ He extols its women for their beauty,⁴ for their learning which allows them to speak Sanskrit and Prakrit like their native tongue⁵ and for their cleverness in acting.⁶

Among its buildings he mentions the Bhaṭṭārakamāṭha,⁷ the Agrahāras or Brahminical settlements, founded by Haladhara,⁸ the temple of Kshemagaurīvara near the Samgama,⁹ the Samgrāmakshetramāṭha and the Agrahāras established by king Anantadeva,¹⁰ the store-house near the temple of S'ankara, built by Ananta's queen,¹¹ the ancient temple of S'iva 'that still shows in its roof the hole, through which, king Pravara bodily ascended to heaven'¹² and the lofty palaces of the kings of Kashmīr.¹³

After the description of the town follow notices of two kings of Kashmīr and of their sons who apparently were the contemporaries of Bilhaṇa.

The first of these is king *Anantadeva*.

He is praised for his truthfulness, liberality and bravery. Of him it is said, that he made a successful war against the

1 XVIII. 1. 3-8.

2 XVIII. 2. 32.

3 XVIII. 18.

4 XVIII. 11-13, 17. 20-21.

5 XVIII. 6.

6 XVIII. 23, 29.

7 XVIII. 11; Rājatar. VI. 240.

8 XVIII. 19; Rājatar. VII. 214.

9 XVIII. 23; Rājatar. VII. 180.

10 XVIII. 24, Rājatar. VII. 185.

11 XVIII. 26; Rājatar. VII. 180.

12 XVIII. 28; Rājatar. III. 376.

13 XVIII. 30.

S'akas and Darads and afterwards an expedition as far as the Gangâ. He visited also, with his host and his harem the shores of the sacred Lake Mânasa. He ruled over Champâ, Dârvâbhîsâra, Trigarta and the dwelling of king Bhartula. He endowed Agrahâras in Vijayakshetra and built a Mâtha on an island in the Vitastâ.¹

His queen was *Subhaṭâ*, pre-eminent for wisdom and piety. "Neither Kâyasths expert in crooked writings, nor parasites skilled in subtle flattery, nor bards excelling in open praises, were allowed to plunder her; fortune, eager, as it were, to expiate her fickleness, went from her hands solely to the houses of Gods and Brahmans." She built a college, called after her own name, and a temple of S'iva on the Vitastâ.²

Her brother *Kshitipati*, lord of Lohara was a great warrior, a patron of poets equal in fame to Bhoja, a clever logician and a liberal protector of Pandits. He overcame the prowess of Râjapurî. He associated with Vairâgîs and became a devotee of Vishnu.³

The son of Subhaṭâ and Ananta was king *Kalas'a*. He visited on his roving expeditions Lake Achchhîoda and, "wandering over the plains marked by the hoofs of Indrâyudha, he silenced the attendants of Kâdambarî, who sung the praises of Chandrâpîda."⁴ He marched to Mount Kailâsa and penetrated to the town of the Yakshas, whence returning he brought golden lotuses with him from Lake Mânasa. On fleet coursers he crossed the sandy desert

¹ XVIII. 33-39; compare Râjatar. VII. 135-435.

² XVIII. 40-46. Râjatar. VII. 152, 180, *seqq.*

³ XVIII. 47-50. Râjatar. VII. 251-259.

⁴ This passage is interesting as it contains an allusion to Bâna's Kâdambarî, the scene of which is laid in the Himâlaya. Bilhana apparently means to say that Kalas'a's beauty and bravery made the nymphs forget Chandrâpîda, the lover of Kâdambarî.

and, equalling king Jayâpiâ¹ in bravery, he conquered the country of the Amazons. He finally undertook a successful expedition against Kurukshetra.²

His son was *Harshadeva*, who was brave in battle and, as a poet surpassed even S'riharsha.³ He composed sweet songs in many languages.⁴

Harshadeva's younger brother was *Utkarsha*, who, holding Lohara once the glory of Kshitipati, freed far and wide the earth from the hoof-prints of the Mlechchhas.⁵ Another, son of Kalas'a, was called *Vijayamalla*. He was distinguished by bravery, learning and beauty.⁶

Then comes finally the account of the poet and his family, which I will give in his own words.

(70.) "At a distance of one and a half Gaus (Kos) from *Pravarapura* lies a place with high-rising monuments, called *Jayavana*, where a pool, filled with pure water and sacred to Takshaka lord of snakes, cuts like a war-disc, the head of Kali bent on the destruction of Dharma.

(71.) Close to it is a village, *Khonamukha* by name, famed for the blessing of all excellence. The (mast) elephant Kali, afraid of bondage, as it were, enters not its precincts, covered by numerous sacrificial pillars shaped like tying-posts.

(72.) What shall I sing of that spot, the ancient home of wonderful legends, the sportive embellishment of the bosom

1. Râjatar. IV. 586-88.

2. XVIII. 51-63. Râjatar. VII. 233-714.

3. Harshadeva of Kashmir has sometimes been credited with the authorship of various works belonging both to S'riharsha the son of Hira and to the earlier king S'riharsha. This passage is of importance, as it shows that a royal author S'riharsha—for to such a one alone can Harshadeva be fitly compared—existed before him.

4. XVIII. 64-66. Râjatar. VII. 610. *seqq.*

5. XVIII. 67. Râjatar. VII. 256 and 57, 720 *seqq.*

6. XVIII. 68. Râjatar. VII. 788, 761 *seqq.*

of Mount Himâlaya? One part bears the saffron in its native loveliness, the other the grape, pale like a cut of juicy sugar-cane from Sarayû's banks.

(73.) There dwelt some Brahmans, whose minds were bent on Brahma, skilled in raising high the famed race of *Kus'ika*. *Gopâditya* the king brought them from *Madhyades'a* to be sanctifiers and ornaments of Kashmîr land.¹

(74.) When the smoke of their offerings filled the sky—for eager they were to obtain the fame that is allied to a hundred sacrifices,—then S'akra heard nobody's prayer, cared not for heaven; motionless he stood as in a picture, bereft of his shadow.²

(75.) The chief of that race, whose virtues purified the three worlds, was *Muktikalas'a*. The streams of sweat, that he shed in the zealous service of the Agnihotra washed out, as it were, the stains of the Kaliyug.

(76.) He made for the four Vedas, dear to him, with ease, one common dwelling place in his lotus-mouth, though the God who reclines on the lotus seat, placed them, because prone to jealous wrangling,—to keep the peace I ween,—in his four mouths.³

(77.) His son was *Râjakalas'a*, who, was liberal, acquainted with all revealed texts and kept courage as his only riches. Even now the caves of Mount Prâleya vomit forth, as it were, under the guise of darkness, the smoke of his offerings.

(78.) Made by him who was the dwelling-place of holiness,

1. Compare Râjatar. III. 343-345.

2. The first two lines stand in the loc. absol. The smoke shrouded Indra in darkness and he had no shadow. Hence he resembled completely a painted figure.

3. The verse alludes to the incompatibility of the sounds of the various Vedas which never must be recited in one place, see Ápastamba I. 10. 18-19 ; Manu IV. 122.

in many places, gardens, filled for the enjoyment of all mankind with grapes, lecture-halls, wells with pellucid water and drinking fountains, ornaments of the realm, became the body-guards of Dharma who showed fear of Kali.

(79.) From him, possessed of spotless fame, sprang *Jyeshthakalas'a* an ocean of mercy, a store house of poetic and of sacred lore, who composed an exposition of the *Mahâbhâshya*, to be revered by all, and whose court was ever adorned by numerous pupils.

(80.) What was difficult to perform for him, in sacrifices, pious gifts, hospitality, the gentle ruling of his servants and other holy works befitting him? He took for his wife Nâgâdevî, worthy of pure praise,¹ who was skilled in assisting to gain the treasures of this world and of the next.

(81.) From that sage sprung, that pinnacle of the Universe, *Bilhana*, who charmed the eyes of men with limbs resplendent like quickened gold. Since he was invested with the girdle of Munja grass, the jingling of Sarasvati's bangles was indistinctly audible in his mouth in the guise of numerous Veda sounds.

(82.) The Veda with its Angas, the considerations of (the incarnation of) the Lord of snakes on grammar, and the science of poetics, sweet to the ear, were his life-breath. But who is able to completely enumerate (the subjects of his studies)? Listen, the truth is that there was nothing that was not reflected in the spotless mirror of his understanding.

(83.) Attracted by the dust of Sarasvati's feet, which acted as a charm, the Muses their eyes bent on his face formed a circle around him. His sweet poems which went forth with his fame to every quarter of the world, prevented like faithful attendants that nymph from becoming fickle.

¹ S'ubhastomapâtram may mean also 'a vessel of all auspiciousness or virtue.'

(84.) His elder brother, *Ishṭarāma*, the pleasing ornament of the halls of a hundred kings, reached the summit of all learning. Those who were able to taste the flavour of the nectar of poetry saw the Goddess, who is the mother of true poets, acting as guardian of the well in his mouth.

(85.) After that vessel of fame (Bilhaṇa) was born a younger brother, *Ānanda*, a hatchet to cut off in sport the pride of poets eager for the contest. When Sarasvatī was displeased with her seat on Himālaya's table-land on account of its hardness, methinks, she selected his soft tongue for her dwelling.

(86.) When (Bilhaṇa) took from Kashmīr the pure lore of all Sāstras, he, forsooth, made the qualities of the snowy mountains his own. Else, how could he, when angered, have reduced, in every land, the faces of disputants to the likeness of lotuses blighted by hoar-frost?

(87.) Conquering playfully in disputes the Pandits of *Māthurā*, he passed some days in the precincts of Vṛindāvana, where, broken by Rādhā's broad hips tremulous in the swing, the trees of Kṛishṇa's garden even now are not recovered.

(88.) When crowds of pupils fevered the blood of his rivals by tales of the excellence of his unequalled learning and loudly spread his fame in every quarter of the world, the musical hum of the bee-swarms, drunk with the taste of the ichor that flowed from the temples of the elephants guarding the points of horizon, caused the only interruption.

(89.) In villages, in provincial and in royal cities, in forests and groves, in all lands sacred to Sarasvatī, the wise and the fools, the old and the young, men and women, everywhere each and all recite his verses with tremors of joy.

(90.) His fame, when, entering the gates of *Kānyakubja* it chid murmuring Gangā, subdued that town, where celestial Fortune descends with ease from the city of the gods on stairs formed by high jewel-built palaces.

(91.) Many times that sainted man spent in pious gifts, the wealth earned by his great qualities which were the wonder of the Universe, at *Prayâga*, chief of Tîrthas, where in the guise of Yamunâ the sword of Dharma, the destroyer of Kali, enters, as it were, the sheath of the waters of the heavenly stream.

(92.) Bathing in the celestial stream, that eases with its spray the fatigue of Dharma, when he comes to its shores from fear of roaming Kali, he destroyed in *Banâras* the stains arising from the fortuitous meeting with wicked princes.

(93.) When *Karpa* the great prince of *Dâhala* the destroyer of the Lord of *Kâlinjara*, who in his expedition made poor in princes by the sound of the hoofs of his horses, the land of the Tukkhâras, met the famous poet, he drank deeply of the nectar of poetry.

(94.) *Bilhana* cooled with the streams of his song *Ayodhyâ*, the capital of Sitâ's husband, the slayer of Pulastyâ's offspring who, not contented with the crystal mountain, placing it in his left stretched forth for a moment his right towards *Himâlaya*.

(95.) When in the palace of the lord of *Dâhala* he conquered *Gangâdhara*, the tale of him who in sport overthrew his rivals in poetry, came, I ween, to the ears of Indra silencing in the caves of the East the hum of the bees that were drunk with the ichor flowing from *Airâvata*'s temples.

(96.) Simulating the cooing of the pigeons that nested on the lofty turrets of her gates, *Dhârâ* cried to him in pitiful tones : “*Bhoja* is my king. He, forsooth, is none of the vulgar princes. Woe is to me ! “Why didst thou not come into his presence.”

(97.) Visiting *Somanâtha*, he eased the pain, that came over him when on his road he made acquaintance with the *Gurjaras*. Loose they wear their lower garments and always careless of purity they use words that are worthy of blame.

(98.) Desirous of seeing a hundred kings he, also, crossed the ocean-wave dark like the Kramuka tree, where, thrown by Bhârgava in the guise of sharp arrows, a bar, as it were, prevents even to day the free advance of the sea.

(99.) If he retraced his steps from that bridge, which, causing the head of the sea to become bald, appears like the nurse who ran after her foster daughter ravished by the lord of Lankâ and was startled at hearing the news that Sitâ was with the Râkshasas, still his fame did not turn back.

(100.) That chief of wise men turning his face from common princes roamed, full of curiosity, leisurely over the Southern land. How shall I sing of the high bosoms of the fair ones there, from whom the God with the five arrows is happy to learn as a pupil ?

(101.) There the lucky poet received from the *Châlukya* king, the terror of the Cholas, the dignity of Chief Pâñdit, distinguished by the grant of a blue parasol and a mast elephant. Since that time princely Fortune held him in eager, firm embrace, with armlets jingling on her sportively encircling arms.

(102.) He, the tale of whose fame the elephants even guardians of the quarters of heaven, heard with tremors of joy, when the bees were sent to sleep by tasting their ichor, has composed this truly lovely poem out of affection for the prince of *Karâdîa* May it be an ornament of the throats of the learned.

(103.) I have gained wealth in every quarter, I have won blessings worthy of the virtuous, in disputes with worthy adversaries I have gained everywhere high fame of victory. May I soon hold converse with the Kashmîrians, who are virtuous and praised for their cleverness in extracting the quintessence of matters.

(104.) I have gained some favours from kings, I have seen some bits of splendour, I have studied some compositions, by

my qualities I have conquered some rivals. Thus I have toiled, in ignorance, for many worthless objects. Now my heart filled with pure knowledge longs for the river of the immortals.

(105.) Some pious favourites of Pârvatî, with tranquil hearts practising Yoga, pass in their age the remainder of their days on the banks of the Mandâkinî, that are softened by wind-raised murmuring waves.

(106.) Princes of the earth ! prosperity, the wilfully unstable lightning of the cloud of fate, cannot be enchain'd ; incessantly sounds the drum that announces the departure of the breath of life ; worship then those true poets, who work the salvation of your bodies of glory through the nectar of their verse, and renouncing pride make them your spiritual guides.

(107.) O ye kings ! abstain from opposing the attachment of true poets ; in sooth, pure fame comes to you through their favour ; pleased they composed that grave beautiful life of Râma, angered they made ten-headed Râvâna the conqueror of the world, an object of derision.

(108.) May the God, who is the first creator of the revealed texts, the dear husband of Pârvatî, give you intelligence to understand the sayings of true poets—he, who imitating the ways of the S'avaras frightened the moon-sickle placed on his crest, so that she concealed her deer in some distant hiding place.

If this narrative is divested of its envelope of poetical bombast, the main facts, which Bilhâna reports of his own life, are perfectly credible. He was born at *Khonamukha*, three miles from *Pravarapura* in a family of Madhyade'sî Brahmans. His great-grandfather *Muktikalas'a*,¹ and his grandfather *Râjakalas'a* were Agnihotris and able to recite the Vêdas. His father *Jyeshtha-kalas'a* was a grammarian who wrote a commentary on the

1. A Brahman of this name is mentioned. Râjatar. VII. 20 seqq.

Mahâbhâshya.¹ His mother's name was Nâgâdevî. He had an elder brother *Ishtarâma* and a younger brother called Ânanda, who both were Pandits and poets. *Bilhana* received his education in Kashmîr and studied chiefly the Vedas, grammar as far as the Mahâbhâshya, and poetics or *Alamkâra*.

After finishing his education, he left Kashmîr and began that wandering life which is now as dear to the young Pandit and poet as it was in the palmy days of Hindu rule. Bâna tells us in the *Sribharshacharita*, that he also left his home and enjoyed the freedom of the life of a wandering minstrel, though his family was wealthy. In our days, too, wandering poets and Pandits may be met with all over India. I have received visits from such men, who came from the Punjab and from Oude. They had passed from one little native court in Northern India and Rajputana to the other, holding disputations, showing off their learning, and composing poetry extempore (*Sîghrakavità*) for the delectation of such princes as cared about the ancient lore and language of their country. Wherever they had succeeded in producing a favourable impression and in procuring Dakshinâ, they had stayed for longer periods, until their patrons had got tired of them or they had been ousted from favour by the efforts of the native Pandits. For every little principality has its Pandits who have a claim to the liberality of the Râjâ by right of inheritance, and these men guard their preserves most jealously against all outsiders. If an outsider succeeds in gaining a share of the prince's favour beyond the customary Dakshinâ, which is granted to all learned strangers, they will leave no stone unturned to drive the intruder away, and I have heard many a bitter complaint of the Mâtsarya, the jealousy shown by the Pandits enjoying fixed hereditary allowances against the wanderers. The tour of a Northern Pandit, if it

1. No copy of this work has as yet been found, nor have I ever seen it quoted.

includes Rajputana and ends in Baroda and Bombay, lasts five or six years. Frequently, besides the courts of princes, the most renowned places of pilgrimage are likewise visited, and the Dharma receives its due share of attention, besides the Artha and Kâma.

In Bilhana's days the order of the *grand tour* was, of course, somewhat different. After leaving his native country he made for the banks of the Jamnâ, along which the high-road from North-Western into Central India was situated then as now. The first town, in which he stopped for some time, was the sacred Tirtha, *Mathurâ*; thence he crossed over northwards to the Ganges and visited *Kânoj*. Following apparently the course of the latter river, he arrived at its confluence with the Jamnâ at *Prayâga*, (Allahâbâd,) and finally at *Banâras*.¹ This town appears to have been the easternmost point in his travels. It would seem that either at Banâras or in travelling back westwards he made the acquaintance of *Karña*, a prince holding *Dâhala* or *Dâhâla*. The latter name is stated² to be an equivalent of *Chedi* or *Bandelkhand*, an explanation which is confirmed by the statement that Karña had conquered the hill fort Kâlanjara, situated south-west of Allahâbâd close to the Vindhya range. The poet's residence at Karña's court appears to have been of considerable duration and one of the brilliant points in his career, as he mentions his victory over the poet *Gangâdhara* and that he composed during his stay in Dâhala a poem in honour of Râma. For, the statement that he cooled by the floods of his song *Ayodhyâ* the capital of the husband of Sîtâ (XVIII. 94), seems to me rather to have this meaning than to point to a journey to Oude.

1. The spelling वागरसे instead of वारणसे is, I think, not a blunder of the copyist. The same form occurs also in other works written after 1,000 A. D. e. g. in the *Satrunjayamâhâtmya*, which belongs to the 13th century.

2. Compare the Pet. Dict. s. v. *Dâhala*. Forbes Ras Mala I. 90. identifies *D.* with Tipera.

On leaving *Karṇa* the poet visited Western India, attracted no doubt by the fame of the courts of *Dhārā* and *Anhilvād*¹ and the sanctity of *Somanātha Pāṭhan*, the celebrated temple of Śiva in *Sorath*. For some reason not stated, he did however not go to Dhārā and thus missed seeing king Bhoja. He must, therefore, have taken one of the northern routes leading from Mālvā into Gujarāt. In Anhilvād he seems to have been received badly, as he bitterly complains of the boorish manners of the Gujarātis. His blame of their language, which I think, refers to the execrable pronunciation both of Sanskrit and Prakrit prevailing in Gujarāt, is well founded and my Gujarāti friends plead guilty also to the second charge about the tying of the Kakshābandha. After performing his devotions at Somanātha, Bilhana embarked, no doubt at the neighbouring port of Verāval, for the South of India. The town at which he landed cannot be made out with certainty from his too indefinite statement. But I should say that it was Honore near *Gokarna* at the extremity of the Konkāna which Parasurāma is said to have taken from the sea. He continued his wanderings in the south for a considerable time and visited *Rāmesvara*. Thence he turned northwards and finally arrived in Kalyāṇa, where king Vikrama gave him the office of Vidyāpati or chief Pāṇḍit.² He seems to have spent the rest of his life in Kalyāṇa. For the longing which he expresses (verse 104), for a contemplative life on the banks of the Ganges,

1. Karna allied himself later with Bhīmadeva I. of Anhilvād against Bhoja of Dhārā, whom they defeated and slew, Ras Mala loc. cit. Perhaps the state of Karna's relations with Mālvā made it unadvisable for Bilhana to visit Bhoja's court.

2. The term Vidyāpati is not of frequent occurrence. But it is found in a passage of the Rājatarangini, which will be quoted below and in Dr. Bhāu Dāji's Chālisgām inscription J. R. As. Soc. new ser. I. 415, l. 16.

and the statement that he turned from the vanities of this world to pure knowledge, show that he completed the *Vikramāṅkadevacharita* in his old age.

Bilhana's literary career and his wanderings over India fall in the third and fourth quarters of the eleventh century. To this period point his connexion with Vikramāditya—Tribhuvanamalla who reigned at Kalyāṇa from 1076-1127 and his statements about the kings of Kashmīr.

Bilhana mentions two kings of Kashmīr, *Ananta* and *Kalas'a*. From the expression "there was" (*āśit*) used by him,¹ it would appear that, at the time when the *Vikramāṅkadevacharita* was written, *Ananta* was dead.

Now we know from the *Rājatarangiṇī*² that *Ananta*, after a reign of thirty-five years caused his son *Kalas'a* to be crowned king and that, though having nominally abdicated, he continued to hold the reins of government for fifteen years longer. At the end of that period he retired, disgusted with the wickedness of his son, to Vijayakshetra. Two years and six months later, when the hostility of the unnatural *Kalas'a* had reduced him to the last extremity of misery, he committed suicide and his queen Sūryamatī or Subhāṭā became a Satī shortly afterwards.

According to General Cunningham, whose dates of the later Kashmīrian kings are more trustworthy than those given by Troyer and Wilson, *Ananta*'s accession to the throne falls in the beginning of the year 1028 A. D.,³ and his death in 1080. *Kalas'a*'s rule lasted from 1080-1088, while his coronation and the nominal beginning of his reign fall in 1062. If I am right in my interpretation of the word *āśit*, it is clear that the *Vikramāṅkadevacharita* must have been composed in the eighth decade of the eleventh

1. XVII. 33.

2. VII. 135-456.

3. Prinsep Antiq. II. 246.

century. This is also proved by two other circumstances. Firstly the narrative of the Vikramânkacharita ends with a war against the Cholas¹ and knows nothing of the great expedition into Central India beyond the Narmadâ which Vikrama undertook in 1088.² Secondly we learn from a remarkable passage of the Râjataranginî, which confirms and amplifies Bilhaṇa's statements regarding himself, that the poet lived to see *Harsha*, *Kalas'a*'s son on the throne. This passage Râj. VII. 936-938, which on account of a misprint रिहणो for विहणो in the Calcutta edition and of Mr. Troyer's utterly mistaken rendering, has not attracted attention, runs as follows :

काइर्मेरियो विनिर्यानं राड्ये कलशमूपनेः ।
विग्रगनं यं कर्णाटकस्त्रिपर्माडिभूगनिः ॥ ९३६ ॥
प्रसर्षतः करटिभिः कर्णाटककान्तरे ।
राजोप्रे ददृशे तुङ्गं यस्यैवानपवारणम् ॥ ९३७ ॥
त्यागेनं हर्षदेवं स श्रुत्वा सुकविचन्मवम् ।
विहणो वज्रना मैने विभूतिं तावतीमापि ॥ ९३८ ॥³

936. "When Bilhaṇa, who left Kashmîr in the reign of *Kalas'a*, whom *Parmâdi*, lord of Karnâṭa, made his chief Pandit,⁴—

937. Whose parasol, when he travelled on elephants through Karnâṭa-land, was seen borne aloft before the king,—

938. Heard that liberal Harshadeva behaved like a brother to true poets, he thought even so great a splendour a deception."

My emendation of this passage will, I trust, receive general

1. XVII. 43 *seqq.*

2. Jour. R. A. Soc. IV. p. 15. Another inscription referring to this raid has been discovered by General Cunningham. Regarding the expedition of 1081 against the Pâlas or rather Pallavas see below.

3. सुगते^०; रिहणो, Calcutta edition.

4. Mr. Troyer has changed the Vidyâpati or chief Pandit to a statue of Brihaspati, which *Parmâdi* presented to the Kashmîrians!

assent, as *Parmâdi* is a well known surname of Tribhuvanamalla—*Vikramâditya*,¹ and as *Bilhaṇa*'s own statements as to his position and the honours paid to him in *Kalyâna* (XVIII. 106) agree exactly with *Kalhaṇa*'s words.

If, therefore, *Bilhaṇa* lived to see Harshadeva's accession to the throne, which happened in 1088, the *Vikramânkadevacharita*, which speaks of Harsha as a prince, must have been written before that date.

The statement of the *Râjatarangiṇî* that *Bilhaṇa* left Kashmîr during the reign of king *Kalas'a* must, however, be referred to the time between 1062-1080, when *Kalas'a* was nominal ruler, not to the period of his actual reign. For, as *Bilhaṇa* travelled over a great part of India, stopping in various towns for some time and as he had stayed at *Vikrama*'s court a number of years² before he wrote the *Charita*, the period of eight years between 1080-1088 is not long enough to contain all these events. It seems therefore, highly probable that the departure of *Bilhaṇa* from Kashmîr took place shortly after *Kalas'a*'s first coronation in 1062 and the following additional arguments may be adduced in support of this assertion. Firstly a period of twenty to twenty-five years is not too long to be filled by the poet's wanderings and residence at *Kalyâna*. Secondly *Pâṇḍits* usually go on their travels at the age of 20-26. As *Bilhaṇa* states XVIII. 86 that he left his country after completing his studies, it must be supposed that he did so about the same age. Now, in the *Vikramânkadevacharita*, he also professes as mentioned above, that he has done with the vanities of this world and longs for the life of a *Samnyâsî*. Consequently he must have been an old man—at least for India—of about 50 years, and this consideration also re-

1. See J. R. As. Soc. IV. 4. The title is also used in the *Kumârapâlacharita*.

2. See XVIII. 101, where the poet gives clearly to understand that he had enjoyed the favour of his patron for a long time.

quires that the period between his departure and the composition of the *Charita* should be a long one.

Thirdly he states, *Vikr.* XVIII. 94 the fact that he was patronized by *Karṇa* of *Dhālā* and *ibid.* I. 102-103 he narrates that Somes'vara I. destroyed the kingdom of *Dhālā* and defeated or slew its ruler *Karṇa*. It is very probable that the name *Karṇa* mentioned in the two passages, refers to the same person and that Bilhaṇa's visit occurred previous to the inroad of Somes'vara. Now the latter died about 1069. Bilhaṇa's stay in *Dhālā* must therefore have fallen before this date. Finally Bilhaṇa speaks of *Bhoja* of *Dhārā* as of a contemporary whom he did not visit, though he might have done so. It is not impossible that *Bhoja* was alive in 1062-65, though Lassen places him earlier. But he was certainly dead in 1080.¹

All these circumstances are, I think, amply sufficient to establish my assertion, that Bilhaṇa left his country between 1062-1065 and wrote the *Vikramāñkacharita* at an advanced age about 1085, and that his travels and literary activity fall in the third and fourth quarters of the eleventh century.

As regards Bilhaṇa's compositions, he must have written

1. The date of *Bhoja* is unfortunately not yet satisfactorily ascertained. Lassen places his reign between 997-1053 (*J. A.* III. 844). But the only certain date in his reign is the year 1043 in which his *Karṇa*, the *Rājamṛigānka*, is dated. My reasons for placing him later are firstly that Bilhana states that during *Bhoja*'s reign Somes'vara I. (1040-1069) took *Dhārā* by storm and 2ndly that Kalhana asserts *Rājataranginī* VII. 259, that *Bhoja* and *Kshitirāja* or *Kshitipati* were in the time after 1062 the only true friends of poets. Kalhana says, *tasmin kshane tulyam dvāvastām kavibāndhavau*, and this *tasmin kshane*, "at that moment," refers to the period, when, after the coronation of *Kalas'a* in 1062, *Kshitirāja* had become a *Samnyāsi* and sometimes visited king *Ananta* in order to console him.

besides the Panchâs'ikâ¹ and the Vikramânkakâvya several other works. I have already pointed out that Vikram. XVIII. 94 indicates that he composed a Râmacharita or Râmastuti. In Sârnghadharâ's Paddhati, the contents of which have now become generally accessible through Professor Aufrecht's excellent analysis Zeitschft D. M. Ges. XXVIII. 1-120, a great many verses of Bilhaṇâ's are quoted which are found in neither of his two known works.² Professor Aufrecht thinks that he composed also a handbook of poetics or an Alâmkâras'âstra. Further researches in the unexplored libraries will, it is to be hoped, produce other works of our author. His compositions deserve to be rescued from oblivion. For, though he shares many of the faults of his brother poets as their coarseness and their conventionalism in descriptions, he possesses a spark of genuine poetical fire. Really beautiful passages occur in every canto. One of the most touching is the description of Âhavamalla's death, a metrical translation of which will be given elsewhere. Bilhaṇâ's verse is flowing and musical, and his language comparatively speaking simple. He professes to write in the Vaidarbhi rîti.

1. It ought to be stated, that the Panchâs'ikâ is sometimes attributed to a poet called Chaura. But both its style and the fact that Sârnghadharâ, who lived in the 14th century assigns it to Bilhana, settle the question; compare also Aufrecht Oxf. Cat. loc. cit. Bhoja quotes the Panchâs'ikâ in the Sarasvatikanthâbhârana, but not the Vikramânka-devacharita.

2. I find the following verses of the Vikramânkadevacharita quoted in the Paddhati loc. cit. p. 55; I. 27. 29; VII. 22. 23. 71; VIII. 6. 8. 10. 14. 16. 21. 70. 75. 78; X. 39. 42; XI. 83; XIII. 84.

III.

Proceeding to the analysis of the first seventeen Sargas of the *Vikramānkakāvya* which treat of the history of the Chālukyas in general and of Vikramāditya in particular, I shall give the whole of their contents as far as they are of any importance. In order to enable the reader to form an exact estimate of the work, I shall closely follow the text and relegate to the notes all my own interpretations and such additions to the poet's statements as can be supplied from the inscriptions of this dynasty which have been published by Sir W. Elliott, and from other sources.

Bilhana's narrative is unfortunately very uneven. He first gives some notices regarding the origin of the Chālukya race and the earlier kings of the restored dynasty which begins with Tailapa. But these are very fragmentary. Next he gives a little fuller account of the deeds of Vikramāditya's father, but does not attempt a connected narrative of his reign. After that, the events immediately preceding his hero's birth and the history of the latter's youth are given in the style of a chronicler. When he comes to the wars, fought by Vikrama before his accession to the throne, he relapses into the rhapsodic treatment of his subject. The following portion which treats of Āhavamalla's death, Vikrama's exploits during the reign of his brother Somesvara II., of his accession to the throne, and of the history of the two first years of his reign is again a kind of chronicle, though it is unduly enlarged by the introduction of irrelevant poetical descriptions of the seasons and of court amusements. In the last and concluding part Bilhana gives mere fragmentary notes on events that occurred in the later career of his hero.

Brahma, Bilhana says, was once engaged in his *Samidhyā* devotions, when Indra came to him to complain of the growing godlessness on earth and begged him to put an end to it

by creating a hero who would be a terror to the evildoers. On hearing this request the Creator directed his looks towards his Chuluka or water vessel and from it sprung a handsome warrior fit to protect the three worlds.¹ From him descended the Châlukyas a race of heroes, among whom *Hârîta* is reckoned as first progenitor and *Mânarya* arose who humbled the kings of the earth.² The original seat of the Châlukyas was Ayodhyâ. Some of them desirous of victory extended their conquests thence to the reign of the betel-palms in the South, "where the tusks of their elephants wrote the records of their victories on the sands of the ocean-shore that witnesses the secrets of the Cholas. Narrow was the realm of Vibhîshana to them and their horses roamed as far as the snowy mountains."³

In course of time, *Tailapa* (973-997) became the ornament of the Châlukya race, a mighty warrior, who utterly destroyed 'those thorns of the earth,' the Râshtrakûṭas.⁴

After him ruled *Satyâs'raya* (997-1008) who surpassed Bhârgava in the skillful use of his bow.⁵ He was succeeded by *Jayashimha* (1018-1040) who after a long career, glorious through

1. I. 31-56; compare Jour. R. A. Soc. IV. 8. extract from the Handarki inscription.

2. I. 58; compare Jour. R. A. S. Soc. loc. cit.; the Mangalis'a plate Indian Ant. III. 305 and Jour. R. A. S. new ser. I. 255.

3. I. 63-67; compare Jour. R. As. S. IV. 6, 12 where Sir W. Elliott states according to his inscriptions that fifty-nine princes of this dynasty reigned at Ayodhyâ and other places.

4. I. 69-73; compare Jour. R. A. S. IV. 6. Lassen J. A. IV. 103. Bilhana has left out this king's expedition against Mâlvâ, which is mentioned in his inscriptions and admitted in the Bhojacharitra. According to the latter Munja was captured and killed by Tailapa, but avenged by his successor.

5. I. 74-78, compare Jour. R. As. Soc. IV. 13. Lassen loc. cit. He is also called *Satyâs'ri*.

numerous victories, "received a garland, culled from the Pârijâta tree, from Indra's own hands."¹

After him came his son Âhavamalladeva,² (1040-69) called also Trailokyamalla, who in songs, tales and dramas was celebrated as 'the second Râma.' He conquered the *Cholas*,³ he stormed Dhârâ the capital of the *Pramâras* in Mâlava, from which king *Bhoja* had to flee.⁴ He caused countless sacrifices to be offered and by his liberality he surpassed the Chintâmani, the wish-granting philosopher's stone. He utterly destroyed the power of *Karṇa*, king of Dâhala.⁵ He erected a pillar of victory on the shore of the ocean.⁶ He personally vanquished the king of *Dravida* 'who had run to encounter him' and stormed Kâncî, the capital of the *Cholas*, driving its ruler into the jungles.⁷

1. I. 79-86, compare Jour. R. A. Soc. IV. 13. Lassen l. c. IV. 104. The phrase that Jayasimha received a garland of Pârijâta flowers from Indra means probably that he was killed in battle. Usually the Apsaras are said to choose the dying warriors as husbands and to throw the Svayambaramâlâ on their necks. Between Satyâs'raya and Jayasimha, the elder brother of the latter Vikramâditya who according to the inscriptions reigned from 1008-1018, has been left out.

2. I. 87. The real name of this king is Somes'vara (I.). Bilhana always uses in its stead the honorific titles or Birudas given above. His reason is probably that, as Vikrama's hated brother and predecessor was also named Somes'vara (II.), he did not like to call the father to whom Vikrama was much attached, by the same name.

3. I. 90.

4. I. 91-96.

5. I. 102 and 103. The two verses contain a pun on the word *karna*, which means 'ear' and is also a N. pr. Compare above pp. 18 and 23.

6. I. 111.

7. I. 114-117. From Bilhana's statement it might seem that the Dravida and the Chola were two different persons. But all through the Charita the two names are treated as synonyms, compare e. g. V. 28, 29, 43, 60, 61, 77, 79, 84, 85, 89; VI. 2, 4, 7, 9, 22, In

He beautified *Kalyāṇa* so that it surpassed in splendour all other cities of the earth.¹

But in the midst of his victories and his prosperity, *Āhavamalla* was tormented by a deep sorrow. For he had no heir. At last he formed the resolution to lay aside for a while all princely pomp and to perform, together with his queen, severe penance in order to obtain a son through S'iva's favour. He, therefore, made over the kingdom to the care of his ministers and retired to a temple of S'iva. There the royal couple slept on the bare ground and entirely gave themselves up to devotional practices and to the service of the temple. The king gathered flowers for the worship of his guardian deity with his own hands and the queen swept the floor of the temple and smeared it with cowdung. After they had spent some time in this manner, the king, one morning when engaged in his prayers, heard a heavenly voice, which announced to him that S'iva, pleased with his faith and penance, was willing to grant him three sons, the second of whom would surpass in valour and virtues all the princes of the olden times. "Two sons, the voice added, will be born to thee by virtue of the merit acquired by thy works, but the second will come to thee by my favour alone." The

the same way Kuntala and Karnāṭa are used as synonyms to designate the kingdom of the Chālukyas.—Regarding the wars of Āhavamalla compare Jour. As. Soc. IV. 13 and Lassen J. A. IV. 105. The inscriptions support Bilhana's statement that Āhavamalla conquered the Chola king who had made an inroad into Kuntala, but they assert that the latter was slain. From Bilhana's statement it would appear, that there was more than one Chola war. The defeat of Bhoja is also mentioned in the inscriptions. But Dāhala does not occur in the list of conquests, though it includes many countries of Central, Eastern, and Northern India.

1. II, 1.25. The word चक्र 'he made' might be also taken to indicate that he founded *Kalyāṇa*. But this was not the case, as the town existed long before his time, compare e. g. Ind. Ant. I. 209.

king, highly rejoicing, acquainted his wife with these auspicious news, performed the ceremonies required to complete his vow, gave rich presents to the Brahmins, and resumed the government.¹

In due time, the queen bore a beautiful son who, "since he fed the eyes of the king, just as Soma, the moon, feeds the Charoras," received the name *Soma* (*Somes'vara*).² The king was, however, not satisfied. Remembering the predictions of the heavenly voice, he anxiously longed for the birth of his second son. At last he saw the cheek of the queen again become pale. He testified his joy by showering gold on the Brahmins and by making other thanks-offerings. During this second pregnancy the queen had wonderful cravings which presaged the future greatness of the child she carried. Sometimes she desired to place her feet on the elephants that guard the points of the horizon; sometimes she called on the nymphs, that are the guardian deities of the quarters of the Universe, to shampoo her feet, and at other times she eyed the swords as if desirous to drink 'the water of their steel.'

Great precautions were taken to ensure the safety of her precious burden. The lying-in chamber was secured by powerful spells and efficacious herbs and carefully guarded by learned Brahmins. At last, in a most auspicious hour and under a most favourable conjunction of the planets, the eagerly desired son was born. Flowers fell from the sky, Indra's

1. II. 25-58. The king's performing penance for the sake of a son is in harmony with Hindu customs and in itself not in the least incredible. But in this and subsequent portions of Bilhana's narrative there is an evident design of representing Vikrama as the special favourite of the gods and as such entitled to oust his elder brother from the throne. This circumstance ought to be taken into account in considering the credibility of the facts related regarding the internal history of Ähavamalla's family.

2. II. 57-58.

drum resounded and, as the gods rejoiced in heaven, so a festive tumult, the recitations of the bards and the songs of the dancers, filled *Âhavamalla's* palace.¹

The child's marvellous lustre, which announced its future greatness, induced the king to call him *Vikramâditya*.² He thrived and grew up a handsome and strong boy, the favourite of his father. Early he showed in his plays that he was destined to be a mighty warrior and conqueror. He loved to chase the royal swans, the Râjahamsas, and to tease the lionwhelps in their cages. Later he acquired the various Lipis or alphabets and the art of using the bow. "Sarasvatî also, the giver of poetry and eloquence, kissed his lotus-mouth."³ Not long after *Vikrama*, the third promised son was born. He received the name *Jayasimha*.⁴

After a while when *Âhavamalla* saw that *Vikramâditya*, who had grown up to manhood, had acquired all 'sciences' and was anxious for the battle-feast, he conceived the plan of making him *Yuvarâja* and thus to designate him as his successor. But, as soon as he opened his mind to the prince, the latter, respectfully but firmly, refused the offered favour, alleging that the dignity of *Yuvarâja* belonged by right to his elder brother. In this refusal he persisted when his father represented to him that both S'iva's word and the decree of the stars pronounced him to be destined for the succession. Finding that *Vikrama* was not to be moved, the king raised *Somes'vara*

1. II. 59-91.

2. Bilhana uses the following vicarious forms for this name, *Vikramânka*, *Vikramânkadeva*, and *Vikramalâñchhana*. Elsewhere the forms *Vikramâdityadeva* and *Vikramârka* occur. His Birudas are, *Tribhuvanamalla* (Bilhana, inscript.) *Parmâdi* (Kalhana, inscript. and Kumârapâlach.), *Kalivikrama* (inscript.)

3. III. 1-24.

4. III. 25. The existence of the third son of *Âhavamalla* is not mentioned in the published inscriptions.

to the rank of Yuvarāja. Royal fortune and the love of the father, however, clung to *Vikrama* alone. He bore also, the burden of the duties of the king and of the Yuvarāja, "just as the primeval tortoise carries the serpent S'esha and the earth."¹

With the permission of *Āhavamalla*, *Vikrama*, then, set out on a series of warlike expeditions.² He repeatedly defeated the *Cholas* (III. 61, 63, 65, 66; IV. 22-28) and plundered *Kāñcī*. He lent his assistance to the king of *Mālava*, who came to him for protection, to regain his kingdom (III. 67) and carried his arms as far north as *Gauda* and *Kāmarūpa*. He attacked also the king of *Sinhala* or Ceylon, who fled before him to the hermitage of the husband of *Lopamudrā* (III. 77; IV. 20). He destroyed the sandal wood forests of the *Malaya* hills and slew the Lord of *Kerala* (IV. 1-18.) He, finally, conquered *Gāngakunda* (IV. 21), *Vengi* (IV. 29) and *Chakrakoṭa* (IV. 30).³

After having accomplished these brilliant exploits *Vikrama* turned homewards. He had come as far as the *Krishṇā*, when he suddenly was disquieted by the appearance of unfavourable omens which announced some great impending misfortune.

1. III. 26-59. This part of the narrative of *Vikrama*'s life, also, which strongly puts forward his fitness for the throne and his generosity to the less able Somesvara, looks as if it had been touched up in order to whitewash V.'s character and to blacken that of his enemy.

2. III. 60—IV. 30.

3. Bilhana's rhapsodic treatment of this portion of *Vikrama*'s career makes it impossible to determine the chronological order of these wars. Only so much may be considered certain that his last exploits were performed in the South, as he came on his homeward march to the *Krishṇā*.—The assertion that *Vikrama* defeated the kings of *Gauda* and *Kāmarūpa* sounds very strange. It is, however, possible that he made with his cavalry a raid into their territories.—*Vengi* (not *Chengi* as the text reads) is the coast country between the *Godāvari* and the *Krishṇā* and belonged about this time to the *Cholas* (see below). *Gāngakunda*, or *Gāndakunda* as the MS. has *prīmā manu*, must have been another *Chola* dependency, compare below VI. 21.

He stopped his march and performed on the banks of the river S'ântis or propitiatory ceremonies intended to avert the threatened evil. Whilst he was still engaged in these rites, he saw the chief messenger of his father coming from the capital, with a face that clearly announced him to be the bearer of bad news. The prince asked the Halkâr at once for news of Âhavamalla, since already on the appearance of the omens he had been anxious about the welfare of the latter. Reluctantly and with many tears the messenger told the dismal story of Âhavamalla's sudden illness and death.¹ The king, he said, had been supremely happy on learning his son's success against the Chola, Pândya and Simhala.² In the midst of his rejoicings he had been attacked by a malignant fever. Finding that all remedies were of no avail, he had resolved to finish his life in the *Tungabhadra*, the Gangâ of the south.³ With the consent of his ministers he had travelled to the sacred stream and had died in its waves, meditating on S'iva.⁴

On the receipt of these news *Vikramâditya* was deeply affected and loudly manifested his grief. At first he refused to be consoled and had to be disarmed lest he should attempt his own life. After a while he recovered and performed the funeral ceremonies on the banks of the Krishnâ.

1. IV. 31-43.

2. It is to be noted that the expeditions to Central and Eastern India are not mentioned again and that order of the wars differs from that given above.

3. The same epithet is applied to the *Tungabhadra* in the inscriptions.

4. IV. 44-68. Verse 58 contains a regular confession of Âhavamalla's faith in S'iva. Lassen's conjecture J. A. IV. 105 that he became a Jaina, appears without foundation. Indian princes will build temples for many strange gods, without forsaking their Kuladevatâ or Ishâdevatâ. The Kuladevatâ of the Châlukyas of Kalyâna appears to have been Vishnu, as they use the boar as their emblem.

After that he set out for Kalyāṇa in order to console his brother. *Somes'vara* came out to meet him and received him affectionately. The two brothers lived for sometime after in concord and friendship. Vikrama, though superior to *Somes'vara* by his talents, honoured the latter as the chief of his house and his king. He also presented him with the booty which he had made in his wars.¹ After a while, however, *Somes'vara* fell into evil courses. Pride obscured his judgment, he became suspicious, cruel, and avaricious, so that he tarnished the glory of the Chālukya race and all right-minded persons fell away from him. He even tried to do harm to his brother. When the latter saw, that he was unable to restrain the king from evil and had to fear for his life and good name, he left Kalyāṇa together with all his followers. He, also, took with him the youngest son of Āhavamalla, *Jayasimha*, as he did not think him safe, whilst living near the king. *Somes'vara*, on learning that his brothers had fled, sent an army in pursuit of them. *Vikramāditya*, unwilling to make war against his brother, avoided it for a time. But, when finally compelled to fight, he destroyed it 'like one mouthful.' Other forces which were despatched after him in succession, suffered the same fate, until these repeated losses forced *Somes'vara* to desist from persecuting his more talented brother.²

Vikrama, on being left to himself marched towards the *Tungabhadrā*,³ on whose bank he rested his army for some time.

1. IV. 69-96. Bilhana is again very careful to point out Vikrama's excellence and his generosity towards his brother in order to show that his hero gave no cause for the subsequent disagreements.

2. IV. 97—V. 9. Compare Jour. As. Soc. IV. 14.

3. The *Tungabhadrā* apparently formed the southern frontier of the Chālukya kingdom and beyond it lay the dominions of the Chola; compare also below vs. 56, where Vikrama is requested to recede to the *Tungabhadrā*.

Then he became anxious to fight the *Chola* and spent some time in the province of Vanavâsa.¹

When he resumed his march, the trumpets of his army reminded the kings of *Malayades'a*² of his former great deeds. *Jayakes'i*,³ the king of the *Konkan*, came to him and brought presents. The lord of *Âlupa*⁴ made his submission and received benefits in return. The wives of the king of *Kerala* wept when they thought of Vikrama's former deeds⁵.

The *Chola* king, finally, feeling that he was unable to withstand Vikrama's approaching army, sent an ambassador to meet the Châlukya prince and to ask for his friendship, to cement which he offered his daughter's hand. Vikrama agreed to stop

1. Vanavâsa (*Banavâsi*), situated in the corner between the Ghâts, the Tungabhadrâ and Varadâ, appears at this time to have formed part of the Châlukya kingdom, and was held for them by a branch of the Kâdamba family, see Jour. R. As. Soc. IV. 37.—Vikrama's march must have been directed from Kalyâna to the south-west. He may possibly have passed a corner of the Chola territory in order to reach Vanavâsa. Thus the statement that he was anxious to fight the Chola may find its explanation.

2. It would seem that after leaving Vanavâsa, Vikrama descended into the country below the Ghâts and first marched northwards returning later to the south.

3. This Jayakes'i was the second prince of the name, who belonging to the Kâdamba race ruled over Goa (*Gopakapura*). The friendship which he formed with Parmâdi or Vikramâditya—Tribhuvanamalla is mentioned in the Kâdamba inscriptions published by Mr. Fleet, as well as the fact that Jayakes'i II. married Vikrama's daughter Mailala, compare Jour. Bo. Br. R. As. Soc. IX. 231, 232, 273. His daughter Mainaladevi (Mailala?) became the wife of king Karna of Anhilvâd and the mother of the famous Jayasimha Siddharâja, see Kumârapâlacharita I. 66 and Forbes Ras Mala I. 107.

4. Apparently a town on the coast. Mr. Fleet's inscript. Nro. II. Jour. B. B. R. A. S. IX. 278 and 282, states that Jayakes'i I. conquered Âlupa. At the time of Vikrama's visit it may have been in the possession of a side branch of the Kâdambas.

5. Bilhana refers to the defeat of the Kerala king, mentioned IV. 18.

his expedition and to retire to the *Tungabhadra* where the Chola king promised to meet him. The retreat to the river was arranged in order to save appearances, lest it should be said that the Chola had proffered his friendship through fear. Accordingly the king and the prince met ; the former was humble and the latter generous to his former foe. They were pleased with each other and Vikrama's marriage with the Chola princess was duly celebrated. The king then departed.¹ Shortly afterwards while Vikrama was still tarrying on the *Tungabhadra*, the news reached him that his father-in-law was dead and that the Chola kingdom was in a state of anarchy. He at once started for the south in order to place his wife's brother on the throne. He entered *Kâncî* and put the rebels there under his heel. Next he visited *Gângakûnda*, destroyed the armies of the enemy and finally secured the throne to the Chola prince. After a month's further stay in *Kâncî* he returned to the *Tungabhadra*.²

But his expedition was not to have any lasting effects. A 'few days' after his return, he learned that his brother-in-law had lost his life in a fresh rebellion³ and that *Râjiga*, the lord of *Vengi*, had taken possession of the throne of *Kâncî*.⁴

1. V. 28-VI. 3.

2. VI. 6-25.

3. I conclude this from the expression 'prakritivirodhahatasya cholasûnôh' (vs. 26), which I translate by 'of the Chola prince, who had been slain in consequence of a disagreement with his subjects.' It might be taken to mean "of the Chola prince, who had been killed (by *Râjiga*) in consequence of an inveterate enmity." But the statement, made above, that after the death of the old Chola monarch a rebellion broke out, which had to be quelled by Vikrama, speaks in favour of the former interpretation.

4. The mistake in the text (vs. 26) चैक्षि for वैक्षि was caused by my consulting Prof. H. H. Wilson's Cat. Mackenzie Coll. before my attention was drawn to Sir W. Elliott's second article on the Châlukyas

Vikrama at once prepared himself to march against the usurper; but the latter in order to save his newly acquired throne asked *Somadeva* of Kalyāṇa to make an alliance with him against their common enemy. *Somes'vara*, thinking that a favourable opportunity to destroy his hated brother had been found, eagerly accepted Rājiga's offer, though the hereditary enmity between the Cholas and the Chālukyas ought—at least in Bilhaṇa's opinion—to have prevented such a step.¹ He watched Vikrama's movements and followed him so closely on his march to the south, that, when Rājiga's army had, at last, been reached by Vikrama, *Somes'vara*'s forces were encamped not far off in his rear. When Vikrama became aware of the hostile

in the Journ. Madras L. and Sc. Soc. Vol. VII. That paper not only shows that *Vengi* is the correct reading, but affords also the key to this portion of Bilhana's narrative. Sir W. Elliott, shows that a branch of the Cholas had established itself in Vengides'a, the eastern coast between the Krishnā and the Godāvarī, and had extended its conquests thence to the frontiers of Kaṭak (Cuttack). This kingdom passed by marriage to Rājendra Chola. "He was succeeded by his son Vikramadeva, surnamed Kulottunga Chola. On the death of his uncle Vijayāditya, who had been viceroy of Vengides'a, the king deputed his son Rājarāja to assume the office; but after holding it for one year A. D. 1078, he resigned it in favour of his younger brother Viradeva Chola, who assumed the title of Kulottunga Chola. His grants are found in great numbers from A. D. 1079 up to the year 1135, when a partial restoration of the Chālukya line appears to have taken place." I think there can be no doubt that Bilhana's Rājiga is the Rājarāja of the inscriptions, as the former name appears to be only a popular corruption of the latter and as the time, when they are said to have ruled over Vengi, is nearly the same. If this identification is correct, it follows that the Chola king whose daughter Vikramāditya married was Vikramadeva-Kulottunga and that the Chola prince, whom Vikramāditya established on the throne, was a brother of Rājarāja-Rājiga. Probably the interference of the Chālukya prince was the cause of his protégé's losing his throne and his life.

1. Bilhana, in uttering this sentiment, forgets that a short time previous his hero had formed a matrimonial alliance with the same Chola race.

intentions of his brother, he was deeply distressed, being averse from a fratricidal war. He sent friendly messages to Somes'vara and made attempts at a reconciliation with him. Somes'vara apparently accepted his brother's advances; but, in reality he meditated treachery, soiling the fair name of his race. He only temporised in order to find a favourable moment for striking a deadly blow. Even when Vikrama became aware of this, he was still unwilling to encounter his brother on the battle-field. It was only at the express command of S'iva, who, appearing to him in a dream, ordered him to fulfil his destiny and to become a great ruler, that he consented to an appeal to arms. On the morning after the vision had appeared, a hard contested battle was fought in which the victory finally remained with Vikrama. Rājiga fled and Somes'vara was taken prisoner.

Immediately after the battle Vikrama returned to the Tunga-bhadra. He, at first, intended to restore his captive brother to liberty and to the throne. But S'iva interposed a second time and angrily commanded him to assume the sovereignty. Then Vikrama obeyed the order of the God and allowed himself to be proclaimed ruler of the Dekhan.¹

1. VI. 26-99.—According to the inscriptions Jour. As. Soc. IV. 14 this battle was fought in 1076. The inscriptions contain also the same statements regarding Somes'vara—Bhuvanaikamalla's character, though no mention is made of the circumstance that the latter was aided by the Chola king in the battle which cost him the throne. It is, however, doubtful if Vikrama, in acquiring the throne of Kalyāna was merely a victim of destiny, as Bilhana wishes to make out. It looks very suspicious that the poet finds himself obliged to bring in S'iva three times in order to vindicate the course of action taken by his hero. Vikrama's alliances with the Kādamba Jayakes'i and the Chola seem, also, to indicate that he, on his side, was preparing himself for coming events or had far reaching designs. Lastly what one sees and hears now of Rajput life, makes one cautious in believing that one brother should have dethroned the other merely through the latter's fault. There are no doubt touching instances of strong family affection in

To his youngest brother *Jayasimha* Vikrama gave the office of viceroy of *Vanavâsa*.¹ Shortly afterwards he made further expeditions, by which he subdued everybody and every thing in the four quarters of the universe excepting only the elephants that guard the points of the horizon. Against whom these wars were waged is not stated. But 'when the multitude of the kings had been exhausted,' Vikrama once more had to 'extinguish' the Chola.² Then only he entered his capital of Kalyâna.³

The time of Vikrama's arrival in Kalyâna fell in spring, the season of pleasure and love. The king also was destined to undergo its influence and to become a slave to the gentle passion. He learnt that the S'ilahâra prince, ruling over Karahâta, possessed a daughter Chandralekhâ or Chandaladevî by name, who, being endowed with marvellous beauty, was by the order of Pârvatî to hold a Svayamvara. The minute inventory of the princess' charms beginning with her toe-nails and ending with her raven tresses, which was to be given to Vikrama, set his heart on fire. A spy was despatched to Karahâta in order to see what his chances might be. During the time of this person's absence Vikrama's passion grew to such an extent, that his limbs wasted away and pallor overspread his

Rajput families. But, in general, a great amount of jealousy and dissension prevails, caused partly by the system of polygamy, which among the Rajputs is de rigueur as a matter of etiquette, and partly by the uncurbed ambition of these races. Considering all these points I am inclined to give the verdict against Vikrama and Bilhana and to assume that the former designedly used his superior talents to oust his weaker brother.

1. VI. 99 compare also XIV. 4.

2. Possibly, by the "multitude of kings," (*naranâthachakra*) whom Vikrama subdued, rebellious Sâmantas or feudal chiefs may have to be understood. The statement that he had again to fight the Chola, detracts from the magnitude of his former victory.

3. VII, 1-2.

face. But his torment was quickly allayed, when the messenger returned with excellent news. He reported that Chandralekhâ, on hearing of Vikrama, had fallen in love with him, that she wished to elect him for her husband and that her father's wishes coincided with her own. He concluded his speech by exhorting Vikrama to set out at once for Karahâta, as the Svayamvara was to take place immediately.

The king hastened on the wings of love to that "capital of Cupid," where many other princes had already assembled. The chief of Karahâta received him respectfully and affectionately. After the rites of hospitality had been performed, Vikrama entered the hall where the Svayamvara was to be held, and sat down among his rivals. In due time the princess, also, arrived, attended by her maidens and an elderly matron of the harem. The latter pointed out and described the great qualities of the assembled chiefs. Chandralekhâ heard unmoved the praises of the lord of Ayodhyâ, a descendant of Râma, of the kings of Chedi and Kânyakubja, of the ruler of the country watered by the Charmanvatî (Chambal), of the princes of Kâlinjara, Gopâchala, Mâlava, Gurjara, Pâñdyâ and Chola. One by one she rejected them, signifying her displeasure by various contemptuous gestures. Her eyes sought the Châlukya and remained fixed on his face. When the other princes saw this, they lost all hope of success with the Patimvarâ and plainly manifested their disappointment and anger. But the Pratihârarakshî, the attending matron, loudly approved the choice of the princess, who had selected a husband so noble, handsome, rich and brave, the conqueror of the allied Cholas and Châlukyas. She exhorted her to throw the garland over his neck. Chandralekhâ obeyed, the acclamations of the assembled multitude approved her act, and the happy pair at once proceeded to the nuptial Mañdapa.¹

1. VII. 3—IX. 152.—By giving in the seventh Sarga a lengthy de-

After the wedding had been celebrated, the rejected suitors departed. Many of them would have liked to give vent to their anger by deeds; but fear of the great Châlukya restrained them. Vikrama and his bride, happy in each others company, enjoyed their newly found bliss and the pleasures of spring. In the morning they took walks in the garden. Vikrama pointed out to Chandralekhâ the beauties of the season. He seated her in a swing and swung her with his own hands. Later the whole harem was called out and the women amused themselves and the king with gathering flowers from the trees and creepers. Then, covered with the pollen of the blossoms, they went to a tank to bathe and to sport in the water. Finally, in the evening, after enjoying the bright moonlight and after making a fresh toilet, the whole party sat down to a banquet at which Surâ or Madhu, a highly intoxicating liquor, flowed in streams. The women were soon flushed by this drink

scription of the effects of spring on the passions and of its amusements and by introducing a detailed description of Chandralekhâ's charms in the eighth Sarga, Bilhana has managed to fill nearly three cantos with the narrative of Vikrama's marriage. He has also succeeded in giving the story a very unreal appearance by imitating the Raghuvams'a in the description of the Svayamvara. Nevertheless the main facts related by him may be taken to be historical. For the name of Vikrama's wife Chandaladevi is preserved in the inscriptions vide Jour. As. Soc. IV. 13. From the inscriptions of the S'ilahâras it is also certain that this family ruled in Karahâṭa, the modern Karhâd (Kurrar), see *ibid* p. 282. Bilhana does not employ the name S'ilahâra, but he calls Chandralekhâ twice, VIII. 3 and IX. 27 a Vidyâdhara. The S'ilahâras bore this appellation by virtue of their descent from Jimûta-vâhana.

Tod's annals of Râjasthân and other works show that Svayamvaras occurred among the Rajputs until a very late period. From the great length and minuteness of the descriptions of Chandaladevi's beauty, of her Svayamvara and of Vikrama's affection for her, it may be concluded that she was still the favourite when Bilhana wrote.

and their odd behaviour and speeches served to amuse the king.¹

At the beginning of the hot season Vikrama proceeded to Kalyāṇa. His entry caused a great commotion, especially among the fair sex. The women, one and all, fell in love with their king and manifested their passion in various extravagant ways. Arrived at his palace the prince held a Darbār and then retired to the inner apartments, where, anointed with sandal ointment, he sought, in the company of his wives, refuge from the heat in bath rooms cooled by flowing water. He again gave himself up to the pastime of the Jalakṛidā.² During the remainder of the hot sea-

1. IX. 1—XI. 95.—The description of the king's amusements, to which Bilhana, treating them apparently con amore, allots nearly three whole Sargas, may be considered a faithful picture of the life in the inner apartments of an Eastern king. Vikramāditya's son, Somes'vara III. surnamed Bhūlokamalla wrote a curious handbook of amusements for kings, entitled Mānasollāsa or Abhilashitachintāmani. He enumerates twenty kinds of sports (*vinoda*) and twenty amusements (*kṛidā*) the latter of which appear chiefly destined for the harem. They include those mentioned by Bilhana. The exciting elements in them are mostly romping, equivoque, debauchery and drinking. Drink has always been a favourite passion of the Rajputs. The abstaining classes among the Hindus, the Brahmans and the Jaina and Baudhā Vāṇīas, have constantly struggled against this propensity. The first strongly condemn it in their works on Dharma and Niti (see e. g. Manu VII. 50, and Kāmandaki XIV. 59) and both Jainas and Baudhas, whenever they gained over a Rajputa, king tell us that they made him renounce the use of spirituous liquors. Their efforts have not had any great success. For the Rajputs of our day, even those who are not debauchees, use various kinds of burnt waters which in strength surpass anything, ever manufactured in Europe. I must, however, confess that the use of spirituous liquors by Rajput females was unknown to me until I read of it in Bilhana's and Somes'vara's work.

2. XII. 1-78.—The description of the passionate behaviour of the women at the entry of the king is merely conventional. It is repeated on several occasions.—Bathrooms, (*dhūrāgriha*) of the kind mentioned by Bilhana, are now in existence and in use. They are sometimes attached to Vāvs (*vāpi*) or wells and underground.

son and the ensuing rainy season Vikrama stopped in the capital, entirely devoting himself to pleasure. He composed also a poem, describing the breaking of the Monsun, which he addressed to Chandaladevî.¹

But when the end of the rainy season came, he received news which rudely aroused him from his luxurious repose. A confidential adviser informed him, that his brother *Jayasimha*, whom he had made viceroy of *Vanavâsa* after the victory over *Somes'vara* and *Râjiga*, was meditating treason. In proof of this assertion the informer stated that *Jayasimha* amassed treasures by oppressing his subjects, that he increased his army, that he had subjected to himself the forest-tribes, that he was seeking the friendship of the *Drâviða* king and that, worst of all, he tried to seduce Vikrama's soldiers from their allegiance. In conclusion he added that the prince would shortly advance with hostile intentions to the *Krishnâvenî*.

Vikrama was greatly distressed by this news, which opened the prospect of another fratricidal war. Unwilling to act without fuller information, he sent out spies to inquire into the truth of the accusations against *Jayasimha*. The report which they brought back, confirmed it. Even then the king was averse from harsh measures. He addressed friendly exhortations to his brother, representing to him that, as he possessed already regal power in the provinces assigned to him, a rebellion would profit him but little. But all was in vain.

In the meantime autumn came. The beauty of this season, (of which a lengthy description is given), did not allay Vikrama's anxiety and distress. He again made repeated attempts to be reconciled to *Jayasimha*. But the latter would no longer receive his messages. He advanced to the *Krishnâ* where many *Mândalikas*

1. XIII, 1-90.—I will not decide if we have really to recognize in *Vikramâditya* a royal author or if *Bilhana* merely puts the poem into his mouth in his anxiety to give a complete description of the seasons.

joined his camp. Filled with the hope of victory and proud of his army, he allowed his soldiers to commit all possible excesses. Villages were plundered and burnt and their inhabitants dragged into captivity. He, also, sent insulting messages to the king, his brother. Vikrama patiently bore these outrages for sometime, but finally was compelled to take the field in self-defence. Collecting a large army, he also advanced to the Kṛishnā. On arriving there he once more tried negotiations. When these failed, a battle was fought, in which Jayasimha at first gained some advantages by means of his elephants. But Vikramāditya's personal bravery restored the fortune of the day. Jayasimha's army was routed and its leader was captured on his flight, in the jungles. Though Vikrama would have had reason enough to deal hardly with the captive, he spoke kindly to him and consoled him.²

After this victory Vikrama returned to Kalyāṇa and enjoyed the pleasures of the cold season which, in the mean while had come on. These consisted in hunting parties, at which he slew lions and other large game, hunted boars with hounds and shot deer with arrows.¹

After Vikrama had subdued all his enemies, his dominions enjoyed peace and prosperity. The elements even showed themselves propitious, neither famine nor pestilence visited his kingdom. In course of time sons were born to him, who resembled him and gladdened his heart. His liberality to the

1. XIV. 1.—XV. 87.—Vikrama's war with Jayasimha is not mentioned in the inscriptions made known by Sir. W. Elliott. The reason is, no doubt, that Vikrama did not care to proclaim the fact, that he had fought with both his brothers. According to Bilhana's account the battle falls at the end of the year 1077 and the statement of the Kādamba inscriptions that Tailapa Kāḍamba became Governor of Vana-vāsa in Śaka 999 or A. D. 1077-78 agrees with it. The latter event probably took place after the deposition of Jayasimha.

2. XVI. 1-53.

poor of all countries was unbounded. He erected also building for pious purposes, to commemorate his name. He built a temple of Vishṇu-Kamalāvilāsi; in front of it he dug a splendid tank. Near it he built a city with splendid temples and palaces.¹

Once more, however, after a long period of peace he had to draw his sword. The *Chola* again became proud and insolent. But Vikrama's army marched on Kāñchi; a battle was fought in which the Chola fled as usual. Kāñchi was taken. Vikrama amused himself there for some time and finally returned to his capital.²

IV.

It remains for me to give some information regarding the MS. on which this edition of the Vikramāṅkadevacharita is based. It belongs, as already stated, to the Brīhajjñānakosha of the Osval Jainas, which is preserved under the great temple of Parisnath (Pârs'vanâtha), in the fort of Jesalmîr. It is written with ink on 158 palm leaves, each about a foot long and four inches broad, which are protected by boards and held together

1. XVII. 1-42. The building of the city, which was called Vikramapura is mentioned in the inscriptions (*Jour. R. As., Soc.* IV. 15) and Sir W. Elliott adds that "an enormous tank and other works attest its former splendour."

2. XVII. 43-68.—This expedition must have been the last important event, which occurred before Bilhana wrote. Perhaps it is the war against the Pâla (read Pallava) king mentioned in the inscriptions as having taken place in 1081. (l. cit. p. 15). For a branch of the Kerala Pallavas was established in the Chola country and ruled it for some time in the seventh century. During Vikrama's times the Cholas fell very low indeed and it is just possible that the Pallavas regained some of their old influence in the East of the Peninsula, (compare Burnell *El. S. J. Pal.* p. 29. But this point, as indeed all Sir W. Elliott's inscriptions, requires re-examination.

by a string passed through the middle. Each page contains from four to seven lines. The same Pothî includes also twenty more leaves containing several small poems.

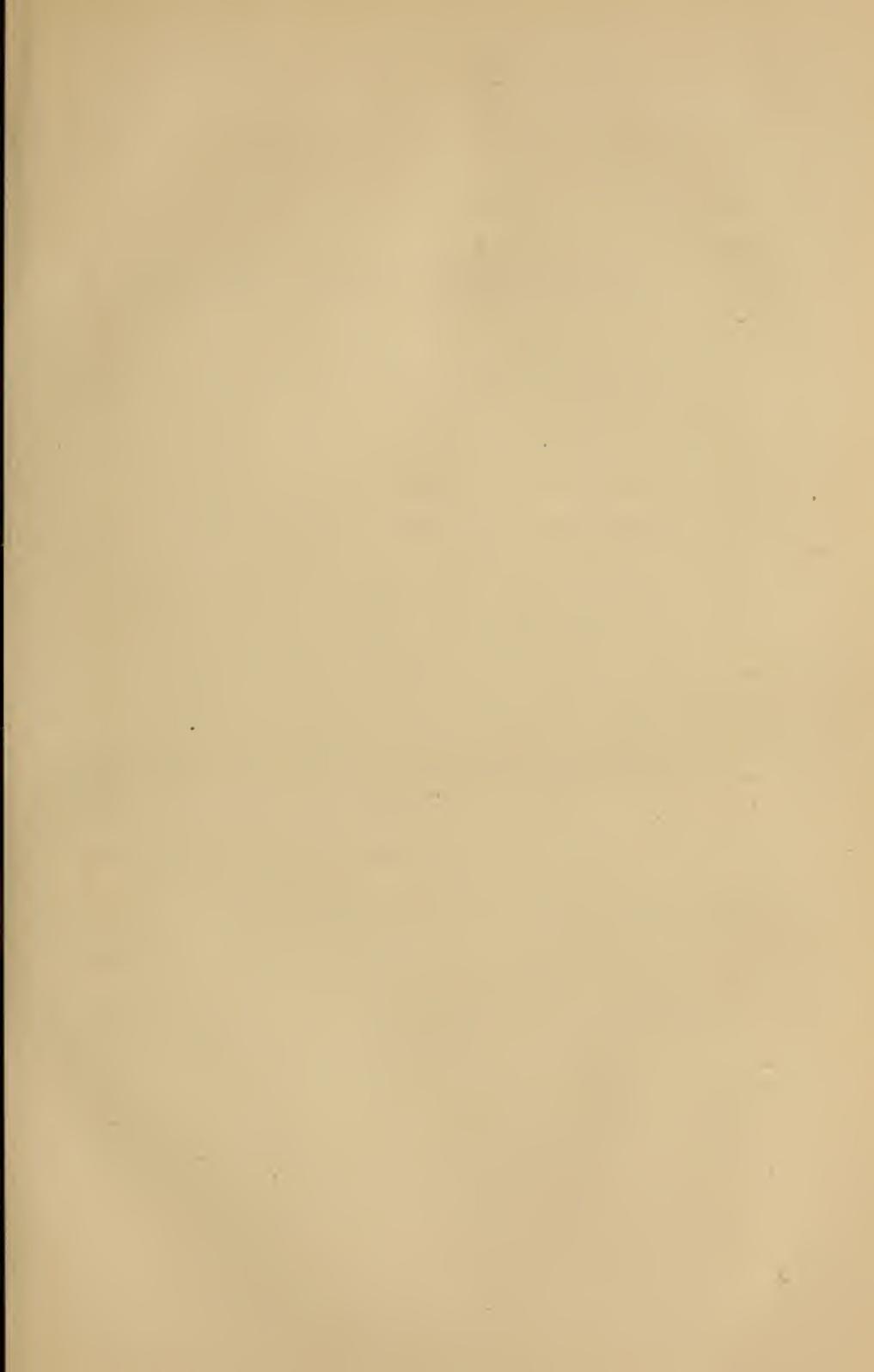
On the last leaf of the Pothî there is a notice that this Pustikâ was recovered (*punargrihitâ*) by Kheśsingh and Jethmall in Samvat 1343, or, (as the Jainas nearly always use the Vikrama Samvat), A. D. 1286-7. Though this date occurs on a leaf not belonging to the *Vikramâṅkakâvya*, it may be assumed that the note refers both to it and to the additional twenty leaves. For there is no difference between the handwriting of the two parts of the Pothî. The copy on which the present edition is based, must, therefore, have been written within 200 years from Bilhaṇa's time. The writing makes it probable that it may be even older.

The preservation of the MS. is in general excellent. In a few places only the ink has been rubbed off and the letters have become indistinct. The worst passage occurs in the fifth Sarga where half a page has been nearly destroyed in this manner. A careful examination of the leaf with a strong magnifying glass enabled me to make out all the letters with the exception of six Aksharas in V. 16. The MS. has been written with great care and has been corrected and annotated. The glosses are in a mixture of ancient Gujarâtî and Marvâdî, such as is used by the Yatis down to the present day. Its letters resemble those of the photograph prefixed to my Report on S. MSS. for 1872-73, of the palm leaf MSS. exhibited last year at the Oriental Congress, and of the Châlukya inscriptions in Âbû and other parts of Gujarat. They are ancient Jaina Devanâgarî and are not readable, without some practice, by those who know only the modern Bâlabodha characters. The letters *ch*, *dh* and *v* as well the groups *kri* and *ksh* are very troublesome even to a practised eye. For the shape of the latter two is almost identical and the former three are distinguished only by very minute strokes, which in old MSS. are frequently rubbed off.

As soon as I recognised the importance of the MSS., I resolved to copy it out myself. My time at Jesalmir was limited. But with the help of my companion Dr. H. Jacobi of Bonn, who kindly lent me his assistance during my whole tour in Rajputana, the task was accomplished in about seven days. He copied Sargas V. VI., XIV.—XVII. and XVIII. 1—74, while the rest fell to my share. We then revised our copy together. I fear, however, that some at least of the little lacunæ and mistakes, which had to be filled in and corrected when the work was printing, are owing to the inaccuracy of our transcript and not to that of the writer of the old MS. Every case where in printing I thought it necessary to alter the text given by the transcript, has been carefully stated in the notes. With the exception of two or three passages¹ about which I am still in doubt, the text of the Vikramânkakâvya is readable, and I believe that, if fresh MSS. are found, it will prove to be trustworthy. I have to thank Vâmanâchârya Jhalkîkar for several emendations, which he suggested while copying my transcript for the press and his brother Bhîmâchârya for some other corrections given in the addenda.

I have also to thank K. M. Chatfield, Esq., Director of Public Instruction who like his distinguished predecessors E. Howard, Esq., Sir A. Grant and J. B. Peile, Esq., C. S., continues to give a liberal support to Oriental Studies, for his ready permission to print the work in the Bombay Sanskrit Series.

1. *E. g.* II. 21.

॥ अथ विक्रमाङ्गदेवचरितम् ॥

भुजप्रभादण्ड इवोर्ध्वगामी स पातु वः कंसरिषोः कृपाणः ।
 यः पाञ्चनन्यप्रतिविम्बभङ्गया धाराम्भसः फेनमिव व्यनक्ति ॥ १ ॥
 श्रीधान्त्रि दुधोदधिपुण्डरीके यश्चञ्चरीकत्तुतिमातनोति ।
 नीलोत्पलश्यामलदेहकान्तिः स वोस्तु भूत्यै भगवान्मुकुन्दः ॥ २ ॥
 वक्षःस्थली रक्षतु सा जगन्ति जगत्प्रसूतेर्गहृदध्वजस्य ।
 श्रियोङ्गरागेण विभावयते या सौभाग्यहेमः कषपट्टिकेव ॥ ३ ॥
 एकः स्तनस्तुङ्गतरः परस्य वार्तामिव प्रष्टुमगान्मुखाग्रम् ।
 यस्याः प्रियार्थस्थितिमुद्दहन्त्याः सा पातु वः पर्वतराजपुत्री ॥ ४ ॥
 सान्द्रां मुदं यच्छतु नन्दको वः सोङ्गासलक्ष्मीप्रतिविम्बगर्भः ।
 कुर्वन्नजस्त्रं यमुनाप्रवाहसलीलराधास्मरणं मुरारेः ॥ ५ ॥
 पार्वत्यस्थपृथ्वीधरराजकन्याप्रकोपविस्फूर्जितकातरस्य ।
 नमोस्तु ते मातरिति प्रणामाः शिवस्य संध्याविषया जयान्ति ॥ ६ ॥
 वचांसि वाचस्पतिमत्सरेण साराणि लब्धुं ग्रहमण्डलीव ।
 मुक्ताक्षसूत्रत्वमुपैति यस्याः सा सप्रसादास्तु सरस्वती वः ॥ ७ ॥
 अशेषविग्रप्रतिषेधदक्षमन्वाक्षतानामिव दिङ्ग्लेषु ।
 विक्षेपलीला करशीकरणां करोतु वः प्रीतिमिभाननस्य ॥ ८ ॥
 अनभ्रवृष्टिः श्रवणामृतस्य सरस्वतीविभ्रमजन्मभूमिः ।
 वैदर्भरीतिः कृतिनामुदेति सौभाग्यलाभप्रतिभूः पदानाम् ॥ ९ ॥

जयन्ति ते पञ्चमनादमित्रचित्रोक्तिसंदर्भविभूषणेषु ।
 सरस्वती यद्वदनेषु नित्यमाभाति वीणामिव वादयन्ती ॥ १० ॥
 साहित्यपाथोनिधिमन्थनोत्थं कर्णामृतं रक्षत हे कवीन्द्राः ।
 यदस्य दैत्या इव लुण्ठनाय काव्यार्थचौराः प्रगुणीभवन्ति ॥ ११ ॥
 गृह्णन्तु सर्वे यदिवा यथेष्टं नास्ति क्षतिः कापि कवीश्वराणाम् ।
 रत्नेषु लुप्तेषु बहुष्वमवैरद्यापि रत्नाकर एव सिन्धुः ॥ १२ ॥
 सहस्रशः सन्तु विशारदानां वैदर्भलीलानिधयः प्रबन्धाः ।
 तथापि वैचित्रयरहस्यलुधाः श्रद्धां विधास्यन्ति सचेतसोत्र ॥ १३ ॥
 कुण्ठत्वमायाति गुणः कवीनां साहित्यविद्याश्रमवर्जितेषु ।
 कुर्यादनाद्रेषु किमङ्गनानां केशेषु कृष्णागुरुधूपवासः ॥ १४ ॥
 प्रौढप्रकर्षेण पुराणरीतिव्यतिक्रमः श्लाघ्यतमः पदानाम् ।
 अत्युन्नतिस्फोटितकञ्चकानि वन्द्यानि कान्ताकुचमण्डलानि ॥ १५ ॥
 षुष्टुपत्तिरावर्जितकोविदापि न रज्जनाय क्रमते जडानाम् ।
 न मौक्तिकच्छद्वकरी शालाका प्रगल्भते कर्मणि टङ्गिकायाः ॥ १६ ॥
 कथासु ये लब्धरसाः कवीनां ते नानुरज्यन्ति कथान्तरेषु ।
 न ग्रन्थिपर्णप्रणयाश्वरन्ति कस्तूरिकागन्धमृगास्तृणेषु ॥ १७ ॥
 जडेषु जातप्रतिभामिमानाः खलाः कवीन्द्रोक्तिषु के धराकाः ।
 प्राप्ताभिनिर्वापणगर्वमन्तु रत्नाङ्करज्योतिषि किं करोति ॥ १८ ॥
 उछ्लेखलीलाघटनापटूनां सचेतसां वैकटिकोपमानाम् ।
 विचारशाणोपलपट्टिकासु मत्सूक्तिरत्नानि निधीभवन्तु ॥ १९ ॥
 न दुर्जनानामिह कोपि दोषस्तेषां स्वभावो हि गुणासहिष्णुः ।
 द्रेष्यैव केषामपि अन्द्रखण्डविपाणदुरा पुण्डकशर्करापि ॥ २० ॥
 सहोदराः कुङ्कमकेसराणां भवन्ति नूनं कविताषिलासाः ।

न सारदादेशमपास्य दृष्टेषां यदन्यत्र मया प्ररोहः ॥ २१ ॥
 रसध्वनेरध्वनि ये चरन्ति संकान्तचक्रोक्तिरहस्यमुद्भाः ।
 तेस्मत्प्रवन्धानवधारयन्तु कुर्वन्तु शेषाः शुकवाक्यपाठम् ॥ २२ ॥
 अनन्यसामान्यगुणत्वमेव भवत्यनर्थाय महाकवीनाम् ।
 ज्ञातुं यदेषां सुलभाः सभासु न जल्पमल्पप्रतिभाः क्षमन्ते ॥ २३ ॥
 अलौकिकोल्लेखसमर्पणेन विद्यधचेतःक्षपट्टिकासु ।
 परीक्षितं काव्यसुवर्णमेतद्वोकस्य कण्ठाभरणत्वमेतु ॥ २४ ॥
 किं चारुचारित्रविलासशून्याः कुर्वन्ति भूपाः कविसंग्रहेण ।
 किं जातु गुञ्जाफलभूषणानां सुवर्णकारेण बनेचराणाम् ॥ २५ ॥
 पृथ्वीपतेः सन्ति न यस्य पार्श्वे कवीश्वरास्तस्य कुतो यशांसि ।
 भूपाः कियन्तो न वभूवृह्यां जानाति नामापि न कोपि तेषाम् ॥ २६ ॥
 लङ्घापतेः संकुचितं यशो यद्यत्कीर्तिपात्रं रघुराजपुत्रः ।
 स सर्व एवादिकवेः प्रभावो न कोपनीयाः कवयः क्षितीन्द्रैः ॥ २७ ॥
 गिरां प्रवृत्तिर्मम नीरसापि मान्या भवित्री नृपतेश्वरित्रैः ।
 के वा न शुष्कां मृदमभासिन्धुसंबन्धिनीं मूर्धनि धारयन्ति ॥ २८ ॥
 कर्णामृतं सूक्तिरसं विमुच्य दोषे प्रयत्नः सुमहान्खलानाम् ।
 निरीक्षते केलिवनं प्रविश्य क्रमेलकः कण्ठकजालमेव ॥ २९ ॥
 एषास्तु चालुक्यनरेन्द्रवंशसमुद्भतानां गुणमौक्तिकानाम् ।
 मद्भारतीसूत्रनिवेशितानामेकावली कण्ठविभूषणं वः ॥ ३० ॥
 लोकेषु सप्तस्वपि विश्रुतोसौ सरस्वतीविभ्रमभूः स्वयंभूः ।
 चत्वारि काव्यानि चतुर्मुखस्य यस्य प्रसिद्धाः श्रुतयश्चतस्वः ॥ ३१ ॥
 एकस्य सेवातिशयेन शङ्के पङ्केरुहस्यासनतां गतस्य ।

आरधितो यः सकलं कुटुम्बं चकार लक्ष्मीपदमभुनानाम् ॥ ३२ ॥
 ब्रह्मिर्भिर्ब्रह्मयीममुष्यं सार्धं कथां वर्धयतः कदाचित् ।
 त्रैलोक्यवन्धोः सुरसिन्धुतीरे प्रत्यूषसंध्यासमयो बभूव ॥ ३३ ॥
 मृणालसूत्रं निजवल्लभायाः समुत्सुकश्चाटुषु चक्रवाकः ।
 अन्योन्यविश्लेषणयन्त्रसूत्रभ्रान्त्येव च च्छुस्थितमाचकर्ष ॥ ३४ ॥
 आरक्षमर्थार्पणतत्पराणां सिद्धाङ्गुनानामिव कुङ्कुमेन ।
 विम्बं दधे विम्बफलप्रतिष्ठां राजीविनीनीवितवल्लभस्य ॥ ३५ ॥
 सुधाकरं वार्धकतः क्षपायाः संप्रेक्ष्य मूर्धानमिवानमन्तम् ।
 तदिष्ठवायेव सरोजिनीनां स्मितोन्मुखं पङ्कुनवक्षमासीत् ॥ ३६ ॥
 ज्ञात्वा विधातुश्चुलुकात्प्रसूर्ति तेजस्विनोन्यस्य समस्तजेतुः ।
 प्राणेश्वरः पङ्कुजिनीवधूनां पूर्वाचलं दुर्गमिवाहरोह ॥ ३७ ॥
 जगाम याङ्गेषु रथाङ्गुनास्त्रां परस्परादर्शनलेपनत्वम् ।
 सा चन्द्रिका चन्दनपङ्कुकान्तिः शीतांशुशाणाफलके ममडज ॥ ३८ ॥
 संध्यासमाधौ भगवान्स्थितोथ शक्रेण बद्वाऽनलिना प्रणम्य ।
 विज्ञापितः शेखरपारिजाताद्विरेफनादद्विगुणैर्वचोभिः ॥ ३९ ॥
 आस्ते यदैरावणवारणस्य मदाम्बुसङ्गानिमलितालिमाला ।
 साम्राज्यलक्ष्मीजयतोरणामे दन्तद्वये वन्दनमालिकेव ॥ ४० ॥
 यदातपत्रं मम नेत्रपद्मसहस्रलोलालिकदम्बनीलम् ।
 कुरङ्गुनाभीतिलकप्रतिष्ठां मुखे समारोहति राजलक्ष्म्याः ॥ ४१ ॥
 यन्नन्दने कल्पमहीस्त्राणां छायासु विश्रम्य रतिश्रमेण ।
 गायन्ति मे शौर्यसोर्जितानि गीर्वाणिसारङ्गुदशो यशांसि ॥ ४२ ॥
 किंवा वहूक्तैः पुरुहूत एष पात्रं महिम्नां यदनङ्गुशस्य ।
 स्वामिन्स सर्वोपि शिरोधृतानां त्वत्पादसेवारजसां प्रभावः ॥ ४३ ॥

निवेदितश्चारजनेन नाथ तथा क्षितौ संप्रति विष्णुषो मे ।
 मन्ये यथा यज्ञविभागभोगः स्मर्तव्यतामेष्यति निर्जराणाम् ॥ ४४ ॥
 धर्मद्वाहामत्र निवारणाय कार्यस्त्यया कथिदधार्यवीर्यः ।
 रवेरिवांशुप्रसरेण यस्य वंशेन सुस्थाः ककुभः क्रियन्ते ॥ ४५ ॥
 पुरंदरेण प्रतिपाद्यमानमेवं समाकर्ण्य वचो विरिच्छिः ।
 संध्याम्बुद्धौ चुलुके मुमोच ध्यानानुविद्वानि विलोचनानि ॥ ४६ ॥
 प्रकोष्ठपृष्ठस्फुरदिन्द्रनीलरत्नावलीकङ्गणहम्बरेण ।
 वन्धाय धर्मप्रतिबन्धकानां वधन्सहोत्थानिव नागपाशान् ॥ ४७ ॥
 उत्तर्ननीकेन मुहुः करेण कृताकृतावेक्षणवद्धलक्षः ।
 रुपा निषेधन्निव चंषितानि दिवपालवर्गस्य निर्गलानि ॥ ४८ ॥
 भोगाय वैपुल्यविशेषभाजं कर्तुं धरित्रीं निजवंशजानाम् ।
 केयूरसंकान्तविमानभङ्ग्या भुजोद्गृतक्षमाभृदिवेक्षमाणः ॥ ४९ ॥
 अखर्वर्गवस्तिमतदन्तुरेण विराजमानोधरपल्लवेन ।
 समुत्थितः क्षीरविषाणुराणि पीत्येव सद्यो द्विषतां यशांसि ॥ ५० ॥
 सुवर्णनिर्माणमभेद्यमस्त्रैः स्वभावसिद्धं कवचं धानः ।
 जयश्रियः काञ्चनविष्टराभं समुद्धन्नुञ्चतमसकूटम् ॥ ५१ ॥
 स्वःसुन्दरीवृन्दपरिग्रहाय दत्तोञ्जलिः संप्रति दानवेन्द्रैः ।
 इति प्रहर्षादमराङ्गनानां नेत्रोत्पलश्रेणिभिरच्युमाणः ॥ ५२ ॥
 अपि स्वयं पङ्कजविष्टरेण देवेन दृष्टश्चिरमुत्सुकेन ।
 वाञ्छाधिकप्रस्तुतवस्तुसिद्धिसविस्मयस्मेरमुखाम्बुनेन ॥ ५३ ॥
 कषोपले पौरुषकाञ्चनस्य पङ्के यशःपाण्डुसरोहणाम् ।
 व्यापारयन्दृष्टमतिप्रहृष्टामवासपाणिप्रणये कृपाणे ॥ ५४ ॥

हेमाचलस्यैव कृतः शिलाभिस्दारजाम्बूनदचाहदेहः ।
 अथाविरासीत्सुभट्टिलोकत्राणप्रवीणश्वलुकाद्विधातुः ॥ ५५ ॥
 प्रस्थाप्य शक्रं धृतिमान्भवेति हर्षश्रुपारिप्लववृक्षसहस्रम् ।
 स शासनात्पङ्करुहासनस्य मस्त्रिपक्षक्षयदीक्षितोभूत् ॥ ५६ ॥
 क्षमाभृत्कुलानामुपरि प्रतिष्ठामवाप्य रत्नाकरभोगयोग्यः ।
 क्रमेण तस्मादुदियाय वंशः शौरे: पदाङ्ग्राङ्गः इव प्रवाहः ॥ ५७ ॥
 विपक्षवीराङ्गुतकीर्तिहारो हारीत इत्यादिपुमान्स यत्र ।
 मानव्यनामा च बभूव मानी मानव्ययं यः कृतवानरीणाम् ॥ ५८ ॥
 मिलद्विलासालकपल्लवानि विशीर्णपञ्चावलिमण्डनानि ।
 मुखानि वैरिप्रमदाजनस्य यद्भूपतीनां जगदुः प्रतापम् ॥ ५९ ॥
 उत्खातविश्वोत्कटकण्टकानां यत्रोदितानां पृथवीपतीनाम् ।
 क्रीडागृहप्राङ्गणलीलयैव बभ्राम कीर्तिर्भवनन्नवेषि ॥ ६० ॥
 यत्पार्थिवैः शत्रुकठोरकण्ठपीठस्थनिर्लोठनकुण्ठधारः ।
 निन्ये कृपाणः पटुतां तदीयकपालशाणोपलपट्टिकासु ॥ ६१ ॥
 निरादरश्वन्दशिखामणौ यः प्रीतेषि लोकनितयैकवरीः ।
 क्षिपन्कृपाणं दशमेषि मूर्धि स्वयं धृतः क्षमाधरराजपुत्र्या ॥ ६२ ॥
 प्रसाध्य तं रावणमध्यवास यां मैथिलीशः कुलराजधानीम् ।
 ते क्षत्रियास्तामवदातकीर्तिं पुरीमयोध्यां विदधुनिवासम् ॥ ६३ ॥
 निगीषवः कोपि विनित्य विश्वं विलासदीक्षारसिकाः क्रमेण ।
 चक्रः पदं नागरखण्डचुम्बि पूगद्रुमायां दिंशि दक्षिणस्याम् ॥ ६४ ॥
 तदुद्भैर्भूपतिभिः सलीलं चोलीरहःसाक्षिणि दक्षिणाव्येः ।
 करीन्द्रदन्ताङ्गरलेखिनीभिरलेखि कूले विजयप्रशस्तः ॥ ६५ ॥

द्वीपक्षमापालपरंपराणां दोर्बिंक्रमादुत्खननोन्मुखास्ते ।
 विष्णोः प्रतिष्ठेति विभिषणस्य राज्ये परं संकुचिता वभूयः ॥ ६६ ॥
 द्वीपेषु कर्पूरपरागपाण्डुष्वासाद्य लीलापरिवर्तनानि ।
 भ्रान्त्या तु पाराद्वितटे लुठन्तः शीतेन खिन्नास्तुरगा यदीयाः ॥ ६७ ॥
 श्रीतैलपो नाम नृपः प्रतापी क्रमेण तद्वंशविशेषकोभूत् ।
 क्षणेन यः शोणितपङ्कशेषं संख्ये द्विपां वोररसं चकार ॥ ६८ ॥
 विश्वंभराकण्टकराष्ट्रकूटसमूलनिर्मूलनकोविदस्य ।
 सुखेन यस्यान्तिकमाजगाम चालुक्यचन्द्रस्य नरेन्द्रलक्ष्मीः ॥ ६९ ॥
 शौर्येष्मणा स्विन्नकरस्य यस्य संख्येषु खङ्गः प्रतिपक्षकालः ।
 पुरंदरप्रेरितपुष्पवृष्टिपरागसङ्गान्विडत्वमाप ॥ ७० ॥
 यस्यान्ननश्यामलखङ्गपट्टजातानि जाने धवलत्वमापुः ।
 अरातिनारीशरकाण्डपाण्डुगण्डस्थलीनिर्लुठनाद्यशांसि ॥ ७१ ॥
 स्फूर्जद्यशोहंसविलासपात्रं निस्तृंशनीलोत्पलमुग्रमं यः ।
 उत्तंसहेतोरिव धीरलक्ष्म्याः संयामलीलासरसश्वकर्ष ॥ ७२ ॥
 विधाय सैन्यं युधि साक्षिमात्रं दासीकृतायाः प्रतिपक्षलक्ष्म्याः ।
 यः प्रातिभाव्यार्थमिवाजुहाव महीभुजः शत्रुनरेन्द्रकीर्तिम् ॥ ७३ ॥
 चालुक्यवशामलमौक्तिकश्रीः सत्याश्रयोभूदथ भूमिपालः ।
 खङ्गेन यस्य भुकुटिक्षेष द्विपां कपालान्यपि चूर्णितानि ॥ ७४ ॥
 यस्येषवः संयुगयामिनीषु प्रोतप्रतिक्षमापतिमौलिरत्नाः ।
 गृहीतदीपा इव भिन्दतेस्म खङ्गान्धकारे रिपुचक्रवालम् ॥ ७५ ॥
 अबन्ध्यपातानि रणाङ्गेषु सलीलमाकृष्टनुर्गुणस्य ।
 यस्यानमत्कोटितया व्यराजदस्त्राणि चुम्बन्निव चापदण्डः ॥ ७६ ॥
 भूमृत्सहस्रार्पितदेहरन्ध्रैः क्रौञ्चाचलच्छिद्रविशारदानाम् ।

से हे न गर्वः पृथुसाहसस्य यस्येषुभिर्भार्गवमार्गणानाम् ॥ ७७ ॥
 दृप्तारिदेहे समरोपमर्दसूत्रावशेषस्थितहारदाम्नि ।
 यज्ञोपवीतभ्रमतो बभूव यस्य प्रहर्तुः क्षणमन्तरायः ॥ ७८ ॥
 प्राप्तस्ततः श्रीजयसिंहदेवश्वालुक्यसिंहासनमण्डनत्वम् ।
 यस्य व्यराजन्त गजाहवेषु मुक्ताफलानीव महायशांसि ॥ ७९ ॥
 यस्य प्रतापेन कदर्थ्यमानाः प्रत्यर्थिभूपालमहामहिष्यः ।
 अन्वस्मरन्दनपक्षिलाने प्रियाङ्कपालीपरिवर्तनाने ॥ ८० ॥
 प्रतापभानौ भजति प्रतिष्ठां यस्य प्रभातेष्विव संयुगेषु ।
 सूर्योपलानामिव पार्थिवानां केषां न तापः प्रकटीबभूव ॥ ८१ ॥
 यात्रासु यस्य ध्वनिनीभरेण दोलायमाना सकला धरित्री ।
 आर्द्रव्रणाधिष्ठितपृष्ठपीठमकर्मठं कूर्मपातं चकार ॥ ८२ ॥
 किरीटमाणिवयमरीचिवीचिप्रच्छादिता यस्य विपक्षभूपाः ।
 चिताम्निभीत्या समराङ्गणेषु न संगृहीताः सहसा शिवामिः ॥ ८३ ॥
 यात्रासु दिवपालपुरीं विलुण्ठय न दिग्गजान्केवलमग्रहीयः ।
 पलायितास्ते नयसिंधुराणां गन्धेन सप्तच्छदवान्धवेन ॥ ८४ ॥
 अपारवीरव्रतपारगस्य पराङ्गखा एव सदा विपक्षाः ।
 अधिज्यचापस्य रणेषु यस्य यशः परं संमुखमाजगाम ॥ ८५ ॥
 यशोवतंसं नगरं सुराणां कुर्वन्नगर्वः समरोत्सवेषु ।
 न्यस्तां स्वहस्तेन पुरंदरस्य यः पारिजातस्त्रजमाससाद ॥ ८६ ॥
 तस्मादभूदाहवमल्लदेवस्त्रैलोक्यमल्लापरनामधेयः ।
 यन्मण्डलायं न मुमोच लक्ष्मीर्धाराजलोत्था जलमानषीव ॥ ८७ ॥
 आख्यायिकासीम्नि कथाङ्गुतेषु यः सर्गवन्धे दशरूपके च ।
 पवित्रचारित्रया कवीन्द्रैरारोपितो राम इति द्वितीयः ॥ ८८ ॥

भूषेषु कूर्षविव रित्तभावं कृत्वा प्रपापालिकयैव यस्य ।
 वीरथ्रिया कीर्तिसुवारसस्य दिशां मुखानि प्रणयीकृतानि ॥ ८९ ॥
 कौक्षियकः क्षमातिलकस्य यस्य पीत्वातिमात्रं द्विषतां प्रतापम् ।
 अलोडव वाष्पाम्बुभिराचचाम चोलीकपोलस्थलचन्दनानि ॥ ९० ॥
 दीप्रप्रतापानलसंनिधानाद्विभ्रत्पिपासामिव यत्कृपाणः ।
 प्रमारपृथ्वीपतिकीर्तिधारां धारामुदारां कवलोचकार ॥ ९१ ॥
 अगाधपानीयनिमग्रभूरभूत्कुट्ट्वोपि यदीयखद्गः ।
 भाग्यक्षयान्मालवभर्तुरासीदेकां न धारां परिहर्तुमीशः ॥ ९२ ॥
 निःशेषनिर्वासितराजहंसः खड्डेन वालाम्बुदमेचकेन ।
 भोजक्षमाभृद्धुनपञ्चरेपि यः कीर्तिहंसीं विरसीचकार ॥ ९३ ॥
 भोजक्षमापालविमुक्तधारानिपातमात्रेण रणेषु यस्य ।
 कल्पान्तकालानलचण्डमूर्तिश्चित्रं प्रकोपाग्निरवाप शान्तिम् ॥ ९४ ॥
 यः कोटिहोमानलधूपजालैर्मलीमसीकृत्य दिशां मुखानि ।
 तत्कीर्तिभिः क्षालयतिस्म शश्वदखण्डतारापतिपाण्डुराभिः ॥ ९५ ॥
 ध्रुवं रणे यस्य जयामृतेन क्षीवः क्षमाभर्तुरभूत्कृपाणः ।
 एका गृहीता यदनेन धारा धारासहस्रं यशसोवकीर्णम् ॥ ९६ ॥
 शतकतोर्मध्यमचक्रवर्तीं क्रमादनेकक्रतुदीक्षितोपि ।
 ऐन्द्रात्पदादभ्यधिके पदे यस्तिष्ठन्न शङ्कास्पदतामयासीत् ॥ ९७ ॥
 चिन्तामणिर्यस्य पुरो वराकस्तथा हि वार्त्ता जनविश्रुतेयम् ।
 यत्तत्र सौवर्णतुलाधिरूढे चक्रेस्य पाषाणतुलाधिरोहम् ॥ ९८ ॥
 विधाय रूपं मशकप्रमाणं भयेन कोणे क्वचन स्थितस्य ।
 कलेरिवोत्सारणकारणेन यो यागधूमैर्भुवनं रुरोध ॥ ९९ ॥
 स्वाभाविकादुष्णगमस्तिभासः क्षत्रोष्मणो दृष्टिविघातहेतोः ।

यस्मिन्परित्रस्त इति क्षितीन्द्रे क्षणं न चिक्षेप कलिः कटाक्षम् ॥ १०० ॥
 अन्यायमेकं कृतवान्कृती यश्वालुक्यगोत्रोऽद्ववत्सलोपि ।
 यत्पूर्वभूपालगुणान्प्रजानां विस्मारयामास निजैश्वरित्रैः ॥ १०१ ॥
 विशीर्णकर्णा कलहेन यस्य पृथ्वीभुजंगस्य निरर्गलेन ।
 संगच्छतेद्यापि न डाहलश्रीः कर्पूरताडङ्गनिभैर्यशोभिः ॥ १०२ ॥
 पाठान्तरम् । कर्णे विशीर्णे कलहेन यस्य
 पृथ्वीभुजंगस्य निरर्गलेन ।
 कीर्तिः समाश्लिष्यते डाहलोवीं
 न दन्तताडङ्गनिभाधुनापि ॥ १०३ ॥
 यस्यासिरत्युच्छलता रराज धाराजलेनेव रणेषु धाम्ना ।
 दृप्तारिमातङ्गसहस्रसङ्गमभ्युक्ष्य गृह्णन्निव वैरिलक्ष्मीम् ॥ १०४ ॥
 यद्वैरिसामन्तनितम्बिनीनामश्रान्तसंतापकदर्थ्यमाने ।
 पराङ्मुखं शोषविशङ्गयेव कुचस्थले कुङ्गमपङ्गमासीत् ॥ १०५ ॥
 एकत्र वासादवसानभाजस्ताम्बूललक्ष्म्या इव संस्मरन्ती ।
 वक्षेषु यद्वैरिविलासिनीनां हासप्रभा तानवमाससाद् ॥ १०६ ॥
 यं वारिधिः प्रज्वलदस्त्रजालं वेलावनान्तेषु नितान्तभीतः ।
 भूयः समुत्सारणकारणेन समागतं भार्गवमाशशङ्के ॥ १०७ ॥
 रत्नोत्करग्राहिषु यद्गटेषु तटवृटन्मौक्तिकशुक्तिभङ्गया ।
 अस्फोटयत्तीरशिलातलेषु रोषेण मूर्धानमिवाम्बुराशिः ॥ १०८ ॥
 यं वीक्ष्य पाथोधिरधिज्यचापं शोणाश्मभिः शोणितशोणदेहैः ।
 क्षोभादभीक्षणं रघुराजवाणजीर्णव्रणस्फोटमिवाचचक्षे ॥ १०९ ॥
 राशीकृतं विश्वमिवावलोक्य वेलावने यस्य चमूसमूहम् ।
 अम्भोविभूतेरपरिक्षयेण क्षारत्वमविधर्वहु मन्यतेस्म ॥ ११० ॥

उत्तमयामास पयोनिधेर्यस्तीरे जयस्तम्भमद्भवीरः ।
 असूयितं स्वैरविहारशीलैरालानभीत्या जलवारणेन्द्रेः ॥ १११ ॥
 लब्ध्या यदन्तःपुरसुन्दरीणां लावण्यनिष्यन्दमुपान्तभाजाम् ।
 गृहीतसारस्त्रिदशैः पयोधिः पेयूषसंदर्शनसौख्यमाप ॥ ११२ ॥
 जैकरागी विजयोद्यमेषु दृशा प्रयाणावधिमम्बुधिं यः ।
 उत्कण्ठितोभूदूशकण्ठशत्रुसेतौ समस्यापरिपूरणाय ॥ ११३ ॥
 दोर्दण्डदर्पाद्रविडप्रकाण्डं यः संमुखं धावितमेकवीरम् ।
 अभाजनं धीररसस्य चक्रे वाणोत्करच्छिद्रपरंपराभिः ॥ ११४ ॥
 पृथ्वीभुजंगः परिकम्पिताङ्गां यशःपटोल्लुण्ठनकेलिकारः ।
 विधृत्य काञ्चीं भुजयोर्बलेन यश्वोलराज्यश्रियमाचकर्ष ॥ ११५ ॥
 चोलस्य यद्ग्रीतिपलायितस्य भालत्वचं कण्टकिनो वनान्ताः ।
 अद्यापि किं वानुभविष्यतीति ष्यपाटयन्द्रष्टुमिवाक्षराणि ॥ ११६ ॥
 दहत्यशेषं प्रतियोगिवर्गमनग्ले यद्गुजशौर्यवद्गौ ।
 प्रत्यर्थिपृथ्वीपतिचिन्त्यमानो न कोपि मन्त्रः प्रतिबन्धकोभूत् ॥ ११७ ॥
 ब्रूमस्तस्य किमस्त्रकौशलविधौ देवस्य विक्रामतः
 पुष्पेषोरिव यस्य दुष्परिहराः सैवरखर्वाः शराः ।
 राज्ञामप्रतिभानमेव विद्धे युद्धेषु यस्योर्जित-
 ज्यानिष्ठयूतनितान्तनिष्ठुररवप्राप्नवादो भुजः ॥ ११८ ॥

इति विक्रमाङ्कदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनलदेवविद्याप-
 तिकाश्मीरकभट्टबिल्हणविरचिते प्रथमः सर्गः ॥ १ ॥

चकार कल्पाणभिति क्रमादसौ पुरं पराधर्यं पृथिवीपुरंदरः ।
 यदुद्वहर्म्यावलिदीपसंपदा विभाव्यते कडजलसंनिभं नभः ॥ १ ॥
 निवर्त्तिताश्वन्दनलेपपाण्डुभिर्नत्स्ववां यत्र समन्वतैः स्तनैः ।
 मुखानिला एव कदर्थनक्षमा भवन्ति माने मलयाद्रिवायवः ॥ २ ॥
 क्षपाकरः कातररश्ममण्डलः पुरंधिगण्डस्थलकानितसंपदा ।
 विकीर्णसंमार्जनभस्मरेणुना विभर्ति यस्मिन्मुकुरेण तुल्यताम् ॥ ३ ॥
 विलासदोलायितदन्तपत्तयोः क्षपासु यत्रेन्दुरलक्ष्यमण्डलः ।
 प्रविश्य संक्रान्तिमिषेण योषितां कपोलयोः कान्तिजलं विलुप्ति ॥ ४ ॥
 गतोपि यत्र प्रतिविम्बवर्त्मना समीपतां वच्चयितुं प्रगल्भते ।
 मुखानि जाग्रन्मदनानि सुभ्रुवां सयामिकानीव न यामिनीपतिः ॥ ५ ॥
 जलाशया यत्र हसन्ति संततं नवेन्द्रनीलद्रवनिर्मलोदराः ।
 शरत्समुत्सारितमेघकर्दमं कलिन्दकन्याहृदमेचकं नभः ॥ ६ ॥
 प्रकर्षवत्या कपिशीर्षमालया यदुद्धटस्फाटिकवप्रसंहतिः ।
 विलोक्यत्यम्बरकेलिर्दर्पणे विलासधौतामिव दन्तमण्डलीम् ॥ ७ ॥
 पुराङ्गनावक्वसहस्रकानितभिस्तिरोहिते रात्रिषु तारकापतौ ।
 क्व रौप्यकर्पूरकरण्डपाण्डुरः शशीति यत्र भ्रममेति रोहिणी ॥ ८ ॥
 यदीयलीलास्फाटिकस्थलीभुवाममुग्धदुधाविसमात्विषां पुरः ।
 दवाग्निर्दग्धवनस्थलोपमं विलोक्यते कडजलकश्मलं नभः ॥ ९ ॥
 सटद्रुमाणां प्रतिविम्बमालया सपारिजातामिव दर्शयज्ञियम् ।
 स यन्त्रागः कुरुते विडम्बनां गृहोत्सारस्य सुरैः पयोनिधेः ॥ १० ॥
 प्रातेक्षणं क्षालितमन्युना रणे प्रयुक्तरक्षस्य नृपेण मानिना ।
 न यस्य कक्षां शतमन्युरक्षिता पुरी पुरप्राग्नहरस्य गाहते ॥ ११ ॥

करोति गण्डस्थलचन्द्रमण्डले विलासवेष्टनमणिकुण्डलातिथौ ।
 न यत्र वित्रस्तकुरङ्गचक्षुयां निर्घर्षभीत्येव पदं कुरङ्गकः ॥ १२ ॥
 समुच्छलन्मौक्तिककान्तिवारिभिः सुवर्णकूम्बैः सुरसञ्चमूर्धगैः ।
 प्रपा पिपासापरितापशान्तये नभश्वरीणामिव येन निर्मिता ॥ १३ ॥
 जगत्त्योकार्मणकर्मणे क्षमं निरीक्ष्य लीलायितमेणचक्षुयाम् ।
 स्मरेण यत्र स्मरता परापवं भवाय भूयः परिवोध्यते धनुः ॥ १४ ॥
 स्मरप्रशस्तिप्रतिवस्तुतां गताः सलीलदात्यूहसमूहनिःस्त्रनाः ।
 भवन्ति यत्र क्षणमात्रविश्रमप्रदायिनः कण्ठरवेषु योषिताम् ॥ १५ ॥
 निराकृते यत्र रूपां समुद्रमे भुजंगसौभाग्यगुणेन सुभ्रुताम् ।
 वनान्तपुंस्कोकिलपञ्चमोर्मयो भवन्ति मानज्वरशेषमेषजम् ॥ १६ ॥
 प्रविश्य यदेशमसु रोहिणीपतिर्गुणं महान्तं लभते न संशयः ।
 यदेष राहोरुपयात्यलक्ष्यतां पुरंधिवक्त्रेन्दुसहस्रमध्यगः ॥ १७ ॥
 यदीयसौधध्वनपट्टपट्टिकाः समुच्छलन्मौक्तिककान्तिनिर्झरैः ।
 नभस्तलान्दोलनविभ्रमाहृतं विनिक्षिपन्तीव सुरापगापयः ॥ १८ ॥
 अविस्मृतञ्चवकनेत्रपावकः स्मरः स्मितेन्दीवरदीर्घचक्षुयाम् ।
 विलासपीयूषनिधानकुम्भयोर्न यत्र वासं कुचयोर्विमुच्चाते ॥ १९ ॥
 स्मरस्य यत्राद्गुतमस्त्रकौशलं तथा ह्यसौ चारूपां विलोचनैः ।
 उपागतैस्त्पलपत्तमित्रतां शिलाकठोराणि मनांसि विध्यति ॥ २० ॥
 समुद्रवेलारातिरत्नसंपदा वधूतडित्ताण्डवमेघमण्डली ।
 नभःस्थली विभ्रमतारकस्त्रजा विभाति यत्र स्मरतल्पकल्पना ॥ २१ ॥
 त्यजन्ति हंसाः सरसीगुणैः स्थितैः न यत्र वर्षास्वपि हर्षगङ्गदाः ।

II. 15. दग्ध्यू or °ध्यू Ms.—II. 17. °त्यलकृतां Ms.—II. 19.
 वासं om. Ms.; but compare X. 46.—II. 21. समुद्रविं °संदां
 °सजां Ms.

अलङ्घनोयस्य निकाममुन्नतेर्दिशन्ति वप्रस्य यशस्तु दुर्जनाः ॥२२॥
 निशासु यत्रोन्नतसौधसंगतिं विगाहमानस्य विधोः कुरुङ्कः ।
 वतंसदूर्वाङ्गरमेणचक्षुषां ग्रहीतुमाकाङ्गति वक्रकंधरः ॥ २३ ॥
 अवागुरं नेत्रकुरुङ्गवन्धनं निरक्षरं पञ्चशरस्य शासनम् ।
 गृहेगृहे यत्र विचित्रमन्वहं वितन्वते नृत्तमधीरलोचनाः ॥ २४ ॥
 अमुष्य लोकत्रितयाङ्गतैर्गुणैरतीत्य मार्गं मनसोपि तिष्ठतः ।
 असौ सदा मानसगोचरस्थिता कथं तुलायामलका प्रगल्भते ॥२५॥
 विजित्य सर्वाः कुभः स भार्गवप्रचण्डकोदण्डपारिश्रमो नृपः ।
 उवास तत्रार्थिशताने पूर्यन्फलं हि पात्रप्रतिपादनं श्रियः ॥ २६ ॥
 जगत्यनर्घेषु समस्तवस्तुषु क्षितीश्वरः पादतले स्थितेष्वपि ।
 अभूद्विना पुत्रमुखेन्दुर्दर्शनं प्रभातनीलोत्पलदीनलोचनः ॥ २७ ॥
 उवाच कण्ठागतवाष्पगद्वदैः पदैः कदाचित्सहधर्मचारिणीम् ।
 सरस्वतीहारलतामिवोज्ज्वलां प्रकाशयन्दन्तमयूखचन्द्रिकाम् ॥२८॥
 फलेन शून्यः सुतरां दुनोति मामयं गृहस्थाश्रमधर्मपादपः ।
 विलोकयामि प्रतिबिम्बमात्मनः सुतामिधानं त्वयि नाधुनापि यत् ॥२९॥
 अलक्षणं बालमृगाक्षिं मृग्यते न किञ्चिदङ्गेषु तवेदशः परम् ।
 पुराकृतः पुण्यविपर्ययो मम ध्रुवं फलद्विप्रतिबन्धकस्त्वयि ॥ ३० ॥
 अवीक्षमाणा सटूशं गुणैर्मम क्रमागता श्रीरियमाश्रयं पुरः ।
 पयोधिमध्यस्थितपोतकूपकस्थिता शकुन्तीव मुहुः प्रकम्पते ॥ ३१ ॥
 प्रियप्रसादेन विलाससंपदा तथा न भूषाविभवेन गेहिनी ।
 सुतेन निर्व्याजमलीकहासिना यथाङ्गपर्यङ्गतेन शोभते ॥ ३२ ॥
 वहन्ति हिस्त्राः पशवः कमात्मनो गुणं वित्कर्यात्मजरक्षणश्रमम् ।
 पदार्थसामर्थ्यमचिन्त्यमीटूशं यदत्र विश्राम्यति निर्भरं मनः ॥ ३३ ॥
 किमश्चमेधप्रभृतिक्रियाक्रमैः सुतोस्ति चेन्नोभयलोकवान्धवः ।

ऋणं पितृणामपनेतुमक्षमाः कथं लभन्ते गृहमेधिनः शुभम् ॥ ३४ ॥
 प्रतापशौर्यादिगुणैरलंकृतोष्यपैति तायन्न कृतार्थतां नृपः ।
 सुतेन दोर्यिकमलध्यकीर्तिना न यावदारोहति पुत्रिणां धुरि ॥ ३५ ॥
 निशम्य देवस्य नितान्तदुःखिता कथामिति श्रावत्रपथप्रमाधिनीम् ।
 जगाद किंचिन्न नरेन्द्रसुन्दरी परं निशश्वास तरंगितालका ॥ ३६ ॥
 स धीरमुर्वीन्दुरधीरलोचनामथाङ्गमारोष्य कृपार्द्धमानसः ।
 हरन्निवातङ्गकलङ्गमुज्ज्यलद्विनावलीकान्तिजलैरवोचत ॥ ३७ ॥
 अलं विषादेन करोपि किं मुखं कवोणनिःश्वासविधूसराधरम् ।
 अभीष्टवस्तुप्रतिवान्धिनामदं कृताग्रहो निग्रहणाय कर्मणाम् ॥ ३८ ॥
 अधीतवेदोस्मि कृतश्रुतागमः श्रमोस्ति भूयानितिहासवर्त्मसु ।
 गुरुष्ववज्ञाविमुखं सदा मनस्तदभ्युपायोत्र मया न दुर्लभः ॥ ३९ ॥
 किमस्ति दुष्प्रापमसौ निषेव्यते कुलप्रभुर्वालमृगाङ्गशेखरः ।
 करस्थितस्यापि चकोरलोचने न पात्रमालस्यहतास्तपास्वनः ॥ ४० ॥
 तदेष तावत्तपसे सह त्वया प्रभूतभावः प्रयते यतेन्द्रियः ।
 विभावरीवल्लभखण्डमण्डनः स यावदायाति दयां जगद्गुरुः ॥ ४१ ॥
 विधाय शान्त्यै कलुषस्य कर्मणस्तदेष सर्वेन्द्रियतापनं तपः ।
 नयामि भन्त्या श्लिष्टिति प्रसन्नतामखण्डया खण्डशशाङ्गशेखरम् ॥ ४२ ॥
 तथेति देव्या कृतसंमतिस्ततः समस्तचिन्तां विनिवेश्य मन्त्रिषु ।
 अभूदनुष्ठानविशेषतत्परः स पार्थिवः प्रार्थितवस्तुसिद्धये ॥ ४३ ॥
 तपः स्वहस्ताहृतपुष्पपूजितस्त्रिवलोचनः स्थणिडलवासधूसरः ।
 तथा स राजर्घिरसाधयद्यथा महर्षयोस्मादपकर्षमायुः ॥ ४४ ॥
 स सौकुमार्यैकधनोपि सोढवांस्तपोधनैर्दुष्प्रसहं परिश्रमम् ।
 रराज तीव्रे तपसि स्थितो नृपः शशीव तारायुतिमण्डलातिथिः ॥ ४५ ॥

नृपं कठोरव्रतचर्यया कृशं समाहिता सा नरनाथसुन्दरी ।
 निशातशाणोळ्हिखितं समन्वगात्प्रभेव माणिक्यमतीव निर्मला ॥४६॥
 मृगाङ्गचूडस्य किरीटनिम्नगातरंगवतैरिव वारितश्रमा ।
 उपाचरत्सम्यगसौ नराधिपं स्वहस्तलिप्ते श्वरमन्दिरानिरा ॥ ४७ ॥
 तथाविद्यायाः सटृशं यदुन्नतेर्मतं यदौदार्यधनस्य चेतसः ।
 तददिकन्यादयितस्य पूजने जितेन्द्रियः कल्पयतिस्म पार्थिवः ॥४८॥
 इति क्षितीन्द्रश्विरमिन्दुशेखरप्रसादनाय व्रतमुग्रमाश्रितः ।
 कदाचिदाकर्णयतिस्म भारतीं प्रभातपूजासमये नभश्वरीम् ॥ ४९ ॥
 अलं चुलुक्यक्षितिपालमण्डन श्रमेण विश्राम्यतु कर्कशं तपः ।
 कमव्यपूर्वं त्वयि पार्वतीपतिः प्रसादमारोहति भक्तवत्सलः ॥ ५० ॥
 इयं त्वदीया दयिता भविष्यति क्षितीन्द्रपुत्रत्रितयस्य भाजनम् ।
 चुलुक्यवंशः शुचितां यदूर्जितैर्यशोभिरायास्यति मौक्तिकैरिव ॥५१॥
 निधिः प्रतापस्य पदं जयश्रियः कलालयस्ते तनयस्तु मध्यमः ।
 दिलीपमान्यातृमुखादिपार्थिवप्रथामतिकम्य विशेषमेष्यति ॥ ५२ ॥
 सुतद्वयं ते निजकर्मसंभवं मम प्रसादात्तनयस्तु मध्यमः ।
 पयोनिधेः पारगतामपि श्रियं स दोर्बलाद्वाम इवाहरिष्यति ॥ ५३ ॥
 गिरं निरीय श्रुतिशुक्तिमागतां सुधामिव व्योमपयोनिधेरिति ।
 उदञ्चिरोमाञ्चतया समं ततः स शैत्यसंपर्कमिव न्यवेदयत् ॥ ५४ ॥
 उदञ्चदानन्दनलघुतेक्षणस्ततः प्रमोदालसलोचनोत्पलाम् ।
 स वल्लभामन्यपुरुण्डिदुर्लभैर्गुणैरुपेतां गुणवानतोषयत् ॥ ५५ ॥
 शनैर्विधाय व्रतपारणाविधिं धनैः कृतार्थैकृतविप्रमण्डलः ।
 अखण्डसौभाग्यविलासया पुनस्तया समं राज्यसुखेष्वरज्यत ॥ ५६ ॥
 कर्मेण तस्यां कमनीयमात्मजं शुभे मुहूर्ते पुरुहूतसंनिभः ।

अवाप्य संपादितमांसलोत्सवः परामगान्निर्वृतिमीश्वरः क्षितेः ॥५७॥
 स सोमवन्नेब्रचकोरपारणां चकार गोत्रस्य यदुद्द्वलाननः ।
 यथोचितं सोम इति क्षमापतेस्ततः प्रसन्नाद्यमिधानमाप्नवान् ॥५८॥
 अनन्यसामान्येतनूजशासिनीं स्मरन्वजस्त्रं गिरमुद्द्रतां दिवः ।
 द्वितीयगर्भार्थमभूत्स निर्मर्त समुत्सुको मध्येमलोकनायकः ॥५९॥
 स्थितस्य गर्भे प्रभयेष कस्यचिद्विलिप्यमानां स्फाटिकामलत्विषः ।
 स गण्डपालीं विशदण्डपाण्डुरां ददर्श देव्याः पृथिवीपतिस्ततः ॥६०॥
 स हेमवृष्टिं महतीमकारयच्चकार चिवाण्युपयाचितानि च ।
 हरप्रसादोचितसूनुलालसश्वकार किंकिं न नरेन्द्रचन्द्रमाः ॥६१॥
 उवाह धौतां क्षितिपालवच्छ्रभां सुधाप्रवाहैरिव देहकन्दलीम् ।
 विषादपङ्क्षयतः क्षमापतेनिरन्तरं तु प्रससाद मानसम् ॥६२॥
 निषीडव चन्द्रं पयसे निर्वेशिता ध्रुवं तदीयस्तनकुम्भयोः सुधा ।
 यदुत्पलश्यामलमाननं तयोः सलाञ्छेनच्छायमिव व्यराजत ॥६३॥
 नरेन्द्रकान्ताकुचहेमकुम्भयोः सुधारसं क्षीरमिषेण विभ्रतोः ।
 हिमोपचारार्पितमार्द्रचन्दनं श्रियं दधे गालनशुभ्रवाससः ॥६४॥
 नरेन्द्रपुत्रस्य कृते सुरक्षितं क्षितीशकान्ताकुचकुम्भयोः पयः ।
 विलासहारोद्द्वलमौक्तिकच्छलात्समलिकावासमिव व्यधीयत ॥६५॥
 मृगीटृशः श्यामलचूचुकच्छलात्कुचद्वये भूषुतोपयोगिनि ।
 प्रभावसंक्रान्तरसायनौपधीदलद्वयं नीलमिव व्यराजत ॥६६॥
 निरन्तरायाससमर्थमर्थिनां कथं नु दारिद्र्यमसौ सहिष्यते ।
 न येन मध्यस्थमपि व्यषद्यत स्थितेन गर्भे नरनार्थयोगितः ॥६७॥
 षलेः समुद्धासमपःचकारं यः सं कारणादत्र कुतोपि वर्तते ।
 इतीवं गर्भः क्षितिपालयोगितः शशंस भञ्जनुदरे वलिस्थितिम् ॥६८॥

चञ्चारणदीयमानकनकं संनद्गोत्थनि
 स्फूर्जद्राथकलुण्ठयमानकरटप्रारब्धनृत्सवम् ।
 मूर्णं मङ्गलतूर्यदुन्दुभिरैस्तालवैतालिक-
 श्लाघालद्विःतपूर्वपार्थिवमथ क्षमाभर्तुरासीद्वृहम् ॥ ९० ॥
 अथ समुचिते कर्मण्यास्थापरेण पुरोधसा
 कथितमवनीनाथः सर्वं विधाय विधानवित् ।
 प्रतिमुहुरसौ सूनुश्पर्शान्महोत्सवमन्वय-
 दिह हि भुवने गार्हस्थस्य प्रधानमिदं फलम् ॥ ९१ ॥

इति श्रीविक्रमाङ्गचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमळदेवविद्याप-
 तिकाश्मीरकमद्विलहणविरचिते द्वितीयः सर्गः ॥ २ ॥

स विक्रमेणाद्युततेजसा च चेष्टाविशेषानुभितेन वालः ।
 श्रीविक्रमादित्य इति क्षितीन्दोरवाप विद्ययातगुणः समाख्याम् ॥ १ ॥
 देवस्य चालुक्यविभूषणस्य भार्या यशोरञ्जितदिव्वयेन ।
 तेनावदातगुतिना रराज सा साम्राज्यलक्ष्मीरिव विक्रमेण ॥ २ ॥
 आलम्ब्य हारं करपङ्कवेन पयोधरं पातुमसौ प्रवृत्तः ।
 भोगेष्ववाह्या गुणिनो ममेति स्वभावमात्मीयमिवाभ्यधत्त ॥ ३ ॥
 मातृस्तनोत्सङ्घविलासहारप्रभा प्रविश्येव विनिःसरन्ती ।
 तस्यानिभित्तस्मितचन्द्रिकाभून्नरेन्द्रेनेत्रोत्सवैजयन्ती ॥ ४ ॥
 श्रुष्टिप्रविष्टास्त्ररत्नदीपप्रभालता तस्य समुद्घसन्ती ।
 विष्टकण्ठक्षतजानुलिप्ता कृपाणलेखा सहजेव रेजे ॥ ५ ॥
 त्यक्तोपविष्टान्यदसौ कुमारः समुत्थितानां सविधे जगाम ।
 आगामि तेनाधिकमुन्नतात्मा नीचेषु वैमुख्यमिवाच्चक्षे ॥ ६ ॥
 धात्रेयिकायाः स्मितपूर्वकं यददन्त हुंकारमसौ कुमारः ।
 अपूरयत्तेन नृपस्य कर्णैः पेयूषगण्डूषपरंपराभिः ॥ ७ ॥
 यदुत्थितः सोऽुलिप्तसंग्रहेण यत्किञ्चिद्व्यक्तमवोचतापि ।
 अभीक्षणमक्षणोः श्रवसोश्च तेन क्षमापतेः संवननं वभूत ॥ ८ ॥
 क्रमेण संपादितचूलकर्मा चालुक्यभूषालधुरंधरस्य ।
 विनोदलीलाकुसुमोच्चयानां स नन्दनो नन्दनतामवाप ॥ ९ ॥
 उत्संगमारह्य नरेश्वरस्य स पांसुलीलापारिधूसराङ्गः ।
 निजाङ्गतः संगलितैः परागैश्वके मनः कार्मणचूर्णयोगम् ॥ १० ॥
 राजां प्रणामाञ्जिलिसंपुटेषु किमप्यवज्ञामुकुलोकृताक्षः ।
 तस्यैकहस्ताङ्गुहप्रणामे कृतार्थमात्मानममंस्त देवः ॥ ११ ॥

प्रतिक्षणं कुन्तलपार्थिवस्य वितन्वतस्तन्मुखचुम्बनानि ।
 तदीयदन्तच्छदजन्मनेव रागेण चेतः परिपूर्णमासीत् ॥ १२ ॥
 मुखेन्दुसंचारकृताभिलाषकुरङ्गभीत्यर्थमिवापितेन ।
 कण्ठावसक्तेन स राजसूनुरराजत व्याघ्रनखाङ्गरेण ॥ १३ ॥
 क्रीडन्समुत्सारितवारनारीमञ्जीरनादागतराजहंसः ।
 एकः क्षितेः पालयिता भविष्यन्स राजहंसासहनत्वमूचे ॥ १४ ॥
 स पीडयन्नायसपञ्चरस्थान्कीडापरः केसरिणां किशोरान् ।
 समाददे भाविरिपुद्विपेन्द्रयुद्धोपयोगीव तदीयशौर्यम् ॥ १५ ॥
 प्राप्तोदयः पादनखैश्वकासे स बालचन्द्रः परिवर्धमानः ।
 अभ्यर्थ्यमानः सहखेलनाय बालैरपत्यैरिव शीतरक्षमेः ॥ १६ ॥
 परां प्रतिष्ठां लिपिषु क्रमेण नगाम सर्वासु नरेन्द्रसूनुः ।
 पुण्यात्मनामत्र तथाविधानां निमित्तमात्रं गुरवो भवन्ति ॥ १७ ॥
 अभ्यासहेतोः क्षिपतः पृष्ठकान्वरेन्द्रसूनोः सकलासु दिक्षु ।
 प्रहारभीतेव परिभ्रमन्ती पार्थस्य कीर्तिर्विरलीबभूव ॥ १८ ॥
 लावण्यलुब्धाभिरलब्धमेव भूपालकन्यामधुपाङ्गनाभिः ।
 कवित्ववकृत्वफला चुचुम्ब सरस्वती यस्य मुखारविन्दम् ॥ १९ ॥
 तं बालचन्द्रं परिपूर्यमाणमालोकय लावण्यकलाकलापैः ।
 कुमुदतीनामिव कामिनीनां निशासु निद्रा विमुखीबभूव ॥ २० ॥
 धैर्येण तस्मिन्वधीर्य याति स्मरोत्सुकानां नगराङ्गनानाम् ।
 आवद्धमुग्धभुकुटिच्छटानां पेतुः सकोपं नयनोत्पलानि ॥ २१ ॥
 लावण्यलक्ष्मीकुलधाम्नि तत्र विवर्धमाने शनकैः कुमारे ।
 कासामनायन्त न कामिनीनां निद्रादरिद्राणि विलोचनानि ॥ २२ ॥
 तेजस्विनामुन्नतिमुन्नतात्मा सेहे न बालोपि नरेन्द्रसूनुः ।
 देवोपि भास्वाञ्छरणेच्छयेव समाश्रितो विष्णुपदं रराज ॥ २३ ।

उच्चैः स्थितं तस्य किरीटरत्नं तेजोधनानामुपरि स्थितस्य ।
 क्षमामिव प्रार्थयितुं लुलोठ संक्रान्तिभङ्गया मणिपादपीठे ॥ २४ ॥
 अत्रान्तरेभूजयसिंहनामा पुत्रस्तृतीयोषि नराधिपस्य ।
 स्वप्रेषि संवादयशोदरिदश्चन्द्रार्धचूडस्य न हि प्रसादः ॥ २५ ॥
 सर्वासु विद्यासु किमप्यकुण्ठमुक्तकण्ठमानं समरोत्सवेभ्यः ।
 श्रीविकमादित्यमथावलोक्य स चिन्तयामास नृपः कदाचित् ॥ २६ ॥
 अलंकरोत्यद्गुतसाहसाङ्गः सिंहासनं चेदयमेकवीरः ।
 एतस्य सिंहामिव राजलक्ष्मीमङ्गस्थितां कः क्षमतेभियोक्तुम् ॥ २७ ॥
 करोमि तावद्युवराजमेनमत्यक्तसाम्राज्यभरस्तनूजम् ।
 तटद्वयीसंश्रयणादधातु धुनीव साधारणतां नृपश्रीः ॥ २८ ॥
 एवं विनिश्चित्य कृतप्रयत्नमूचे कदाचित्पितरं प्रणम्य ।
 सरस्वतीनुपुरसिञ्जितानां सहोदरेण ध्वनिना कुमारः ॥ २९ ॥
 आज्ञा शिरश्चुम्बति पार्थिवानां त्यागोपभोगेषु वशे स्थिता श्रीः ।
 तथ प्रसादात्सुलभं समस्तं मास्तामयं मे युवराजभावः ॥ ३० ॥
 जगाद देवोथ मदीप्सितस्य किं वत्स धर्त्से प्रतिकूलभावम् ।
 ननु त्वदुत्पत्तिपरिश्रमे मे स चन्द्रचूडाभरणः प्रमाणम् ॥ ३१ ॥
 धर्त्से जगद्रक्षणयामिकत्वं न चेत्वमङ्गीकृतयौवराज्यः ।
 मौर्वीरवापूरितदिङ्गुखस्य छानितः कथं शाम्यनु मदुजस्य ॥ ३२ ॥
 आकर्ण्य कर्णाटपतेः सखेदमित्यं वचः प्रत्यवदत्कुमारः ।
 सरस्वतीलोलदुकूलकान्तां प्रकाशयन्दन्तमयूखलेखाम् ॥ ३३ ॥
 वाचालतैषा पुरतः कवीनां कान्त्या मदोयं सविधे सुधांशौ ।
 त्वत्संनिधौ पाटवनाटनं यत्तथापि भवत्या किमपि ब्रवीमि ॥ ३४ ॥
 विचारचातुर्यमपाकरोति तातस्य भूयान्मयि पक्षपातः ।

ज्येष्ठे तनूजे सति सोमदेवे न यौवराज्येस्ति ममाधिकारः ॥ ३५ ॥
 चालुक्यवंशोपि यदि प्रयाति पाक्रत्वमाचारविपर्ययस्य ।
 अहो महदैशसमाः किमन्यदनङ्गशोभूत्कलिकुञ्जरोयम् ॥ ३६ ॥
 लक्ष्म्याः करं ग्राहयितुं तदादौ तातस्य योग्यः स्वयमग्रजो मे ।
 कार्यं विपर्यासमलीमसेन न मे नृपश्रीपरिरूपणेन ॥ ३७ ॥
 ज्येष्ठं परिम्लानमुखं विधाय भवामि लक्ष्मीप्रणयोऽमुखश्वेत् ।
 किमन्यदन्यायपरायणेन मैयैव गोत्रे लिखितः कलङ्गः ॥ ३८ ॥
 तातश्चिरं राज्यमलंकरोतु ज्येष्ठे ममारोहतु यौवराज्यम् ।
 सलीलमाकान्तदिगन्तरोहं द्वयोः पदातिव्रतमुद्वाहामि ॥ ३९ ॥
 रामस्य पित्रा भरतोभिषिक्तः क्रमं समुल्लङ्घ्य यदात्मराज्ये ।
 तेनोस्थिता स्त्रीनित इत्यकीर्तिरद्यापि तस्यास्ति दिगन्तरेषु ॥ ४० ॥
 तदेष विश्राम्यतु कुन्तलेन्द्रं यशोविरोधी मयि पक्षपातः ।
 न किं समालोचयति क्षितीन्दुरायासशङ्खं मम यौवराज्यम् ॥ ४१ ॥
 पुत्राद्वचः श्रोत्रपवित्रमेवं श्रुत्वा चमत्कारमगान्वरेन्द्रः ।
 इयं हि लक्ष्मीर्धुरि पांसुलानां केषां न चेतः कलुषीकरोति ॥ ४२ ॥
 सस्नेहमङ्गे विनिवेश्य चैनमुवाच रोमाञ्चतर्णिगताङ्गः ।
 क्षिपन्निवात्युज्ज्वलदन्तकान्त्या प्रसादमुक्तावलिमस्य कण्ठे ॥ ४३ ॥
 भार्ग्यैः प्रभूतैर्भगवानसौ मे सत्यं भवानीदियितः प्रसन्नः ।
 चालुक्यगोत्रस्य विभूषणं यत्पुत्रं प्रसादीकृतवान्भवन्तम् ॥ ४४ ॥
 एतानि निर्यान्ति वचांसि वक्षात्कस्यापरस्य श्रवणामृतानि ।
 मधूनि लेह्यानि सुरद्विरेकैर्न पारिजातादपरः प्रसूते ॥ ४५ ॥
 यस्याः कृते भूमिभृतां कुमाराः केषां न पात्रं नयविष्ववानाम् ।
 उम्मत्तमातङ्गसहस्रगुर्वीं सा राज्यलक्ष्मीस्तृणवल्लभुस्ते ॥ ४६ ॥

लङ्घासमीपाम्बुधिनिर्गतेयं रक्तासैषैस्तृप्यते राक्षसीय ।
 लक्ष्मीरसौ त्वद्भुजदण्डवद्वा पात्रं भवित्री विनयद्रतस्य ॥ ४७ ॥
 जानामि मार्गं भयतोपदिष्टं ममापि चालुक्यकुले प्रसूतिः ।
 किं त्वत्र लक्ष्मीर्णवन्धहीने निसर्गलोला कथमेति दाढर्यम् ॥ ४८ ॥
 किंचिन्न मे दूषणमस्ति पृच्छ दैवज्ञचक्रं यदि कौतुकं ते ।
 एतस्य साम्राज्यममन्यमानाः पापग्रहा एव गृहीतपापाः ॥ ४९ ॥
 साम्राज्यलक्ष्मीदयितं जगाद त्वामेव देवोपि मृगाङ्कमौलिः ।
 लोकस्तुतां मे बहुपुत्रां तु पुत्रद्वयेन व्यतनोत्परेण ॥ ५० ॥
 तन्मे प्रमाणीकुरु वत्स वाक्यं चालुक्यलक्ष्मीश्चिरमुन्नतास्तु ।
 निर्मत्सराः क्षोणिभृतः स्तुवन्तु ममाकलङ्कं गुणपक्षपातम् ॥ ५१ ॥
 श्रुत्वेति वाक्यं पितुरादरेण जगाद भूयो विहसन्कुमारः ।
 मद्भाग्यदोषेण दुराग्रहोयं तातस्य मत्कीर्तिकलङ्कहेतुः ॥ ५२ ॥
 यदि ग्रहास्तस्य न राज्यदूताः कारुण्यशून्यः शशिशेखरो वा ।
 तैरेव तातो भविता कृतार्थस्तद्वार्यतां कीर्तिविपर्ययो मे ॥ ५३ ॥
 अशक्तिरस्यास्ति न दिग्जयेषु यस्यानुजोहं शिरसा धृताङ्गः ।
 स्थानस्थ एवाङ्गुतकार्यकारी विभर्तु रक्षामणिना समत्वम् ॥ ५४ ॥
 इत्यादिभिश्चित्रतरैर्वचोभिः कृत्वा पितुः कौतुकमुत्सवं च ।
 अकारयज्ञेष्टमुदारशीलः स यौवराज्यप्रतिपत्तिपात्रम् ॥ ५५ ॥
 स्वयं समाधास्यति चन्द्रमौलिरम्लानकीर्तेभिवाज्ञितं मे ।
 कार्यं विचार्येति सुतोपदिष्टं स सर्वमुर्वीपतिरन्वतिष्ठत् ॥ ५६ ॥
 ज्येष्ठे कृतोपि प्रतिपत्तिपात्रे तमेव लक्ष्मीरनुमन्यतेस्म ।
 पूरेण निन्ने निहितापि सिन्धुरपेक्षते सागरमार्गमेव ॥ ५७ ॥
 देवोपदेशाङ्गदर्शनाच्च स एव चित्ते नृपतेस्त्वास ।
 यथा स्तुतं रत्नपरीक्षकेण दृष्टप्रभावं च महारहत्नम् ॥ ५८ ॥

स यौवराज्यश्चियमाश्रितस्य उयेष्टस्य राज्ये च पितुः स्थितस्य ।
 कार्यं द्वयोरप्यखिलं बभार भूशेषयोर्भारमिवादिकूर्मः ॥ ५९ ॥
 आज्ञापयामास स दन्तिज्ञं तमेव सर्वत्र रणोत्सवेषु ।
 पपौ च भूपस्तदुपार्जितानि यशोवतंसानि जयामृतानि ॥ ६० ॥
 तत्कुम्भिकुम्भस्थलचीनपिष्ठविपाटलो वारिनिधिर्वभासे ।
 आपूरितश्चोलबलक्ष्योत्थरक्तापगानामिव मण्डलेन ॥ ६१ ॥
 चालुक्यरामे हरिवाहिनीभिः सहागते तत्र तटीं पयोधिः ।
 प्रादुर्भवन्मौक्तिकशुक्तिभङ्गया भयेन दन्तानिव निश्चकर्ष ॥ ६२ ॥
 तस्मिन्प्रविष्टे मलयाद्रिकुञ्जं तद्वाहिनीकुञ्जरकर्णतालैः ।
 वियोगिनीनामुपतापनाय चैत्रं विना चन्दनवायुरासीत् ॥ ६३ ॥
 अदर्शयत्कामपि राजहंसलीलामसौ कुन्तलराजसूनुः ।
 नित्तिंशधाराजलसंगतं यद्विषां यशःक्षीरमिवाचकर्ष ॥ ६४ ॥
 तस्मिन्समाकर्षति चापदण्डं वीरप्रकाण्डे विजयोद्यमेषु ।
 मुखान्यभूवन्द्रविडाङ्गनानमुष्णोष्णनिःश्वासविधूसराणि ॥ ६५ ॥
 तस्मिन्विरुद्धे गिरिनिर्झराम्बु श्रमातिरेकात्पशुवन्निपीय ।
 मातेति चोलः क्षितिमादिभर्ता कृत्वा स्तनास्वादमिवोत्सर्ज ॥ ६६ ॥
 स मालवेन्दुं शरणं प्रविष्टमकण्टके स्थापयतिस्म राज्ये ।
 कन्याप्रदानच्छलतः क्षितीशाः सर्वस्वदानं बहवोस्य चक्रः ॥ ६७ ॥
 त्रिलोकवीरः कियतो विजिष्ये न दुर्दमानां प्रतिपार्थिवानाम् ।
 दोर्विक्रमेणाङ्गुतसाहसेन महाहवानाहवमल्लसूनुः ॥ ६८ ॥
 उत्कंधरानेव रणाङ्गेषु यस्यातितुङ्गस्य हठात्प्रदर्तुः ।
 न नम्रभावादपरो नृपाणामासीकृपाणप्रतिषेधमार्गः ॥ ६९ ॥
 व्याजावतीर्णेन जनार्दनेन तेनोदरे हारस्त्रिच्छुटाभिः ।

नाभीसरोजोदमवारणाय संचारिता चन्द्रमसः प्रभेव ॥ ७० ॥

न भोजराजः कविरञ्जनाय मुञ्जोथवा कुञ्जरदानदक्षः ।

हस्ताम्बुजे तस्य गुणिप्रियस्य सहर्षमाविष्कृतहेमवर्णे ॥ ७१ ॥

तस्यारिलक्ष्मीपरिम्बकेलिसमुत्सुकप्राञ्यभुजदयस्य ।

केयूररत्नाङ्करकण्टकानां तैक्षण्यं कृपाणाहतिभिर्निरस्तम् ॥ ७२ ॥

एकातपत्रोनिंतराञ्यलोभाच्छत्रान्तराणामिष वारणाय ।

स भूमृतामुन्नतवंशभानां दण्डानशेषाञ्छतधा वभञ्ज ॥ ७३ ॥

गायन्तिस्म गृहीतगौडविजयस्तम्बेरमस्याहवे

तस्योन्मूलितकामरूपनृपतिप्राञ्यप्रतापथियः ।

भानुस्यन्दनचकघोषमुषितप्रत्यूषनिद्रारसाः

पूर्वाद्विः कटकेषु सिद्धवनिताः प्रालेयशुद्धं यशः ॥ ७४ ॥

आसीत्स्य समुत्सुकः सुरपतिः संग्रामसंदर्शने

सेहे किंतु न गाढपीडितधनुषंकारमुद्वैःश्रवाः ।

आरूढः सुरवारणं रणसकुद्धेभगन्धप्रहा-

त्तेनाष्येष पलायनप्रणयिना दूरं समुत्सारितः ॥ ७५ ॥

काञ्ची पदातिभिरमुख्य विलुणिटतामू-

द्वेवालयध्वजपटावलिमात्रशेषा ।

लुण्टाकलुप्तनिखिलाम्बरडम्बराणां

कौपीनकार्पणपरेव पुराङ्गनानाम् ॥ ७६ ॥

अत्र द्रावितभूमिपालदलनकीडारसोत्थे रवे

कोदण्डध्वनेभिर्विधुन्वति घनध्वानानुकौरेजगत् ।

बैदेहीरमणस्य रावणशिरश्छेदेष्यशान्तकुधः

प्रत्यावृत्तिरकाण्डकम्पतरलैराशङ्कि लङ्काचरैः ॥ ७७ ॥

इति श्रीविक्रमादित्यदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनम-
ल्लदेवविद्यापतिकाश्मीरकभट्टविलहणविरचिते तृतीयः
सर्गः ॥ ३ ॥

कार्यतो युवराजस्वे राजसूनुरवस्थितः ।
स दिविनयमव्याजवीरः स्मर इवाकरोत् ॥ १ ॥
अभज्यन्त गजैस्तस्य लीलया मलयदुमाः ।
समं केरलकान्तानां चूर्णकुन्तलवल्लिभिः ॥ २ ॥
मदस्तम्बेरमैस्तस्य मलये निर्द्वमीकृते ।
मन्ये चन्दनवायूनामभूद्वर्भक्षमक्षयम् ॥ ३ ॥
चन्दनस्यन्दिण्डीरच्छुलेन मलयाचलः ।
पिण्डं श्रीखण्डवृक्षाणां परोक्षाणामिवाकरोत् ॥ ४ ॥
सान्द्रचन्दननिस्यन्दपङ्किलैस्तस्य वारणैः ।
क्षणमौर्वाग्निसंतापः प्रविश्य शमितोम्बुधेः ॥ ५ ॥
और्वाग्नितप्तपाथोधौ चन्दनस्यन्दवासिताः ।
शतोपचारसाम्राद्यं भेजुर्मलयनिम्नगाः ॥ ६ ॥
सखीव निखिलैस्तस्य सेना सीमनिनीजनैः ।
प्रीत्या मलयवायूनां जन्मभूमिरदश्यत ॥ ७ ॥
मलयेन तदीयस्त्रोसुरभिश्वसितानिलैः ।
गुहाश्वन्दनवायूनां वीजार्थमिव पूरिताः ॥ ८ ॥
गजोन्मूलितनिक्षिप्तचन्दनद्रुमसंपदः ।
समूल्यमिव रत्नानि जग्राह महतोम्बुधेः ॥ ९ ॥

शिलाभिः करटिक्षुण्णश्रीखण्डस्यन्दपाण्डुभिः ।
 मलयस्तद्वलक्षोभादस्थिशेष इवाभवत् ॥ १० ॥
 अम्भोधिः श्रीभुजंगस्य निद्राभङ्गविधायिना ।
 चमूकलकलेनेव कुपितः क्षोभमायौ ॥ ११ ॥
 क्षुण्णास्तत्करिभिस्तोयद्विपादिनिगडोपमाः ।
 शयानाः कुण्डलभूय वार्यितरे महोरगाः ॥ १२ ॥
 दधिरे तद्वजाः पादलग्रपाथोधिमौक्तिकाः ।
 क्षुण्णनक्षत्रपुञ्जस्य सौन्दर्यं सुरदन्तिनः ॥ १३ ॥
 तस्य वाहनमेकैकं गाहमानममन्यत ।
 मन्दुरास्मरणायातमुच्चैःश्रवसमम्बुधिः ॥ १४ ॥
 तद्वन्तिपदसंघट्वुटन्मौक्तिकशुक्तिकः ।
 चक्रेम्बुधिर्भयोद्वान्तहृदयस्फुटनभ्रमम् ॥ १५ ॥
 अन्विष्वन्मरणोपायं दुःखान्तसैन्यलुष्ठितः ।
 कालकूटं हरप्रस्तं शुशोच पयसां निधिः ॥ १६ ॥
 विदुमेषु समुद्रस्य कान्ताविम्बौष्ठकान्तिषु ।
 अराजन्नाजपुत्रस्य प्रीतिपात्रीकृता दृशः ॥ १७ ॥
 तेन केरलभूपालकीलालकलुषीकृतः ।
 अगस्त्यमुनिसंत्रासमत्याज्यत पयोनिधिः ॥ १८ ॥
 उदरालोडनाङ्गान्तदन्तसंक्रान्तपन्नगैः ।
 पायोधेरन्त्रमालेव तद्वन्तिभिरकृष्ट्यत ॥ १९ ॥
 तद्वयात्सिहलद्वीपभूपतिः शरणागतः ।
 विशत्रामाश्रमपदे लोपामुद्रापतेर्मुनेः ॥ २० ॥
 धुनानेन धनुश्चित्रं कृतास्तेन मुखेन्दवः ।

गाङ्गकुण्डपुरखीणां गलत्कुण्डलमण्डलाः ॥ २१ ॥
 यशःकूर्चिकया चित्रं दिग्भिन्निषु निविष्टया ।
 द्रविडीगण्डफलके तेनावर्त्यत पाण्डमा ॥ २२ ॥
 गलितोन्नुङ्गशृङ्गत्वाद्विषां तेन जिगीषुणा ।
 अपि लूनशिरस्केव राजधानी व्यधीयत ॥ २३ ॥
 तत्रतापमवोचन्त वस्त्रैर्विगलदश्वुभिः ।
 पुरंध्रयो नरेन्द्राणां जलार्द्धा ममतां गतैः ॥ २४ ॥
 चोलान्तःपुरगेहेषु सिंहानां तस्य बाहुना ।
 लोललाङ्गुलदण्डानां द्वाररक्षा समर्पिता ॥ २५ ॥
 चिन्तया दुर्बलं देहं द्रविडो यत्पलायितः ।
 संकटाद्रिदरीद्वारप्रवेशे बङ्गमन्यत ॥ २६ ॥
 दृश्यन्तेद्यापि तद्ग्रीतिविद्रुतानां दुमालिषु ।
 आलकाश्वोलकान्तानां कर्पूरतिलकाङ्क्षिताः ॥ २७ ॥
 क्षणाद्विगलितानर्थपदार्था द्रविडक्षितेः ।
 प्राकारसूत्रशेषाभूत्काञ्ची तद्वाहुकम्पिता ॥ २८ ॥
 तेनानास्पदमात्मीयप्रतापोत्कर्षरागिणा ।
 चक्रेनङ्गप्रतापस्य चेङ्गिभूपाङ्गनाजनः ॥ २९ ॥
 आक्रान्तरिपुचक्रेण चक्रकोटपतेः परम् ।
 लिखिताश्वित्रशालासु तेनामुच्यन्त दन्तिनः ॥ ३० ॥
 कृतकार्यः परावृत्य कियत्यप्यध्वनि स्थितः ।
 अथ गम्यत्वमरतेरकस्मादेव सोगमत् ॥ ३१ ॥
 स शङ्कातङ्गमासाद्य सुरणाद्वामचक्षुषः ।
 श्रेयोस्तु तातशादानामेति सास्त्रमवोचत ॥ ३२ ॥

अदृश्यैः कैश्चिदागत्य चिन्तया शून्यचेतसः ।
 तस्यामङ्गलयार्तेव कापि कर्णे न्यधीयत ॥ ३३ ॥
 शुभाशुभानि वस्तूनि संमुखानि शरीरिणाम् ।
 प्रतिविघ्वमिवायानित पूर्वमेवान्तरात्मानि ॥ ३४ ॥
 अवगाहितनिःशेषशास्त्रनिर्मलधीरपे ।
 अकारणामसौ प्राप्तः कुमारो यदधरिताम् ॥ ३५ ॥
 सर्वस्वदानमालोच्य दुर्निमित्तप्रशान्तये ।
 अप्रयाणमसौ चक्रे ततः कृष्णनदीतटे ॥ ३६ ॥
 स तत्क्षणात्परिम्लानमुखं संमुखपातिनम् ।
 ददर्श राजधानीतः प्रधानं दूतमागतम् ॥ ३७ ॥
 अप्रियावेदने निङ्गामवगम्य पराङ्गखीम् ।
 कथयन्तमिवानर्थं श्वासैरत्यर्थमायतैः ॥ ३८ ॥
 निर्यद्विरतिमात्रोष्णीर्मुखनिःश्वासवायुभिः ।
 निवेदयन्तं दुर्वार्तायज्ञानलमुपस्थितम् ॥ ३९ ॥
 ककुभां भर्तृभक्तानां पृच्छतीनां नृपस्थितिम् ।
 विद्रवन्तमिवाभान्तमत्यन्तत्वरितैः पदैः ॥ ४० ॥
 अनर्थवार्तावहनमहापातकदूषितम् ।
 गणयित्वेव धैर्येण सर्वथापि निराकृतम् ॥ ४१ ॥
 कृतप्रणाममासन्नमथ तं राजनन्दनः ।
 कुशलं तातपादानामिति पप्रच्छ वत्सलः ॥ ४२ ॥
 उपविश्य शनैः पाश्वे स निस्त्साहया गिरा ।
 कथयामास नासाग्रविलुठद्वाष्पशीकरः ॥ ४३ ॥
 विधेहि दृढमात्मानं मावधीरय धीरताम् ।

कुमार व्यापिष्ट्येष दुर्वार्त्तप्रिलयाम्बुदः ॥ ४४ ॥
 आपाण्डुपाण्डयमालोलचोलमाकान्तसिंहलम् ।
 देवस्त्वद्विजयं श्रुत्वा भेने सुखमर्यां स्थितिम् ॥ ४५ ॥
 अकाण्डे विधिचाण्डालस्तस्मै दाहज्वरं ददौ ।
 न कैश्चिदपि लभ्यन्ते निष्कम्पाः सुखसंपदः ॥ ४६ ॥
 अपरिश्रान्तसंतापश्चन्दनालेपनेन सः ।
 त्वदङ्गपालीपेयूषमाचकाङ्गु पुनःपुनः ॥ ४७ ॥
 क्रमादर्थप्रबुद्धानि शिशिक्षे वीक्षितानि सः ।
 वासवस्येव दूतेषु कुर्वन्गजनिमीलिकाम् ॥ ४८ ॥
 अन्तर्दाहमिवालोक्य प्रियां कीर्ति विनिर्गताम् ।
 दर्शयन्दशनउत्स्नामथोवाच स मन्त्रिणः ॥ ४९ ॥
 क्षिप्ता मुकुटमाणिक्यपट्टिकासु महीभुजाम् ।
 टङ्केनेव प्रतापेन निजाज्ञाक्षरमालिका ॥ ५० ॥
 दिग्भित्यः शरथ्रेणिकृतच्छिद्रपरंपराः ।
 स्वयशोराजहंसस्य प्रापिताः पञ्चरथ्रियम् ॥ ५१ ॥
 अदरिद्रीकृता भूमिर्विमुद्राभिर्विभूतिभिः ।
 नीताः कुलवधूसाम्यं साधूनां वेशमसु श्रियः ॥ ५२ ॥
 प्राप्तः कोदण्डपाण्डत्यजातलक्ष्मीसमागमः ।
 काकुत्स्थनिविडस्थामा सूनुर्विकमलाञ्छनः ॥ ५३ ॥
 तेनैव युवराजत्वं समारोप्य यशस्विना ।
 एष साम्राज्यभारस्य वोढा सोमेश्वरः कृतः ॥ ५४ ॥
 इति मे कृतकृत्यस्य माहेश्वरशिरोमणेः ।
 गिरिजानाथनगरे समारोहणमुत्सवः ॥ ५५ ॥
 आत्मानमुन्मदद्वाःस्थगलहस्तितसेवकाः ।

अगम्यमपि दैवस्य विदन्ति हतपार्थिवाः ॥ ५६ ॥
 मम शुद्धे कुले जन्म चालुक्यवसुधाभृताम् ।
 कियन्योपि गताः श्रोत्रमेत्रां शास्त्रार्थविप्रुषः ॥ ५७ ॥
 जानामि करिकर्णान्तचञ्चलं इतजीवितम् ।
 मम नान्यत्र विश्वासः पार्वतीजीवितेश्वरात् ॥ ५८ ॥
 उत्सङ्घे तुङ्गभद्रायास्तदेप शिवचिन्तया ।
 वाञ्छाम्यहं निराकर्तुं देहग्रहविडम्बनाम् ॥ ५९ ॥
 यातोयमुपकाराय कायः श्रीकण्ठसेवया ।
 कृतघ्ववतमेतस्य यत्र तत्र विसर्जनम् ॥ ६० ॥
 तथेति वघनं राज्ञः प्रत्यपश्चन्त मन्त्रिणः ।
 उचिताचरणे केषां नोत्साहचतुर्मनः ॥ ६१ ॥
 ततः कतिपयैरेव प्रयाणैः प्रणयित्रियः ।
 तां क्षोणीपतिरद्राक्षीद्वक्षिणापथजाङ्गवीम् ॥ ६२ ॥
 तुङ्गभद्रा नरेन्द्रेण तेनामन्यत मानिना ।
 तरंगहस्तैस्तक्षिप्य क्षिपन्तीवेन्द्रमनिदे ॥ ६३ ॥
 उदण्डा तेन डिण्डीरे पिण्डपङ्किरटृश्यत ।
 विमानहंसमालेव प्रहिता पद्मसम्मना ॥ ६४ ॥
 अतिदूरं समुकुल्य निपतद्विः स शीकरैः ।
 अराजत धराचन्द्रः प्रत्युद्गत इव ग्रहैः ॥ ६५ ॥
 तत्रावतीर्य धौरेयो धीराणां धरणीपतिः ।
 स्नात्वा चण्डीशचरणद्वचिन्तापरोभवत् ॥ ६६ ॥
 अदत्त चापरिच्छिन्नमखिन्नः काञ्चनोत्करम् ।
 न कृच्छ्रेष्ठि महाभागास्त्यगव्रतपराङ्गुखाः ॥ ६७ ॥
 प्रविश्य कण्ठदम्बेथ सरित्तोये जगाम सः ।

कल्लोलतूर्यनिघोषैश्चन्द्रचूडामणे: पुरीम् ॥ ६८ ॥
 इत्युक्ता विरते तत्र कृतनेत्राभ्युदुर्दिनः ।
 हृतासिधेनुः पार्श्वस्थैः साकन्दगलकन्दलः ॥ ६९ ॥
 स्वभावादार्द्धभावेन पितृस्नेहाच्च ताटृशः ।
 तथा रुरोद वपुषा भूपृष्ठलुठितेन सः ॥ ७० ॥
 एवंविधुदुराचारगृहीतनियमं यमम् ।
 मन्यतेस्म यथा वंशे तिग्मांशुरपि कण्टकम् ॥ ७१ ॥
 एतद्वःखानभिज्ञेभ्यो दिनेभ्यः स्पृहयन्मुहुः ।
 दिवसोपि यथात्मानं मन्दभाग्यममन्यत ॥ ७२ ॥
 अथ कालकलाः स्थित्वा कियतीरप्यसौ तथा ।
 अचिन्तयद्विश्रान्तवाष्पसंतानदुर्दिनः ॥ ७३ ॥
 तथादिकूर्म कर्माणि निषेधन्ति सुखस्थितिम् ।
 प्रयाहि शेष निष्पेषादस्थिपञ्चरशेषताम् ॥ ७४ ॥
 दिग्गजास्त्यजत स्वैरक्रीडाविहरणादरम् ।
 संभूय भूयः सर्वेषि धारयन्तु धरामिमाम् ॥ ७५ ॥
 बाहुराहवमछस्य सुवर्णस्तम्भविभ्रमः ।
 पुरंदरधुरां धर्तुं धात्रा व्यवहितः कृतः ॥ ७६ ॥
 निजासु राजधानीषु स्थिर्ते दधतु पार्थिवाः ।
 ताटृशः पुनस्त्साहो वीरसिंहासने कुतः ॥ ७७ ॥
 तद्वाहुदण्डविश्लेषे किं पौरुष करिष्यसि ।
 प्रतिपालकवैधुर्यात्प्रताप परितप्यसे ॥ ७८ ॥
 पद्मे पद्माकरानेव पुनः सद्भवमानय ।
 अयं त्वया षतिभ्रंशसंतापोन्यत्र दुःसहः ॥ ७९ ॥
 श्लाघ्यशेषफणाचक्रविण्टकात्पतनं भुवः ।

अथवा स्तेहपाणिडत्यं मृत्यिण्डस्येष्टशं कुनः ॥ ८० ॥
 अपूर्वः कोपि दुर्मेधाः शङ्के वेधाः समुत्थितः ।
 पुराणक्लेशनिष्पन्नां स्वकृतिं नाशयेत्कथम् ॥ ८१ ॥
 अहो शौर्यमहो धैर्यं चित्रं गाम्भीर्यविभ्रमाः ।
 यत्सत्यं क्वचिदेकत्र गुणास्ते दुर्लभाः पुनः ॥ ८२ ॥
 कुण्ठीकृतारिशत्रस्य तस्य वज्रोपमाकृतेः ।
 भाग्यानामेव मे दोषादेष जातः परिक्षयः ॥ ८३ ॥
 पाटान्तरम् ॥ मद्भाग्यदोषादेवैष जाने जातः परिक्षयः ।
 विधास्यति कथं धाता सर्गरत्नं तथाविधम् ।
 कथं वा संघटिष्यन्ते ताटगाः परमाणवः ॥ ८४ ॥
 प्रधावत्संमुखानेकवाहिनीगाहनक्षमः ।
 अभ्योधिरिव दुष्प्रापः सत्वराशिस्तथाविधः ॥ ८५ ॥
 आर्येण सौकुमार्येकभाजनेन हहा कथम् ।
 अथं विषादवज्राग्निरसद्यत मया विना ॥ ८६ ॥
 भाकन्दमिति चान्यच्च स संचिन्त्य पुनःपुनः ।
 शनैर्विवेकदीपेन पन्थानं प्रत्यपद्यत ॥ ८७ ॥
 यथाविधि विधायाथ संस्थितस्य पितुः क्रियाम् ।
 अग्रजालोकनोत्कण्ठाप्रेरितः सोचलत्पुरः ॥ ८८ ॥
 कियद्विरपि सोध्वानमुल्लङ्घय दिवसैस्ततः ।
 निःशब्दसैन्यसंघातसहितः प्राविशत्पुरीम् ॥ ८९ ॥
 सरोजिनीव हंसेन नयेनेव नरेन्द्रता ।
 कविना सुखगोष्ठीव चन्द्रेणेव विभावरी ॥ ९० ॥
 लक्ष्मीरिव प्रदानेन कवित्वेनेव वाग्मिता ।

भुने तेनापवित्रेव पित्रा विरहिता पुरी ॥ ९१ ॥

युगलङ्कम् ॥ अत्र समागतेनाथ मानितः सोग्रजन्मना ।

सह तेनैव सङ्केशं विवेश नृपमन्दिरम् ॥ ९२ ॥

अन्योन्यकण्ठश्लेषेण पीडितस्येव निर्युः ।

वाष्पाभ्यस्स्तयोधारिश्चिरं तत्रातिमांसलाः ॥ ९३ ॥

क्रमात्ताभ्यामदुःखाभ्यासन्योन्यस्तेहवृत्तिभिः ।

केपि कैतववाह्याभिरत्यवाह्यन्ते वासराः ॥ ९४ ॥

ज्येष्ठं गुणेर्गरिष्ठोपि पितुस्तुल्यममस्ते सः ।

महात्मनाममार्गेण न भवन्ति प्रवृत्तयः ॥ ९५ ॥

स दिग्वलयमालोडय वस्तुजातमुपार्जितम् ।

तस्मै समर्पयामास नास्ति लोभो यशस्विनाम् ॥ ९६ ॥

जातः पापरतः कैश्चिद्विनैः सोमेश्वरस्ततः ।

एषा भगवती केन भज्यते भवितव्यता ॥ ९७ ॥

मांदिरेव नरेन्द्रश्रीस्तस्याभून्मदकारणम् ।

न विवेद परिभ्रष्टं यदशेषं यशोशुकम् ॥ ९८ ॥

वाधिर्यमिव मङ्गल्यतूर्यध्वनिभिरागतः ।

ईषदप्येष नाश्रौषिद्वचनानि महात्मनाम् ॥ ९९ ॥

कुर्वन्नङ्गेषु वैकल्यमाविष्कृतमद्वरः ।

स निनाय श्रियं राजा राजयक्षमेव संक्षयम् ॥ १०० ॥

अपास्तकुन्तलोङ्गासा वैराग्यं दधती धरा ।

जीवत्येव धर्वे तस्मिन्विधवेव व्यराजत ॥ १०१ ॥

चकुः स्तम्बेरमाः पृष्ठे तदारोहणदूषिते ।

अभ्युक्षणमिवोदस्तहस्तशीकरवारिभिः ॥ १०२ ॥

पालैर्दिव्यमिथागृह्णमण्डलभ्रमणोद्यताः ।
 अयोग्यतां साधयितुं तस्य सेनातुरंगमाः ॥ १०३ ॥
 स जातु जातुषीं मेने मन्ये नरपतिश्रियम् ।
 एतद्वलनभीत्येव क्षात्रं तेजो यदत्यजत् ॥ १०४ ॥
 जातास्यादः स्वयं लक्ष्म्याः पिशाच्या इव चुम्बनात् ।
 स्थिरं कण्ठरन्धेभ्यः सर्वेषामाचकाङ्गं सः ॥ १०५ ॥
 उद्गूतचामरोद्वामसमीरसङ्ग्नेव सः ।
 रजसा पूर्यमाणोभून्मार्गं द्रष्टुमनीश्वरः ॥ १०६ ॥
 तेजोनिधीनां रत्नानां संभारं धारयन्नपि ।
 वभूव दैवोपहतस्तमःस्तोमैस्तिरोहितः ॥ १०७ ॥
 उपरि प्रतिवन्धेन ध्यात्वेव नमतोखिलान् ।
 अधोगमनमेवासौ विह्वलो वङ्मन्यत ॥ १०८ ॥
 पिशाच इव सर्वेषां छलान्वेषणतत्परः ।
 नासौ किमपि कर्तव्यं विवेद मदमूर्छ्या ॥ १०९ ॥
 व्यरज्यत समस्तोपि लोभैकवसतेर्जनः ।
 त्यागो हि नाम भूपानां विश्वसंवननौषधम् ॥ ११० ॥
 अकायोपे कुमारस्य तात्पर्यमतनोदसौ ।
 किं लक्ष्मीसुखमुधानामसंभाव्यं दुरात्मनाम् ॥ १११ ॥
 भ्रमयन्नङ्गुशं दर्पाद्विपेन्द्रमधिरूप्य सः ।
 आख्यातिवीजवापाय चखानेव नमःस्थलीम् ॥ ११२ ॥
 वहुना किं प्रलापेन तथा राज्यं चकार सः ।
 यथेन्दुमित्रे चालुक्यगोत्रे प्राप कलङ्कताम् ॥ ११३ ॥
 न शशाक निराकर्तुमग्रजस्य दुराग्रहम् ।

राज्यग्रहगृहीतानां को मन्त्रः किं च भेषजम् ॥ ११४ ॥

अचिन्तयच्च किं कार्यं विपर्यस्तधियामुना ।

अकीर्तिसंविभागस्य गमिष्याम्यत्र पात्रताम् ॥ ११५ ॥

त्यागमेव प्रशंसन्ति गुरोरुत्पथगामिनः ।

तदितः साधयाम्येष दक्षिणाम्बुधिसंमुखः ॥ ११६ ॥

मया निपीडयमानास्ते निविडं द्रविडादयः ।

आर्यं विपर्यस्तमपि प्रभवन्ति न बाधितुम् ॥ ११७ ॥

इति स मनसा निश्चित्यार्थं चुलुक्यशिखामणिः

श्रवणसरणिं भिन्दन्भेरीरवेण विनिर्ययौ ।

अपि च कुपितो क्षमाभृत्सेनागजेषु निजेषुभिः

कतिषु विदधे धैर्यधर्वसं न साहसलाज्ञनः ॥ ११८ ॥

प्रत्यक्ता मधुनेष काननमहो मौर्वीव चापोज्ञिता

शुक्तिर्मैक्तिकवर्जितेव कविता माधुर्यहीनेव च ।

तेनैकेन निराकृता न शुश्रेष्ठ चालुक्यराज्यस्थितिः

सामर्थ्यं शुभजन्मनां कथयितुं कस्यास्ति वाग्विस्तरः ॥ ११९ ॥

इति श्रीविक्रमाङ्कदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमङ्गदेव-
विद्यापतिकाशमीरकभट्टबिल्हणविरचिते चतुर्थः स-
र्गः ॥ ४ ॥

नैष दुर्मतिरिमं सहिष्यते राज्यकण्टकविशोधनोद्यतः ।
 अग्रजादिति विशङ्गाय संकटं सिंहदेवमनुजं निनाय सः ॥ १ ॥
 गुप्तभूषणवेव सर्वतस्तूर्यमङ्गलनिनादशानिततः ।
 श्रीरालक्ष्यत विलक्ष्यतेतसा तस्य पृष्ठचलितेव भूमुजा ॥ २ ॥
 अङ्गवर्तिनमशङ्गमाः कथं हन्तुमेनमुपरुद्धवानिति ।
 तल्पनिर्लुठनशीर्णचन्दनः पर्यतप्यत विभावरीषु सः ॥ ३ ॥
 तस्य मग्नमवनीपतेमनस्त्रासपङ्गपटले पटोयसि ।
 भूरिसंख्यभरकर्षणक्षमैरप्यकृप्यत न मत्तदन्तिभिः ॥ ४ ॥
 स व्यसर्जयदथ कथन्मनाः पुष्कलं बलममुप्य पृष्ठतः ।
 किं न संभवति चर्मचक्षुपां कर्मलुभ्यमनसामसाच्चिकम् ॥ ५ ॥
 प्राप्तमप्यनयपङ्गशङ्गितस्तद्वलं न सहसा जवान सः ।
 अप्रतक्षर्यभुजवीर्यशालिनः संकटेष्यगहनास्तथाविधाः ॥ ६ ॥
 अन्तकः प्रतिभक्षमाभृतां निर्दयप्रहणनोद्यतं ततः ।
 तन्मदद्विरदपादचूर्णितं सैन्यमेककवलं चकार सः ॥ ७ ॥
 किं वहुप्रलयितैः पुनःपुनः प्रत्यनीकपृतनाः समागताः ।
 कालवक्वकुहरे निवेश्य स स्वाङ्गशेषमकरोन्महीपतिम् ॥ ८ ॥
 राजहंसामिव वाहूपञ्चरे श्रीविलासभुवि लालयन्यशः ।
 तत्र तामरसपञ्चलोचनश्चित्रमभ्युदयमाससाद् सः ॥ ९ ॥
 मन्युपङ्गकलुषं सुमद्वहन्भातूदश्चरितचिन्तनान्मनः ।
 सुप्रसन्नपयसा प्रसन्नतां द्रागनीयत स तुङ्गभद्रया ॥ १० ॥
 तत्करिन्द्रनियहावगाहनैर्वाहिनीपतिपथेन सागमत् ।
 दन्तिदानजलनिम्नगाः पुनर्लेभिरे प्रणयमापगापते ॥ ११ ॥

V. 2. विलक्ष्य° Ms.—V. 3. कथहमेनमु° Ms.—V. 7. °जूर्णितं Ms.—

V. 9. तत्र तत्कातपतलो° Ms.

वारणः प्रतिगजं विलोकयं स्तद्विमर्दरसमांसलस्पृहः ।
 आददे न विशादं नदीनलं शीलमीदृशमर्षशालिनाम् ॥ १२ ॥
 षट्दध्वनिभिराकुलीकृतः पातुमैच्छदुदकं न कुञ्चरः ।
 तान्प्रविश्य पयसि न्यपीडयद्वषणं हि मुखरत्वमर्थिनाम् ॥ १३ ॥
 अत्यजत्प्रतिगजं मतद्वजः पौर्वसंगतकरेणुलोभतः ।
 यत्र तत्र भुजदण्डचण्डिमा चित्रमप्रतिहतो मनोभुवः ॥ १४ ॥
 रुद्धवर्त्मसु गजेषु वाजिनः प्रापुरम्भासि निमज्जनं चिरात् ।
 लब्धतीरतस्कण्टकैः पुनर्नेक्षितापि तटिनी क्रमेलकैः ॥ १५ ॥
 अस्मरद्विरददानवारिणा तेन वारिनिधिराविलीकृतः ।
 हन्त संततमदस्य विभ्रमानभ्रमुप्रियतमस्य दन्तिनः ॥ १६ ॥
 स्नानसन्तपरिवारसुन्दरीवृन्दमध्यमवधीरिताङ्गशः ।
 यउगाम मदलद्वितः करी भाग्यसंपदुपरि स्थितस्य सा ॥ १७ ॥
 तां विधाय कतिचिद्दिनानि स प्रेयसीवृसृणपङ्क्लां नदीम् ।
 चोलसंमुखमगाहताहवप्राप्तिरुलितबाहुराघ्रहम् ॥ १८ ॥
 केलिकाननशकुन्तकूनितच्छाद्यमानगलकन्दलस्वनाः ।
 प्राप्नुवन्ति न विदग्धतागुणं यत्र दर्शयितुमेणलोचनाः ॥ १९ ॥
 यत्र तिष्ठति विरोधमुद्वहन्दाहतः प्रभृति तेजसा सह ।
 मेचकक्रमुककाननावलीमीलितोष्णकिरणार्चिषि स्मरः ॥ २० ॥
 यत्र मास्तविधूतकेतक्वातधूलिधवलासु भूमिषु ।
 कामिनीशरणमाश्रिते स्मरे भर्गवन्हिरिव भस्मसादभूत् ॥ २१ ॥
 नालिकेरफलखण्डताण्डवक्षुण्णतत्कुहरवारिवीचयः ।
 यत्र यान्ति मरुतः स्मरास्त्रां धूतपक्कदलीसमृद्धयः ॥ २२ ॥

V. 16. तेन वारिनित्रिं om. Ms., the letters having been rubbed out.—V. 17. °मववीतांकुशः Ms.—V. 18. चाऽ°—अवगाहित Ms.

अध्युवास वनवासमण्डलं तद्दीनानि कीतचिन्नपात्मजः ।
 योपितामुपवनस्थलीभुवः कर्तुमद्गुतविलाससाक्षिणोः ॥ २३ ॥
 उच्चचाल पुरतः शनैरसौ लीलया मलयदेशभूमुजाम् ।
 पूर्वदांशतपराकमस्मृतिं सेन्यतृष्णनिनदैः प्रबोधयन् ॥ २४ ॥
 एनमेत्य जयकेशिपार्थिवः प्रार्थितादपिकमर्पयद्गुनम् ।
 निश्वलामकृत हासचन्द्रिकां कौड़णप्रणयिनोमुखेन्दुपु ॥ २५ ॥
 आलुपेन्द्रमवदातयिकमस्त्यक्तचापलमसाववर्धयत् ।
 दीपयत्यविनयग्रदृतिका कोपमप्रणतिरेष तादृशाम् ॥ २६ ॥
 व्यापृतैरविरतं शिलीभुखैः केरलक्षितपवामचक्षुपाम् ।
 पूर्वकलिपतमसावदर्शयद्घण्डपालिषु निवासमश्चुणः ॥ २७ ॥
 तं विभाव्य रभसादुपागतं क्षमाभुञ्जगमुपजातसाध्वसा ।
 लोलवारिनिधिनीलकुण्डला द्राविडक्षितपभूरकम्पत ॥ २८ ॥
 तस्य सज्जनधनुषः प्रतिक्रियाशून्यपौरुषविशेषशालिनः ।
 द्राविडेन्द्रपुरुषस्ततः सपामाजगाम नयमार्गकोविदः ॥ २९ ॥
 मौलिचुम्बवतवसुधरातलः कुन्तलेन्द्रतनयं प्रणम्य सः ।
 व्याजहार दशनांशुपङ्कवन्यस्तत्कोमलपदां सरस्वतीम् ॥ ३० ॥
 कश्चुलुक्यनृपवंशमण्डन त्वद्गुणान्गणयितुं प्रगल्भते ।
 धाम पङ्कसहिणीविलासिनः कस्य संकलयितुं विदग्धता ॥ ३१ ॥
 वर्णयामि विमलत्वमम्भसः किं त्वदीयकरवालवर्तिनः ।
 एति यत्प्रभवमैन्दवीं द्विति विश्वशुक्तिपुटमौक्तिकं यशः ॥ ३२ ॥
 खङ्गवारि भवतः किमुच्यते लोलशैवलमिवारिकुन्तलैः ।
 तत्र राजाते निवेशितं त्वया राजहंसनिवहोपमं यशः ॥ ३३ ॥
 त्वदुजप्रणायिचापनिस्वनः कैरसौ समरसीम्नि सह्यते ।

व्यक्तिमेति रिष्मन्दिरेषु यः क्रन्दितव्यनिभिरेणचक्षुषाम् ॥ ३४ ॥
 निर्मदत्वमुपयान्ति हन्त ते ज्यारैः करटिनो दिशामपि ।
 कश्मलैः परिहृता इवालिभिर्यद्गनन्ति कुम्भः प्रसन्नताम् ॥ ३५ ॥
 त्वादृशेन विजिगीषुणा विना क्षत्रमक्षममसाध्यसाधने ।
 श्वावनाय जगतः प्रगल्भते नो युगान्तसमयं विनाम्बुधिः ॥ ३६ ॥
 अग्रजे तृणवदर्पितं निजं राज्यमूर्जितगुणेन यत्त्वया ।
 वज्रलेपघटितेव तेन ते निश्चला जगति कीर्तिचन्द्रिका ॥ ३७ ॥
 किं करोवि निजयाथवा भुवा त्वं समस्तवसुधातलेश्वरः ।
 केसरी वसति यत्र भूधरे तत्र याति मृगराजतामसौ ॥ ३८ ॥
 याति पुण्यफलपात्रामसौ यां भुवं निवसते महाभट ।
 सा कुपार्थिवकदर्थनोदिज्ञता त्वां पर्ति हि लभते गुणोद्ग्वलम् ॥ ३९ ॥
 त्वद्विया गिरिगुहाश्रये स्थिताः साहसाङ्गलितत्रपा नृपाः ।
 ज्यारवप्रतिरवेण तानपि त्वद्गुनः समरसीम्नि बाधते ॥ ४० ॥
 उत्प्रतापदहनं मुखं वहन्नाहवे त्वदसैरन्द्रजालिकः ॥
 दिव्यमस्तकसमागमं द्विषां लूनमर्त्यशिरसां करोति यत् ॥ ४१ ॥
 भाग्यभूमिमपि भारतादिषु त्वादृशं न शृणुमः प्रतापिनम् ।
 दर्शनेन विजयश्रियं रणव्यन्यसङ्गविमुखीं करोति यः ॥ ४२ ॥
 किं किरीटमण्यः क्षमाभुजां लोहकर्षकटृष्टसहोदराः ।
 आनयन्ति यदुपान्तवर्त्मनि त्वत्कृपाणमतिदूरवर्त्तिनम् ॥ ४३ ॥
 चोलभूमिपतिरुद्ग्वलैर्गुणैः किं न वक्ति भवतानुरच्छ्रुतः ।
 पश्यतस्तृणसमां तव श्रियं श्रीप्रदानकथनेन लड्जते ॥ ४४ ॥
 अन्यपौरुषगुणेष्वपि श्रुतिं प्राप्तवसु घनगर्जितेष्विव ।
 राजहंसवनितेव मानसान्नास्य निःसरति तावकी स्तुतेः ॥ ४५ ॥
 कन्यकां कुलविभूषणं गुणैरङ्गुतैत्विभुवनातिशायिनोम् ।

त्वत्करप्रणविनीं विधाय स प्राप्नुमिच्छति समस्तवन्यताम् ॥ ४६ ॥
 तेन तस्य वचनेन चारुणा प्राप कुन्तलपतिः प्रसन्नताम् ।
 तीव्रोपविषवेगशान्तये भेषजं विनय एव तादगाम् ॥ ४७ ॥
 कीटशी शशिमुखी भवेदिति स्पृश्यतेस्म हृदये स चिन्तया ।
 कामुकेषु मिषमात्रमीक्षते नित्यकुण्डलितकार्मुकः स्मरः ॥ ४८ ॥
 अब्रवीच मनसः प्रसन्नतां दन्तकान्तिभिस्तीरयन्निव ।
 ओष्ठपृष्ठलुठितस्मिताञ्चलः कुन्तलीनयनपूर्णचन्द्रमाः ॥ ४९ ॥
 ईदृशीं सुजनतामजानता कार्मुकेण मुखरत्वमत्र मे ।
 यत्कृतं किमपि तेन लज्जया भारती कथमपि प्रवर्तते ॥ ५० ॥
 दोपनातमवधोर्य मानसे धारयन्ति गुणमेव सज्जनाः ।
 क्षारभावमपनीय गृह्णते वारिधेः सलिलमेव वारिदाः ॥ ५१ ॥
 दिग्जयव्यसनिना पुनःपुनस्तस्य किं प्रियमनुष्ठितं मया ।
 रज्यते मयि दृढं तथाप्यसौ वेन्नि कश्चरितमुन्नतात्मनाम् ॥ ५२ ॥
 तस्य भूरे गुणरत्नशालिनः स्नेहपूतहृदयस्य वाञ्छितम् ।
 पारयामि न विधातुमन्यथा यस्तिथं मनसि तद्विधीयताम् ॥ ५३ ॥
 दर्शयन्तममृतद्रवोपमां वाचमिन्दुकरनिर्मलामिति ।
 विकमाङ्गमपयातसाध्वसः साधुरेनमथ स व्यजिज्ञपत् ॥ ५४ ॥
 किं तवान्यदुचितं वदान्यता यत्समादिशाति तत्त्वया कृतम् ।
 प्रार्थितार्थपरिपन्थितामगात्कश्चुलुक्यकुलपार्थोर्थिनाम् ॥ ५५ ॥
 वेत्सि मे पतिमवञ्चकं यदि स्वच्छतां स्पृशति चात्र ते मनः ।
 तन्निवृत्य कुरु तुङ्गभद्रया मुद्रिते पदमुपान्तवर्त्मनि ॥ ५६ ॥
 कैश्चिदेव सततप्रयाणकैस्तत्र शुद्धहृदयः करिष्यति ।
 स त्वया परिचयं प्रतापिना पर्वणीन्दुरिव तिग्मरशिमना ॥ ५७ ॥
 गाहतेत्र धृतकार्मुके त्वयि प्रीतिदानमपि भीतिदानताम् ।

तेन तस्य महती विलक्षता यत्र वेत्सि गुणपक्षपातिताम् ॥ ५८ ॥
 नादा यावद्वलोकिता जनैः काष्ठे तस्य वचसामसत्यता ।
 माटूशां शुभविपर्ययाद्यादि व्यक्तिमेष्यति भवाद्वशेषु सा ॥ ५९ ॥
 एवमादिभिरनेन वोधितः कोविदेन वचनैः पुनःपुनः ।
 ज्ञातचोलहृदयः स्वयं च स प्राङ्गुवेदितमगान्वदीतटम् ॥ ६० ॥
 चोलभूमिपतिरथ्यनन्तरं निर्जगाम नगरात्कृतोत्सवः ।
 युष्पसायकपताकया तया कन्यया सह सहासवक्रया ॥ ६१ ॥
 संधिवन्यमवलोक्य निश्चलं तस्य कुन्तलनरेन्द्रसूनुना ।
 शान्तसाध्वसमहारुजः प्रजाः स्वेषु धामसु वबन्धुरादरम् ॥ ६२ ॥
 दिग्गजश्चवणभङ्गकारिभिरुद्गुभिध्वनिभिरस्य भैरवैः ।
 अभ्रमध्वमुभुजंगडिष्ठिमध्वाननिर्भरमिव व्यराजत ॥ ६३ ॥
 सर्वतः श्रवणभैरवस्फुरद्गुभिष्ठिरवापदेशतः ।
 सस्वनं द्विरदवृन्दघट्नादस्फुटन्निव दिग्नतभित्तयः ॥ ६४ ॥
 कर्णतालपवनोर्मिशीतिलैः सिञ्चतिस्म करशीकराम्बुभिः ।
 दिग्गजानिव भयेन मूर्छितांस्तस्य वारणपरंपरा पुरः ॥ ६५ ॥
 तत्र भूरजसि द्रमुद्धते यत्र दिग्भ्रममधत्त भास्करः ।
 हेतुरत्र रजसां निवारणं कुञ्जरध्वजपटान्तवीजनैः ॥ ६६ ॥
 क्षोणिरेणुमिषतः सदाध्वगः स्यन्दने रचयतिस्म भास्करः ।
 पश्चिमाद्विषमस्थलीभुवां पूर्णार्थमिव संग्रहं मृदः ॥ ६७ ॥
 नन्दनद्वमनिकुञ्जपुञ्जितैः पांसुभिः कुसुमधूलिवासितैः ।
 चौर्यकेलिशयनोपयोगतस्तुष्यतिस्म सुरपांसुलाजनः ॥ ६८ ॥
 वीक्ष्य पुष्पमधु पांसुदूषितं नन्दनं ध्रुवममुच्यतालिभिः ।

अन्यकारपटलच्छुलेन यद्दृङ्गपूरितमिवाभवन्नमः ॥ ६९ ॥
जैव्रव्याजिपृतनाखुरक्षतक्षेणिणधूलिपटलीभिरव्यसु ।
तद्वलस्य सुभगत्वमागमत्पूरितानि विषमस्थलान्यपि ॥ ७० ॥
चतसोपि दधतीरलद्वयतां लद्वयद्विरवटस्थलीभुवः ।
तस्य वाजिभिरजायत क्षितिभ्रान्तवातहरिणेव सर्वतः ॥ ७१ ॥
तेन सैन्यधनुषां शिलोमुखद्व्यालताप्रणयिनां विभूतिभिः ।
तत्रतत्र विनयथ्रियः कृते केलिकाननमिव व्यधीयत ॥ ७२ ॥
अप्रयाणरहितेः स पार्थिवः प्राप कैरपि दिनैस्तर्णगणीम् ।
कार्यजातमसमाप्य धीमतां निद्रया परिचयोपि कीटृशः ॥ ७३ ॥
रक्षितः परिजनोस्य शीतलस्वच्छया सपदि तुङ्गभद्रया ।
आगताः किमपि पृथनस्तु ये पङ्कशेषमलभन्त ते जलम् ॥ ७४ ॥
दक्षिणार्णवतटादुपागतैस्तद्रजैः पिशुनतां गतैरिव ।
शीघ्रमक्रियत मध्यवर्तिभिः सा प्रतीपगतिरविधवद्वभा ॥ ७५ ॥
सिन्युतीरनिलयानुरोधतस्तत्त्वया वलमवाप दीर्घताम् ।
अन्तरक्षपितरात्रिभिर्जनैः प्राप्यतेस्म नृपमन्दिरं यथा ॥ ७६ ॥
चोलकेलिसलिलावगाहनप्राप्तभूरिधनसारपाण्डुरा ।
सा हिमाचलविटङ्गनिर्गता जाङ्गवीय तटिनी व्यराजत ॥ ७७ ॥
तत्र दक्षिणतटे कृतस्थितिः कुन्तलेन्दुरवलोक्य तद्वलम् ।
वाहुमाहवसहस्रदीक्षितं वन्दते च परिचुम्बतिस्म च ॥ ७८ ॥
द्राविडोपि नृपतिः कुतूहलाद्वीक्ष्य तत्कटकमुत्कटद्विपम् ।
राज्यमुद्रूतमनर्थपङ्गतः कन्यकावितरणादमन्यत ॥ ७९ ॥
प्रेवितैरथ तयोः परस्परं प्रेमिण योग्यपुरुषैः प्रपञ्चिते ।

संगमः सकललोकसंमतो जायतेस्म गुरुपूष्ययोरिव ॥ ८० ॥
 एष स प्रियतमः श्रियः स्वयं कर्मणा मम शुभेन दर्शितः ।
 इत्युदश्रुनयनः प्रभावतः कुन्तलक्षितिपतेरमंस्त सः ॥ ८१ ॥
 पादयोः प्रणतये कृतोद्यमं तं मुदा द्रविडपार्थिवं ततः ।
 विक्रमाङ्कनृपतिन्यवर्तयत्तस्य संध्रमविशेषतोषितः ॥ ८२ ॥
 किं करोषि वयसाधिकेन मे क्षिप्यतां शिरसि पादपङ्कवः ।
 अद्य जातमपि मूर्धि धार्यते किं न रत्नममलं वयोधिकैः ॥ ८३ ॥
 इत्युदीरितवता निरन्तरं तेन हर्षजलपूर्णचक्षुषा ।
 कुन्तलेन्दुरगमन्मुदं परां द्राविडक्षितिपमालिलिङ्गं च ॥ ८४ ॥
 अर्धासनप्रणयपूर्णमनोरथोथ श्रीकुन्तलेश्वरमबोचत चोलभूपः ।
 प्रत्यादिशनदशनचन्द्रिकया किरीटरत्नातपं सदसिराजपरंपराणाम् ॥ ८५ ॥
 अङ्गानि चन्दनरसादापि शीतलानि चन्द्रातपं वमति वाहरयं यशोभिः ।
 चालुक्यगोत्रातिलकः क्व वसत्यसौ ते दुर्वृत्तभूपपरितापगुरुः प्रतापः ॥ ८६ ॥
 धैर्यस्य धाम निधिरद्गुतचेष्टितानां दृष्टान्तभूरनवधेः करुणारसस्य ।
 त्वं वेदसा विरचितः सकलादिराजनिर्माणसारपरमाणुसमुच्चयेन ॥ ८७ ॥
 कन्याविभूषणमियं भुवनव्रयस्य सिंहासनं विपुलमेतदयं ममात्मा ।
 व्यस्तं समस्तमथवा तदिदं गृहाण पुण्यैर्मम प्रणयमेतु यशःपताका ॥ ८८ ॥
 कन्यान्तःपुरधान्त्रि धैर्यनिधिना माधुर्यधुर्यैः पदै-
 रित्यादि द्रविडेश्वरेण निविडप्रेमणा मुहुर्ब्याहृतः ।
 चोलीनां कुटिलासु कुन्तललतादोलासु लोलां दृशं
 देवः सोथ विनोदयन्मुदमगाच्चालुक्यविद्याधरः ॥ ८९ ॥

इति श्रीविक्रमाङ्कदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमळदे-
 वविद्यापतिकाश्मीरकभट्टविल्हणविरचिते पञ्चमः सर्गः ॥

सह विभवमरेण तत्र पुत्रीं गुणनिधये नृपनन्दनाय दत्त्वा ।
 कथमपि परिणेतुरभ्यनुज्ञामथ समवाप्य चचाल चोलराजः ॥ १ ॥
 द्रविडनरपतेरदत्त विंश निरवधि कुन्तलनाथनन्दनोपि ।
 यशसि रसिकतामुपागतानां तृणगणना गुणरागिणां धनेषु ॥ २ ॥
 मुदितमनसि जातमानसिद्धौ गतवति तत्र गुणैकपक्षपाती ।
 प्रतिपदमुदकण्ठतः क्षितीन्दुः कुसुममृदूनि मनांसि निर्मलानाम् ॥ ३ ॥
 द्रविडपतिकथाद्वृतक्षणेषु क्षितिपतिसूनुरसौ गुणानुरागी ।
 पुलकपरिकरैः कपोलपालीं विपुलमतिः परिपूर्यांचकार ॥ ४ ॥
 किमिति न गमनान्विवारितोसौ परिचयमेष्यति चक्षुयोः पुनः किम् ।
 इति सुननशिखामणिः कुमारः किमपि चिरं परिचिन्तयांचकार ॥ ५ ॥
 द्रविडनृपतिषुत्रिकां चकार त्रिभुवनदुर्लभसंपदास्पदं सः ।
 प्रणयिषु शुभचेतसां प्रसादः प्रसराति संततिमप्यनुग्रहौतुम् ॥ ६ ॥
 रणरभसविलासकौतुकेन स्थितिमथ विभ्रदसौ यशोवतंसाम् ।
 विधिहतकदुराग्रहादकाण्डे गतमशृणो द्रविडेन्द्रमिन्द्रधाम्नि ॥ ७ ॥
 मृदुहृदयतया गुणानुरागादतिमहतः प्रणयाच्च राजपुत्रः ।
 हिमकरकरकाण्डपाण्डुगण्डस्थलगलदश्चुनलक्ष्मिरं ललाप ॥ ८ ॥
 द्रविडविषयराज्यविष्वेन श्रवणपथातिथिना ततः सखेदः ।
 अभिजनवति चोलराजपुत्रे त्रियमभिषेक्तुमसौ समुच्चचाल ॥ ९ ॥
 करटिशतविकीर्णकर्णतालव्यननसमीरणशीतलीकृतानि ।
 अथ धरणिभुजां पिवन्यशांसि क्षितिपतिरादिपुरीमवाप काञ्चीम् ॥ १० ॥
 समजनि कलमेखलाकलापव्यनिजयडिण्डमसज्जपुष्पचापम् ।
 अथ चटुलकटाक्षबाणवर्षप्रगुणममुष्य पुरः पुरंधिचक्रम् ॥ ११ ॥

अधरहसितांकिशुका शुकाय क्रमुकदलं वदनस्थर्मर्पयन्ती ।
 क्षितिपतितनयेत्र कापि नेत्रप्रणयिनि चुम्बनचातुर्येमुवाच ॥ १३ ॥
 गृहशिखरमगम्यमध्यरोहद्वृतमवधीरितपातभीतिरन्या ।
 मरणमपि तृनं समर्थयन्ते मनसिजपौस्थवासितास्तर्ण्यः ॥ १३ ॥
 कलकलमपरा मुधा विधाय क्षितितिलकान्नयनान्तमाससाद् ।
 अवतरति भृगीदृशां तृतीयं मनसिजचक्षुरुपायदर्शनेषु ॥ १४ ॥
 हृदि विहितपदेन शुद्धभासा कृतमधरं धरणीन्द्रसूनुनेव ।
 निपतितमवधीर्य हारमन्या हरिणविलोलविलोचना जगाम ॥ १५ ॥
 उरसि मनसिजायतंसलीलासमुचितकोमलपल्लवानुकाराम् ।
 नखलिपिमपरा प्रकाशयन्ती सुरतविमर्दसहत्वमाचक्षे ॥ १६ ॥
 अभजत मणिकुण्डलं परस्याः श्रवणपरिच्छुतमंसदेशमेत्य ।
 गलविगलितपुष्पबाणचक्रियमसितोत्पलचास्त्वालोचनायाः ॥ १७ ॥
 परिकलितचुलुक्यराजपुत्रप्रथमविलोकनकौतुकत्वराणाम् ।
 इति नगरकुरङ्गलोचनानामभवदनङ्गविलोभनो विलासः ॥ १८ ॥
 नरपतितनयः क्यापि कोपस्फुरितरदच्छदलेखया लुलोके ।
 प्रकटितपटुपञ्चवाणलीला कलकिलिकिञ्चित्मीक्षणाज्वलेन ॥ १९ ॥
 कनकसदनवेदिकान्तरालग्रथितपदः क्षितिपालनन्दनोसौ ।
 सुरीशखरितटीविटङ्गमध्यप्रणयिनमुष्णकरं निराचकार ॥ २० ॥
 कतिवदपि द्विनानि तत्र नीत्वा परिसरभूमिषु भूरिभिर्विलासैः ।
 चरणतलनिविष्टदृष्टवर्गः पुरमवलोकयतिस्म गाङ्गकुण्डम् ॥ २१ ॥
 द्विविडनरपतिप्रतापभीत्या किमपि गते पयसां निधौ परस्तात् ।
 यदविहितविवाहमङ्गलाया बहिरिव निर्गतमादिधाम लक्ष्म्याः ॥ २२ ॥
 गगनमुपगतेन शोभते यन्निरूपमकाज्वनवप्रमण्डलेन ।

सुरपुरामिव हेमशैलमध्ये विवृधविभूतिभरात्कृतप्रवेशम् ॥ २३ ॥
 विघटितपरिपन्थिसैन्यसार्थः पदमधिरोप्य स तत्र चोलसूनुम् ।
 नयनचुलुकलुण्ठयमानकान्तिद्रविडवधूभिस्त्वास मासमात्रम् ॥ २४ ॥
 विघटनमटवीधुर्धराणां विषमपथेषु विधाय लीलयैव ।
 पुनरपि स जगाम तुङ्गभद्रां विरचितवन्दनमालिकां तरंगैः ॥ २५ ॥
 अथ कतिपुच्चिदेव दैवयोगात्परिगलितेषु दिनेषु चोलसूनोः ।
 श्रियमहरत राजिगाभिधानः प्रकृतिविरोधहतस्य चेद्गिनाथः ॥ २६ ॥
 कुटिलमतिरसौ विशङ्कुमानः पुनरमुमेव परामवप्रगल्भम् ।
 प्रगुणमकृत पृष्ठकोपहतोः प्रकृतिविरोधिनमस्य सोमदेवम् ॥ २७ ॥
 सुभटशतनिशातखङ्गधाराविहरणसव्रणपादपल्लवेव ।
 अपि नयनियुजेषु नो भरेण क्षिपति पदं किमुत प्रमादिषु श्रीः ॥ २८ ॥
 अवतरति मतिः कुपार्थिवानां सुकृतविषययतः कुतोपि तादृक् ।
 इटिति विघटते यथा नृपश्रीस्तटगिरिसंघटितेव नौः पयोधे ॥ २९ ॥
 व्रतमिदमिह शत्रुदेवतानां दृढमधुनापि कलौ निरङ्कुशेषि ।
 अविनयपथवर्तिनं यदेताः प्रबलमपि प्रधनेषु वञ्चयन्ति ॥ ३० ॥
 इति मुषितधियः श्रिया प्रयान्त्या रभसवशादविचिन्त्य दग्धभूपाः ।
 बलभरवहुमानतः पतंगव्रतमुपयान्ति परप्रतापदीपे ॥ ३१ ॥
 सकलमपि विदन्ति हन्त शून्यं क्षितिपतयः प्रतिहारवारणाभिः ।
 क्षणमपि परलोकचिन्तनाय प्रकृतिजडा यदमी न संरभन्ते ॥ ३२ ॥
 विदधति कुधियोत्र देवबुद्धिं स्फटिकशिलाघटनासु वर्तुलासु ।
 इति मनसि विधाय दग्धभूपाक्षिनयनलिङ्गमपि स्पृशन्ति मिथ्या ॥ ३३ ॥
 अविरततरुणीसहस्रमध्यस्थितिविगलत्पुरुषपत्रता इवैते ।

VI. 24. °चुलुक्य Ms.—VI. 26. चेद्गिं° or वेद्गिं° is not clear in Ms.—VI. 28. सभट° Ms.—VI. 33. लिनय° Ms.

प्रतिपदमतिकातराः क्षितीशाः परिकलयन्ति भयं समन्ततोषि ॥३४॥
 अभिसरणपरा सदा वराकी समरमहाध्वसु रक्षपङ्क्लेषु ।
 हृदि धरणिभुजामियं नृपश्रीर्निहितपदैव कलङ्गमातनोति ॥ ३५ ॥
 गुणिनमगुणिनं वितर्क्यन्ती स्वजनममित्रमनासमाप्तवर्गम् ।
 वितरति मतिविष्वं नृपाणामियमुपसर्पणमात्रकेण लक्ष्मीः ॥ ३६ ॥
 विधिलिखितमिदं कुटुम्बमध्ये नृपतिपदं समुपैति कश्चिदेव ।
 इति हृदि न विचारयन्ति भूपाः कुलमपि निर्दलयन्ति राज्यलुध्याः ३७
 अनुचितममुना किमग्रजस्य व्यवसितमुन्नतचेतसा यदस्मिन् ।
 अपकरणधिया चकार संधिं कुलरिपुणा सह चोलराजिगेन ॥ ३८ ॥
 अथ नृपतनये कृतप्रयाणे गलितनयस्य वधाय राजिगस्य ।
 त्वरिततरमुपागतोस्य पृष्ठे सह सकलेन बलेन सोमदेवः ॥ ३९ ॥
 अनुसरदसितातपत्रमैत्रीं मधुकरमण्डलमाससाद येषाम् ।
 अतिविपुलकपोलदानपङ्गप्रभवसरोरुहिणीदलानुकारम् ॥ ४० ॥
 अगणितसृणिभिः प्रधावितैर्यैः कुलगिरयः परिवद्वितास्तटेषु ।
 मुमुचुरिव मुखैरजस्त्रमस्त्रं विगलितधातुतरंगिणीमिषेण ॥ ४१ ॥
 निजदशनयुगैकबद्धवासां श्रियमिव कर्तुमुपोढकौतुका ये ।
 स्मरणशरणपङ्गजानि चक्रः सततममर्षपुरःसराः सरांसि ॥ ४२ ॥
 श्रवणमधुराविस्फुरद्धूनीनां व्यधुरूपकारधियेव षट्पदानाम् ।
 मदसलिलमुदारसौरभं ये विटपिविधूननपातिभिः प्रसूनैः ॥ ४३ ॥
 निजतनुभरगौरवाङ्गलन्तीं क्षितिमिव ये दधतिस्म शैलतुङ्गाः ।
 मदमुकुलितलोचनाश्वलन्तः किमपि करैः सविलासमुन्नमाङ्गिः॥४४॥
 रणजलधिविलोडनप्रचण्डा गिरय इव द्विरदेश्वरास्तदीयाः ।
 दधुरतिमहतीमतीतसंख्याः श्रियमधिरोहितयोधमण्डलास्ते ॥ ४५ ॥

कुलिशकटिनलोहवन्ययोगा निजगृहकुट्टिमवद्विलङ्घयतेस्म ।
 विशिखशकलकण्टकावकीर्णा रणखुरली रथमण्डलैयदीयैः ॥४६॥
 व्यजनचटुलवालधिप्रपञ्चप्रचुरसमीरणपुञ्चपध्यवर्ती ।
 त्वरितगमनलङ्घितांपि येषां मस्तविभाव्यतया न लक्ष्यतेस्म ॥ ४७ ॥
 प्रतिफलननिभाः सहस्रभासा मणिमयपल्ययनप्रतिष्ठितेन ।
 निजरथवहनार्थमाश्रिता ये स्वयमधिस्त्वा परीक्षिता इवासन् ॥ ४८ ॥
 रवमनुमितधावनानुरूपं किमिति कृता पृथुला त्वया न पृथ्वी ।
 नभसि खुरपुट्टैरिति सुफरद्विर्विधिभिव ये स्म मुहुः प्रतिक्षिपान्ति ॥ ४९ ॥
 प्रतिदिशमधिरोहिताश्ववाराः परिचितकाञ्चनचित्रवर्मवन्धाः ।
 भगणितकृतपङ्क्षयो हयास्ते किमिव न चक्ररूपकर्मं तदीयाः ॥ ५० ॥
 असितविलसितेन तद्वलानामसिलतिकानिवहेन निर्मलेन ।
 गगनगिरितटी नवेन्द्रनीला द्रुतिशतनिर्झरधारिणीव रेजे ॥ ५१ ॥
 क नु न विलसतिस्म कुन्तमाला कलितशिखण्डशिखण्डमण्डनश्रीः ।
 क्षणमविरहिता विष्कसेनाभटशिरसामिव मण्डलैस्तदीया ॥ ५२ ॥
 बहुभिरभिहितैः किमद्गृहैर्वा भयननन भुवनैकमछृसैन्यम् ।
 रणसचलितं विलोक्य केषामलभत चेतसि नान्तरं विकल्पः ॥ ५३ ॥
 द्रविडबलभरे क्रमादवासे निकटमुदारभुजस्य राजसूनोः ।
 अपि नृपतिरसौ समीपमागादपकरणावसरं चिरादवाप्य ॥ ५४ ॥
 ग्रहकलितमिवाग्रजं विलोक्य प्रहरणसंमुखमश्रूपूर्णनेत्रः ।
 किमपि किमपि विकमाङ्गदेवश्चिरमनुचिन्त्य निवेदयांचकार ॥ ५५ ॥

VI. 46. After vs. 45 the Ms. inserts संवंभकुलकं, रघुमण्डलैः Ms. विशिखराकं° Ms.—VI. 47. °सगारणपुञ्जमव्यवर्ती Ms.—VI. 48. °निभा Ms. मसाश्रिनायि-परीक्षिता Ms.—VI. 49. जवम°; कृतपृथुलानायपृथ्वी Ms.—VI. 50. °ताश्ववराः Ms.—VI. 51. विलसितेन Ms.—VI. 52. °सेन° Ms.—VI. 55. Ms. om. one किमपि.

अहह महदनर्थबोजमेतद्विधिहतकेन विरोधसारणीभिः ।
 अधिनयरसपूरिताभिर्विहितमकीर्तफलप्रदानसञ्जनम् ॥ ५६ ॥
 इह निहतनयः समागतो यत्समममुना परिपन्थिनाग्रजो मे ।
 समरशिरसि संचरन्पृष्ठत्कैः कथमपरामृशता मया निवार्यः ॥ ५७ ॥
 पितुरपि परिपन्थिनां विधाय श्रियमहमत्र निवेशयांवभूव ।
 सपदि कथमिमं कदर्थयामि व्यथयति मामहा महानर्थः ॥ ५८ ॥
 अपसरणमितः करोमि किंचित्प्रसरति गोत्रवधाय नैव बाहुः ।
 परमयमयशांसि दुष्टलोकः किमपि निपात्य मयि प्रमोदमेति ॥ ५९ ॥
 इति गिरमभिधाय निष्कलङ्घां विशदमनाः शनकैर्यशोधनोसौ ।
 अनुनयवचनानि तस्य पाश्वेऽक्ति न विसर्जयतिस्म राजपुत्रः ॥ ६० ॥
 स तु शपथशतैः प्रपद्य सर्वं वितथवचाः कुलपांसनत्वमाप्तः ।
 क्षणमनुगुणमैक्षत प्रहृतुं मलिनधियां धिगनार्जवं चरित्रम् ॥ ६१ ॥
 किमिदमुपनतं यशोविरोधि त्रिदिवगतः किमु वक्ष्यते पिता मे ।
 इति मनसि निधाय जातनिद्रं नृपतनयं शशिमौलिरादिदेश ॥ ६२ ॥
 त्वमिह महति वत्स देवकार्ये ननु गुणवानवतारितो मयैव ।
 तरलयति मुधा विकल्पदोला किमिति मनस्तव शुद्धैर्यधाम्नः ॥ ६३ ॥
 सपदि न शुभमास्ति मोहहेतोस्तिलपरिमाणमपि त्वदग्रनस्य ।
 इह हि विहितभूरिदुष्कृतानां विगलति पुण्यचयः पुरातनोपि ॥ ६४ ॥
 भव भुवनमहोत्सवे तदत्र प्रगुणधनुः परिपन्थिनां प्रमाये ।
 स्मरसि न किमिति स्थितिस्तवैषा ननु भुवि धर्मविरोधिनां वधाया ॥ ६५ ॥
 गिरमिति स निशम्य विश्वभर्तुर्गिरितनयादवितस्य मुक्तनिद्रः ।
 वचनमिदमलङ्घयमिन्दुमौलेरिति रणकर्मणि निश्चयं चकार ॥ ६६ ॥

VI. 56. सारणीभिः Ms.—VI. 62. वक्षते Ms.—VI. 63. किमिति Ms.—VI. 64. पुण्यचयः Ms.

प्रसरदुभयतः प्रहारसद्वन्नं वलयुगलं तदवेक्ष्य वीक्षतंस्म ।
 समुचितसमरोपभोगलोभात्प्रतिकलमुन्पुलकं भुजद्वयं सः ॥ ६७ ॥
 मद्करटिनमुक्तप्रतापः प्रकटितवीरमृदङ्गधीरनादः ।
 मथनगिरिमिवाधिस्त्वा वेगात्प्रतिवलवारिधिलोडनं चकार ॥ ६८ ॥
 अहमहमिकया प्रधाविताभ्यां भिलितममुष्य वलं तयोर्वलाभ्याम् ।
 सलिलमभिमुखं सहाम्बुराशेस्तदनु महानदयोरिवोदकाभ्याम् ॥ ६९ ॥
 मुखमसितपताकया पतन्त्या ध्वनगस्तः परिचुम्बितं दधानः ।
 वदनपरिगृहीतपन्नगस्य व्यतनुत सत्यगस्त्वमः प्रतिष्ठाम् ॥ ७० ॥
 प्रकटितपटुमौक्तिकावतंसद्विरदशिरःस्थलसंगतिं प्रपद्य ।
 अलभत परमार्थसिहलीलां करिवरकेतुपरिच्युतो मृगेन्द्रः ॥ ७१ ॥
 कथमपि विनिपत्य संचरन्तः क्षतजतरंगवतीपु चिङ्गमस्याः ।
 सुरयुवतिविलोचनानि संख्ये विदधुरकृत्रिममत्यशङ्कितानि ॥ ७२ ॥
 स्थिरपटलकर्दमेन दूरं रणभुवि दुर्गमतामुपागतायाम् ।
 गमनमनिमिषप्रियाजनस्य प्रियमकरोदवलम्बनानपेक्षम् ॥ ७३ ॥
 प्रहतिनिवहमूर्छितोधिरोहः स्वकरटिकर्णपुटानिलैः प्रवुध्य ।
 अपरसुभटपातिते प्रहर्त्यनुशयमापदलव्यवैरयुद्धिः ॥ ७४ ॥
 नयनगतमरातिवीरचूडामणिदलनप्रभवं परागमेकः ।
 करिदशनविदारितात्मवक्षःस्थलस्थिराञ्जलिभिर्निराचकार ॥ ७५ ॥
 महति समरसंकटे भटोन्यः प्रतिभटनिर्दलनात्समाप्तशस्त्रः ।
 अगणितमरणः प्रविश्य वेगादिरिकरतः करवालमाचकर्ष ॥ ७६ ॥
 असुभिरपि यियासुभिः प्रविश्य प्रतिभटमूर्धनि कोपि दत्तपादः ।
 फलममनुत जन्मनोपि लघ्नं यशसि रातिर्मठतां न देहपिण्डे ॥ ७७ ॥

विघटितकवचश्चार कश्चित्प्रतिभटमुज्ज्ञतकङ्गटं विलोक्य ।
 विमलविजयलालसाः खलानामवसरमल्पमपि प्रतिक्षिपन्ति ॥ ७८ ॥
 स्त्रीधरभृतकपालपङ्गमध्ये मदकरटी विनिपत्य कर्णतालैः ।
 शिशिरमिव चकार पानपात्रप्रणयिनमासवमागतस्य मृत्योः ॥ ७९ ॥
 उपरि निपतितः कपालशुक्तेः श्रवणपुटः करिणः कृपाणलूनः ।
 समरभुवि कृतान्तपानलीलाचषकपिधानविलासमाससांद ॥ ८० ॥
 अनियतविजयश्रियि प्रवृत्ते चिरमिति तत्र महाहवप्रबन्धे ।
 प्रतिसुभटकपालपाटनाय द्विरदमुदच्छ्यतिस्म राजसूनः ॥ ८१ ॥
 क्षणमुदचलदुच्छलत्पताके द्रविडबले क्षणमग्रजस्य सैन्ये ।
 रणभुवि स चचार यत्रयत्र न्यपिबद्रातियशांसि तत्रतत्र ॥ ८२ ॥
 पददलितवृहत्कपालजाले करटिनि तस्य दुरापभाजनानाम् ।
 सुभटरुधिरसीधुपानकेलिर्व्यघटत तत्र पिशाचसुन्दरीणाम् ॥ ८३ ॥
 ध्रुवमरिषु पदं व्यधत्त लक्ष्मीः सुरभिकुशेशयकोशकेलिसक्ता ।
 नृपसुतकरवाललेखया यन्मधुकरमालिकयेव चुम्ब्यतेस्म ॥ ८४ ॥
 अनुकृतसमवर्तिपानलीलाचषककरालकपालशुक्तिमध्ये ।
 करिदशनपरंपरा निपत्य श्रियमतनोदुपदंशमूलकानाम् ॥ ८५ ॥
 वशमवनिपतिद्वयं नयन्ती चटुलपृष्ठत्कटाक्षमालिकाभिः ।
 क्षितिपतितनयेन वीरलक्ष्मीः सुचिरमनर्त्यत संगराग्रहङ्गे ॥ ८६ ॥
 कुलिशनिशितकङ्गपत्रमिन्नात्मिभुवनभीमिभुजस्य राजसूनोः ।
 प्रतिभटकरटिस्थिताः प्रवीराः प्रणतिपरा इव संमुखा निषेतुः ॥ ८७ ॥
 द्विरदपतिरमुष्य शत्रुसेनाभटमुखपद्मविमर्दकेलिकारः ।
 झटिति रणसरश्चकार लक्ष्मीकरधृतविभ्रमपुण्डरीककोशम् ॥ ८८ ॥
 धृतसुभटकरङ्गमङ्गवर्तिद्विरदघटाविकटास्थिचक्रवालम् ।
 रणमनणु कृतान्तभुक्तशेषप्रणयि बभूव शिवासहस्रयोग्यम् ॥ ८९ ॥

किमपरमुपरि प्रतापभाजां विहितपदः स वभञ्ज राजयुग्मम् ।
 द्रविडपतिरगात्कचित्पलाध्य न्यविशत वन्धनधाम्नि सोमदेवः ॥९०॥
 उभयनरपतिप्रतापलक्ष्म्यौ विलुटुश्चरणद्रवे तदीये ।
 त्रिभुयनमहनीयवाहुवीर्यद्रविणविभूतिमतां किमत्यसाध्यम् ॥९१॥
 विहितसमरदेवतासपर्यः परिकरितः क्षितिपालयुग्मलक्ष्म्या ।
 अथ शिथिलितकङ्कटस्तटान्तस्थितकटकां स जगाम तुङ्गभद्राम् ॥९२॥
 वितरितुभिदमग्रजस्य सर्वं पुनरूपजातमतिः स राजपुत्रः ।
 तुहिनकिरणखण्डमण्डनेन स्फुरदशरीरगिरा रूपा न्ययेधि ॥ ९३ ॥
 मुखपरिचितराजहंसभङ्ग्या सरसिस्त्वेष्विष्व पूरयत्सु शङ्गान् ।
 सरिति घटिकयेव शोधयन्त्यां प्रतिफलितार्कमिषेण लग्नवेलाम् ॥९४॥
 अतिशिशिरतया महत्सु सक्त्या कुलसरितामिव वारि धारयत्सु ।
 नभसि विकिरतीष्व गाङ्गमम्भः पवनसमाहृतशिकरच्छलेन ॥ ९५ ॥
 अतिविशदतया दिशां मुखेषु स्मितमिव केतकमित्रमुद्वहत्सु ।
 निखिलभुवनमानसेषु हर्षप्रसरवशेन नितान्तमुत्सुकेषु ॥ ९६ ॥
 वरकरिषु गभीरदुन्दुभीनां ध्वनिमिव संजनयत्सु गर्जितेन ।
 दिशादिशि तुरगेषु सान्द्रशङ्गस्वनकमनीयसहर्षेहपितेषु ॥ ९७ ॥
 अथ सुरपथवलगदिव्यभेरीनिनादं
 प्रशमितपरितापं भर्तृलाभात्पृथिव्याः ।
 अलभत चिरचित्ताचान्तचालुक्यलक्ष्मी-
 क्लममुषममिषेकं विक्रमादित्यदेवः ॥ ९८ ॥
 श्रीचालुक्यनरेन्द्रसूनरनुजं तत्रैव पुण्ये दिने
 कारुण्यातिशयादसूत्रयदसौ पात्रं महत्याः श्रियः ।
 दासी यद्वनेषु विक्रमधनकीता ननु श्रीरियं

तेषामाश्रितपोषणाय गहनं किं नाम पृथ्वीभुजाम् ॥ ११ ॥
 इति विक्रमाङ्कदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमल्लदेवविद्या-
 पतिकाश्मीरकभृश्रीविलहणविरचिते षष्ठः सर्गः ॥ ४ ॥

स सर्वमावर्द्धं रिपुप्रमाथी मनोरथानामथ पूरणेन ।
 परिभ्रमन्युद्धकुतूहलेन दिग्दन्तशेषाः कुभश्चकार ॥ १ ॥
 गते समाप्तिं नरनाथचक्रे निचोलकारासितचापदण्डः ।
 निर्वाण्य चोलस्य युनः प्रतापं क्रमेण कल्याणमसौ विवेश ॥ २ ॥
 अत्रान्तरे मन्मथबाणमित्रं लतावधूविभ्रमसूत्रधारः ।
 स्थानोपदेशी पिकपञ्चमस्य शृङ्गारबन्धुर्मधुराविरासीत् ॥ ३ ॥
 शीतर्तुभीत्या विविशुः समस्ताः किं कन्दरासीमनि चन्दनाद्रेः ।
 यन्निःसरनितस्म हिमव्यपाये दिवा च रात्रौ च ततः समीराः ॥ ४ ॥
 कृतप्रकोपाः पवनाशनानां निवासदानादिव पन्नगानाम् ।
 विनिर्युश्चन्दनशैलकञ्जादाशामुदीर्चीं प्रति गन्धवाहाः ॥ ५ ॥
 रथस्थितानां परिवर्तनाय पुरातनानामिव वाहनानाम् ।
 उत्पत्तिभूमौ तुरगोत्तमानां दिशि प्रतस्थे रविस्तरस्याम् ॥ ६ ॥
 अहो नु चैत्रं प्रति कापि भक्तिरकृत्रिमा केरलमारुतस्य ।
 द्राघिष्ठमध्वानमसौ विलङ्घय सर्वत्र तस्यानुचरो यदासीत् ॥ ७ ॥
 देया शिलापट्टकपाटमुद्रा श्रीखण्डशैलस्य दण्डगृहेषु ।
 वियोगेनीकण्टक एष वायुः कारागृहस्यास्तु चिरादभिज्ञः ॥ ८ ॥
 विलक्षणीयः सखि दक्षिणात्यस्त्वया न वायुः परुषैर्वैचोभिः ।

VI. 99. कीनानुश्री° Ms. तेषाश्रित° Ms.—VII. 1. दिग्दन्तिसशेषाः Ms.—
 VII. 3. वालमित्रं Ms.—VII. 8. कपोश्युद्रा Ms.

यत्कोपनिःश्चासपरंपराभिः पीनत्वमायात्ययमुष्णतां च ॥ ९ ॥
 वाणेन हत्वा मृगमस्य यात्रा निषार्थतां दक्षिणमास्तस्य ।
 इत्यर्थनीयः शबराधिराजः श्रीखण्डपृथ्वीधरकन्दरस्थः ॥ १० ॥
 यदा मृषा तिष्ठतु दैन्यमेतन्नेच्छन्ति वैरं मरुता किराताः ।
 केलिप्रसङ्गे शबराङ्गनानां स हि स्मरलानिमपाकरोति ॥ ११ ॥
 दुराग्रहश्चन्दनमास्तस्य सदा यदन्यर्तुपराङ्ग्नेयम् ।
 अनेन चैत्रः सुतरामसह्यश्चन्द्रोदयेनेव शरत्प्रदोषः ॥ १२ ॥
 वियोगिनीनां किमु पापमेतन्मेधाधात्रा दक्षिणमास्तस्य ।
 कदापि दिग्मोहवशाद्यदेष न चन्दनाद्वेषः परतः प्रयाति ॥ १३ ॥
 इति भ्रमत्सौरभ्रमांसलेन निर्मालितानां मलयानिलेन ।
 अभूच्चिरं भूमिगृहस्थितानां प्रलापमाला प्रियकाङ्ग्नीनाम् ॥ १४ ॥
 कन्दर्पदेवस्य विमानसृष्टिः प्रसादमाला रसपार्थिवस्य ।
 चैत्रस्य सर्वतुविशेषाचिङ्गं दोलाविलासः सुटृशां रराज ॥ १५ ॥
 दोलाधिरूढस्य वधूजनस्य नितम्बमारेण गतागतेषु ।
 त्रुटिर्यदालम्बगुणेषु नाभूत्सा भाग्यशक्तिः कुसुमायुधस्य ॥ १६ ॥
 जनेषु दोलातरलाः पुरुंधीः संभूय भ्रयः सु विलोकयत्सु ।
 लक्ष्यस्य विस्तीर्णतया मनोभ्रवन्ध्यपतैरिषुभिर्वर्वर्ष ॥ १७ ॥
 दोलाविनोदेन विलासवत्यः सुदूरमारुद्ध्य निवर्तमानाः ।
 अर्धं नभः प्राङ्गणसङ्गनीनां विलासमापुच्चिदशाङ्गनानाम् ॥ १८ ॥
 विलासदोलाफलके नितम्बविस्ताररुद्देष परितस्तरुण्याः ।
 लब्धः परं कुच्चित्कार्मुकेण तत्रावकाशः कुसुमायुधेन ॥ १९ ॥
 सौन्दर्यमिन्दीवरलोचनानां दोलासु लोद्वासु यदुल्लास ।
 यदि प्रसादाल्पभते कवित्वं जानाति तद्वर्णवितुं मनोभ्रः ॥ २० ॥

दोलासु यदोलनमङ्गनानां यन्मष्टिका यच्च लबङ्गवायुः ।
 सा विश्वसंमोहनदीक्षितस्य मुख्याङ्गसंपत्कुसुमायुधस्य ॥ २१ ॥
 प्रसार्य पादौ विहितस्थितोनां दोलासु लोलाशुकपल्लवानाम् ।
 मनोरथानामपि यन्न गम्य तद्वष्टुमापुः सुदृशां युतानः ॥ २२ ॥
 उन्नम्य दूरं मुहुरानमन्त्यः कान्ताः श्लथीभूतनितम्बजाडयाः ।
 दोलाविलासेन नितश्रमत्वात्पर्कर्षमापुः पुरुषायितेषु ॥ २३ ॥
 कुचस्थलैर्निर्दलितो वधूनां संनीवितः श्वाससमीरणेन ।
 क्षेशातिरेकान्मलयानिलोभूद्भृत्येषु मान्यः कुसुमायुधस्य ॥ २४ ॥
 यत्पूरयामास विलासदोलाः पुरंधिभिः सिञ्जितनूपुराभिः ।
 तेनोद्वृतां मन्मथराजधारीं मन्ये वसन्तीमकरोद्वसन्तः ॥ २५ ॥
 चुचुम्ब वक्षाणि चकर्ष वस्त्रं चिरं विशश्राम नितम्बविम्बे ।
 दोलाविलासे गुरुरङ्गनानामनङ्गुशः केरलमास्तोभूत् ॥ २६ ॥
 गीतेषु याताः किमु शिष्यभावं वामभुवां विभ्रमदोलिनीनाम् ।
 पुंस्कोकिलाः काननचारिणो यक्षातुर्यमापुः कलपञ्चमस्य ॥ २७ ॥
 सङ्गादजस्त्रं वनदेवतानां लीलावनान्तस्थितयः शकुन्ताः ।
 आहस्य दोलासु विलासिनीनां ताभिः सह खेमुरसंभ्रमेण ॥ २८ ॥
 हस्तदूयीगाढगृहीतलोलदोलागुणानां जगने वधूनाम् ।
 असंवृतस्तस्तदुकूलबन्धे किमप्यभूदच्छ्रसितो मनोभूः ॥ २९ ॥
 त्वरोपयातप्रियबाहुपाशरुद्देषु कण्ठेषु वियोगिनीनाम् ।
 वृथा समाहूतकृतान्तपाशः स्थितं लतानां मधुराततान ॥ ३० ॥
 निवारणं पछ्यवीजनानां स्थितिर्निवातेषु गृहोदरेषु ।
 मूर्छाप्रवन्धेषु वियोगिनीनामातीदपूर्वः परिहारमार्गः ॥ ३१ ॥
 लीलाशुकाः कोकिलकूनितानामतिप्रहर्षाद्विहितानुकाराः ।

गृहादयास्यन्त वियोगिनीभिर्गुणो हि काले गुणिनां गुणाय ॥ ३२ ॥
 श्रुत्वेव वृत्तावसरं तु पारं बहिः स्थितानामलिनां निनादैः ।
 द्विवर्षकन्यामुखकोमलाभं पङ्कोदरात्पङ्कनमाविरासीत् ॥ ३३ ॥
 नवीनदन्नोद्रमसुन्दरेण वासनिकाकुङ्गलभिर्गमेन ।
 उत्सङ्घसङ्गी विगिनस्थलीनां वालो वसन्तः किमपि व्यराजत् ॥ ३४ ॥
 मुखं प्रसूनस्मितदन्तुरं तच्चुचुम्ब मुग्धस्य मधोर्वनश्रीः ॥ ३५ ॥
 संक्रान्तभृङ्गोपदपङ्गिमुद्रं पौष्पं रजः क्षमाफलके रराज ।
 क्रमाल्लिपिज्ञानकृतक्षणस्य क्षणं मधोरक्षरमालयेव ॥ ३६ ॥
 समास्तरोहोपरि पादपानां लुलोठ पुष्पौत्करणेणुपुञ्जे ।
 लताप्रसूनांशुकमाचकर्प क्रीडन्वनैः किं न चकार चैत्रः ॥ ३७ ॥
 दक्षप्रवालौष्टसमर्पणाय लतावधूनां मुकुलस्तनीनाम् ।
 मत्तालिवैतालिकगीतकीर्तिर्खमन्मधुर्यैवनमाहरोह ॥ ३८ ॥
 सलीलमङ्गीकृतपञ्चबाणसाम्राज्यभारस्य मधोरभङ्गः ।
 एको भुजस्तस्य लवङ्गवायुरन्यः पिकखीकलपञ्चमोभूत् ॥ ३९ ॥
 राशीकृताः पुष्पपरागपुञ्जाः पदेपदे दक्षिणमास्तेन ।
 मत्तस्य चैत्रद्विरदस्य कर्तुमक्षूणहेतोरिव पांसुतल्पान् ॥ ४० ॥
 लग्नद्विरेफध्वनिपूर्यमाणं वासनिकायाः कुसुमं नवीनम् ।
 आसादयामास वसन्तमासजन्मोत्सवे मङ्गलशङ्कलीलाम् ॥ ४१ ॥
 गते हिमर्तैः ध्रुवमुष्णविन्नः शीतोपचारं मलयः सिषेवे ।
 यदाजगाम व्यजनोपमानां समीरणश्वन्दनपङ्गवानाम् ॥ ४२ ॥
 मनोवतीनां मनसोवतीर्य गानस्य वेगेन पलायितस्य ।
 जीवग्रहायेव वसन्तमित्रं बभ्राम वायुः कुकुभां मुखानि ॥ ४३ ॥

वियोगिनीनामवशाङ्कुलोठ कण्ठेषु लीलाकलपञ्चमो यः ।
 तेनैव चक्रे मदनस्य कार्यं पुण्यैर्यशोभूत्पिकपञ्चमस्य ॥ ४४ ॥
 पदातिसंवर्गणकारणेन पदेपदे चम्पकराशिभङ्गया ।
 वसन्तसामन्तविकीर्यमाणं हेमेव रेजे स्मरपार्थिवस्य ॥ ४५ ॥
 चचार चूतद्रुममञ्चरीषु चुचुम्ब नानाकलिकामुखानि ।
 खोराज्यमध्यस्थ इव द्विरेफः स्थातुं न लेभे क्षणमेवमेव ॥ ४६ ॥
 विलासिनामादिगुस्त्रिलोक्यामन्योन्यलीलाभुजबन्धनेषु ।
 उत्तमिताशोकपलाशपाणिर्वैत्रमल्लः प्रतिमल्लमाप ॥ ४७ ॥
 पुरंधिगण्डूषसुराभिलाषं पश्यन्नशोको बुकुलद्रुमस्य ।
 प्रियभियापादतलप्रहारमात्मानमल्पव्यसनं विवेद ॥ ४८ ॥
 चूतद्रुमालीभुजपञ्चरेण रणद्विरेफावलिकङ्गणेन ।
 मित्रं मधुः कोकिलमञ्जुनादपूर्वाभिभाषी स्मरमालिलिङ्ग ॥ ४९ ॥
 उन्निद्रपङ्क्षिस्थितचम्पकानि चकाशिरे केलिवनान्तराणि ।
 वियोगिनीनां कबलीकृतानां सुवर्णकाञ्चीभिरिवाञ्चितानि ॥ ५० ॥
 मर्मव्यथाविस्मयघूर्णमाना मूर्धोच्छलत्कुण्डलविभ्रमेण ।
 शब्दानुसारेण वियोगिनीभिः क्षिताः पिकानामिव कण्ठपाशाः ॥ ५१ ॥
 उदञ्चयत्किंशुकपुष्पसूचीः सलीलमाधूतलताकशाप्रः ।
 वियोगिनां निग्रहणाय सज्जः कामाङ्गया दक्षिणमास्तोभूत ॥ ५२ ॥
 प्रसूननाराचपरंपराभिर्वर्षत्सु योधेष्विव पादपेषु ।
 वसन्तमत्तद्विरदाधिरूढः प्रौढत्वमाप स्मरभूमिपालः ॥ ५३ ॥
 समर्प्यमाणाङ्गुतकौसुमाञ्चैश्वैत्रेण चित्रीकृतकाननेन ।
 अधिद्यधन्वापि पराङ्गुलोभूत्प्रिषड्गभारे भगवाननङ्गः ॥ ५४ ॥
 शृङ्गारिणीमार्जितदन्तपङ्किकान्त्येव निर्यन्त्रणमुच्छलन्त्या ।

प्रक्षाल्यमानस्य शनैरथापुणिन्द्र्यमिन्द्रोः किरणाः प्रसादम् ॥ ५५ ॥

त्वं चैत्र मित्रं यदि मन्मथस्य तस्मिन्नन्द्रः कथमक्षताङ्गः ।

जातं तवान्तर्गतमागतोसि मिष्ठेण नाशाप वियोगिनीनाम् ॥ ५६ ॥

नूनं महापातकिनं वितर्क्य वियोगिवर्गक्षयदीक्षितं त्वाम् ।

पश्पर्श न त्र्यम्बकनेत्रवद्विः पापैरखण्डैः प्रियखण्डितानाम् ॥ ५७ ॥

हराह्वे पञ्चशरं विमुच्य पलायितः क्षत्रपराङ्गुखस्त्वम् ।

अस्य क्षताङ्गस्य पुरोधुनात्र हा चैत्रचण्डालं कथं स्थितोसि ॥ ५८ ॥

इहैव सङ्गः फलवान्वभूत त्वया महापातकिनां पिकानाम् ।

यदर्घदग्धोल्मुककश्मलेन देहेन लोकस्य बहिश्वरान्ति ॥ ५९ ॥

त्वं दृष्टदोषोपि पुनः स्मरेण यत्संगृहीतः शृणु तत्र हेतुम् ।

अद्भुतीकृतस्त्रीषधपातकेन केनापि न स्वीकृत एष भारः ॥ ६० ॥

इत्थं वियोगज्वरजर्जराणामुद्देजितानां मधुमासलक्ष्म्या ।

आसन्मुहुः पक्षमललोचनानां चैत्रे विचित्रोक्तिविचेष्टितानि ॥ ६१ ॥

गम्भीरता चाटुपराङ्गुखत्वं सौभाग्यमन्यप्रमदारदाङ्गः ।

दोषोपि यूनां गुण एव मेने पुरन्धिभिर्मानपराङ्गुखीभिः ॥ ६२ ॥

मानग्रन्थिकदर्थनाय कथिताः सर्वत्र पुंस्कोकिलाः

केलीकर्मणि दक्षिणात्यमस्तामध्यक्षभावोर्पितः ।

पुष्पास्त्रस्य जगत्रयेषि विरहप्रत्यूहेवाकिनः

संनद्वोयमसाध्यसाधनविधौ साम्राज्यमैत्री मधुः ॥ ६३ ॥

लीलास्त्रानविधिक्षमं मधुलिहां पुष्पेषु जातं मधु

स्थायित्वं कलकण्ठकण्ठकुहरेष्वासेवते पञ्चमः ।

एकच्छत्रजगज्जयार्जनरुचेदेवस्य शृङ्गारिण-

श्वैत्रश्वित्रमकाण्ड एव समभूतैलोक्यजैत्रो भटः ॥ ६४ ॥

भृङ्गेर्वश्चियोगिवर्गदलनोचालस्य वैतालिकैः
 प्रारब्धा बिरुदावलीव पठितुं शृङ्गारबन्धोर्मधोः ।
 नादः कोकिलयोषितां प्रमुषितवैलोक्यमानग्रहः
 कामः संप्रति कौतुकाद्यादे परं पौष्णं धुनीते धनुः ॥ ६५ ॥
 कूजत्कोकिलकोपिता गुडधनुःशिक्षां समासेवते
 खिन्ना चन्दनमास्तेन मलये दावाग्रिमाकाङ्गति ।
 किंचान्विष्यति दुर्मना दलयितुं कामेन मैत्रीं मधोः
 कर्तुं धावति दुर्लभे त्वयि सखी कांकां न वातूलताम् ॥ ६६ ॥
 संनद्दुं माधवीनां मधु मधुपवधूकेलिगण्डूषयोग्यं
 विश्राम्यन्ति श्रमेण क्वचिदपि मस्तो न क्षणं दाक्षिणात्याः ।
 क्रीडाशैलीभवन्ति प्रतिकलमलिनां कौसुमाः पांसुकूटा-
 श्वैत्रे पुष्पास्त्रमित्रे तदिह विरहिणां कोदृशी जीविताशा ॥ ६७ ॥
 पुष्पैर्भ्रान्तिष्ठुभस्त्राकरणिमगणितैः शाखिनः के न याता-
 श्वच्छन्निर्विशलेखामयमिव भुवनं भृङ्गमालाभिरास्ते ।
 वैलोक्याकाण्डचण्डप्रहरणनिविडोत्साहकण्डलदोषाः
 पुष्पेषोर्जेत्रशस्त्रःयतिकरविधये साधु सज्जो वसन्तः ॥ ६८ ॥
 शून्याः श्रीखण्डवातैरभिलषति भुवश्वन्दनाद्रेः परस्ता-
 छीलोद्याने सखीनां सृजति कलकलं कोकिलोत्सारणाय ।
 स्तौति क्रीडावनालीनिखिलपरिमलाचान्तये चञ्चरीकां-
 श्वास्थूस्त्रद्वियोगे कमिव न भजते जीवरक्षाभ्युपायम् ॥ ६९ ॥
 मलयगिरिसमीराः सिंहलद्वीपकान्ता-
 मुखपरिचयलव्यस्फारकर्पूरवासाः ।

VII. 66. गुल° Ms.—VII. 69. शून्य Ms.; चंचरीकान Ms.; °पुष्पयं Ms.—VII. 70. °कान्त °Ms.

द्रविडयुथतिदोलाकेलिलोलन्नितम्ब-
स्थलशिथिलितवेगाः सेव्यतामाप्नुवन्ति ॥ ७० ॥
पानीयं नालिकेरीफलकुहरकुहूत्कारि कङ्गोलयन्तः
कावेरीतीरतालद्रुमभरितसुराभाण्डभांकारचण्डाः ।
उन्मीलन्नीलमोचापरिचयशिशेरा वान्त्यमी द्राविडीनां
कर्पूरापाण्डुगण्डस्थललुठितरया वायवो दाक्षिणात्याः ॥ ७१ ॥
भृङ्गालीभिरधित्यमन्मथधुनुर्लीलां लभन्ते लताः
किं पुष्टं न विभर्ति पुष्टधुनुष्टवैलोक्यजैत्रास्त्रताम् ।

दोलान्दोलनकेलिलोलवनितासंचारितास्त्रोधुना
पञ्चेषुश्वललक्षभेदविधिना गर्वं समारोहते ॥ ७२ ॥

उन्मादान्मधुपेन पुष्टमधुना केलीभुवः पाङ्गोलाः
सर्वे भङ्गभयं दिशन्ति कुसुमप्राग्भारतः पादपाः ।
चैत्रेणास्त्रपरंपराव्ययविधौ दैन्यं परित्याजितः

कामः संप्रति वाणमोक्षरसिको लक्ष्येऽवलक्ष्येषु च ॥ ७३ ॥
नीता नूननयौवनप्रणयिना चैत्रेण चित्रां लिपें
हर्षाद्वर्षति का न काननमहो पुष्टैः कटाक्षैरिव ।

दोलारूढपुरंधिपीनजघनप्राग्भारमाधुन्वतः
किं मानद्रुमभज्जनाय गहनं लङ्गानिलस्याधुना ॥ ७४ ॥
पौलस्योद्यानलीलाविटपितलमिलन्मैथिलीपादमुद्राः
कर्पूरद्वीपवेलाचलविपिनतटीयांसुकेलीरसज्ञाः ।
क्रीडाताम्बूलचूर्णग्लपितमुखहृतक्षान्तयः केरलीना-
मामोदन्ते समीराः स्मरसुभटजयाकाङ्गणो दाक्षिणात्याः ॥ ७५ ॥
यश्वूताङ्गुरकन्दलीकवलनात्कर्णमृतग्रामणी-

अथायामात्रपरिग्रहोपि जगृहे पञ्चेषु ज्ञेषु ताम् ।
ताम्यत्तालुविटङ्गं संकटतटीसंचारतः पञ्चमः
सोयं कोकिलकामिनीगलबिलादामूलमुन्मूलति ॥ ७६ ॥
विहरविधुरकामिनीसहस्रप्रहितमनोभवलेखसूक्ष्मिश्रैः ।
सुरभिसमयवर्णनैरकुर्वन्निति नृपतेरथ वन्दिनः प्रसादम् ॥ ७७ ॥

इति श्रीविक्रमाङ्गदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमल्ल-
देवविद्यापतिकाश्मीरकभद्रबिल्हणविरचिते सप्तमः सर्गः ॥

समये तत्र पुष्पाक्षमित्रे विक्रमभूपतेः ।
उद्भूतनूतनाश्र्यर्या श्रोत्रमैत्रीमगात्कथा ॥ १ ॥
यथास्ति विजयस्तम्भप्रशस्तिरिव मान्मथी ।
करहाटपतेः पुत्री त्रिनगन्नेत्रकार्मणम् ॥ २ ॥
विद्याधरकुमारी सा गौरीदयितशासनात् ।
कृते कस्यापि कुरुते स्वयंवरमहोत्सवम् ॥ ३ ॥
चन्द्रलेखेति नामास्याश्वन्द्रलेखासमत्विषः ।
मृत्युंजयमहामन्त्रमैत्रीमेति मनोभुवः ॥ ४ ॥
अन्तरङ्गमनङ्गस्य शङ्गारकुलदैवतम् ।
अङ्गीकरोति तन्वङ्गी सा विलासमयं वयः ॥ ५ ॥
तस्याः पादनखश्रेणिः शोभते लटभुवः ।
रत्नावलीव लावण्यरत्नाकरसमुद्रता ॥ ६ ॥
रत्नभारोत्र वक्षोन्दुचन्द्रिकावरणं मम ।
इति तत्पादयोर्लग्ना वेद्यि प्राङ्गणपद्मिनी ॥ ७ ॥
अमूल्यस्य मम स्वर्णतुलाकोटिद्वयं कियत् ।

इति कोपादिवानाम् पादयुग्मं मृगीदृशः ॥ ८ ॥
 तत्पादनखरत्नानां यदलक्ष्मकमार्जनम् ।
 इदं श्रीखण्डलेपेन पाण्डुरोकरणं विधोः ॥ ९ ॥
 जाग्रतः कमलालूक्ष्मीं यज्ञग्राह तदद्भुतम् ।
 पादद्वंद्वस्य मत्तेभगतिस्तेये तु का स्तुतिः ॥ १० ॥
 अत्यपूर्वस्य रागस्य पूर्वपक्षाय पल्लवाः ।
 पद्मानि पादयुग्मस्य प्रत्युदाहरणानि च ॥ ११ ॥
 दृश्यन्ते मानसोन्तंसा राजहंसाः क्वचिद्यदि ।
 गतौ चरणयोस्तस्याः प्रक्षयते यावदन्तरम् ॥ १२ ॥
 नितम्बपीडयमानेन पादयुग्मेन सुभ्रुवः ।
 कृता भुकुटिभङ्गीष नीलनूपरमालया ॥ १३ ॥
 हेममञ्जीरमालाभ्यां भाति जह्नालताद्यम् ।
 कृतालयालं लम्बाभ्यां कुङ्कुमेनेत्र सुभ्रुवः ॥ १४ ॥
 लभिताः कदलीस्तम्भास्तदूरुभ्यां पराभवम् ।
 अत्यन्तमृदुभिर्लब्धो जडैः क्व जयडिणिमः ॥ १५ ॥
 मन्ये तदूरु संभाव्य हस्तसर्वस्वहारिणौ ।
 घहन्त्यस्पृश्यताहेतोर्मातङ्गत्वं मतङ्गजाः ॥ १६ ॥
 नितम्बविम्बं विम्बोष्ठी चन्द्रकान्तशिलाघनम् ।
 धत्ते कन्दर्पदोःस्तम्भप्रशस्तिफलकोपमम् ॥ १७ ॥
 विस्तारिणा मुहुस्तस्याः श्रोणीविम्बेन पीडिता ।
 त्रुटितात्रुटितास्मीति पूत्करोतीति मेखला ॥ १८ ॥
 अपर्याप्तभुजायामः सखेदोस्याः सखीजनः ।

श्रोण्यां कथंचित्कुस्ते रशनादामवन्धनम् ॥ १९ ॥
 थनङ्गरङ्गपीठोस्याः शृङ्गारस्वर्णविष्टरः ।
 लावण्यसारसंघातः सा घना जघनस्थली ॥ २० ॥
 तन्नितम्बस्य निन्दन्ति वृद्धिं परिजनाङ्गनाः ।
 काञ्चीनवनवग्रन्थिग्रथनेन कदर्थिताः ॥ २१ ॥
 नितम्बगौरवेणासौ गौराङ्गी खिद्यते दृढम् ।
 हारयत्यपरिस्पन्दा कन्दुकं क्रीडितेषु यत् ॥ २२ ।
 तदीयजघनाभोगगरिमा विस्मयास्पदम् ।
 दूरपाती पृष्ठत्कोभूद्येनानङ्गस्य साङ्गना ॥ २३ ॥
 नाभिरन्धं प्रविष्टस्याः श्यामला रोमवल्लरी ।
 त्रस्ता तिमिरलेखेव मेखलामणिकान्तितः ॥ २४ ॥
 भाति रोमावली तस्याः पयोधरभरोन्नतौ ।
 जाता रत्नशलाकेव श्रोणिवैदूर्यभूमितः ॥ २५ ॥
 नाभिसङ्गेन गौराङ्गयाः शोभते रोममञ्जरी ।
 कन्दपूर्वेमकटकाङ्गाधारेव निर्गता ॥ २६ ॥
 नाभीवलयसंबद्धा रोमाली भाति सुखुवः ।
 सहिता निगडेनेव शृङ्गला स्मरदन्तिनः ॥ २७ ॥
 रोमावली विलासिन्याः प्रविष्टा नाभिमण्डलम् ।
 कियद्वाभीर्यमत्रेति तात्पर्यमिव विभ्रती ॥ २८ ॥
 स्तनौ तुङ्गौ समाख्याते चापन्यस्तभरे स्मरे ।
 कोदण्डाटनिमुद्रेव जाता नाभी नतभ्रुवः ॥ २९ ॥
 मन्ये समाप्तलावण्यसारे सर्गे मृगीदृशः ।
 अपूरयित्वेव गतो नाभिरन्धं प्रजापतिः ॥ ३० ॥

लिखन्त्याः कामसाम्राज्यशासनं यौवनश्रियः ।
 गलितेव मषीधारा रोमाली नाभिगोलकात् ॥ ३१ ॥
 जाने रात्रिपु तन्मध्ये ददाति शनकैः पदम् ।
 गम्भीरनाभिकुहप्रवेशशङ्क्या स्मरः ॥ ३२ ॥
 हारः कुरङ्गशावाक्ष्या राजति स्थूलमौक्तिकः ।
 नाभिलावण्यपानीयघटीयन्त्रगुणोपमः ॥ ३३ ॥
 स्तनभाराय मध्येन त्रिवलिष्याजतः कृता ।
 तस्याः शङ्कितमङ्गेन खूभङ्गानाभिवावलिः ॥ ३४ ॥
 तदीयत्रिवलीमार्गसोपानारोहणश्रमः ।
 अनङ्गत्वादनङ्गस्य जातो रत्येकगोचरः ॥ ३५ ॥
 परिहृत्य दुरारोहं तस्याः स्तनतटं कृता ।
 कन्दर्परथसंचारमार्गालीव वलित्रयी ॥ ३६ ॥
 दरिद्रमुदरं दृशा चक्रे लावण्यपूर्णयोः ।
 पन्थानं स्तनयोस्तस्यात्त्रिवलीविषमं विधिः ॥ ३७ ॥
 राजति त्रिवली तस्याः स्तनभारोन्नतिकमात् ।
 उपर्युपरि जातेव हारमुद्रापरंपरा ॥ ३८ ॥
 युक्तं मध्ये कृशा तन्त्री कार्मुकीकरणाय यत् ।
 अत्रैव कुसुमात्त्वेण पीडयते श्लिष्टमुष्टिना ॥ ३९ ॥
 स्तनौ भारार्पणव्यग्रौ काञ्च्छी कलकलोन्मुखी ।
 कस्यां दिशि न मध्यस्य तस्याः काश्यं सहेतुकम् ॥ ४० ॥
 भाति निर्विवरे तस्यात्त्रित्रं कुचयुगान्तरे ।
 क्रीडाकण्डलितोच्छण्डकोदण्डः कुसुमायुधः ॥ ४१ ॥
 कुचद्रूये चकोराक्षी चिवुकप्रान्तचुम्बिनि ।
 नर्मोक्तिषु न शक्रोति स्थातुं लज्जानतानना ॥ ४२ ॥

शङ्के तच्चित्तमङ्गेशसाध्यं कुसुमधन्वनः ।
 काठिन्यं बहिरेवास्याः स्तनाभ्यां येन धारितम् ॥ ४३ ॥
 सा स्तनाञ्जलिवन्धेन मन्मथं प्रथमागतम् ।
 करोतीवोन्मुखं वाला बान्धवं यौवनश्रियः ॥ ४४ ॥
 अस्त्यप्रतिसमाधेयं स्तनद्वंद्वस्य दूषणम् ।
 स्फुटतां कञ्चकानां यन्नायात्यावरणीयताम् ॥ ४५ ॥
 कुम्भौ सदम्भौ करिणां कलशौ मन्दकौशलौ ।
 चक्रवाकौ वराकौ च तदीयकुचयोः पुरः ॥ ४६ ॥
 मुखेन्दुचन्द्रिकापूरणावगमानौ पुनःपुनः ।
 शीतभीताविवान्योन्यं तस्याः पीडयतः स्तनौ ॥ ४७ ॥
 तत्कुचौ चरतः किंचिन्नूनं मनसिनव्रतम् ।
 नित्योन्मुखौ यदासाते मीलिरत्नस्य भास्वतः ॥ ४८ ॥
 सा धारयत्यधीराक्षी दुर्वहं स्तनमण्डलम् ।
 गर्वपर्वतमारुण्डश्वित्रं कुसुमकार्मुकः ॥ ४९ ॥
 तस्यास्तुङ्गस्तनच्छाया चकास्ति त्रिवलीतटे ।
 लीना तिमिरलेखेव वदनेन्दोरगोचरे ॥ ५० ॥
 अयं त्रयाणां ग्रामाणां निधानं मधुरध्वनिः ।
 रेखात्रयमितीवास्याः सूत्रितं कण्ठकन्दले ॥ ५१ ॥
 असावुद्देललावण्यरत्नाकरसमुद्धवः ।
 जगद्विजयमङ्गल्यशङ्कः कुसुमधन्वनः ॥ ५२ ॥
 श्रोत्रपोष्यगण्डूषैः काकलीकलगीतिभिः ।
 कण्ठः कुण्ठतचातुर्यो विपञ्ची पञ्चमध्वनेः ॥ ५३ ॥
 कुसुमायुधकोदण्डे हस्तौ विस्तीर्णचक्षुपः ।
 अशोकपल्लवास्त्राणां प्रतिहस्तत्वमागतौ ॥ ५४ ॥

नाहं धार्यमधीराक्षिं मुखेन्दोः संमुखं त्वया ।
 इतीव लीलापद्मेन करेस्याः कान्तिरार्पिता ॥ ५५ ॥
 आयूरेखां चकारास्याः करे द्राघीयसीं विधिः ।
 शौण्डीर्यगर्वनिर्वाहप्रत्याशां च मनोभुवः ॥ ५६ ॥
 गौराङ्गया भुजलावण्यमीलितं हेमकङ्गणम् ।
 कण्ठाश्लेषे वयस्याभिः काठिन्यादन्त्रमीयत ॥ ५७ ॥
 प्रकोष्ठबन्धे विम्बोष्ठवास्तस्याः काञ्चनकङ्गणम् ।
 नालं वलयितं हस्ते हेमावजस्येव राजते ॥ ५८ ॥
 सौवर्णकङ्गणश्रेष्ठ्या भाति तद्वाहुकन्दली ।
 तूणचम्पकमौर्येव पुष्पचापेन वेष्टिता ॥ ५९ ॥
 अङ्गुलीभिः कुरङ्गाक्ष्याः शोभते मुद्रिकावलिः ।
 प्रोतेव वाणैः पञ्चेषोः सूक्ष्मलक्ष्यपरंपरा ॥ ६० ॥
 सहेमकटकं धत्ते सा करं पद्मतस्करम् ।
 पद्मिनीवल्लभस्येव मूले वेष्टितमंशुना ॥ ६१ ॥
 हस्ते चकास्ति वालायास्तस्याः कङ्गणमालिका ।
 मनःकुरङ्गबन्धाय पाशालीव मनोभुवः ॥ ६२ ॥
 कृशाङ्गयाः कुचभारेण दूरमुत्सारितौ भुजौ ।
 वहतः कलहायेव वाचालां वलयावलिम् ॥ ६३ ॥
 सरले एव दोलेखे यदि चञ्चलचक्षुषः ।
 अमुग्धाभ्यो मृणालीभ्यः कथमानङ्गतुः श्रिवम् ॥ ६४ ॥
 वाहू तस्याः कुचाभोगनिरुद्धान्योन्यदर्शनौ ।
 मनितं कथमेताभ्यां मृणालीकीर्तिलुणठनम् ॥ ६५ ॥
 मुखारविन्ददत्तश्रीः सुतनोररुणोधरः ।

कुस्ते हारमाणिक्यप्रदीपान्पाण्डुरत्विषः ॥ ६६ ॥

संततोदयसंध्येव वदनेनदोरनिन्दिता ।

तदोष्टमुद्रा लावण्यसमुद्रस्येव विदुमः ॥ ६७ ॥

मुखं वहाति वन्धुक्वन्धुरेणाधरेण सा ।

पूर्णेन्दुभिव सौदर्यादङ्गलालितकौस्तुभम् ॥ ६८ ॥

अधरोसौ कुरङ्गाक्ष्याः शोभते नासिकातले ।

सुवर्णनलिकामध्यान्माणिक्यमिव विच्युतम् ॥ ६९ ॥

पुराणबाणत्यागाय नूतनात्मकुतूहलात् ।

तन्नासा भाति कामेन तूणेवाधोमुखोकृता ॥ ७० ॥

अमुख्य मुषिता लक्ष्मीश्वक्षुषेति न नूतनम् ।

न वेद्धि कथयत्यस्याः कर्णे लग्नं किमुत्पलम् ॥ ७१ ॥

मृगीसंवन्धिनी दृष्टिरसौ यदि न सुभ्रुवः ।

धाषति श्रवणोत्सलीलादूर्वाङ्गुरे कुतः ॥ ७२ ॥

तस्याः श्रवणमार्गेण चलिते यदि लोचने ।

कुतः प्रकामधवले धन्तः कृष्णानुरक्तताम् ॥ ७३ ॥

श्रूयतां कौतुकं सोपि स्मरः शृङ्गरिणां गुहः ।

अमुख्याः शिष्यतामेति श्रवणोन्मुखयोदृशोः ॥ ७४ ॥

सौन्दर्यपात्रे वक्षेन्दौ कुरङ्गासङ्गभीतया ।

सूत्रितौ श्रोत्रपाशाभ्यां पाशाविव मृगीदृशा ॥ ७५ ॥

किंचित्सविभ्रमोदञ्चिभ्रूलता भाति भामिनी ।

बालकीडाप्रतिद्वन्द्वि तर्जयन्तीव यौवनम् ॥ ७६ ॥

भास्वत्कुण्डलमाणिक्यप्रभाप्रतिहतेरिव ।

नताङ्ग्याः श्रवणोत्सङ्गमांरुढा नयनद्वयी ॥ ७७ ॥

भूलेखायुगलं भाति तस्याश्वटुलचक्षुषः ।

पत्रद्वयीव हरिता नासायंशस्य निर्गता ॥ ७८ ॥

नासायंशविनिर्मुक्तमुक्ताफलसनाभिना ।

भाति भालतलस्थेन वालचन्दनविन्दुना ॥ ७९ ॥

तस्याः कचभरव्याजात्तनयस्त्रेहलालितः ।

भारूढः पार्वतीवुद्धया गुहवर्हीव मूर्धनि ॥ ८० ॥

गण्डे मण्डनमात्मनैव कुरुते वैदग्ध्यगर्वादसौ

त्यक्त्वा हेमविभूषणानि तनुते ताढीदलेष्वाप्रहम् ।

मन्दा कन्दुकखेलनाय भजते शारीषु शिक्षारसं

तन्या चित्रमकाण्ड एव लटभाभावे निवद्धो भरः ॥ ८१ ॥

भृङ्गलीमुदरे क्षिपन्ति शतशः पद्मानि शस्त्रीमिव

प्रत्यागच्छति लङ्घनार्थमसकृद्योमाङ्गणं चन्द्रमाः ।

षक्तेणापहृते कुरङ्गसुटशस्त्रैलोक्यरूपोच्येऽ

प्रत्यावर्तनवाच्छयेव कति न क्लेशं समातन्वते ॥ ८२ ॥

दायादत्वं मनसिजधनुर्भूविलासस्य धत्ते

योगक्षेमौ वहति नयनदंद्रमिन्दीवराणाम् ।

तद्रात्राणां पुनरिह जगड्जैत्रलावण्यभाजा-

माभात्यग्रे मलवदखिलं मूलवर्णं सुवर्णम् ॥ ८३ ॥

दृशोः सीमावादः श्रवणयुगलेन प्रतिकलं

स्तनाभ्यां संरुद्धे हृदि मनसिजस्तिष्ठति वलात् ।

नितम्बः साकन्दं क्षिपति रशनादाम परतः

प्रवेशस्तन्वङ्ग्या वपुषि तस्त्रिम्बो विजयते ॥ ८४ ॥

दोलायां जघनस्थलेन चलता लोलेक्षणा लड्जते

धत्ते दिक्षु निरीक्षणं स्मितमुखी पारावतानां रूतैः ।
 स्पर्शः कण्ठककोटिभिः कुटिलया लीलावने नेष्यते
 सजनं मौग्ध्यविसर्जनाय सुतनोः शृङ्गारमित्रं वयः ॥ ८५ ॥
 लास्याभ्यासमिषेण चित्रमनया गात्रार्पणं शिक्षितं
 लीलापञ्चमदोलनेन दलिता कण्ठस्य कुण्ठा गतिः ।
 किंवा वर्णनया समस्तलटभालंकारतामेष्यति
 स्वल्पेनैव परिश्रमेण रमणी देवस्य रामागुरोः ॥ ८६ ॥
 घक्कं निर्मलमुन्नता कुचतटी मध्यप्रदेशः कृशः
 श्रोणीमण्डलमङ्गनाकुलगुरोदेवस्य सिंहासनम् ।
 कृत्वा चारूपशश्वतुष्टयमिदं तुष्टाव मन्ये विधि-
 हर्षाद्विद्वदगद्यपद्वरचनागर्भेश्वतुर्भुर्मुखैः ॥ ८७ ॥
 इत्थं कर्णरसायनं श्रुतवतः कर्णाटपृथ्वीपते-
 राकृष्टस्य कुतूहलेन पुनरप्याकाङ्क्षतस्तत्कथाम् ।
 प्राप्तः पार्श्वमुष्य पद्मवितुं तामेव वार्त्ती पुनः
 सिञ्जाचालनचञ्चलः श्रुतिगलत्ताडङ्गपत्रः स्मरः ॥ ८८ ॥

इति श्रीविक्रमाङ्कदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमळ-
 देवविद्यापतिकाशमीरकभट्टश्रीविलहणविरचितेष्टमः सर्गः ॥

विजूम्भमाणेष्वथ पञ्चवाणकोदण्डसिञ्जाघनगर्जितेषु ।
 विलासिनी मानसमाविवेश सा राजहंसीव नरेश्वरस्य ॥ १ ॥
 क्षिप्ते पदे चारूपशा विशन्त्या बालप्रबालप्रतिमद्भुमासि ।
 चेतः क्षितीन्दोः स्फटिकावदातमुपाधियोगादिव रक्तमासीत् ॥ २ ॥
 वित्रासितश्वैत्रसमीरणेन मयूखदण्डैः स्खलितः सुधांशोः ।

नासौ बभूव स्मरणा यथस्य कस्याः पदं रोपविभीषिकायाः ॥ ३ ॥
 गृहगुणानक्षिणि विभाषरीणां दिनप्रशंसां विदधन्निशासु ।
 क्रमादसौ तां क्षितिमाचकाङ्क्षा यत्र द्वयं नास्ति दिनं निशा च ॥ ४ ॥
 वैलोक्यसंमोहनविद्ययेव तया जयास्थां महतीं दधानः ।
 तं धन्विनां धुर्यमपि प्रहर्तुं विलासधन्वा धनुराचकर्ष ॥ ५ ॥
 निजप्रभानिहुतचन्द्रभासा प्रभातलक्ष्म्येव परिस्फुरन्त्या ।
 तया समानीयत पाणिडमानं चालुक्यभूपालकुलप्रदीपः ॥ ६ ॥
 शृङ्गारत्नाकरबेलयेव तया प्रयेश विहिते तरुण्या ।
 नवानुरागेण मनस्तदीयं रत्नोत्करेणेव सनाथमासीत् ॥ ७ ॥
 असौ भवित्रीं सुभगा नतभ्रः करिष्यते पञ्चशारः प्रसादम् ।
 भान्दोलितोभूदिति चिन्तयासौ वैलोक्यचिन्ताहरणक्षमोपि ॥ ८ ॥
 यथायथा निःश्वसितिस्म राजा निरङ्गुशं काश्यमदर्शयच्च ।
 तथातथा जागरयन्धनुज्यां भेजे जयास्थां भगवाननङ्गः ॥ ९ ॥
 जाते धरित्रीतिलके चिरेण प्रकोपपात्रे मकरध्वनस्य ।
 प्रकाशयन्तीव पतिव्रतात्यं पराङ्गुखी तव रतिर्बभूव ॥ १० ॥
 उर्ध्वीपते: पार्वणचन्द्रयक्षा समुद्रहन्ती हृदये निवासम् ।
 विकासदीक्षामपराङ्गुनानां सरोजिनीनामिव संजहार ॥ ११ ॥
 नितम्बविम्बस्य नितम्बवत्याः प्रकामविस्तारवशादिवास्य ।
 पृथ्यीपतस्तमनायिकापि न कापि लेखे हृदयेषकाशम् ॥ १२ ॥
 नितान्तमेकान्तनिषेवणेन देषेण चान्तःपुरसुन्दरीषु ।
 प्रच्छादनार्थं विहितक्षणोपि क्षोणोपतिस्ताडितडिण्डमोभूत् ॥ १३ ॥
 ताढीतले कर्णपरिच्छुतेषि कन्दर्पलेखभ्रममाससाद् ।
 उत्तंसमागच्छति षट्पदेषि प्रत्याशया कर्णमदत्त देवः ॥ १४ ॥
 आकाशगर्भं गिरमाचकाङ्क्षा विलोक्यामास विलासमिसीः ।

तदीयवार्ता श्रवणाभिलाषात्कुत्रार्थितां प्राप न पर्थिवेन्द्रः ॥ १५ ॥
 सा कीटूशीति क्षितिवल्लभस्य कुतूहलेनोन्नरलीकृतस्य ।
 भालिख्य चेतःफलके मनोभूरदर्शयत्सायकतूलिकाभिः ॥ १६ ॥
 प्रारम्भ रम्भाललितोरुकान्तेस्तपायनीकृत्य मुखं प्रियायाः ।
 सेवा सहेवाकविलोचनस्य पृथ्वीभुजंगस्य दिग्ङ्गुणाभिः ॥ १७ ॥
 मौनग्रहे तस्य परिग्रहेण चिन्नार्पितेव भियावतस्ये ।
 लीलाशुकानामपि शङ्कितानां न निर्युः कण्ठतटादंचांसि ॥ १८ ॥
 निरीक्षमाणः सरसोक्तिदक्षां दूरीमसौ वारुपुरधिमध्ये ।
 मौखर्यचर्यामपि मेखलासु महान्तमुद्भावयतिस्म दोषम् ॥ १९ ॥
 अचिन्तनीयं तु हिनद्रवाणां श्रीखण्डवाणीपयसामसाध्यम् ।
 असूत्रयत्पत्तिषु पारसीकतैलाग्निमेतस्य परं मनोभूः ॥ २० ॥
 श्रान्ते च निद्रालसलोचने च शून्ये च पञ्चेषु रिष्टुनिवृत्तम् ।
 न तत्र चित्रं गणयां वभूव क्षत्रवतस्य क्षतिमेकवीरः ॥ २१ ॥
 सैका पताकां सुभगासु लेखे यथा हृतः कुन्तलकामदेवः ।
 आसीत्परं पञ्चशरः प्रतापी तस्यापि यस्तापयिता वभूव ॥ २२ ॥
 लग्नाभिवाङ्गे लिखिताभिवाप्ते चक्रभ्रमेणेव परिभ्रमन्तीम् ।
 क्षपासु लब्धक्षणमात्रनिद्रस्तामेव राजीवमुखीं ददर्श ॥ २३ ॥
 चन्द्रातपाञ्चन्दनपङ्गवापीं ततस्तमस्मादपि तां जगाम ।
 तस्येति वद्धयः स्मरतापितस्य गतागतैरेव गताद्वियामाः ॥ २४ ॥
 श्रोत्रामृतस्य स्फटिकप्रणालीं दिव्याम्बुधारां स्मरचातकस्य ।
 वार्ता गृहीत्वा हरिणेक्षणायाश्वरः क्षमाभर्तुरथाजगाम ॥ २५ ॥
 कथारसस्येव मुखस्थितस्य धाराः किरन्दन्तमयूखभङ्ग्या ।
 प्रहर्षविस्फारितवक्त्रान्तिः स कुन्तलक्ष्मातिलकं वभाषे ॥ २६ ॥

अचन्द्रजा नेत्रचकोरथृत्तिरपुष्पनिर्माणमनङ्गशब्दम् ।
 रागस्य लोकत्रयरज्जुनाय विशेष विद्याधरराजकन्या ॥ २७ ॥
 अकृत्रिमाद्वा गुणपक्षणातादिधिः समायोगकुतूहलादा ।
 देव त्वदाकर्णनमात्रकेण सा त्वन्मयं पश्यति जीवलोकम् ॥ २८ ॥
 अपारमापूर्यता पृष्ठकैस्तनिभिन मग्नं व्युष्टत्पलाक्ष्याः ।
 लक्ष्येषु लभ्यः कुसुमायुधेन वालाग्रसूक्ष्मेषु परः प्रकर्षः ॥ २९ ॥
 तथा गता चम्पकदामगौरी शरीरयाष्टः कृशतां कृशाङ्गन्याः ।
 यथा गलच्छापमनोरथोस्यां मौर्वीलतास्थां मदनः करोति ॥ ३० ॥
 नूनं स्मरः सौगतदर्शनोत्थं रहस्यमस्याः कथयांबभूव ।
 त्वया विना व्यर्थमनोरथा यदात्मन्यवज्ञां प्रकटीकरोति ॥ ३१ ॥
 दूरं गता कार्मुककर्मवार्त्ता तस्यास्तनुं तनुकृशां वहन्त्याः ।
 नितान्तमप्राणतया मृगाक्षी शिङ्गापि जाता न मनोभवस्य ॥ ३२ ॥
 प्राप्ना तथा तानवमङ्ग्यष्टिस्त्वदिद्वयोर्गेण कुरङ्गद्वष्टे ।
 धत्ते गृहस्तमनिवर्ततेन कम्पं यथा श्वाससमीरणेन ॥ ३३ ॥
 शीतांशुविम्बप्रतिविम्बवभङ्ग्या कुरङ्गद्वष्टे: कुचकुम्पीठे ।
 स्मरानलद्वावितदारदाममुक्ताफलानामिव पिण्डमासीत् ॥ ३४ ॥
 वातायनाद्रच्छति चित्रवेशम तस्माद्वनान्त वलभीं ततोषि ।
 एकत्र न कापि पदं करोति सा मन्मथास्कन्दविशाङ्कितेव ॥ ३५ ॥
 आज्ञापितः स्वप्रविधौ हरेण स्वयंवरोस्याः क्रियतां त्वयेति ।
 तस्याः पिता कस्यचिदार्थभावं न भूमिभर्तुः सफलं विधत्ते ॥ ३६ ॥
 पिता तदीयस्त्वयि सान्द्ररागः किं प्रार्थनाभङ्ग्यान्न वक्ति ।
 भवाटृशानां प्रणयं हि लब्ध्वा प्रयान्ति कन्याः कुलभूषणत्वम् ॥ ३७ ॥
 स्वयंवरस्यावसरोषि जातः प्रसीद भूपाल कुरु प्रयाणम् ।
 असौ जयश्रीरिव ते द्वितीया सर्वान्विनिर्धूय वधूत्वमेतु ॥ ३८ ॥

शुत्वेति तुष्टः स जगाम तत्र तुरंगमैरेव नवोत्तरंगैः ।
 स्वयंवरायात्तनरेन्द्रचक्रा सा यत्र पुष्पायुधराजधानी ॥ ३९ ॥
 अमानिवाङ्गेषु मुदः प्रकर्षात्प्रत्युश्ययौ तं जनकः कुमार्याः ।
 अनुष्ठितं सम्युगुपायवद्विर्नीतिः परिस्पन्दामिवार्थसार्थः ॥ ४० ॥
 निधानलाभादेव हर्षमाप स कुन्तलेन्दुप्रणयान्वरेन्द्रः ।
 कन्या पितृणां पदमुत्सवस्य न श्लाव्यजामातृसमं समस्ति ॥ ४१ ॥
 प्रणम्य तेनाथ निवेद्यमानमार्गः कृताशेषयथोचितेन ।
 श्रीकुन्तलेन्द्रः प्रविषेश भूमिं स्वयंवरोत्कणिठतराजचक्राम् ॥ ४२ ॥
 स दुन्दुभीनां ध्वनिभिः सतूर्यैः प्रकाश्यमानाभिनवोत्सवायाम् ।
 प्रविश्य तस्यां भुवि कौतुकेन कान्तासमन्वेषणतत्परोभूत् ॥ ४३ ॥
 सोपानपञ्चे स विलङ्घय तत्र तरंगमालाभिव राजहंसः ।
 सौवर्णपद्मप्रभमारुरोह हेमासनं मन्मथशासनेन ॥ ४४ ॥
 रराज भूपैः परिवारितोसौ शुभ्रे स्थितः सद्यनि कुन्तलेन्द्रः ।
 यूपे प्रविष्टः करिपोतकानां दुर्धाविधमध्यस्थ इषामरेभः ॥ ४५ ॥
 तस्मिन्प्रविष्टे नरनाथसिंहे कैलासशुभ्रं भवनाङ्गणं तत् ।
 सा दुर्लभा चन्द्रमुखी नरेन्द्रैः सिंही कुरुङ्गैरिव मन्यतेस्म ॥ ४६ ॥
 वितानरत्नेषु च कुट्टिमे च विम्बेन राजां प्रतिविम्बितेन ।
 स्वयंवरोत्साहसभा वभासे संप्राप्तलोकत्रयकामुकेव ॥ ४७ ॥
 मञ्चेषु रत्नाङ्गुरदन्तुरेषु भूषामणीनां च कदम्बकेषु ।
 रूपप्रकर्षार्थितया मुखानि प्रेक्षांबभूवः शतशः क्षितिशाः ॥ ४८ ॥
 मुक्तावितानेषु नरेश्वराणामतिष्ठदुच्चैः प्रतिविम्बपञ्चः ।
 कस्यापि सउनीकृतपुष्पवर्षा सौभाग्यसीम्बिदशावलीष ॥ ४९ ॥
 मुक्ताफलस्मिभरवाप शोभां पर्तिवरा धिभ्रमवेदिका सा ।

चन्द्रो वहुस्मीक इति प्रयक्तं भियेव ताराभिनपास्यमाना ॥ ५० ॥
 ये भूमुजः प्राज्यतरेण धाम्ना वभूयुरुद्योतनिभाः समायाम् ।
 ते विक्रमक्षमापतिसंनिधाने प्रभातदीपप्रतिमामवापुः ॥ ५१ ॥
 सुष्ठुर्णरेखामणीयदेहा देवस्य रामा नयनायुधस्य ।
 अनेकपृथ्वीपतिभाग्यहेमपरीक्षणार्थं कपपीटुकेव ॥ ५२ ॥
 मुखेन लज्जाभिनयप्रगल्भा लीलालवन्यञ्चितकंधरेण ।
 प्रत्यादिशन्तीय दिवि स्फुरन्तमनेकदोपोपहतं मृगाङ्गम् ॥ ५३ ॥
 एकां भुवं विभ्रमराजधानी सलीलमध्येन्नामितां दधाना ।
 प्रतारकस्याखिलपार्थिवानां संतर्जनायेव मनोभवस्य ॥ ५४ ॥
 प्राणेशकण्ठप्रणयोद्यतायाः करस्थितायाः कुसुमस्त्रजोपि ।
 ईर्ष्यायशेषादिवि धारयन्ती साकूतवक्रेक्षणमाननेन्दुम् ॥ ५५ ॥
 माणिक्यभित्तिप्रतिमानिभेन सौभाग्यहेतोर्विधृतेव दिभिः ।
 मनोभवेनापि निजोत्पलाक्षीवैराग्यमाजेव नियेव्यमाणा ॥ ५६ ॥
 निजत्विषा भूषणरत्नमालां समुद्घसन्त्या मलिनां विधाय ।
 निवारयन्ती प्रतिविम्बभङ्ग्याप्यद्वेषु सामान्यनरेन्द्रसङ्गम् ॥ ५७ ॥
 अंसस्थले हारलताच्चलस्थविलोलनेत्रच्छटया सनाथा ।
 त्रिलोककान्ताजननदर्पभङ्गप्रसूतया कीर्तिपताकयेव ॥ ५८ ॥
 सहागतानीव जगन्मनांसि दाक्षिण्ययोगात्प्रतिपालयन्ती ।
 कन्दर्पमत्तदिरदेन्द्रभङ्ग्या विलम्ब्य किञ्चिद्दतो पदानि ॥ ५९ ॥
 कर्पूरवङ्गोदलवीटिकायां व्यापारितव्याकुलवामहस्ता ।
 कपोलवलग्न्युलकाङ्गुरश्रीर्विहस्य किञ्चित्परिभाषयन्ती ॥ ६० ॥
 पदं प्रमोदालसराजहंसविलासिनीघङ्गमणक्रमेण ।
 संक्रान्तरागेषु निवेशयन्ती नरेन्द्रचित्तेष्विष्व कुट्टिमेषु ॥ ६१ ॥

मनोभवज्यावलयानुकारिकर्णद्यावासितनेत्रपत्ता ।
 वेणीं स्फुरत्पृष्ठशिलीमुखाढ्यां कन्दर्पभस्त्रामिथ धारयन्ती ॥ ६२ ॥
 विलोलचूर्णालिकवल्लरीणां सङ्घः स्पृशन्ती कलिकानुकारम् ।
 श्रीखण्डलेखामलिके वहन्ती भुकार्मुके मन्मथकेतकास्त्रम् ॥ ६३ ॥
 आविर्बभूवाथ पर्तिवरा सा क्षौमाम्बरप्रस्फुरदुत्तरीया ।
 मृगेक्षणा दुग्धपयोधिमुग्धतरंगलेखानुगतेव लक्ष्मीः ॥ ६४ ॥
 हेमाद्रिमावर्त्य कृतेव धात्रा विसारिभिर्या करणैस्तदीयैः ।
 सा संगता रङ्गतले नताङ्गी सर्वस्य लोभं सुभगा ततान ॥ ६५ ॥
 विलोक्यामास विलासपद्मं सगर्वमीषन्मुकुलायिताक्षी ।
 दिक्पालहेतोरिव दूतकर्म दिगङ्गनानामवधारयन्ती ॥ ६६ ॥
 स तादितश्वेतसि मन्मथेन निदाङ्गमाक्रान्तशरासनेन ।
 विलोक्य तां विभ्रमवैजयन्तीमचिन्तयत्कुन्तलचक्रवर्ती ॥ ६७ ॥
 थनधर्यलावण्यनिधानभूमिन् कस्य लोभं लटभा तनोति ।
 अवैमि पुष्पायुधयामिकोस्यामविश्वसन्न क्षणमेति निद्राम् ॥ ६८ ॥
 इयं विलासद्वमदोहदश्रीरियं सुधा यौवनदुग्धसिन्धोः ।
 लावण्यमाणिक्यस्त्विच्छेत्यमियं मनःकार्मणचूर्णमुष्टिः ॥ ६९ ॥
 संपूर्णचन्द्रोदयनित्यराका लीलारसानां परिपाकभूमिः ।
 इयं मनोजन्मनराधिपस्य त्रैलोक्यसाम्राज्यफला तपःश्रीः ॥ ७० ॥
 नीरन्ध्रविस्फुर्जदनङ्गर्जिः पयोधरश्रीरियमेतदीया ।
 विलासवैडूर्यनवाङ्गराणां प्रयाति नित्योद्गमकारणत्वम् ॥ ७१ ॥
 कान्त्या दरिद्रत्वमुपैति चन्द्रः किमस्ति तत्त्वं विकचोत्पलेषु ।
 न वेद्यि विश्वास्य कथं मृगाक्ष्या सौन्दर्यसृष्टिर्मुषिता विधातुः ॥ ७२ ॥
 इयं मयि न्यस्यति नेत्रमालां मुहुः सखीनां किमपि ब्रुवाणा ।

सत्यैष सामूदनुरागवार्ता चिरात्प्रसन्नो भगवाननङ्गः ॥ ७३ ॥
 जघान पादेन सखीं सखेलमाकृष्ण हारं मुहुरामुमोच ।
 सा दर्शने कुन्तलपार्थिवस्य न कारिता किं मकरध्वजेन ॥ ७४ ॥
 तदीयवक्षेन्दुविलोकनेन सान्द्रोल्लसद्रागपयोनिधीनाम् ।
 तत्रागतानां पृथिवीपतीनामासन्विचित्राणि विचेष्टितानि ॥ ७५ ॥
 उत्कृष्टमाणं निजहारदाम समस्तभूपालविभूपणेभ्यः ।
 यक्षःस्थलेनोन्नमितेन दूरं कश्चिन्नरेन्द्रः प्रकटीचकार ॥ ७६ ॥
 सावज्ञमुत्तार्य सुवर्णसूत्रं देहप्रभानिन्द्रतशोभमेकः ।
 मुक्ताकलापं हृदये वबन्ध पर्तिवराप्राप्निमनोरथं च ॥ ७७ ॥
 चूडामणेः कोपि परिश्लथस्य स्थाने निवेशाय कृताभिलापः ।
 लीलासरोजं मुकुटे वबन्ध पुराङ्गनाभिः परिहास्यमानः ॥ ७८ ॥
 मञ्चान्तरे संततमग्रपादं प्रसारयामास सगर्वमेकः ।
 हृस्त्रासिधेनुश्रमसूचनार्थमान्दोलयामास च पाणियुग्मम् ॥ ७९ ॥
 अनुद्रतस्वेदमपि क्षितीन्दुरुद्धूल्य कर्पूररजोभिरङ्गम् ।
 कर्णद्वये कुण्डलयोश्चकार वृथैव कश्चित्परिवर्तनानि ॥ ८० ॥
 जघान ताम्बूलकरङ्गवाहं करेण कूजद्वलयेन कश्चित् ।
 लिलेख ताम्बूलदलं नखैश्च प्रतारितः पुष्पशरासनेन ॥ ८१ ॥
 गोष्ठीमिषेण स्वयमेषमेव प्रकाशयन्वाचि पटुत्वमन्यः ।
 भाकृष्ण ताम्बूलकरङ्गमध्यात्कर्पूरदानं विदधे बहुभ्यः ॥ ८२ ॥
 हेमासनं वस्त्रनिवेशनेन तुङ्गस्वमानीय वृथा ववलग ।
 नवीनतारुण्यनिवेदनार्थमजातकूर्चेन मुखेन कश्चित् ॥ ८३ ॥
 निक्षिप्य ताम्बूलकरङ्गवाहपृष्ठे शरीरं सविलासमेकः ॥
 उदज्जितभूलतिकापताकमकारणादेव मुखं चकार ॥ ८४ ॥
 जृभावशोत्तमितहस्तयुग्मसंघट्टलीलास्फुटदङ्गलीकः ।

कश्चिन्निपत्योपारे विष्टरस्य दुर्वारकामग्रहमोहितोभूत् ॥ ८५ ॥

कण्ठस्फुरत्पञ्चमकाकलीकः कश्चिद्यालीकस्मितमाततान् ।

संग्रथ्य कश्चित्कातिचित्पदानि गाथाकवित्वं कथयांबभूव ॥ ८६ ॥

वैतालिकानां तुमुलं निवार्य ततः कुमार्याः सुकुमारकण्ठी ।

उदाजहार प्रतिहाररक्षी क्रमेण चक्रं पृथिवीपतीनाम् ॥ ८७ ॥

अधेंषु यो मूर्धसु खण्डितेषु खद्वं कठोराहतिकुण्ठधारम् ।

श्रीकण्ठकेयूरभुजंगराजफणामणौ धर्षितुमाचकाङ्ग ॥ ८८ ॥

कृत्वा हठाद्वामकरे हराद्रिं कण्डूलदोर्मण्डलदुर्मदो यः ।

हिमालयोन्मूलनकौतुकेन भेजे भुनं दक्षिणमुच्चरंगम् ॥ ८९ ॥

लङ्कापतेस्तरस्य मुखाम्बुजानि भोगास्पदं यस्य शिलीमुखानाम् ।

रामस्य तस्यैष कुले कुमारः कुमारि नेत्रप्रणयी तवास्तु ॥ ९० ॥

अनेन सार्धं सरयूवनान्ते कूजन्मयूरीमुखरे विहृत्य ।

विलासवातायनसेवनेन श्लाघ्यामयोध्यां नगरो विधेहि ॥ ९१ ॥

तयोपदेशः स कृतः कुमार्यां वृथागमन्नीच इवोपकारः ।

प्रेमाणि जन्मान्तरसंचितानि प्रादुर्भवान्ति क्वचिदेवमेव ॥ ९२ ॥

प्रदर्शयामास ततः कुमार्यां क्षितीशमन्यं प्रतिहाररक्षी ।

चूतानुबन्धे मधुपाङ्गनाया मुग्धं मधुश्रीरिव कर्णिकारम् ॥ ९३ ॥

यस्याहवे साहसलाञ्छनस्य मौर्वीरिवः प्राप्य विलोदराणि ।

क्षणेन पातालतलस्थितानां शौण्डीर्यवात्तां कथयांबभूव ॥ ९४ ॥

सोयं रणे नर्तयिता कवन्धान्मदान्धभूपालसहस्रसेव्यः ।

विलोक्यतां सुन्दरि चेदिराजस्तवास्तु दृष्टिः स्मरवैजयन्ती ॥ ९५ ॥

तयेत्थमुक्ता न परं कुमारी नालोकयामास विलासिनं तम् ।

ताम्बूलमुत्सृज्य मुखाम्बुजस्थं निकारमार्गेण निराचकार ॥ ९६ ॥

अथान्यमुद्दिश्य नरेन्द्रपुत्रमुक्तस्तसारङ्गविलोददृष्टिः ।

सांमुख्यमानीयत मानिनी सा वावयैस्तदैः प्रतिहाररक्ष्या ॥ ९७ ॥
 कन्ये समालोकय कान्यकुञ्जमुकुञ्जकीतै नरनाथमेनम् ।
 कुञ्जये यस्य धरापरागैर्भवन्ति वारां निधयः स्थलानि ॥ ९८ ॥
 तस्मात्समाकृष्ट्य नतानना सा दृष्टिं क्षिपन्ती कुचकुम्पीठे ।
 तस्याभ्यधत्त क्षितिवल्लभस्य स्थूलत्वमङ्गुष्ठिव भूषणस्य ॥ ९९ ॥
 प्रलोभयन्ती गतिभिः समस्तानसा राजहंसान्कलनूपुराभिः ।
 किंचित्पुरश्चङ्गमणप्रवृत्ता भूयस्तया सस्मितमभ्यधायि ॥ १०० ॥
 उत्कर्षरेखां दृढकीलितस्य यत्पत्तिः पोत्रिणि शङ्कुमानः ।
 शीघ्रं हरः सूकरदेहरन्ध्राङ्गुलाकिरातः शामुच्चखान ॥ १०१ ॥
 अशङ्कितः शंकरमल्लयुद्देयः स्वेदधाराम्बुनिवारणाय ।
 भस्मोत्करं विस्मयवूर्जितस्य कक्षान्तरात्तस्य समाचकर्ष ॥ १०२ ॥
 पार्थस्य तस्यैष कुले प्रसूतः प्रभूतशौर्यो नृपतिः प्रतापी ।
 एनं समालोकय रन्तुकामा चर्मण्वतीतीर्वनस्थलेषु ॥ १०३ ॥
 क्षेषुं तदीये शिरसीष पादं समुक्षिपन्तीं गमनार्थमग्रे ।
 उद्दिश्य सा राजकुमारमन्यं कन्यां प्रगल्भा पुनरावभाषे ॥ १०४ ॥
 शङ्कुणिन् नूनं मिलितानि यस्य स्वर्गप्रतोली कपिशीर्षकाणाम् ।
 अत्र स्थितानां कथमन्यथा द्यौः क्रीडागृहप्राङ्गणभङ्गमेति ॥ १०५ ॥
 तस्यैष कालिन्नरभूयरस्य श्रीनीलकण्ठस्य विलासदाम्नः ।
 भर्ता भुजावर्तितराजचक्रः कटाक्षचक्रप्रणयी तवास्तु ॥ १०६ ॥
 चेतस्यविद्वे कुसुमायुधेन मुक्ताफले तनुरिव प्रवेशम् ।
 यतो न लेभे स नृपस्तोस्याः सान्यं विदधा प्रकटीचकार ॥ १०७ ॥
 शौर्यप्रियेणाहवनिःस्पृहाणां येन प्रतिक्षोणिभृतां निवासाः ।
 लीलाचपेटक्षतकुञ्जराणां पदेपदे केसरिणेव लब्धाः ॥ १०८ ॥

गोपाचलक्ष्मापतिरेकवीरः स एष पृथ्यामवदातकीर्तिः ।
 स्वयंवरस्त्रगिवनिवेशदूतो तवात्र नेत्रोत्पलमालिकास्तु ॥ १०९ ॥
 सा प्रार्थितान्यार्थमनङ्गुबाणैः कमण्ड्यलब्ध्वा परिहारहेतुम् ।
 पादेन वाचालितनूपरेण जगाद मौख्यमिवास्य दोषम् ॥ ११० ॥
 मध्येन येषां वसुधापतीनां जगाम सा कामवशीकृतानाम् ।
 स्वयंवरस्त्रग्रजसेव पूर्णास्तेषां दृशः साश्रुजला बभूदुः ॥ १११ ॥
 यद्वैरिभूपालविलासिनीनां कपोलपालीषु विपाण्डुरासु ।
 भवन्ति लभ्वालकवल्लरीभिः सशेवलानीव दृशोः पयांसि ॥ ११२ ॥
 यस्य प्रतापोग्निरपूर्व एव जागर्ति भूभृत्कटकस्थलीषु ।
 यत्र प्रविष्टे रिपुपार्थिवानां तृणानि रोहन्ति गृहाङ्गुणेषु ॥ ११३ ॥
 स एष लीलावति मालवेन्द्रस्तवात्र मन्त्री कुसुमायुधोस्तु ॥
 लीलावनैस्ते विदधातु तोषमुष्य धारा कुलराजधानी ॥ ११४ ॥
 निरादरा तत्र ततो वितर्य नासाग्रसंकोचितया दृशेव ।
 गत्वा पुरः सा कतिचित्पदानि स्मृत्या हसन्तीमवदत्कुमारीम् ॥ ११५ ॥
 निशम्य तुक्खारखुरक्षतायाः क्षितेस्तनुत्वादिव यस्य कीर्तिम् ।
 संभूय गायनित फणीन्द्रकन्याः संगीतशालासु भुजंगभर्तुः ॥ ११६ ॥
 सोयं गुणग्राहिणि गुर्जरेन्दुः स्ववाहुवीर्यार्जितराजलोकः ।
 अत्रास्तु दृष्टिस्तव नीरजाक्षि प्रसन्नपुष्पायुधपुष्पवृष्टिः ॥ ११७ ॥
 लीलाभुजेन भ्रमरानिक्षेपन्ती तस्य प्रतिक्षेपमसौ चकार ।
 उवाच चैनां पुरतः प्रविश्य किंचित्सगर्वा प्रतिहारगोप्त्री ॥ ११८ ॥
 श्रीखण्डचर्चापरिपाण्डुराथ पाण्डवः प्रकामोन्नतचारुदेहः ।
 क्षीरोदधिक्षीरपरिष्कृतस्य घातुर्यमाचामति मन्दराद्रेः ॥ ११९ ॥
 अनेन मैत्रीं यदि मन्यते ते मनोभवस्तामरसायताक्षि ।

लीलावने चन्दनपादपानां श्रयन्तु नित्यं मलयानिलास्त्वाम् ॥ १२० ॥
 तत्रापि साभूदुणभाजनेषि पराङ्ग्न्यो श्रीरिव भाग्यहीने ।
 जगाद् भूयः पटुषादिनी सा बालां प्रवालाधिकपाटलौष्ठीम् ॥ १२१ ॥
 लीलावगाहं जलधौ विधाय वेलावनान्तेषु विहारभाजाम् ।
 दिग्बारणानामवतारतां ये करेणुकारोहणतः प्रयाताः ॥ १२२ ॥
 ते त्रैत्रयात्रासु महाभटस्य यस्य स्फुटद्वानजलाः करीन्द्राः ।
 दिग्दन्तिसंदर्शनवाञ्छयेव भ्रमन्ति सर्वाणि दिग्न्तराणि ॥ १२३ ॥
 रत्नोऽक्तरैः संततमर्थिसार्थं यं पूरयन्तं प्रतिषेधतीव ।
 जलद्विपानां मदडिष्ठिडमत्वं गतेन मन्द्रध्वनिना पयोधिः ॥ १२४ ॥
 क्षितौ नमन्त्यां पृतनाभरेण यः प्रोच्छलद्वीचिपरंपरस्य ।
 शैलानुकारैः करिभिस्तटस्थैर्बधाति पालीमिव दक्षिणाब्धेः ॥ १२५ ॥
 वमन्ति पीतं सममव्यितोयैर्यस्योच्छलच्छीकरडम्बरेण ।
 पदाहतित्रुट्यदरिक्तशुक्तिमुक्ताकलस्थोदमिव दिपेन्द्राः ॥ १२६ ॥
 यान्तीषु यद्वारि विलासिनीषु करेणुभिः पूरितदिवतटीभिः ।
 दिनेषि दिवपालपुरीगवाक्षाः प्रक्षालनं चन्द्रिकया लभन्ते ॥ १२७ ॥
 स एष चौलश्वपलाक्षि राजा जयोत्सवैर्यस्य दिशां मुखानि ।
 स्फूर्जद्यशः पुञ्जतया स्थितानि मङ्गल्यशङ्खानिव पूरयन्ति ॥ १२८ ॥
 विलासविद्याधरराजहंसं कुरुष्व दोः पञ्जरवद्वमेनम् ।
 वातायनैः केलिविमानकल्पैस्तवास्तु काञ्ची नयनोत्सवाय ॥ १२९ ॥
 तमित्थमन्यत्र कृताग्रहा सा विलङ्घ्य चालुक्यनृपान्मुखाभूत् ।
 उत्तालवेलापरिवर्तितापि तरंगिणी नोद्धति पूर्वमार्गम् ॥ १३० ॥
 चालुक्यपृथ्वीपतिकृष्यमाणे नितान्तदीर्घे नयनाञ्चलेस्याः ।
 निर्यापिताशाः पृथुदीपवर्तिधूमैरिवान्ये मलिना वभूः ॥ १३१ ॥

तत्र क्षणे कोपि जगाद् राजा पराङ्ग्लखोस्यां प्रियजानिरस्मि ।
 कश्चिद्दिव्विनोदादिव्याधिवानां विलोक्नायागमनं शशंस ॥ १३२ ॥
 त्वयाहमानीय विडम्बितोत्र मिथ्येति कश्चित्सचिवं निनिन्द ।
 वज्राहतानामिव भूपतीनां युः परेषां नतिमाननानि ॥ १३३ ॥
 दृष्टिः समस्तात्क्षितिपालचक्राञ्चालुक्यसिंहासनमण्डनं तम् ।
 विविच्य जग्राह कुरुङ्गकाक्ष्याः क्षीरं जलौघादिव राजहंसी ॥ १३४ ॥
 अथ प्रतीहारधुरंधरा सा जगाद् तां दन्तरुचिप्रवाहैः ।
 अन्यक्षमापालविलोकनेत्यं प्रक्षालयन्तीव कलङ्गमस्याः ॥ १३५ ॥
 जानाति राजोवमुखि ग्रहीतुं दृष्टिस्वदीया कमनीयमर्थम् ।
 सा शेवलानीव विलङ्ग्य सर्वान्मृद्गीव लग्ना मुखपङ्कजेस्य ॥ १३६ ॥
 अनन्यसामान्यमयुष्य रूपं किमुच्यते दृष्टिमेदं त्वयापि ।
 वदामि सौभाग्यगुणं किमस्य यत्र स्थिते श्रीश्च सरस्वती च ॥ १३७ ॥
 सङ्गादनस्त्रं मदवारणानां सावज्ञमालोकितदिग्दृपेन्द्राः ।
 अमुष्य वाहाः सततं निर्गीषोः क्षणेन गर्भे कुरुभां भ्रमन्ति ॥ १३८ ॥
 एकत्र भारेण धरा नमन्ती न मस्तके तिष्ठति भोगिभर्तुः ।
 इतीव सर्वास्वपि दिक्षु कीर्णमनेन सेनागनचक्रवालम् ॥ १३९ ॥
 भुजंगमाधीशशिरोधृतस्य दाढ्यं धरित्रीफलकस्य कर्तुम् ।
 क्षिप्ता जयस्तम्भमिषादनेन समन्ततः कोलकमालिकेव ॥ १४० ॥
 राजां शिखारत्नपरंपराभिः प्रोताभिरस्योभयतः कृपाणः ।
 शेषारिकण्ठास्थिविघड्नेषु जातः क्षणं संप्रति कुण्ठधारः ॥ १४१ ॥
 सोमेश्वरश्रोलमहीपतिश्च जयोत्सवद्वारि बलादिशन्तौ ।
 द्वावप्यनेनाङ्गुतसाहसेन द्वाभ्यां भुजाभ्यां बलिना निरस्तौ ॥ १४२ ॥
 अस्याङ्गुतत्यागनिधेः पुरस्तात्कलपदुमादाः परमाणुकलराः ।

समत्यमेतेन कथं लभन्ते जगत्त्यीगौरवभाजनेन ॥ १४३ ॥

मुञ्जस्य गुञ्जासमतापि नास्ति का योग्यता भोजमहीभुजश्च ।

लघे कवीन्द्रैः कविवान्धयेस्मिन्दासीकृता पादतलेषु लक्ष्मीः ॥ १४४ ॥

विहाय वक्त्राणि मृगेक्षणानां सविभ्वसभ्युगताण्डवानि ।

अस्यान्यतः साहसलाञ्छनस्य न भीतिमुद्रामुकुरं मनोभूत् ॥ १४५ ॥

निवेश्यतां किनरकण्ठे कण्ठे मालास्य दोर्वन्धविलासदूती ।

कीर्तिर्विधेरस्तु समानयोगात्कामस्य कामं फलतु प्रयासः ॥ १४६ ॥

लज्जानिरासे निभमात्रकेण वाक्येन तेन प्रतिहाररक्ष्याः ।

पर्तिवरा संवरणस्तजं तां श्रीविक्रमाङ्कस्य चकार कण्ठे ॥ १४७ ॥

तया स्तजा कण्ठनिवेशभाजा मत्तालिमालाकलशांकृतेन ।

अवाद्यतेवाखिलभूमिपालसैभाग्यलीलाजयडिण्डमोस्य ॥ १४८ ॥

तद्वाहुलेखे कुसुमस्तजोपि सौभाग्यशोभान्वयमन्वभूताम् ।

कण्ठरिथतायामपि येन तस्यां देवस्तदालिङ्गनसत्वरोभूत् ॥ १४९ ॥

जयति कुसुमकेतोश्वापविद्यारहस्यं
विधिरुचितविधयी सांप्रतं वन्दनीयः ।

उद्चरदिति वाणी तत्र पौराङ्गनाना-
मिह हि सदृशयोगः कस्य न प्रीतिहेतुः ॥ १५० ॥

अथ मृदुलमृदङ्गवानमारुह्य वध्वा
सह परिणययोग्यं मण्डपं पाण्डुकीर्तिः ।

निखिलनृपतिलक्ष्या रागसंक्रान्तयेव
गुतिमधिकमुदारां कुन्तलेन्दुर्वभार ॥ १५१ ॥

इति श्रीविक्रमाङ्कचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमछ्लेदेव-
विद्यापतिकाश्मीरकमट्टश्रीविलहणविरचिते नवमः सर्गः

जातेय देवस्य तया विवाहमहोत्सवे साहसलाञ्छनस्य ।
 कृतार्थ्या पार्थिवकन्ययेव कीर्त्याप्यमुच्यन्त नृपाः समस्ताः ॥ १ ॥
 आशाप्रदीपेषु गतेषु शान्तिमशेषसौभाग्यगुणक्षयेण ।
 तदीयधूमैरिव धूसराङ्गाः क्षोणीभुजः इयामलिमानमापुः ॥ २ ॥
 कमकमं करुमभूदपेक्षा वैलक्ष्यभाजां न महीपतीनाम् ।
 श्रीविकमाङ्कस्य न कङ्कपत्तास्ते किंतु सह्याः समराङ्गणेषु ॥ ३ ॥
 यथागतेनैव पथा गतेषु भूपेष्वथ म्लानमनोरथेषु ।
 रेमे तया भूमिपतिः श्रियेव दैत्यप्रमाधार्जितया मुरारिः ॥ ४ ॥
 सा संनताङ्गी शनकैः प्रियस्य तथा गुणैर्मानसमाहरोह ।
 तदेकवश्यं स्मरशासनेन यथा तदन्याभिरहार्यमासीत् ॥ ५ ॥
 श्रीकुन्तलक्षोणिपतेस्तदीये वक्तेन्दुविम्बे हृदयं प्रविष्टे ।
 अन्याङ्गनानां मुखपङ्कजानि संकोचभीत्येव बहिर्बंभूः ॥ ६ ॥
 सा तत्र शीघ्रं विविधोपचारप्रौढे नवोढाव्रतमुत्ससर्ज ।
 अकौशलं पत्युरिदं चिरेण विश्वासमायाति नवा वधूर्यत् ॥ ७ ॥
 शत्र्वाधिकारी मकरध्वजस्य कण्ठेषु सौभाग्यगुरुः पिकानाम् ।
 वैशद्यासंजीवनमिन्दुभासां साम्राज्यमन्त्री रसपार्थिवस्य ॥ ८ ॥
 उच्चिवणे चित्रकरस्तरूणां मानदुमोन्मूलनमत्तदन्ती ।
 तस्य प्रभावादय तत्र भर्तुश्चैत्रः पुनर्नूतनतां प्रपेदे ॥ ९ ॥
 जगजनयार्थं स्मरपार्थिवेन नीतश्वमूनायकतां वसन्तः ।
 धातोच्छलच्छम्पकचक्रभङ्गया त्यागीष्व हेमप्रकरैर्वर्षं ॥ १० ॥
 किंजल्कपुञ्जैः परिपिञ्चरासु दिक्षु प्रसूनप्रसरप्रसूतैः ।
 दिवापि जाग्बूनदभूषणानां लीलाभिसारः सुदृशां बभूव ॥ ११ ॥

X. 1. °मुंचंत Ms.—X. 9. उच्चिवणे Ms.; after vs. 9 the Ms. inserts शुगमं.

मध्यं मधुघोतसि कर्दमाभे पदं समुद्रतुमपारयन्ती ।
 अनश्च माक्रन्दीनभिर्विरावैर्मधुव्रती पटदमानुहाव ॥ १२ ॥
 निस्थ्य रन्धं मधुपूरितस्य पुष्पस्य लोभाङ्गमरोवतस्थे ।
 अन्येन मार्गेण पुस्तदन्ये लघ्यार्जनानामयमेव मार्गः ॥ १३ ॥
 श्रीखण्डसंसद्गुभुजङ्गराजविषेषमणा क्वान्तिमिव प्रपदा ।
 दरीमुखैर्निःश्रीसितुं प्रभूतैः क्रमात्प्रवृत्तो मलयाचलेन्द्रः ॥ १४ ॥
 सर्वं दिनं भूमिगृहेष्वतिष्ठाधिर्ययोगं मुहुराचकाङ्ग ।
 पिकाङ्गनापञ्चमपीडयमानश्चकार किंकि न वियोगिवर्गः ॥ १५ ॥
 अहो मतिभ्रंशमनङ्गवन्धुश्चकार चैत्रः प्रियखण्डतानान् ।
 चकुर्यदाक्रन्दपरंपराभिः संवर्धनं कोकिलकूनितानाम् ॥ १६ ॥
 कामस्य कश्चिच्चतुरः शरांश्चेद्विलङ्घयामास कथंचिदन्यान् ।
 उन्मज्जता कोकिलकण्ठयन्त्रात्स पञ्चमाख्वेण वशीवभूव ॥ १७ ॥
 अथ श्रमं निराधविलोकनेन चैत्रस्य कुर्वन्सफलं नरेन्द्रः ।
 विवेश देव्याः परिगृह्य पार्णि चित्रासु लीलोपवनस्थलीषु ॥ १८ ॥
 इतस्ततः सस्पृहमोक्षमाणो मृगेक्षणां तामथ कुन्तलेन्दुः ।
 जगाद कन्दर्पयनुर्भिनादप्रतिस्वनभ्रान्तिकृता स्वरेण ॥ १९ ॥
 सुगात्रि कवित्तव नेत्रमैत्रीं चैत्रः प्रसूते रतिजन्मभूमिः ।
 यस्य श्रिया तद्वपुषश्च लक्ष्या माद्यन्नं किञ्चिद्रणयत्यनङ्गः ॥ २० ॥
 अधिष्ठिता मन्मथपार्थिवेन द्रुटुं मुदा चैत्रचमूसमूहम् ।
 आलोकनेन क्रियतां कृतार्था दाले विलासोपवनस्थलीयम् ॥ २१ ॥
 कन्दर्पलीलाजयराजधानि मधुव्रतानां मधुरौर्विरावैः ।
 आभाषते संमुखमागतांयाः पूर्वाभिभाषीव तवैष चैत्रः ॥ २२ ॥
 लास्यं त्वयि प्रेक्षितुमागतायां लतापुरुद्यः कुसुमैः पतद्विः ।

जातेथ देवस्य तथा विवाहमहोत्सवे साहसलाञ्छनस्य ।
 कृतार्थया पार्थिवकन्ययेव कीर्त्याप्युमुच्यन्त नृपाः समस्ताः ॥ १ ॥
 आशाप्रदीपेषु गतेषु शान्तिमशेषसौभाग्यगुणक्षयेण ।
 तदीयधूमैरिव धूसराङ्गाः क्षोणीभुजः इयामलिमानमापुः ॥ २ ॥
 कमक्रमं कर्तुमभूदपेक्षा वैलक्ष्यभाजां न महीपतीनाम् ।
 श्रीविक्रमाङ्कस्य न कङ्कपत्रास्ते किंतु सद्याः समराङ्गणेषु ॥ ३ ॥
 यथागतेनैव पथा गतेषु भूपेष्वथ म्लानमनोरथेषु ।
 रेमे तथा भूमिपतिः श्रियेव दैत्यप्रमाधार्जितया मुरारिः ॥ ४ ॥
 सा संनताङ्गी शनकैः प्रियस्य तथा गुणैर्मानसमारुरोह ।
 तदेकवश्यं स्मरशासनेन यथा तदन्याभिरहार्यमासीत् ॥ ५ ॥
 श्रीकुन्तलक्षोणिपतेस्तदीये वच्चेन्दुविष्वे हृदयं प्रविष्टे ।
 अन्याङ्गनानां मुखपङ्कजानि संकोचभीत्येव बहिर्बभूवुः ॥ ६ ॥
 सा तत्र शीघ्रं विविधोपचारप्रौढे नवोढाव्रतमुत्ससर्ज ।
 अकौशलं पत्युरिदं चिरेण विश्वासमायाति नवा वधूर्यत् ॥ ७ ॥
 शक्त्राधिकारी मकरध्वनस्य कण्ठेषु सौभाग्यगुरुः पिकानाम् ।
 वैशद्यसंनीवनमिन्दुभासां साम्राज्यमन्त्री रसपार्थिवस्य ॥ ८ ॥
 उच्चित्रणे चित्रकरस्तरुणां मानदुमोन्मूलनमत्तदन्ती ।
 तस्य प्रभावादथ तत्र भर्तुश्चैत्रः पुनर्नूतनतां प्रपेदे ॥ ९ ॥
 जगद्जनयार्थं स्मरपार्थिवेन नीतश्चमूनायकतां वसन्तः ।
 वातोच्छलच्चम्पकचक्रभङ्गया त्यागीष हेमप्रकरैर्वर्वर्ष ॥ १० ॥
 किंजल्कुपञ्ज्ञैः परिपिञ्चरासु दिक्षु प्रसूनप्रसरप्रसूतैः ।
 दिवापि जाम्बूनदभूषणानां लीलाभिसारः सुदृशां वभूव ॥ ११ ॥

X. 1. °मुन्चन्त Ms.—X. 9. उच्चित्रणे Ms.; after vs. 9 the Ms. inserts शुग्मं.

मग्नं मधुस्त्रोतसि कर्दमाभे पदं समुद्रतुमपारयन्ती ।
 अनस्त्रमाक्रन्दनिभिर्वैरावैर्मधुव्रती पट्टदमाजुडाव ॥ १२ ॥
 निस्थ्य रन्धं मधुपूरितस्य पुष्पस्य लोभाङ्गमरोवतस्थे ।
 अन्येन मार्गेण पुस्तदन्ये लब्धार्जनानामयमेव मार्गः ॥ १३ ॥
 श्रीखण्डसंसद्गुरुज्ञराजविषोष्मणा क्वान्तिमित्र प्रपद्य ।
 दरीमुखैर्निःश्वसितुं प्रभूतैः क्रमात्प्रवृत्तो मलयाचलेन्द्रः ॥ १४ ॥
 सर्वं दिनं भूमिगृहेष्वतिष्ठद्वाधिर्ययोगं मुहुराचकाङ्ग ।
 पिकाङ्गनापञ्चमणीडवमानश्वकार किंकि न वियोगिवर्गः ॥ १५ ॥
 अहो मतिभ्रंशमनङ्गवन्धुश्वकार चैत्रः प्रियखण्डतानान् ।
 चक्रुर्यदाक्रन्दपरंपराभिः संवर्धनं कोकिलकूनितानाम् ॥ १६ ॥
 कामस्य कश्चिच्चतुरः शरांश्वेद्विलङ्घ्यामास कथंचिदन्यान् ।
 उन्मज्जता कोकिलकण्ठयन्द्रात्स पञ्चमाख्येण वशीवभूव ॥ १७ ॥
 भथ श्रमं स्त्रिग्निधविलोकनेन चैत्रस्य कुर्वन्सफलं नरेन्द्रः ।
 विवेश देवाः परिगृह्य पार्णि चित्रासु लीलोपवनस्थलीषु ॥ १८ ॥
 इतस्ततः सस्पृहमोक्षमाणो मृगेक्षणां तामथ कुन्तलेन्दुः ।
 जगाद कन्दर्पयनुर्भिन्नादप्रतिस्वनभ्रान्तिकृता स्वरेण ॥ १९ ॥
 सुगात्रि कश्चित्तव नेत्रमैत्रीं चैत्रः प्रसूते रतिजन्मभूमिः ।
 यस्य श्रिया त्वद्पुष्पश्च लक्ष्मा माद्यन्नं किञ्चिद्रणयत्यनङ्गः ॥ २० ॥
 भधिष्ठिता मन्मथपार्थिवेन द्रुतुं मुदा चैत्रचमूसमूहम् ।
 आलोकनेन क्रियतां कृतार्था दाले विलासोपवनस्थलीयम् ॥ २१ ॥
 कन्दर्पलीलाजयराजधाने मधुव्रतानां मधुरौर्विरावैः ।
 आभाषते संमुखमागतायाः पूर्वोभभाषीव तवैष चैत्रः ॥ २२ ॥
 लास्यं त्वयि प्रेक्षितुमागतायां लतापुरद्यः कुसुमैः पतद्विः ।

मृगाक्षि लीलावनरङ्गपीठे पुष्पाञ्जलिक्षेपमिवोद्वहन्ति ॥ २३ ॥
 अशोकशाखी निखिलद्रुमेषु धन्यस्त्वया पादतलाहतोयम् ।
 तेषां प्रसन्नो हि विलासबाणः क्रीडन्ति दासैरिव थैर्मृगाक्ष्यः ॥ २४ ॥
 अरोचकी पादपजातिमध्ये जने नितान्तं बुकुलद्रुमोयम् ।
 चैत्रेपि यः पुष्पविकासहेतोर्गण्डूषमाकाङ्गति ते मृगाक्षि ॥ २५ ॥
 एकत्र तस्मिन्मदने सकोपं देवेन दध्ये पुरसूदनेन ।
 इयं मधुश्रीस्त्वमिवोद्विकासान्मुहुः सहस्रं मदनान्विधत्ते ॥ २६ ॥
 तवाङ्गवल्लीकुसुमैर्विलासैरवैभिर्कामो ह्रियमाणनेत्रः ।
 चैत्रार्पितं नूतनमस्त्रजातं संधातुकामोपि न संदधाति ॥ २७ ॥
 गुणं दधाने मधुनार्प्यमाणं मनस्त्रिनां मानसभेददक्षे ।
 शिलीमुखश्रेणिरूपैति सङ्गं पुष्पे च कन्दर्पशरासने च ॥ २८ ॥
 पुंस्कोकिलस्ते मधुमासलक्ष्म्या गान्धर्वसर्वस्त्रविशारदायाः ।
 प्रकाशितं शिष्य इवैष पश्य रागं मुहुः पञ्चममातनोति ॥ २९ ॥
 मधुथ्रिया चन्द्रमुखि त्वया च सनाथतामेति विलासचापः ।
 अभूदनङ्गस्तु समक्षमस्याः पूर्णाङ्गमेनं भवती करोति ॥ ३० ॥
 कृत्वेति सूक्तैः सरसैः प्रियायाः कर्णावतंसं पुनरुक्तकल्पम् ।
 आरोपयामास विलासदोलां लोलेक्षणां कुन्तलचक्रवर्ती ॥ ३१ ॥
 दोलविलोलालकमुद्दिलासभूवल्लिविभान्तविलोचनाद्वन्म् ।
 उत्कीर्य कामः शरटीङ्गकामिस्तद्वक्तमेतस्य हृदि न्यधत्त ॥ ३२ ॥
 गीतं स्फुरत्पञ्चमञ्चितस्तु विलोकितं नूपरनिस्वनश्च ।
 नृपाङ्गनायास्त्रयमेतदासीत्तैलोक्यराज्ये मदनस्य शस्त्रम् ॥ ३३ ॥
 नितम्बविम्बातिभरेण दोला यथायथा तारतरं चुकून ।
 अलक्षितज्यानिनदः क्षितीन्दुं तथातथा पुष्पधनुर्बिभेद ॥ ३४ ॥

आन्दोलयामास विलासदोलां स वद्धभायाः पृथिवीभुजंसः ।
 भङ्गं समग्रस्य वधूननस्य नप्राह सौभाग्यगुणप्रपञ्चः ॥ ३५ ॥
 समुद्रहन्त्योस्तदथायताक्षीदोलाविलोलाननमार्गसख्यम् ।
 दृशोः क्षितीन्द्रस्य गतागताभ्यां गच्छतिमात्रं धमणं वभूव ॥ ३६ ॥
 अथावतीर्य क्षणमात्रमङ्गे प्रियस्य विश्रम्य गतश्रमा सा ।
 यसन्तलक्ष्या परिलोभ्यमाना चचाल पुष्पावचयाय देवी ॥ ३७ ॥
 भूसंज्ञया कुन्तलभूमिभर्तुरन्तःपुरं सर्वमपि क्रमेण ।
 चक्राम पुष्पोच्चयवद्धर्षमुत्साहसीमा हि पतिप्रसादः ॥ ३८ ॥
 असंख्यपुष्पोपि मनोभवस्य पञ्चैव वाणार्थमयं ददाति ।
 एवं कर्दर्थत्वभिवावधार्य सर्वस्वमग्राहि मधोर्वधूमिः ॥ ३९ ।
 भारोदति क्षोणिपते: कलत्रे शिरःस्थपुष्पोच्चयकौनुकेन ।
 प्रभ्रंशमाशङ्ग नितञ्चभाराद्ग्रियेव लीलाषकुलश्चकम्पे ॥ ४० ॥
 आनन्द्यमाना लतिका रजोमिः पौष्ट्रैर्दृशौ पूर्यतिस्म देव्याः ।
 अन्या नृपालिङ्गनमाससाद भाग्येषु नास्ति प्रनिषेधमार्गः ॥ ४१ ॥
 अताडयत्पल्लवपाणिनैकां पुष्पोच्चये राजवधूमशोकः ।
 तच्छेदहेतोरलिपङ्गभङ्गया ड्याकृष्यतेवासिलता स्मरेण ॥ ४२ ॥
 भारोप्यमाणा दयितेन काचिन्नितञ्चभारात्स्वयमप्रगल्भा ।
 स्कन्धात्तरोः प्रत्युत मूलमाप खिन्नेन पादाम्बुरुहदयेन ॥ ४३ ॥
 आस्त्वा कान्तासु विधुन्वतीपु संभाष्य भङ्गं जघनातिभारैः ।
 लघुत्वहेतोरिव पुष्पभारं दुमास्त्यनन्तिस्म निजोतमाङ्गात् ॥ ४४ ॥
 केलहुमाः क्षमातलमागतासु संगृह्य पुष्पाणि नितञ्चिनीपु ।
 भारान्न भङ्गः समजायतेति गर्वादिवोच्चैःशिरसो वभूवः ॥ ४५ ॥
 स्वेदाभ्यसा पुष्परजोभरैश्च सर्वत्र पङ्के विहिते वधूनाम् ।

चक्रे निषासं कठिनोन्नतेषु तासां मनोभूः स्तनमण्डलेषु ॥ ४६ ॥
 नाभीहृदेषु स्थलतां गतेषु लताच्युतैः पुष्पपरागपुञ्जैः ।
 मध्यप्रदेशः सुट्टशां स्मरस्य लीलागतिप्राङ्गणतां जगाम ॥ ४७ ॥
 प्रवर्तमानासु नृपाङ्गनासु तत्र ग्रहीतुं कुसुमानि तासु ।
 कृतो महास्तन्मधुजीविनीभिः कोलाहलः षट्ठरणाघलीभिः ॥ ४८ ॥
 विधाय काचिन्नयने सपत्न्याः कीडाछलात्पुष्पपरागपूर्णे ।
 पात्रत्वमाप प्रियचुम्बनस्य किमस्ति वैदाध्यवतामसाध्यम् ॥ ४९ ॥
 मानप्रिया कापि नृपस्य पन्नी स्पृष्टा न पुष्पोच्यवाञ्छयापि ।
 अनेकनारीजनबाहुमूलनखक्षतावेक्षणतत्पराभूत् ॥ ५० ॥
 कस्याश्चिदूर्ध्वं नयनाय शाखामाकम्य यामर्पयतिस्म देवः ।
 सा तन्नितम्बस्य भरेण भग्ना समं मनोभिः प्रतिकामिनीनाम् ॥ ५१ ॥
 नृपेण काचिद्विहितावतंसा तृणाय नामन्यत कांचिदन्याम् ।
 स्त्रीणां हि सौभाग्यमदप्रसूतिः प्रियप्रसादो मदिरासहस्रम् ॥ ५२ ॥
 पौष्पे रजस्युच्छलिते समन्तात्समस्तनेत्रप्रतिबन्धहेतौ ।
 आश्वर्यमङ्गेषु नृपाङ्गनानाममोघवाणः कुसुमायुधोभूत् ॥ ५३ ॥
 कृष्टांशुका कापि नरेन्द्रवामा लतानिकुञ्जात्कपिना सकोपम् ।
 धूर्ता पलाय्य प्रियमालिलिङ्गं कोपं न चाप प्रतिसुन्दरीभ्यः ॥ ५४ ॥
 श्रोणीभरस्यातितरां गरिणा भङ्गका लतां कापि कुरङ्गकाक्षी ।
 नरेश्वरस्योपरि निष्पपात पीडामवापुः प्रतियोषितस्तु ॥ ५५ ॥
 ववन्ध धमिलमधिरट्टेः क्षमानायकश्वम्पकमालिकाभिः ।
 चित्तेषु मन्युः स्थिरतामवाप विपक्षसारङ्गविलोचनानाम् ॥ ५६ ॥
 विरेनिरे कुन्तलराजदाराः प्रसूनरेणूत्करवर्णिकाभिः ।

निजेषु दीर्घक्रमनाटकेषु कामेन नीता इव नर्तकीत्यम् ॥ ५७ ॥
 प्रसूनभाराभरणा विरेजुश्चालुक्यमर्तुर्लटभाङ्गनास्ताः ।
 प्राचुर्यतः पुष्पाशिलीमुखानां कृताख्वर्वर्षा इव मन्मथेन ॥ ५८ ॥
 पृष्ठानुलग्नाः क्षितिपाङ्गनानां न्ययेदयन्यदृणाः कणन्तः ।
 पुष्पापहारोत्थमिवापराधं शृङ्गारिणीगोत्रगुरोः स्मरस्य ॥ ५९ ॥
 विलासिनीनां कुसुमोत्थरेणुकरम्बितस्वेदजलपुतानाम् ।
 स्मरोधमणा हेममयं शरीरं किञ्चिद्वयीभूतमिवावभासे ॥ ६० ॥
 काचित्क्षिपन्ती मधुपं विशन्तमितस्ततः पाणिसरोरुहेण ।
 वाल्ये कृतं कन्दुकताडनेषु श्रमं मृगाक्षी बहु मन्यतेस्म ॥ ६१ ॥
 क्षिप्तो मुखात्पृष्ठदृणस्तस्प्या विषेशा हस्ताम्बुजकोशमस्याः ।
 तस्माद्विधूतो मुखमाजगाम लज्जा कुतः स्वार्थपरायणानाम् ॥ ६२ ॥
 आहूयमाना इव हंसनार्दिर्विकृत्यमाणा इव कौतुकेन ।
 जग्मुस्ततः क्वान्तिनिर्वाहणाय लीलासरस्तीरमरालनेत्राः ॥ ६३ ॥
 जानासि भारं कुचनिर्मितं चेत्कं लाघवं मध्यकृतं न वेत्सि ।
 इतीव तासां चरणाम्बुजानि मञ्जीरनारेत्वदन्धरित्रीम् ॥ ६४ ॥
 न राजकान्ताभिरदृश्यतोर्दीं स्तनद्येनाधिकमुन्मतेन ।
 हंसास्तुलाकोटिनिनादकृष्टाः पुण्यैः पदन्यासपदं न जाताः ॥ ६५ ॥
 प्रारेभिरे वीजनमंशुकान्तैर्वनस्थले तज्जघनस्थलानि ।
 पादेषु पीडाकरमङ्गनानां पथः श्लथीकर्तुमिवार्कतापम् ॥ ६६ ॥
 शश्वदिलासव्यजनानुकारिकर्णावतंसार्पितपल्लवानाम् ।
 न स्वेदवारि क्षितिपाङ्गनानां गण्डस्थलीषु स्थितिमाससाद् ॥ ६७ ॥
 मुखाग्रचुम्बीनि नितम्बिनीनां तासां विरेजुः कुचमण्डलानि ।
 श्रमाम्बुशान्त्यै हिमशीतलानां श्वासानिलानामिव सेवनाय ॥ ६८ ॥
 हंसाः खमुडीय गताश्चुलुक्यमूपालकान्तागतिचौर्यमासः ।

तदादिपुंसः श्रयितुं भयेन विमानहंसानिव पद्मयोनेः ॥ ६९ ॥
 क्रीडासरस्तामरसावतं समुद्रेलहेलाञ्चितपादचारः ।
 विवेश तामिः सह भूमिपालः करेणुभिः सार्धमिव द्विपेन्द्रः ॥ ७० ॥
 दत्तं सरोभ्यः फलमम्बुजानां सङ्घेन कान्तामुखतस्कराणाम् ।
 एषामकृष्णन्त नृपाङ्गनाभिर्विलोचनानीव यदुत्पलानि ॥ ७१ ॥
 विषयस्तत्र बभूत्र कान्ताविष्वौष्टरागाङ्गनपञ्जसङ्गात् ।
 रक्ताम्बुजत्वं दधुत्पलानि पद्मानि नीलोत्पलतामवापुः ॥ ७२ ॥
 विलासयुद्धेन निषम्बिनीनां सर्वाण्यमन्यन्त सरोरुद्धाणि ।
 प्रागेव पृथ्वीतिलके निषणा लक्ष्मीश्विराहुद्विमती बभूव ॥ ७३ ॥
 विधाय भूपालपुरंग्रिपादप्रक्षालनं वीचिकरैः सरस्या ।
 समुच्छलच्छीकरविभ्रमेण तदङ्गिपानीयमवन्यतेष ॥ ७४ ॥
 किमप्यवज्ञातसरोरुद्धेभ्यः सरस्तदासां पदपल्लवेभ्यः ।
 परिक्षणायेव निसर्गकान्तेरलक्तकं वीचिभिराचकर्ष ॥ ७५ ॥
 सरःप्रवेशे नृपसुन्दरीणां पादेषु संरघ्यशिलीमुखेषु ।
 प्रागेव मिनः श्रमधारिलैशैरलक्तकः पादतलं मुमोच ॥ ७६ ॥
 पद्मप्रभाहारिहैकधाम्भस्तुषारशैलादिमानगाम ।
 चिक्षेप साक्षेपमितीव तासां पद्माकरः कुङ्गममङ्गकेभ्यः ॥ ७७ ॥
 मग्रा गमीरे पयसि प्रमादात्प्रविश्य हेवेन विकृष्यमाणा ।
 ससंभ्रमाभिः प्रतिकामिनीभिर्विलोकिता काचिदसूयिता च ॥ ७८ ॥
 आकृष्य लक्ष्मीं ध्रुवमुद्रसत्वं पद्मान्यनीयमत मुखैस्तदीयैः ।
 धूलीभृतानां वसतित्वमापुर्यदध्वगानामिव षट्ठानाम् ॥ ७९ ॥
 स्फुरत्प्रभाणां नृपवल्लभानां तासां पुरस्तात्सरसीरुद्धेषु ।
 भृङ्गप्रपामण्डपसंनिभेषु रेजे प्रपापालिकयेव लक्ष्म्या ॥ ८० ॥

सरः प्रविष्टेषु नितभिवनीनां नितम्बविम्बेषु शिलायनेषु ।
 तदीयलायण्यरसप्रयाहसङ्गारेयोनुङ्गतरंगमासीत् ॥ ८१ ॥
 चालुक्यविद्याधरसुन्दरीणां दृष्टासु यत्केन्दुपरंपरासु ।
 निद्रादरिद्रेष्यपि पङ्गजेषु संकोचभीत्या विविशुर्भृङ्गाः ॥ ८२ ॥
 लक्ष्म्याः क्षमापालुपुरंधिवर्गनिसर्गसौन्दर्यतिरस्कृतायाः ।
 शशसैरिव प्रेष्ठितमुल्लास परागचक्रं कमलोदरभ्यः ॥ ८३ ॥
 स्तनदृये निर्जितकुम्भिकुम्भे नृपावकीर्णा करयन्त्रभारा ।
 चारुभुवः पञ्चशरप्रमुक्तानिशातनाराचतुलामधन्त ॥ ८४ ॥
 पानीयधारा नरनाथमुक्ता वामभुवो वक्रितकंधरायाः ।
 चूर्णं गताः कुण्डलरत्नकोटौ तत्रैव मुक्ताफलकान्तिमाषुः ॥ ८५ ॥
 नरेन्द्रलीलाकरयन्त्रवारि लुलोठ देव्याः कुचकुम्भपीठे ।
 आश्वर्यमस्याः प्रतिवल्लभानामुत्पल्लवा मन्युलता वभूव ॥ ८६ ॥
 इत्युत्सवं भूतिलकोनुभूय लीलायगाहग्रहमुत्सर्ज ।
 निसर्गरस्येपि विचेष्टिते यदतिप्रसङ्गो रसभङ्गेतुः ॥ ८७ ॥
 अनञ्जनश्यामललोचनानामुङ्गमालेपनपिञ्चराणाम् ।
 स्नानावसाने तलिनोदीरिणामकृत्रिमं मण्डनमाविरासीत् ॥ ८८ ॥
 सरः सनाथानि दधत्पयांसि पयोधरालेपनघन्दनेन ।
 तत्तक्षणाद्वालमृगेक्षणां दधे वियोगादिव पाण्डमानम् ॥ ८९ ॥
 अथांशुकानां परिवर्तनेन तासां षुपुर्मण्डनकर्मणा च ।
 निश्चित्य पञ्चेषुरुकण्ठभावं देवे पुनः कार्मुकमाचकर्य ॥ ९० ॥
 शोभन्तेस्म विलासकुन्तललताः पुष्पैरिवाभ्यः कणै-
 र्जाता मञ्जनशीतला कुचतटी कन्दर्पधारागृहम् ।
 आसीत्किंच नराधिपत्रणयिनीवर्गस्य नैसर्गिक-

च्छायाखण्डनमण्डनव्यपगमाहात्रेषु चित्रा लिपिः ॥ ९१ ॥

इति श्रीविक्रमाङ्गदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमल्लदेवविद्यापतिकाश्मीरकभट्टश्रीबिल्हणविरचिते दशमः सर्गः ॥

स्नानशेषघुसृणारुणभासां स्पर्शनादिव नरेन्द्रवधूनाम् ।
 प्राप राहिमपटली दिनभर्तुः पाटलत्वमथ संघटमाना ॥ १ ॥
 कण्टकैरिव विदारितपादः पद्मिनीपरिचितैरपराङ्गः ।
 आरुरोह सरसीरुहवन्धुः स्कन्धमङ्गुष्ठितटागमनाय ॥ २ ॥
 मद्जनतः पयसि पश्चिमसिन्धोः स्त्रिगंधमम्बरतलं परिभ्य ।
 भास्त्रतस्तुषवियुक्तमसूरक्षोदपाटलमलक्ष्यत धाम ॥ ३ ॥
 प्रार्थनार्थमिव रत्नरुचीनां भानुराद्यमगमद्वत्कान्तिः ।
 सत्त्वमुन्नतपदात्पतितानां विद्यते न महतामपि नूनम् ॥ ४ ॥
 चञ्चुसंपुटगृहीतमृणालग्रन्थिसूत्रनिवहेन रथाङ्गः ।
 विप्रयोगभयतो दयितायाः कण्ठपाशमिव कर्तुमियेष ॥ ५ ॥
 क्रन्दतिस्म न विवेद मृणालीं चञ्चुसंपुटगतां लुठतिस्म ।
 वल्लभाविरहहालहलेन व्याकुलः किमकरोन्न रथाङ्गः ॥ ६ ॥
 दीर्घपादपशिखासु गिरीणां मस्तकेषु शिखरेषु गृहाणाम् ।
 दग्धकालवशतः शतखण्डं धाम चण्डकिरणस्य बभूत् ॥ ७ ॥
 वासवस्तुरगरत्नममुष्मात्प्राप दास्यति ममापि कदाचित् ।
 भाशयेति जलराशिमयासीद्वानुरश्वपरिवर्तधियेव ॥ ८ ॥
 भानुमानपरदिग्वनितायाश्वुम्बतिस्म मुखमुद्रतरागः ।
 पद्मिनी किमु करोतु वराकी मीलिताश्वुरुहनेत्रपुटाभूत् ॥ ९ ॥
 वाजिनां गगनलङ्घनसेदच्छेदनाय मदिरामिव दातुम् ।

कामुकः कमलिनीवनितानां वास्तीप्रभवमविधमयासीत् ॥ १० ॥
 सेवतेस्म जलधौ प्रतिविष्वं विष्वपाटलमशीतमरीचेः ।
 शेषकेलिशयनस्थितलक्ष्मीवृषभापरणकौस्तुभलीलाम् ॥ ११ ॥
 याजिनामविशतां जलराशौ वारिवारणभयाद्विनभर्ता ।
 दातुमीक्षणपुटेष्विव मुद्रां द्राघिनातपपटं विचकर्ष ॥ १२ ॥
 भास्वति त्रिभुवनाङ्गुणदीपे वेधसा प्रशमिते महतेव ।
 धूमराजिरिव तत्पश्मोत्था ध्वान्तसंततिरक्ष्यत नीला ॥ १३ ॥
 रत्नराजिनिकरप्रकरणे प्राप्यमाण इव दीपकशङ्गाम् ।
 अम्बरादथ पपात पतंगस्तैलपात्रसदृशे जलराशौ ॥ १४ ॥
 भानुवाहनखुरप्रहतानां वारिराशितटशुक्तिपुटानाम् ।
 मौक्तिकैरिव कियद्विरपि द्यौस्तारकैस्तिलकिता विराज ॥ १५ ॥
 पद्मकोटरकुटीरकवन्यत्रासविद्वत्मधुव्रतनीलम् ।
 ध्वान्तमङ्गुशविहीनमभाङ्गीद्वयोमसीमनि गर्ति नयनानाम् ॥ १६ ॥
 नीलरत्नघटितेव समन्तात्पीडितेव निविडाञ्जनपुञ्जैः ।
 ङ्गावितेव जलराशितरंगैर्धर्वान्तराजिभिरभूद्वनश्रीः ॥ १७ ॥
 चूर्णकुन्तलस्टापरिपाटया विप्रकीर्णमिष्व भालतलेषु ।
 केशवन्धविभैर्लटभानां पिण्डतामिष्व जगाम तमिस्त्रम् ॥ १८ ॥
 सर्वनिङ्गुविधौ कृतवृद्धेलोचनानि विफलानि विधाय ।
 स्पर्शनेन्द्रियममुद्वितशक्ति प्रतिकूल्यमकरोत्तिमिरस्य ॥ १९ ॥
 कस्य न प्रतिहतं वत चक्षुर्धर्वान्तसंततिभिरुड्मराभिः ।
 केवलं मनसिजप्रहितानां नावधूतमभिसारवधूनाम् ॥ २० ॥
 पांसुतल्पसुरतप्रवणानां विश्वलोचनपुटप्रतिवन्धे ।

XI. 15. शूक्तिग्रानां Ms.—XI. 17. निविडा° Ms.; ग्रातिं ज° Ms.—XI.
21. गंशु°.

कुत्रुक्त्र न तिरस्करिणीत्वं धान्तमण्डलमगाञ्चपलानाम् ॥ २१ ॥
 पश्चिमाचलविटङ्गनिपाते विद्वुता इव रुचस्तपनस्य ।
 हीप्रदीपकिरणाः सृष्टिभङ्गीमारभन्त तिमिरद्विरदस्य ॥ २२ ॥
 सूत्रिताभिसरणाः प्रणयिन्यः कान्तसंगममविघ्नमवापुः ।
 फूत्कृतैः पथि निवारितदीपाश्चापलं जयति पञ्चशरस्य ॥ २३ ॥
 रासभेन साहिता रजकस्त्रीरूपधारि विरचय शरीरम् ।
 काषि वच्चितवती जनबाधां कं विडम्बयति नो कुसुमेषुः ॥ २४ ॥
 काषि मुख्यपदवीमधिरोप्य स्वां सर्वां स्वकरधारितदीपा ।
 प्राणनाथरतिगेहमयासीदद्वुतो रतिपतेरूपदेशः ॥ २५ ॥
 दिग्बधूरथ पुरंदरसेव्या पाकपाण्डुशरकाण्डविडम्बि ।
 विभ्रती मुखमवोचत गर्भे रोहिणीप्रणयिनः परिणामम् ॥ २६ ॥
 प्रौढकेतकपरागविपाण्डु ज्योतिरत्र समये खमतिस्म ।
 नाकनायकनिकेतचकोरीपीतशेषमटवीमुदयाद्रेः ॥ २७ ॥
 पूर्वदिव्यखमशोभत किंचिन्निर्गतेन शिखरादुदयाद्रेः ।
 चास्चन्दनविलेपनपाण्डुभूपताकमिव शीतकरेण ॥ २८ ॥
 पाटलेन तमसां पटलेन प्राच्यशैलभुवि बालमृगाङ्गः ।
 धातुशृङ्गपृथुलस्थलधूलीकेलिधूसरशरीर इवासीत् ॥ २९ ॥
 पाटलांशुरगमत्सवितेति श्रेतभानुरपि तादृगुपागात् ।
 वच्चनार्थमिव पङ्गरुहिण्यास्तां पुनश्छलयितुं न शशाक ॥ ३० ॥
 तर्जितं तिमिरमिन्दुमयूखैः शैलदुर्गगहनानि विवेश ।
 मानिनीजनमनांसि वभूवुश्चित्रमञ्चनमषीमालिनानि ॥ ३१ ॥
 तत्क्षणाद्विषमशैलनिकुञ्जप्रान्तपुञ्जितमरच्यत सर्वम् ।

ध्वान्तचक्रमभितः प्रसरद्विर्गशेषमिव चन्द्रमयूखैः ॥ ३२ ॥
 नीलतालफलपङ्क्षसनाथा प्राच्यशैलवनभूमिरराजत् ।
 निम्नया शशिकरेष्टगूढा ध्वान्तमस्तकपरंपरयेव ॥ ३३ ॥
 पारणोद्यतचकोरपुंरधिक्षिप्तलोचनस्त्वामिव पुञ्जेः ।
 पाटलं पटलमिन्दुस्त्वीनां रक्तकम्बलविडम्बि वभूव ॥ ३४ ॥
 क्षात्यमान इव मानवतीनां दृग्भिरथ्रुजलनिर्झरिणीभिः ।
 त्यक्तवानुदयरागमशेषं पूर्वदिक्षितलक्विन्दुरिवेन्दुः ॥ ३५ ॥
 वल्लभेन जगतां निजधाम्ना जातगर्व इव रात्रिभुजंगः ।
 पादविन्यसननर्मविधायी निर्ममे कुमुदिनीं गतनिद्राम् ॥ ३६ ॥
 रुप्यदर्पणतलप्रतिमल्ले लाज्जनं तुहिनदीधितिविम्बे ।
 शोभतेस्म गगनप्रतिविम्बच्छायमद्विशिखरस्थितिभाजि ॥ ३७ ॥
 द्रावितस्फटिकशैलविटड्स्फारनिर्झरपरयेव ।
 पूरिता शशिरुचा भुवनश्रीर्मानपङ्क्षमनुद्वयमदानाम् ॥ ३८ ॥
 मांसलत्वमतिमात्रमवास्ते पिण्डुग्यसदृशे निजधाम्नि ।
 आचकर्ष हिमदीधितिस्त्वैर्मिश्रणार्थमिव वार्धिजलानि ॥ ३९ ॥
 दत्तादिवतटविपाटनशङ्कः शीतराश्मकिरणामृतपूरः ।
 मन्थशैलविशराहशरीरक्षीरनीरधिविलासमवाप ॥ ४० ॥
 केतकद्वितिनिभं भुवनान्तस्तन्महः प्रकृतिशीतलमिन्दोः ।
 कस्य नो वपुषि चन्द्रनलेपः कान्तितश्च गुणतश्च वभूव ॥ ४१ ॥
 क्षिष्यतां क्वचन चन्द्रनपाण्डुश्चन्द्रिकारसभरः कलशीभिः ।
 ऊचुरित्यमबलाः प्रियहीनाः पादयोरपि निपत्य सखीनाम् ॥ ४२ ॥
 काषि शीघ्रमवधीरितमाना मानिनी प्रचलिता प्रियधाम्नि ।

XI. 34. विडवैरे० Ms.; ग्रसलैन्दु० Ms.—XI. 35. निर्झरणीभिः Ms.—XI. 42. कलसीभिः Ms.

आगतेन मरुतापि पुरस्ताद्वाववस्य परिहारममंस्त ॥ ४३ ॥
 इत्थमासवति मन्मथवन्धौ तारकापरिवृद्धे जरठत्वम् ।
 आदिदेश नृपतिः कृतभूषा: पानकेलिविधये हरिणाक्षीः ॥ ४४ ॥
 अद्वुतास्त्रखुरली कुसुमेषोर्विभ्रमद्विरदवन्धनभूमिः ।
 कुन्तलक्षितिपतिप्रमदानां पानकेलिरभसोथ जजृम्भे ॥ ४५ ॥
 आलवालवलयास्थितिभाजां बन्धवः सरसरागलतानाम् ।
 हेमपात्रनिवहप्रणयिन्यः पाटलाः शुशुभिरे मधुधाराः ॥ ४६ ॥
 रत्नकेलिचषकेषु निविष्टं सीधु नव्यमसमायुधवन्धुः ।
 राजदारपरिचुम्बनकेलित्रासनातमिव कम्पमुवाह ॥ ४७ ॥
 विश्वसंवननचूर्णसमानैः कामिनीकुलगुरोर्मदनस्य ।
 सख्यमाप घनसारपरागौः सीधु कुन्तलपतिप्रमदानाम् ॥ ४८ ॥
 याभिनीप्रियतमपतिविम्बं पूरितेषु मधुना विशदेन ।
 लक्ष्यतेस्म चषकेषु निविष्टं स्फाटिकोपलिधानमिवान्तः ॥ ४९ ॥
 पुष्पसौरभवशोन विलोलाः पङ्क्षयः शुशुभिरे भ्रमराणाम् ।
 सीधुहेमकलशीषु विनिर्यद्गूपधूमलतिकाकमनीयाः ॥ ५० ॥
 सप्रणाममिव पाणिगतेभ्यः संमुखं विलुठिता चषकेभ्यः ।
 आससाद मदिरा मदिराक्षीपाटलाधरदलप्रणयित्वम् ॥ ५१ ॥
 आननेषु मदिरा प्रविशन्ती दन्तकान्तिनिकरैः कृतसङ्गा ।
 कामकीर्तिमिव कन्दलयन्ती दृश्यतेस्म नृपतिप्रमदानाम् ॥ ५२ ॥
 प्रान्तपाटलकपोलतलानि प्रस्खलद्विगितिविभ्रमभाङ्गि ।
 पार्थिवस्य मदनास्त्रमभूवन्नीलनीरजदृशां वदनानि ॥ ५३ ॥
 मन्मथः प्रविशतिस्म सुरायां सा कुरङ्गकृशां वदनेषु ।
 तानि चेतसि महीतिलकस्य क्षमापत्तेस्तदपि रागपयोगौ ॥ ५४ ॥

चन्द्र किं पतसि मे मधुभाङ्गे वीक्षसे न किमु कुन्तलनाथम् ।
एष ते विरचयिष्यति कान्तां रोहिणीमलकपल्लवहीनाम् ॥ ५५ ॥
नास्मि रे कुमुदिनो मधुपात्रे संमुखः किमिति तिष्ठसि चन्द्र ।
रोहिणीनयनकद्जलजातः किं त्रपां दिशति ते न कलङ्गः ॥ ५६ ॥
त्वां निषेय मधुपात्रनिषणं वास्णीरसभरेण सहैव ।
यामिनीरमण मानवतीनां संहरामि कुलकण्टकमय ॥ ५७ ॥
अस्ति दोषयुगलं द्विजराज त्वं यदि स्पृशसि मे मधुपारीम् ।
अत्र नैष सहते तव राजा रोहिणी रूपमुपैति च तत्र ॥ ५८ ॥
यामिनीदिव्यत कामपि कान्तां दुर्लभामभिलघन्युवमेपि ।
तानवं किमपि तनुसमानं मानहीन विदितः परमार्थः ॥ ५९ ॥
क्षिष्यसे यद्यमध्वरसीम्नः क्षारवारिधिजले हरिणाङ्ग ।
चापलस्य फलमेतदवश्यं कोन्यथा त्वयि हिमत्विष खेदः ॥ ६० ॥
लम्पटं युवतिषु ध्रुवमिन्दो त्वां विदन्ति तरलं निजदाराः ।
रे पदत्र चयकेपि निविष्टं तारकाः प्रतिमयानुसरन्ति ॥ ६१ ॥
कौमुदीरमण कापि दुराशां नूनमर्पितवती भवतोत्र ।
यदिलङ्ग्य गगनं प्रतिरात्रि त्वं प्रयासि कुकुं वर्णस्य ॥ ६२ ॥
निर्मलं प्रियतमं हृदये मे किं करोषि कलुं रजनोश ।
मुञ्च रत्नचषके मदिरां मे किं न वेत्सि निजमङ्गकलङ्गम् ॥ ६३ ॥
वायुनापि गमितस्तरलत्वं यत्प्रदीपनमनोन्नमनानि ।
दर्शनोत्सुकतयेव विधत्से तद्वितीर्णसमयोसि क्यापि ॥ ६४ ॥
किं गतेन वहुवल्लभावं विभूता प्रियतमेन वराको ।
द्वौरियं वसति नियममीलत्तारकेव रजनीं यदशेषाम् ॥ ६५ ॥
गण्डयोररुणिमा दृशि भावः कोपि च भुकुटिविभ्वमहेतुः ।

सुभूत्वां दयितसान्त्वनवर्ज मानकार्यकरणाय मदोभूत् ॥ ६६ ॥
 इयुदाञ्चतविलासरसानामधुक्षुलितनेत्रयुगानाम् ।
 जलिपतानि सरसानि स शृण्वन्सुभूत्वां कमपि संमदमाप ॥ ६७ ॥
 पानकेलिमनुभाव्य विभूतिं प्रेक्ष्य पक्षमलटृशां च मदोथाम् ।
 तल्पसद्मनि जगाम स सार्धं कुन्तलेन्दुरथ चन्दलदेव्या ॥ ६८ ॥
 आयुषे भवति यत्कुसुमेषोर्येन यौवनतस्तः फलदायी ।
 किं च रागजलधेरमृतं यत्तत्र तन्नृपतिराचरतिस्म ॥ ६९ ॥
 केलिधान्नि न तयोः परिमातुं शक्यतेस्म मुखविभ्रमलक्ष्मीः ।
 प्रीतिराविरभवत्तु समाना कामकार्मुकतुलातुलितेय ॥ ७० ॥
 तौ परस्परविलोकनलीलासान्द्रकौतुकरसौ परिचिन्त्य ।
 मुद्रितेक्षणपुटौ न मुहूर्तं निद्रयापि सुकृतूहलयेव ॥ ७१ ॥
 ज्ञातुमद्भुतविलासनिधाने प्रेमिण साम्यमिव जातगरिम्ण ।
 केलिधामनि तयोः शतवारं क्षिप्तवान्मनसि मानमनङ्गः ॥ ७२ ॥
 अत्रान्तरे सरसजृमितमिन्नघड्ज-
 भाषाविशेषपरिपोषितचित्रभङ्गि ।
 पीयूषपेशलसुभाषितभाषिणीभिः
 प्रत्यूषमङ्गलमगीयत मागधीभिः ॥ ७३ ॥
 इयं व्रजति यामिनी त्यज नरेन्द्र निद्रारसं
 दरिद्रति वियद्वृमे कुसुमकान्तयस्तारकाः ।
 अयं च कुसुमायुधप्रियसुहृक्षणैः पञ्चषै-
 भविष्याति पयोनिधेः पुलिनराजहंसः शशी ॥ ७४ ॥
 वागुन्मीलति भिन्नघड्जललिता लीलाशुकानामपि
 क्रोडे दन्तकरणडपाण्डुरतनोर्मग्ना विधोश्चनिद्रका ।

पूर्वाशामुखमण्डनत्वमचिराच्छण्डांशुरायास्यति
 द्रागुन्मुद्रय देवि पङ्कजदलच्छायाभ्वने लोचने ॥ ७५ ॥
 ये वाल्मीभ्यमनङ्गलेखलिखने याताः कुरङ्गीदृशां
 ये वडिप्रतिपङ्क्षभल्लपदवीं पञ्चेषुणा लङ्घिताः ।
 जाताः कान्तिविपर्ययादनवधेदीपाङ्गुरास्तेषुना
 पूलीधूसरताम्रचूडतरुणीचूडावदापाण्डुराः ॥ ७६ ॥
 यः सैन्ये स्मरपार्थिवस्य विरहिप्रत्यर्थिनामग्रणी-
 ज्योत्सनानिर्वरमुच्चातिस्म जगतां यस्तापनिर्वापणम् ।
 सोयं तारकनायकः किमपरं शृङ्गारसंजीवनं
 जातः पृष्ठपरागपाण्डुरजरत्कूप्माण्डपिण्डाकृतिः ॥ ७७ ॥
 खण्डः क्षपासु कियतीष्वपि यः कृशाङ्गः
 भङ्गीमनङ्गपरशोः सटर्शीं विभार्ते ।
 सोयं निमद्जनति जगन्नयनाभिरामः
 श्यामावधूवदनचन्दनविन्दुरिन्दुः ॥ ७८ ॥
 सपदि परिजनस्त्रीविस्तृतोद्राढलज्जा-
 क्रमनभित्तुखीभिः खिद्यते खण्डताभिः ।
 वनमसृणविमूषाखण्डनोच्छण्डगण्ड-
 स्थलविलुलितवाष्पोत्पीडमेणेक्षणाभिः ॥ ७९ ॥
 ये मानद्विरदाङ्गशाः कुशलिनः कण्ठेषु ये रागिणां
 सोत्वासेन विलासपाशपदवीं पञ्चेषुणा लभिताः ।
 पादास्ते घटमानकोक्मिथुनकीडारहःसाक्षणः
 क्षोणीकान्तमृणालतन्तुतलिनास्ताम्यन्ति तारापते ॥ ८० ॥
 स्फुरति निस्पमोर्धस्तन्वते पाकमुद्रा-

परिचयमकवीनामध्यकाण्डे वचांसि ।
 सुकवितिलक वेला कापि सारस्वतीयं
 क्षणमवहितचित्तः काव्यचिन्तां विधेहि ॥ ८१ ॥
 केलिप्राङ्गणकुट्टिमेषु न पुनः क्रीडन्ति पृथ्वीभृतां
 यद्वण्डस्थलदानदुर्दिनपयः पङ्केषु मग्नाः श्रियः ।
 उन्मिलक्खमशृङ्खलाकलप्रेह्नोलखेलैः पदै-
 रुतिष्ठन्ति परागपुञ्जशयनात्वत्कुञ्जराग्रेसराः ॥ ८२ ॥
 ये कुण्ठीकृतवल्लभप्रणतयः शत्रैरनङ्गस्य ये
 न प्राप्नाश्च निशीथिनीपतिकरैः शैथिल्यवीथीमपि ।
 ते निःशङ्कविटङ्कतालुतमुलप्रोतफुतप्लावितै-
 श्छिन्नाः कुकुटकूनितैर्मृगदृशां मानग्रहग्रन्थयः ॥ ८३ ॥
 क्षिपति तिभिरभारं भैरवः कैरवाणा-
 मुहयशिखरिलीलाशेखरोयं खरांशुः ।
 अपि चकितचकोरीपीतशेषेण धाम्ना
 भवति विधुरकाण्डे तण्डुलक्षोदपाण्डुः ॥ ८४ ॥
 सम्यङ्गन्मथशासने स्थितवतामुत्साहदानोद्यताः
 सान्द्रं मानवतीजनस्य मनसि व्यापारयन्तो भयम् ।
 कन्दर्पेण कृताकृतेक्षणविघौ यूनां नियुक्ता इव
 भाष्यन्ति स्फुटिताब्जसौरभमुषः प्रत्यूषवेलानिलाः ॥ ८५ ॥
 रेजे व्योमनि लघ्नितोभयतटा व्योमस्ववन्तोव या
 या शैलेन्द्रशिलातलेष्वलभत श्रीखण्डपङ्कोपमाम् ।
 देवस्यान्धुरपुरंधिनेत्रवसतेलोकत्रयीकामुक-
 क्रीडाकार्मणयोगचूर्णसदृशी निद्राति सा चन्द्रिका ॥ ८६ ॥

निक्षिप्य गण्डफलकेष्विव खण्डताना-
 मात्मगुर्ति दधति पाण्डुरतां प्रदीपाः ।
 शुष्ट्यन्ति चन्द्रमणयश्च मनस्विनीना-
 माद्र्विमीक्षणपुटेष्विव सनिवेश्य ॥ ८७ ॥
 त्यक्ताः शक्रमतङ्गजेन कथमप्याधोरणाद्विभ्यता
 संक्षेपादहृणेन वन्यकरिणां व्योमाङ्गणे पुञ्जिताः ।
 किंचिद्वर्जदरण्यमत्तमहिषव्याकीर्णमानव्यरा:
 पूर्वक्षमाधरमुत्सृजन्ति तुरगाः कृच्छ्रेण तिग्मगुरुतः ॥ ८८ ॥
 क्षिप्त्वा गुहासु तिमिरं विहितव्यलीकाः
 पादान्यहन्ति गिरयस्तरणेः शिरोभिः ।
 तन्मस्तकेषु च किमप्यभयप्रदान-
 हेतोरिवार्पितकरः प्रतिभाति भानुः ॥ ८९ ॥
 वाणाः श्वेतमयूखशाणकषणक्षुण्णाः क्षणांकुण्ठतां
 यातास्त्यक्तनयासु यासु निहिताः पञ्चापि पञ्चेषुणा ।
 उत्तंसोत्पलपञ्चवेषि पतिते दैवात्पुरः पादयोः
 कण्ठाश्लेषकठोरकौतुकरसास्तिष्ठन्ति ताः कामिनाम् ॥ ९० ॥
 नित्यं व्योम्नि गतागतैर्दिनपतेलोकस्य येषु ध्रुवं
 भानुस्यन्दनविप्रकीर्णतुरगभ्रान्तिः परिम्लायति ।
 निद्राच्छेदमुदाहरन्ति हरयस्ते मन्दुरामन्दिरा
 लक्ष्मीमङ्गलदुन्दुभिप्रतिभटैः प्रत्यूषहेषारवैः ॥ ९१ ॥
 रक्षः संक्षयहेतुगोत्रजननाद्यन्यं विधाता च यः
 पाथोधिः श्वशुरत्वमेति यमुनाताप्योः प्रसूत्या च यः ।
 जातः सोयमशेषविश्ववलभीरत्नप्रदीपाकृतिः

सद्यः संभव डिम्भलोचन सुख ग्राह्येण धान्ना रविः ॥ ९२ ॥
 उत्थाय मन्युवशतश्चलितुं प्रवृत्ताः
 कर्ण गते इटिति कुकुटकण्ठनादे ।
 किंचित्क्षुतादिनिभमात्रमुदीर्य नार्यः
 प्राणेशकेलिशयनेषु पुनः पतन्ति ॥ ९३ ॥
 यः श्रीकण्ठललाटलोचनशिखिपुष्टस्य चेतोभुवः
 श्रीखण्डद्रवपाण्डुरेण महसा धारागृहत्वं गतः ।
 अस्तद्वाधरमस्तके स भगवानालक्ष्यते चन्द्रमाः
 क्षौद्रासङ्गपिशङ्गमाहिषदधिच्छक्षावदातच्छविः ॥ ९४ ॥
 नरपतिभिरलङ्घयशासनोसौ शिरसि मनोभवशासनं धानः ।
 वचनमिति निशम्य मागधीनां भुजमुपधानपदाच्चकर्ष देव्याः ॥ ९५ ॥

इति श्रीविक्रमाङ्गदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमल्लदेवविद्यापतिकाश्मीरकभट्टश्रीबिल्हणविरचित एकादशः सर्गः ॥ ११ ॥

दिनानि तत्र क्षणवद्धूनि नीत्वा विलासैः कुसुमात्ममित्रैः ।
 श्रीष्मप्रवेशे सह पक्षमलाक्ष्या देवोथ कल्याणसमीपगोभूत् ॥ १ ॥
 अस्मिन्क्षणे कुन्तलपार्थिवस्य प्रवेशमाकर्ष्य पुराङ्गनानाम् ।
 आसन्विलासत्रदीक्षितानां स्मरोपदिष्टानि विचेष्टितानि ॥ २ ॥
 विस्तरत्नाङ्गुरकोटिभिन्नमुदीर्ख्यं वामपदं दधाना ।
 वभार कापि व्रतमेकपादमाराधनायेव नरेश्वरस्य ॥ ३ ॥
 कीर्णाश्रु कर्णोत्पलरेणुनैकमन्यत्सहासं नयनं वहन्तो ।

संकोर्णभावाभिनयप्रगल्भा राज कापि स्मरनर्तकीष ॥ ४ ॥
 गयाक्षरन्ध्रैवलोकयन्ती लक्षीकृता कापि मनोभवेन ।
 किमप्यनङ्गस्य नितान्तचण्डकोदण्डपाणिङ्गत्यमुदाजहार ॥ ५ ॥
 वराङ्गना कुङ्गमपाटलाङ्गी सलीलमुक्तमितवाहुयष्टिः ।
 रागप्रवाहे गहने निमग्ना काचित्करालम्बमयाचतेष ॥ ६ ॥
 वीराग्रणीरेप नृपः स्थितांग्रे शूरेसि चेदत्र विधेहि शौर्यम् ।
 त्रपासपदं स्त्रीषु विकथनंति काचिद्दिरा मन्मथमुन्ममाय ॥ ७ ॥
 नरेन्द्रलीलातपवारणस्य नेत्राञ्चलोत्थेन समीरणेन ।
 निर्वार्यमाणश्रमयारिलेशा कृतार्थमात्मानममन्यतान्या ॥ ८ ॥
 स्तम्भेरमारुदमगृदभावा निरीक्ष्य कापि क्षितिपं मृगाक्षी ।
 मन्ये समानप्रतिपात्तिहेतोः कन्दर्पमत्तद्विपमास्तोह ॥ ९ ॥
 निरादरं वीक्ष्य नृपं मृगाक्ष्या लीलानमत्कंधरया कापि ।
 हृदि स्थितः कार्मुककर्पणार्थमयाच्यतेव प्रसमं मनोभूः ॥ १० ॥
 वाचालकाञ्चीमणिकिङ्गणीकमुच्चैः कणत्कक्षणमुच्चलन्ती ।
 थालोकिता कापि नरेश्वरेण वैदग्ध्यगर्वोद्गुरकंधरभूत् ॥ ११ ॥
 ताडीदलेन श्रवणान्निपत्य श्वासान्निलैरुल्लसतातिदूरम् ।
 अदत्त वैदग्ध्यविवादहेतोर्वराङ्गनानामित्र पञ्चमेका ॥ १२ ॥
 गतेषु मन्दत्वमयं रूपा मे बद्धो नितम्बः सुतरां विधाता ।
 इतीय काञ्चीवलयं विमुच्य त्वरावती कापि पुरः प्रतस्थे ॥ १३ ॥
 काचिन्नितम्बार्पितवामहस्ता दोर्लेखया कुञ्चितया नताङ्गी ।
 क्षमापतौ मार्गणमोक्षदक्षमकल्पयचापमित्र स्मरस्य ॥ १४ ॥
 औत्सुक्यतः कापि जवाह्रजन्ती लीलामरालैरनुगम्यमाना ।
 अन्यायभीत्येव नृपं विलोक्य विलासिनी हंसगतिं मुमोच ॥ १५ ॥
 पार्श्वस्थितामालपति क्षितीन्द्रौ देवीमनङ्गोत्सववैजयन्तीम् ।

व्यावर्तितः कोपनया क्यापि ससर्धमर्धप्रहितः कटाक्षः ॥ १६ ॥
 नृपान्तिकप्राप्तिकृतोपकारे मार्गेवकीर्णेः पदयावकाङ्गैः ।
 प्रतिक्षणं कापि मृगायताक्षी पूजामिवाभ्योजदलैश्चकार ॥ १७ ॥
 लीलावलत्कण्ठमुकुण्ठभाषा निरीक्षिता कापि नरेश्वरेण ।
 मुमोह पुष्पायुधभिल्लभिन्ना कुरङ्गीव कुरङ्गकाक्षी ॥ १८ ॥
 सविभ्रमभूलतिकानुवेलमुद्वेललावण्यरसोचरंगा ।
 अनङ्गमारुढमपाङ्गरङ्गे वराङ्गना नर्तयतिस्म काचित् ॥ १९ ॥
 जृम्भासमास्फोटकराङ्गुलीकमखर्वदेवेणिकया क्याचित् ।
 निरीक्ष्य राजानमजातरागमतर्ड्यतेवातिस्था मनोभूः ॥ २० ॥
 शोणाश्मवातायनसीम्नि कापि स्थिता शरक्षन्द्रमरीचिगौरी ।
 आत्मानमिद्वार्चिषि कामवद्वौ क्षीराहुतीभूतमिवाचचक्षे ॥ २१ ॥
 अभ्यागते कुन्तलभूमिपाले विधातुमातिथ्यमिवोत्थितेन ।
 काचिन्नियुक्ता मकरध्वजेन दीर्घी कटाक्षस्त्रजमाततान ॥ २२ ॥
 प्रयासि हारत्रुटिमप्युपेक्ष्य भष्टोत्तरीयापि न तिष्ठसि त्वम् ।
 ध्रुवं प्रधावस्यवधीरणेन परिच्छुतस्याधरवाससोपि ॥ २३ ॥
 न दृष्णं भूषणवर्जिता यज्ञवेन राजाभिमुखी गतासि ।
 चित्रं तु तुङ्गस्तनभारगर्वादृहीतमप्युज्ज्ञसि कञ्चुकं तत् ॥ २४ ॥
 मार्गे समेपि स्खलनच्छलेन किमुच्छलत्कण्ठरवं मुखं ते ।
 मुग्धे कुमार्योपि कलाभिरत्र जयन्ति कान्तामपि मन्मथस्य ॥ २५ ॥
 थसंशयं नीलसरोरुद्धाक्षि समास्त्रोह त्वयि पञ्चबाणः ।
 दुतैर्यनिर्यासि पदैर्यदेषा कशाहतेवोत्तरला तुरंगी ॥ २६ ॥
 अस्माकमालोकनविग्रहेतोस्तरंगिताङ्गी पुरतः स्थितासि ।

किं तुङ्गयातायनसंगतानां करोपि मात्सर्यपरा परासाम् ॥ २७ ॥
 प्रकाशयन्ती कतिचिन्नखाङ्गुलिंक चण्डि चण्डत्यमदं विभर्षि ।
 कासामिहानङ्गुनयास्त्रमित्रैर्न गात्रमुवित्रितमधर्चन्द्रैः ॥ २८ ॥
 वैदाध्यगर्वस्तत्र सर्वदामित कथंचिदाराधय राजचन्द्रम् ।
 नामाङ्गुलामर्पय वर्णमालां सुवर्णपञ्चे मकरध्यजस्य ॥ २९ ॥
 ससंभ्रमभ्युगताण्डवानां विलासकोदण्डपुरस्कृतानि ।
 सानन्दमित्थं पुरसुन्दरीणां नृपेन्दुना शुश्रुविरे वचांसि ॥ ३० ॥
 श्वश्रूं मुहुः श्रोत्रकठोरवाचं निरीक्ष्य पृष्ठे विनियारयन्तीम् ।
 अनङ्गुशत्यात्कृतपुण्यमेका पण्याङ्गुनात्वं गणयांषभूव ॥ ३१ ॥
 काचित्पदैरत्यलितैः सखेलं यातीषु शुद्धान्तकरेणकासु ।
 राजाङ्गुनानामकरोदवज्ञां श्रोणीभरेषस्थितगौरवेत् ॥ ३२ ॥
 दृशां भृशं कामवशकृतानां कस्याश्चिदालोकनकौतुकिन्याः ।
 कर्णावतंसे च निजाच्चले च गतागतं योजनमात्रमासीत् ॥ ३३ ॥
 उद्घृत्य वीथीमथ राजहंसः पुराङ्गुनालोकनवागुराणाम् ।
 विवेश हर्म्याङ्गुणकेलिवापोहंसावतंसां निजराजधानीम् ॥ ३४ ॥
 प्रसाददानेन दृशाद्र्या च स तत्र संतोष्य समस्तलोकान् ।
 अन्वग्रहीदद्वृतयौवनोष्मा ग्रीष्मानुरूपामुपभोगलक्ष्मीम् ॥ ३५ ॥
 लावण्यलीलातरुकङ्गलाभमुक्त्ताविभूषः शुश्रेष्ठे नरेन्द्रः ।
 त्रैलोक्यनेत्रामृतनिर्झरस्य सशीकरासार इव प्रवाहः ॥ ३६ ॥
 मुक्तावदातश्रमवारिलेशविशोभिलावण्यरसप्रवाहः ।
 सावर्ण्यमर्णोनिधिना बभार स ताम्बर्णीप्रणयीकृतेन ॥ ३७ ॥
 श्रीखण्डपाण्डुस्तनमण्डलाभिरालिङ्गितोसौ मुहुरङ्गुनाभिः ।
 न केवलं ग्रीष्ममहोष्मसङ्गमनङ्गुतीव्रातपमप्यनैषीत् ॥ ३८ ॥

स चन्द्रनालेपनशीतलेन गात्रेण चित्रं नरनाथचन्द्रः ।
 प्रविश्य चित्तेषु मृगेक्षणानामनङ्गतापञ्चरमाततान् ॥ ३९ ॥
 अङ्गान्यलक्ष्यन्त विलेपनेन नृपत्रकाण्डस्य विपाण्डुराणि ।
 समुच्छलन्त्या प्रणयोकृतानि लावण्यरत्नाकरवेलयंव ॥ ४० ॥
 अङ्गद्वये भूवलयावतंसः श्रीखण्डलीलातिलके बभार ।
 जयामृतास्त्रादनतत्परायाः साम्राज्यलक्ष्म्या इव रूप्यपात्रे ॥ ४१ ॥
 विभृत्य दोभ्यां दधतो धरित्रीं तस्यांसयोश्वन्दनचित्रकाभ्याम् ।
 ईषन्तुषारस्फटिकाचलेन्द्रशृङ्गद्वयीष प्रकटीवभूव ॥ ४२ ॥
 अंसद्वयेन श्रियमाससाद् स चन्दनस्थासकसुन्दरेण ।
 दोर्मन्दरालोडितसंगरा विधियूषपिण्डद्वयपाण्डुनेव ॥ ४३ ॥
 नृपेन्दुना चन्दनचारूलेखा ललाटपट्टे लिखिता दधार ।
 वक्तारविन्दस्थितसूक्तिदेवीदेवार्चनस्फटिकलिङ्गभङ्गीम् ॥ ४४ ॥
 वपुस्तुपाराचलतुङ्गमस्य व्यराजदालेपनचन्दनेन ।
 विश्वप्रविष्टार्कमयूखतापशान्यर्थमाश्लिष्टमिवेन्द्रभासा ॥ ४५ ॥
 शृङ्गारपाथोधितरंगभङ्गिरनङ्गविद्याधरखङ्गलेखा ।
 विलासिना संस्क्रियतेस्म तेन स्नानावसाने कवरी प्रियायाः ॥ ४६ ॥
 वक्षःस्थले कुन्तलपार्थिवस्य श्रीखण्डभूषातिलकश्वकासे ।
 लक्ष्मीतुलाकोटिरवैर्मुखेन्द्रोः सरस्वतीहंस इवावतीर्णः ॥ ४७ ॥
 शैत्यार्थमस्योद्भवतः कराढने चक्राभमम्भोरुहिणीपलाशम् ।
 करान्तरे विभ्रमपुण्डरीकं राज शौरीरिव पाञ्चजन्यः ॥ ४८ ॥
 राज राजीवविलोचनस्य हृदि स्थिता चन्दनपङ्गलेखा ।
 मृणालिका वक्तागतोक्तिदेवीविमानहंसाननविच्युतेव ॥ ४९ ॥
 प्रदर्शयन्तीष तुषारवर्षं विसारिणा शीकिरडम्बरेण ।

समन्ततः स्फाटिककुट्टिमेन हिमं शिलीभूतमिवोद्भवन्ति ॥ ५० ॥
परिस्फुरत्केतकपत्तमङ्गया घण्टासहस्रैरिथ दन्तुराणि ।
अदृश्यसूर्याणि वनोपमानां नीरन्ध्रवन्धात्कदलीदलानाम् ॥ ५१ ॥
गयाक्षनालान्तरनिर्यद्ध्वनीरन्ध्रधारानिकरच्छलेन ।
निदाघसंरोधविसूत्रणाय व्यापारयन्तीत्र पृथक्पङ्गम् ॥ ५२ ॥
अत्यन्तशैयादिव संकुचद्विरस्पृष्टपूर्वाणि करैः खरांशोः ।
दुर्गाणि घर्मेषि हिमरुनीवरक्षाक्षमाणीत्र कृताने धात्रा ॥ ५३ ॥
धारा गृहाणि झूममाननेन स्मरस्य धापन्ध्रममादिशन्ति ।
मृगेक्षणाभिः सममध्यवास मध्यंदिने मध्यमलोकपालः ॥ ५४ ॥
चोलान्तकश्चन्द्रनपाणुरेषु नितम्बिनीनां स्तनमण्डलेषु ।
साम्राज्यमानमन्त्रजगत्यस्य मेने मनोवन्मनराधिपस्य ॥ ५५ ॥
हिमाद्रिशङ्गाधिकशीतलेषु वराङ्गनातङ्गुचस्थलेषु ।
घोरं निराकर्तुमसौ निदाघं विलेपनापाणुषु पण्डितोभूत् ॥ ५६ ॥
स्त्रीणामनालेपनशीतमङ्गं विषाटलः पाटलया समरिः ।
स्मरस्य वीरव्रतरक्षणाय तस्मिन्वभूत्र स्मितमङ्गिका च ॥ ५७ ॥
प्रतारिताः कान्तिजलैर्वधूनां निपत्य यत्पाथसि दुग्धमुग्धे ।
न क्षीरनीरप्रविभागहेतोरन्यत्र हंसाः पुनरूत्सहन्ते ॥ ५८ ॥
रणद्विरेषु सरोरुहेषु यत्रोपविष्टाः प्रतिभान्ति हंसाः ।
समर्प्य लीलागमनं गृहीतमञ्जीरनादा इव सुन्दरीभ्यः ॥ ५९ ॥
यत्पङ्गजैः स्नानविनोदभाजां जाने नरेन्द्रप्रमदाजनानाम् ।
मुखेन्दुबिम्बैरविरोधहेतोः समर्पिता पादतलेषु लक्ष्मीः ॥ ६० ॥
श्रोणीतटोल्लासितरङ्गदोलाविलासयाचालितसारसासु ।

स तासु रेमे सह कामिनीभिर्दीर्घासु लीलावनदीर्घिकासु ॥ ६१ ॥
 विश्रान्तकान्ताकरण्यन्त्रधारं सरोजिनीपत्रममुष्य हस्ते ।
 शोभां बभार स्मरकङ्गपत्रमैत्रीजुषः श्यामलखेटकस्य ॥ ६२ ॥
 मीनाङ्गमीनस्य नरेन्द्रचन्द्रशरीरलावण्यनले स्थितस्य ।
 असूत्रयद्वाडिशसूत्रशङ्कां दीर्घा मृगाक्षीकरण्यन्त्रधारा ॥ ६३ ॥
 स राजहंसः करण्वमुक्तधारालतापञ्चरमध्यवतीं ।
 उपायनीभूत इवाङ्गनामिः क्षिप्तः करे मन्मथपार्थिवस्य ॥ ६४ ॥
 तमेकवीरं करण्ववारां धाराशतैर्व्याकुलितं वधूभिः ।
 निःशङ्कमारोपितचापदण्डः शिक्षाशरव्यं मदनश्वकार ॥ ६५ ॥
 स्तनाङ्गरागे लटभाङ्गनानां नरेन्द्रधाराम्बुद्धे मनोभः ।
 रागं हृदि प्रच्युतिशङ्कयेव माञ्जिष्ठरागप्रतिमं ततान ॥ ६६ ॥
 देवः कराम्भोस्त्रहयन्त्रधारां क्षिपन्कपोले विपुलेक्षणायाः ।
 कुमुदतीकामिने रश्मदण्डं प्रवेशयन्नर्कं इव व्यराजत् ॥ ६७ ॥
 आनन्द्य लीलापरिवर्तनेन विलङ्घयामास नरेन्द्रमुक्ताम् ।
 कण्ठोन्मुखीं काञ्चनकम्बुकण्ठी स्मरासिधारामिव वारिधाराम् ॥ ६८ ॥
 चकार कान्ताकुचपत्रभङ्गकस्तूरिकापङ्गकलङ्कितानि ।
 वर्षाजलभान्तिविलोलहंसहासानि लीलासरसीपियांसि ॥ ६९ ॥
 नृपावरोधस्तनकुङ्गमेन वापीपयः पाटलतामवाप्तम् ।
 क्रीडानिमग्रस्मरकुम्भसिन्दूरसंभिन्नमिवावभासे ॥ ७० ॥
 राज कर्पूररजस्तरंगसंसङ्गं लीलाङ्गणदीर्घिकाणाम् ।
 गौरीपतिकोधहुताशशान्त्यै मग्नस्य भस्मेव मनोभवस्य ॥ ७१ ॥
 अवाप कृष्णागुरुधूपधूमत्यक्तार्द्वभावेषु कचोच्चयेषु ।
 आश्र्वयमिन्दीवरलोचनानां नितान्तमार्द्वत्वमयुग्मवाणः ॥ ७२ ॥

असंनिधानात्कुसुमाकरस्य पुष्पायुधः क्षीणनिषङ्गभारः ।
 वामभुवां सस्मितमल्लिकेषु धम्भिष्ठवन्येषु धृतिं ववन्ध ॥ ७३ ॥
 नेत्राणि धात्रीतिलकाङ्क्षनानां तरंगलेखाहृतकञ्जलानि ।
 शाणोपलान्देलनिष्कलङ्कामात्रमैत्रीं कलयांवभूवः ॥ ७४ ॥
 लीलावगाहच्युतकुङ्कुमेषु लक्ष्यस्तदङ्गेषु नखाङ्कमार्गः ।
 शृङ्गाररत्नाकरतीरभाजां मुद्रां दधे विद्वुमपल्लवानाम् ॥ ७५ ॥
 व्यधित तदनु देव्याः पञ्चश्छां कपोले
 विषुलपुलकलेखादन्तुरः कुन्तलेन्दुः ।
 प्रतियुवतिभिरधें ताढितः पाण्डुगङ्ग-
 स्थलविलुठितयाष्पव्यक्तिलक्ष्यैः कटाक्षैः ॥ ७६ ॥
 रचयति कचलीलावन्धमुक्तंधरायाः
 स्वयमवनिमृगाङ्के कौतुकेन प्रियायाः ।
 स्थितमुपचितचिन्तातापताम्यत्कपोल-
 ग्लपितकरसरोजस्तरामिः परामेः ॥ ७७ ॥
 मुग्धसमयविरामक्षामवीर्यस्य शौयं
 वहुभिरिति चरित्रैः सूत्रयनुष्पकेतोः ।
 शिशिरमिष घमङ्गिः प्रेयसीगात्रसंगै-
 रपि जरठमजैषोद्ग्रीष्मगर्वं नरेन्द्रः ॥ ७८ ॥

॥ इति श्रीविक्रमाङ्कदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमल्लदे-
 वविद्यापतिकाश्मीरकभृश्रीविलहणरूतौ द्वादशःसर्गः ॥

प्रतापमारोप्य परां समुन्नतिं यशः प्रदश्येष च दावभस्मभिः ।
 जगन्निदावः कृतकृत्यताभिष्व स्वपौरुषाविष्करणान्वयवर्तत ॥ १ ॥
 विधाय तैक्ष्ण्यं गणितान्वयहानि स प्रतापहानेः प्रणयित्वमाययौ ।
 परोपतापैकपरायणाश्चिरं क्व वा भवन्त्यभ्युदयस्य भूमयः ॥ २ ॥
 दवानलङ्घुत्वनान्तभस्मभिः क्षमाधराः पाण्डुरुचश्चकासिरे ।
 गता इवाङ्गे स्थितबालवृक्षकक्षयोत्थैराग्यवशात्पस्त्रिताम् ॥ ३ ॥
 निदाघसंपादितकाश्यसंपदा तरंगिणीनां गलिता नितम्ब्रतः ।
 कलप्रलापाः कलहंसपङ्गयश्चकासिरे विभ्रममेखला इव ॥ ४ ॥
 रवेः समस्तक्षितिमध्यगं रसं निपीय पीनत्वमतीव विभ्रतः ।
 भरेण वाजिष्विव मन्दगामिषु क्रमेण दैर्घ्यं दिवसाः प्रपेदिरे ॥ ५ ॥
 न गन्तुमन्याः पदमध्यपारयन्नितान्तर्दीर्घं तनिमानमागताः ।
 हिमाद्रिनाताभिरलभ्मि केवलं नदीभिरब्देः परिरम्भणेत्सवः ॥ ६ ॥
 तुपारशैलद्रवनिर्वर्षोदकं समाहरन्तुरभूमिनिम्नगाः ।
 हिमोपचारार्थमनेकवाहिनीवियोगतप्रस्य सरित्पतेरिव ॥ ७ ॥
 प्रबुद्धकाश्याः परितापसंकुचत्सपङ्गेषुहिणीदलाङ्गिताः ।
 दशामलव्याधिसमागमाश्चिरं वियोगयोग्यामभजन्त निम्नगाः ॥ ८ ॥
 दृशं प्रपापालिक्या प्रकाशिते न्यवेशयत्कुम्भधिया कुचद्वये ।
 विवेद पान्थः कलशात्परिच्युतां न वारिधारां मुखसङ्ग्नीमापि ॥ ९ ॥
 पएः प्रपापालिक्या समर्पितं चिरेण पान्थाः कथमध्यनादगत् ।
 तदीयविम्बाधरपानलम्पटाः सपाटलामांदमपि प्रपाजलम् ॥ १० ॥
 निरन्तरावद्वितपाटलाधराः क्रमान्निदाघस्य घनोष्मसङ्ग्निः ।

वरं सिषुः श्वासममीरणा इव प्रबुद्धदावानलवन्यवोनिलाः ॥ ११ ॥
 गतायुषि ग्रीष्ममहांष्मडम्बरे दिनेषि चञ्चयुलकैविलासिभिः ।
 कुचस्थलीचन्दनलेपपङ्किलप्रियाङ्कपालीमुखमन्वभूयत ॥ १२ ॥
 परस्परश्वाससमीरघड्हननुट्टकपोलस्थलघर्मविच्छुभिः ॥
 अपि प्रदोषायसरे विलासिभिः करम्बितान्योन्यभुजैरसुध्यत ॥ १३ ॥
 अपङ्कजं स्वस्तरमस्तचन्दनं विलाससंमर्दममन्दमात्रिताः ।
 शनैर्निदाघस्य घनामदर्शयन्प्रतापहार्नि हरिणायतेक्षणाः ॥ १४ ॥
 अपश्यदस्मिन्समये महीपतिः पयोदखण्ड मिलितार्कमण्डलम् ।
 सकुण्डलं वारिमुचामनेहसः कुतोषि मूर्धनमिवार्धनिर्गतम् ॥ १५ ॥
 निदाघनिःशेषिततोयसंपदः समुद्रूतं वारिदिदृक्षया सुरैः ।
 नभःस्वयन्या इव पङ्कमङ्कतः क्षमापतिर्वालपयोदमैक्षत ॥ १६ ॥
 शनैरयास्तोपचयं पयोमुचं विलोक्य कौतूहललोललोचनाम् ।
 अथाङ्कपर्यङ्ककृतास्पदां प्रियामयोचत क्षमातलमीनलाञ्छनः ॥ १७ ॥
 नभस्तलारण्यतमालमालिका महीभृतां मूर्धसु मूर्धनावलिः ।
 तडित्प्रदीपाञ्जनपुञ्जसंनिभा विभाव्यतां सुभु नवाभ्रमण्डली ॥ १८ ॥
 घनोपरोधान्तरलाक्षि लक्ष्यते मलीमसं मण्डलमुष्णदीपितेः ।
 क्षणप्रभादीपसमुत्थकउनलग्रहोऽक्षवर्णार्पितकर्परोपपम् ॥ १९ ॥
 मृगाक्षि पश्य प्रसमं नभश्वरीविलासकृष्णागुस्थूपमण्डलैः ।
 करम्बितः पट्टदमेचकैरिव प्रयाति सद्यः प्रचुरत्वमभ्युदः ॥ २० ॥
 अनेन नूनं जलधेः समुद्रूतं विचित्ररत्नाङ्करदन्तुरं पयः ।
 अनेकवर्णाञ्चितमन्यथा कथं पयोमुचा निर्मितमिन्द्रकामुकम् ॥ २१ ॥
 ध्रुवं दिवि ग्रासगृहीतपन्नगस्फुरत्कणारत्नमयूखकन्दलैः ।
 घनोन्मुखानां शिखिनां मुखोद्भैरकारि शातक्रतवं शरासनम् ॥ २२ ॥
 नितम्बविम्बेषु वसुन्धवराभृतां घनाः स्फुरन्नीलदुकूलविभ्रमाः ।

निपत्य वीथीषु किरातवेशमनां हृताच्छभल्लप्रतिमल्लां गताः ॥ २३ ॥
 अकृत्रिमाः काण्डपटाः पयोमुचस्तडिद्वधूलास्यरहस्यमाङ्गिष्ठु ।
 निदाघतमे नभासि स्फुरन्त्यमी गलउनलाद्वाः सदशाः कृशोदरि ॥ २४ ॥
 अद्भ्वमभ्रोपलपट्टकेषु ये शिरीकियन्ते मदनेन पञ्चिणः ।
 तडिल्लुता तन्निकषोत्थपावकस्फुलिङ्गमझीं ललिताङ्गि सेवते ॥ २५ ॥
 अमीं गृहीत्वेव पयोधिमध्यगक्षमाधरक्षेमकथामुपागताः ।
 घनाः समारब्धशिखण्डताण्डवं विमुद्रयनित ध्वनिमाद्रिसानुषु ॥ २६ ॥
 द्विषनित राजीवमुखि स्वर्नीवितं ध्रुवं मयूरास्तव निर्जिताः कचैः ।
 भवनित यद्वासवचापसंमुखाः शिलीमुखप्राप्निसमुत्सुका इव ॥ २७ ॥
 निर्गीषवः प्रावृष्मुक्तकार्मुकाः प्रगल्भते शक्धनुः क कर्मणि ।
 अवैमि संप्रत्यविलङ्घयशासनं शरासनं मान्मथमेव मानिनि ॥ २८ ॥
 अयं निदाघस्य तनोति पाटवं समस्तपृथ्वीरसकर्षणैः पैरैः ।
 उदच्चदुच्चण्डतडित्करस्त्वपामधीशमित्याक्षिपतीव वारिदः ॥ २९ ॥
 निदाघवन्धोस्त्वप्यमुण्डाधितेरपि प्रविष्टामिह मण्डलोदरे ।
 अवैमि निर्वापयेतुं मृगेक्षणे रुणद्वि तारारमणं वलाहकः ॥ ३० ॥
 निदाघमात्रातजगत्त्वं क्रुधा विधाय लीलाकवलं वलाहकः ।
 इतो वलाकाभिरवस्थितां मुखे तदस्थिमालामिव दर्शयत्ययम् ॥ ३१ ॥
 अवाप्य शिक्षां गतिषु त्वदन्तिकाऽजगत्त्वयीदुर्लभभूरिभङ्गिष्ठु ।
 प्रयान्ति हंसाः सुरहंसमण्डलीगुरुत्वलोभादिव सुभु मानसम् ॥ ३२ ॥
 द्रवन्ति हंसाः सुरचापचुम्बिनः पयोदवृन्दन्निपतत्सु विन्दुषु ।
 प्रवर्तमानाङ्गलिकाद्वनुर्मुखादिशङ्गमाना इय गोलकावलिम् ॥ ३३ ॥
 अपहुताश्चच्चुपुटैः शिखण्डनां प्रकाशिताः कोमलकूनिताङ्गैः ।

XIII. 23. किरातवेशमना Ms.—XIII. 24. °तदेवभू°; छलाद्वासदृशाः Ms.—XIII. 25. शिरीकृयन्ते Ms.—XIII. 33. पयोवृ°; प्रवर्तमानांगुलिकाव° Ms.

पतन्ति कृच्छ्राद्गुवि पान्थयोगितां कवोणानिःश्यासकदर्थिताः कणाः ३४
 ग्रहीतुमेत निजचञ्चुकोटिभिर्गटित्यनभ्यासवशान्न पारिताः ।
 क्षितौ लुटन्तः शितिकण्ठशावैकरमूयिताः सुभु नवाभ्रविन्दवः ॥ ३५॥
 तृणानि भूमृत्कटकेषु निक्षिपन्न कैः सुफुरद्वीरमृदङ्गनिस्वनः ।
 तडित्यप्रदोपेश्वलदङ्गलीलया निदावमन्विष्यति वारिदागमः ॥ ३६ ॥
 नमत्ययश्यामलशष्पमण्डलस्थितेन्द्रगोपप्रचयामु वारिदः ।
 गिरिस्थलीषु च्युतशककामुकभ्रमादिवोद्भ्रान्तिदिविलोचनः ॥ ३७ ॥
 अभी वियन्नीलसरोजमण्डलप्रलम्बनालप्रतिमल्लदम्बराः ।
 अनङ्गनाराचपरंपरानिभाः पतन्ति धारानिचयाः पयोमुचः ॥ ३८ ॥
 अनङ्गशख्वाणि नताङ्गि तीक्ष्णतां नयत्ययस्कार इवाम्बुदागमः ।
 मलीमसाङ्गारस्त्वां पयोमुचां तथा हि मध्ये ज्वलितस्तडिच्छखी॥३९॥
 निदावभित्रेण विसूचितं जलं तव प्रियेणाखिलमुष्णराश्मना ।
 क्रुधेति धारालगुडैर्वलाहकस्तडित्यं ताडयतीव पद्मिनीम् ॥ ४० ॥
 कृतक्षणं क्षुद्रनदीसमागमे तरंगिणीनाथमवेक्ष्य संप्रति ।
 विलङ्घय मार्गं सहसा महापगाः पतन्ति नीचेषु नदान्तरेष्वापि ॥४१॥
 इयं नमन्ती नभसः पयोभराद्वैमि नीलोत्पलभङ्गनिर्मला ।
 करोति सर्वत्र विलोक्य कर्दमं पयोदमाला पदमद्रिसानुषु ॥ ४२ ॥
 ध्रुवं क्याचित्कथया पयोनिधेः स्तनद्विरभैः सरितः प्रकोपिताः ।
 प्रयान्ति सद्यः कलुपाः सरित्पतिं तथा हि कोलाहलमांसलोर्मयः॥४३॥
 तरंगिणीनाथसमागमत्वराप्रधाविताः शैलनदीभिरन्तरे ।
 निस्थ्यमानाः कलहं महारवैर्विमुद्रयन्तीव समुद्रवल्लभाः ॥ ४४ ॥
 जलेन भिन्ना कियतो वसुधरा मदपितेनेति परिक्षितुं घनाः ।
 सहाम्बुधाराभिरधीरलोचने क्षितौ शलाका इव निक्षिपन्त्यमी ॥ ४५ ॥

इतस्ततः शीकरमौक्तिकोत्करं नदाः किरन्तः समदापिरुमिंभिः ।
 प्रताणायेव समुद्रयोषितां समुद्रवेषेण चरन्ति वर्त्मसु ॥ ४६ ॥
 क्षपासु संप्रत्यभिसारिकाजनः स्वलत्पदं कर्दमपिच्छले पथि ।
 करोति कार्तस्वरदण्डशङ्क्या तडिल्लतायामवलम्बनादरम् ॥ ४७ ॥
 नताङ्गिः लीलाकमलाकरेण ते तरंगदण्डैः प्रतिविम्बितो घनः ।
 अशेषपानीयसमृद्धिसंक्षयाद्वजन्निवार्थित्वमनेन ताढयते ॥ ४८ ॥
 गृहीतमासीत्सलिलं वलाहकैः कलान्तरेण ध्रुवमम्भसां निधेः ।
 यदेतदीयानि जलानि गृह्णते विधाय कोलाहलमध्यिवल्लभाः ॥ ४९ ॥
 समर्पयामास पयांसि निश्चितं क्यापि वृद्धया जलधिः पयोमुचाम्
 महागिरिप्रस्थसहस्रशोधितं यदम्बु गृह्णन्ति समुद्रयोषितः ॥ ५० ॥
 करोति नीरन्धरसोपवृद्धणात्तरंगिणीरेष मदङ्गसङ्गिनीः ।
 इति ध्रुवं पुष्यति रिक्तमागतं वलाहकं वालमृगाक्षिं वारिधिः ॥ ५१ ॥
 विलीय नीलस्तडिदूषणा घनः कपालरङ्गः किमजायत क्षितेः ।
 जराविमुक्तेष्व मृगाक्षिं लक्ष्यते यदुद्धतश्यामलशष्पकुन्तला ॥ ५२ ॥
 न वेद्यि कस्मिन्समये तथाविधा तरंगिणीभर्तुरकीर्तिरुथिता ।
 नमोनमः कुम्भमुवे भवेदसौ तदङ्गनानामपि संमुखोद्य चेत् ॥ ५३ ॥
 पयोदवृन्दं गगनस्थलोल्लसत्तडिल्लतादोहदकर्दमग्नुति ।
 चकास्ति संक्रान्तकलङ्गमम्भसां नभक्ष्युतानामिव गालनांशुकम् ॥ ५४ ॥
 स्वभावनीलाः कथमत्र लक्ष्यतां प्रयान्ति नीलासु पयोदपङ्गिषु ।
 इति ध्रुवं संप्रति वाजिनो भयाद्विभर्ति गाढप्रहर्मक्सारथिः ॥ ५५ ॥
 क्षणप्रमां नूनमपश्यतः प्रियां तवायमाक्रन्दरवः पदेपदे ।
 पयोद यन्नोदयते दयापि ते वियोगिवर्गे तदहो महाङ्गुतम् ॥ ५६ ॥

ध्रुवं त्वया संततमङ्गलालिता तदिन्म जानानि परव्यथामियम् ।
 अमन्थरं पान्थयधूकदर्थना निषेधति त्वां न किमर्थमन्यथा ॥ ५७ ॥
 कथंचिदायाति प्रियस्तदा वयं न निश्चितं विश्वसिमः पुनस्त्वयि ।
 मुहुः स्पृशन्विष्णुपदं नवाम्बुद स्वकार्यतात्पर्यमलं न मुञ्चसि ॥ ५८ ॥
 न केवलं ते बहिरेये नीलिमा नितान्तमभ्यन्तरमप्यनिर्मलम् ।
 यदवगत्त्वीवधपातके घन प्रयासि मन्त्रत्वमयुगमपत्तिः ॥ ५९ ॥
 अदक्षिणोपि प्रियकाङ्गीष्वहो त्वमेतदेकं विदधासि कौतुकम् ।
 वियोगिनिर्मूलनमूलकण्टकं मृगाङ्गविम्बं कवलीकरोपि यत् ॥ ६० ॥
 अखण्डतस्त्वं मकराकरादपि प्रभूतमाकृष्य जलं यदागतः ।
 किमुच्यते भाग्यविषयस्य तदिन्नृभितं पान्थचकोरचक्षुपाम् ॥ ६१ ॥
 इदं तथ क्षमावरशृङ्गसङ्गिनो विषापहारौपधिसंगतेः फलम् ।
 रुणिस मार्गं यदनूरुसारथेस्तुरंगवलगाभुजगैरभक्षितः ॥ ६२ ॥
 सुरदिपस्य ध्रुवमविधवार्त्या कथापि पाथोद गतोसि वन्धुताम् ।
 भवन्तमुन्मूलयितुं प्रगत्पते दिवि भ्रमन्तं न यदभूपतिः ॥ ६३ ॥
 अलं प्रलापैस्तुपधूमधूसरो विधूय यन्मृत्युशतानि गर्जसि ।
 प्रवासिकान्ताजननपापमूर्जितं तदेति जीमूत तयोपकारिताम् ॥ ६४ ॥
 स्मरज्जरवयाकुलितः कलावति ब्रवीति पाथोधरमुद्गुरव्यानेम् ।
 अकुण्ठकण्ठागतवाण्पगद्रौदैः पदैरिति प्रोषितवङ्गुभाजनः ॥ ६५ ॥
 क्षणत्युतिस्ते क्षणमस्तु मान्यथा सदाङ्गपर्यङ्गतले निषीदतु ।
 घन त्वदीयध्वनिडिण्डमं विना पर्ति लभन्ते कथमध्वगाङ्गनाः ॥ ६६ ॥
 न षोडशीमप्ययाति ते कलां प्रसिद्धिमात्रं स्मरवान्यवो मधुः ।
 शिरस्यकुर्वन्मदनस्य शासनं मुखं त्वदीयं मलिनं सहेत वा ॥ ६७ ॥

समागतप्राणसमा करोति का न ते सपर्याविधिमध्वगाङ्गना ।
 पुनः प्रियोस्याः किमतः परेण वा घन त्वमेवाशुकविर्भवोपरि ॥ ६८ ॥
 वियोगिनां संघटने भवत्समः परोस्ति जीमूत न दूतकर्मणि ।
 वदन्ति नान्वैः सह याः कुलस्त्रियो ध्रुवं तदर्थं यहसि क्षणप्रभाम् ॥ ६९ ॥
 विमुक्तवेणोवलयाः पुरंध्रयः प्रियाङ्गपालीपरिवासशीतलाः ।
 अनङ्गसाम्राज्यविलासमन्त्रिणः प्रभावमभ्योद निवेदयन्ति ते ॥ ७० ॥
 स्मरातुराणां विदधासि दुर्दिनं प्रियाभिसाराय कुरङ्गचक्षुषाम् ।
 रतोत्सवे काण्डपटत्वमेषि च त्वमग्रणीर्मेव परोपकारिणाम् ॥ ७१ ॥
 विभातवर्गे जलद त्वमग्रणीर्न चन्द्रिकापि युतिमेति तावकीम् ।
 करोषि किं शुभ्रतया तदीयया न सुन्दरं चन्दनमेणनाभितः ॥ ७२ ॥
 करोति चैत्रः सह चन्दनानिलैः किमिन्दुना कोकिलपञ्चमेन च ।
 न विद्यते जेतुरनङ्गभूपतेः किमन्यदेकाङ्गभटस्त्वया समः ॥ ७३ ॥
 पयोद यासां भवतोपि दर्शनान्व वल्लभः संघटते मृगीदृशाम् ।
 न ताः क्रियन्ते गणनासु दुर्भगाः करोति कश्चित्रमजातभित्तिषु ॥ ७४ ॥
 समागते प्रेयसि चाटुकारितामितस्मितक्षालितपाटलाधराः ।
 भजन्ति काश्चिद्विमलेन चेतसा विलासमीलन्नयनाः पयोमुचः ॥ ७५ ॥
 अलब्धरत्नाकरसंगमामृता तथा गता ग्रीष्मदिनेषु तानवम् ।
 अटृष्टुःखेव सखि प्रयासि मे कुतः प्रियालिङ्गनभङ्गहेतुताम् ॥ ७६ ॥
 मुहूर्तमामीलितमूर्तिरम्बरे विगाहसे फालविलङ्घनीयताम् ।
 सलीलमुक्तीर्य भवन्ति पांसुलाः समुद्धसन्मांसलकान्तकेलयः ॥ ७७ ॥
 घटं समास्त्वा विघाट्वतोर्मयः प्रयान्ति ते पारमवारिताः पराः ।
 अपुण्यवत्याः पुनरेष मे गर्ति भिनत्ति नाशापि नितम्बडम्बरः ॥ ७८ ॥

विधाय कोलाहलमूर्मिभिरुधा किमित्यनाकर्णितकेन गच्छसि ।
 उपाजितस्त्रीयधपापसंपदः कथं पयाधिस्तव सङ्गमव्यति ॥ ७९ ॥
 नयस्व पारं पुलिनद्वयानुगां तरंगदोलामधिरोष्य मामितः ।
 प्रसीद यावन्न निशा विशीर्षते यशांसि ते गायतु पांसुलाजनः ॥ ८० ॥
 सहस्रशः कृष्णनिशास्त्रवहं गता पदं तव न्यस्य शिरस्यवारिता ।
 समृद्धिगर्वेण किमन्धतां मुधा दधासि नन्वस्ति वनात्ययः पुनः ॥ ८१ ॥
 परिस्खलद्वीचिदुकूलपल्लवा वलात्समुद्राभिमुखी प्रधावसि ।
 करोषि चान्यासु नियेधमित्यहो स्त्रयं विमृदासि परासु पण्डिता ॥ ८२ ॥
 नितम्बपर्यन्तगलउनलांशुका समुत्सुका किं कुटिले प्रधावसि ।
 कुलापगान्तः पुरवक्वचुम्बिनो न लप्स्यसे दास्यमपि त्वमभ्युधेः ॥ ८३ ॥
 मया कुमार्यापि न सुप्तमेकया न जारमुत्सृज्य पुमान्विलांकितः ।
 अनेन गोत्रस्थितिपालनेन मे प्रसन्नतामेत्य भवोपकारिणी ॥ ८४ ॥
 इति स्मरात्मः प्रमदाजनोधुना निशासु कान्तानभिसर्तुमुद्यतः ।
 न वक्ति कोपात्कतरां तरंगिणीमनङ्गशङ्गारसमुद्रवाहिनि ॥ ८५ ॥
 अविरलजलधाराधोरणीपौत्रस्त्राः
 सपदि मदनहस्तन्यस्तहस्तास्तरुण्यः ।
 किमपि न गणयन्ति प्राणनाथाङ्गपाली-
 रभसपुलकिताङ्गयः पङ्गिलासु स्थलोषु ॥ ८६ ॥
 यः सधामदथान्मृदङ्गनिनदैः सौदामिनीताण्डवे
 यः कोट्ठममर्त्यभर्तुरकरोड्टकाशङ्गस्पदम् ।
 मत्तैरावणकण्ठगर्भविलुठद्वभीरगर्जावनः
 सोयं व्योमनि धूर्णते विरहिणीवाताय मंववनिः ॥ ८७ ॥

विशुत्पङ्कजखण्डपङ्कपटली व्योमस्थलीशाङ्कुलं
 केदारः कलमाङ्गरप्रतिभुवां धारालतानामयम् ।
 शेषालावलिरद्वि मूर्धसरितां सूर्येन्दुकारागृहं
 कन्दपौत्सववैनयन्ति भवतु प्रीत्यै तवाम्भोधरः ॥ ८८ ॥
 उत्कर्षधानहेतुर्निखिलशिखिगलक्रोडकूनाङ्कराणां
 धारावल्लीवनानां मधुकरपटलश्वामलः पल्लवौघः ।
 दीर्घद्वैद्यरत्नामलगगनतलादर्शलीलानिचोल-
 श्वोलस्त्रीकेशपाशैः सह चरति रतिव्याकुलैः कालमेघः ॥ ८९ ॥
 निखिलभुवनलक्ष्मीवल्लभो वल्लभाया:
 प्रकृतिसुभगपाकोद्रेकपूर्तिर्वचोभिः ।
 इति शिरसि दधानः शासनं मीनकेतो-
 जलदसमयशोभां वर्णयामास देवः ॥ ९० ॥

इति श्रीविक्रमाङ्गदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमल्लदेव-
 विद्यापतिकाशमीरकभट्टश्रीबिलहणविरचिते त्रयोदशः सर्गः ॥

वार्द्धकं दधाति वारिदागमे मूर्धजैरिव घनैर्विपाण्डुरैः ।
 विक्रमाङ्गमुपसृत्य निर्जने कश्चिदासपुरुषो व्यनिज्ञपत् ॥ १ ॥
 निष्ठुरं किमपि कथ्यते मया तत्र कुन्तलपते कुरु क्षमाम् ।
 यत्स्वकार्यमवधीर्य गृह्णते स्वेच्छैवैव परितोपमीश्वराः ॥ २ ॥
 यत्सलत्वमवलम्ब्य केवलं किं विलङ्घयसि नीतिवर्तिनीम् ।
 यत्र मन्त्रगतिरेति वामतां तत्र हालहलतो विशिष्यते ॥ ३ ॥
 चेद्गुनाथमवनित्य संयति भ्रातुरभ्युदयशसिना त्वया ।

प्रेषितस्य बनवासमण्डले यत्तेन नयविषययो महान् ॥ ३ ॥
 न्यायमार्गमपहाय कुर्वता तेन कोशमविशङ्गचेतसा ।
 सर्वतः सकललोकपीडनादुद्विदारहरिणः कृता भुवः ॥ ५ ॥
 भूरिसंगरपरिथ्रमार्जितां स्वामिनः प्रियतमां वहन्ति ये ।
 दन्तपृष्ठवलयीकृतैः करौर्वेष्टप्रणयिनीमिव श्रियम् ॥ ६ ॥
 चुम्बितानि मदनिद्रया मुहुये नयन्ति नयनान्यमुद्रताम् ।
 लोलकर्णपुटवातशोतलैस्त्वच्छलद्वहलदानशोकरैः ॥ ७ ॥
 कान्तदन्तविसकाण्डनिर्गमे दानपङ्गपटले वहन्ति ये ।
 विभितं दिवसनाथमण्डलं पुण्डरीकमिव मन्दिरं श्रियः ॥ ८ ॥
 उष्णिखन्ति दशनैः शिलातलान्युनमदाः क्षितिधरस्थलीपु ये ।
 तेषु तैक्षण्यमिव कर्तुमुद्यताः प्रत्यनीकभट्भेदनोद्घटम् ॥ ९ ॥
 वत्सलेन भवता समार्पितास्तस्य ते कति न गन्धसिन्धुराः ।
 तद्वलात्किमपि चिन्तयत्यसौ यत्कथापि वितनोति पातकम् ॥ १० ॥
 सर्वमाटाविकचक्रमक्रमव्यापृतस्तलगतं चकार सः ।
 शार्वरेष्विव तमस्सु राक्षसाः पापकारिषु मिलन्ति पापिनः ॥ ११ ॥
 द्राविडं स नृपतिं सहायतां प्रापयत्यविरतैस्त्वपायनैः ।
 कर्तुमिच्छति न कैस्पक्रमैर्मेदजर्जरमिदं भवद्वलम् ॥ १२ ॥
 भूरिभिः किमथवा कथाद्गुतैस्तत्त्वमेतदवधार्यतां नृप ।
 कैश्चिदेव दिवसैः स संमुखः कृष्णवेणिनिकटे भविष्यति ॥ १३ ॥
 इत्युदीर्य विरते विशारदे तत्र शारदमृगाङ्गनिर्मलः ।
 नाभ्यधत्त सहसा किमप्यसौ न त्वरां दधाति धीरचेतसः ॥ १४ ॥
 किं श्रिया चपलया प्रतार्यसे वत्स मामति विषययोस्तु ते ।

XIV. 5. °हरेणः Ms.—XIV. 8. °दानविश° ; मंडिरं Ms.—XIV. 10.
After this verse the Ms. inserts अत्र क्रियाकुलकं.

प्रत्यपादयादेति प्रतिक्षणं स स्वभावविमलाशयो नृपः ॥ १५ ॥
 भ्रष्टमग्रजमधर्मतः स्वयं शल्यवन्मनसि धारयाम्यहम् ।
 वैशसं महदुपस्थितं परं धिङ्ग्या कथमिदं सहिष्यते ॥ १६ ॥
 पर्यतप्यत किमप्यनन्तया चिन्तयेति सुचिरं धरापतिः ।
 दैवदुर्विलसितैः कटाक्षितास्तादृशा अनुशायाय न कुर्वे ॥ १७ ॥
 मन्त्रविच्छदनु चारचक्षुषा तत्त्वेति बहुधावधार्य सः ।
 किं विधेयमिति चिन्तयान्वितः क्षमापतिः स्वगतमित्यचिन्तयत् ॥ १८ ॥
 कार्यसे कथमकार्यमीदृशं वत्स दुर्नयपताकया श्रिया ।
 किं न वेत्स यदतीत्य वर्तते नारदं कलहकौतुकेन सा ॥ १९ ॥
 नार्पितानि कति मण्डलानि ते दन्तिनो मदमुखास्तवाधिकाः ।
 राजशब्दमपहाय का तव न्यूनता भजसि दुर्नयं यतः ॥ २० ॥
 घोरमापतितमेतदाः कुतः किं करोमि कतरा प्रतिक्रिया ।
 हे चुलुव्यकुलदेवताः स्वयं वार्यतामनुचितान्ममानुजः ॥ २१ ॥
 एवमादि विनिवेद्य पार्थिवस्तत्र सान्त्वनशतानि सूत्रयन् ।
 तं शशाक न निषेदुमक्रमाङ्गुल्मेति भवितव्यता कुतः ॥ २२ ॥
 प्रापदत्र समये सुधाकरश्चिप्रसादनविशारदा शरत् ।
 नीलनीरदकलङ्गितं क्रमाङ्गुधौतमिव कुर्वती जगत् ॥ २३ ॥
 वैगुते शिखिनि पान्थसुन्दरीतापकारिणि गते परिक्षयम् ।
 मानिनीनिवहवाष्पहेतुभिः शान्तमस्वधरधूमसंचयैः ॥ २४ ॥
 शान्तवैगुतकृशानुजन्मनां भस्मनामिव रजोभराचिताः ।
 पाण्डुराः कतिपये नभस्तले क्वापि सख्यमभजन्त वारिदाः ॥ २५ ॥
 इन्द्रनीलरसकूर्चिकाचयैः संप्रमृष्टमिव नीलिमास्पदम् ।

सित्तमभ्युदजलैर्नभस्तलं जातशाद्वलभिव व्यराजत ॥ २६ ॥
 खेदकारणमवान्तरापगासंगमं गतमवेत्य वारिधेः ।
 संमदादिव महातरंगिणीचकवालमगमत्प्रसन्नताम् ॥ २७ ॥
 उत्कटेन तडितामिवोष्मणा संनिरुद्ध्य जलदेन तापितः ।
 अंशुभिः खरतरैर्दर्शयत्तापमप्यधिकमुष्णदीधितिः ॥ २८ ॥
 पकशालिवनमध्यतः करैः पाटलैः कलमगोपकाजनः ।
 नूतनोद्वत्सरोजसंगतानास्त वारियुतमक्षमः शुकान् ॥ २९ ॥
 मिर्गतैरिव तडित्प्रदीपतः सान्द्रकडनलरजोभिराचितम् ।
 वृत्तकर्परनिमं नभस्तलं नीलिमानमतिमात्रमाययौ ॥ ३० ॥
 सार्धमभ्युभिरिवेत्य वारिधेमौक्तिकानि गलितानि तोयदात् ।
 व्योममण्डलमुडूनि भेजिरे कैरवाधिकस्त्रीनि रात्रिषु ॥ ३१ ॥
 नीलनीरदनिचोलकोज्जिते व्योमदर्षणतले शरदधूः ।
 चन्द्रमाननमिवावलोकयत्तक्षणोन्मिष्टिकैरवेक्षणा ॥ ३२ ॥
 आतपः रुममदत्त वासरे चन्द्रिका जनमनन्द्यन्निशि ।
 चक्रतुर्निन्जगुणप्रकाशनं स्पर्धयेव तपनक्षणाकरौ ॥ ३३ ॥
 सान्द्रचन्दनविलेपनादपि रुनितहारिषु गृहाङ्गणस्थितः ।
 न प्रदोषसमये मरीचिषु प्राप तृप्तिममृतद्युतेर्जनः ॥ ३४ ॥
 पुण्डकेक्षुलतिकाश्वकासिरे क्षेत्रभूमिषु कृतेक्षणोत्सवाः ।
 लभिता इव विधोः सुधाभरादशवः स्फटिकदण्डपाण्डुराः ॥ ३५ ॥
 शक्रकार्मुकविलोकनाद्वत्रं क्रन्दितं भयवशात्कलापिभिः ।
 यत्र यद्रतवति क्षणेऽते मौनमानतमुखाः सियेविरे ॥ ३६ ॥
 क्षुण्णमौक्तिकपरागपाण्डुरः शोभतेस्म दिवि चन्द्रिकाभरः ।

XIV. 27. समदादिव Ms.—XIV. 29. कलमगोंपिका० Ms.—XIV. 30.
प्रदीपितः Ms.—XIV. 31. °रिवैत्य वारि० ; लगितानि Ms.

मेघवन्धनविमुक्तमीक्षितुं क्षीरनीरधिरिवेन्द्रमागतः ॥ ३७ ॥
जाडयमभसि निमडजनाच्चिरं यत्पदं कमलिनीषु निर्ममे ।
तन्निराकरणकारणादिव व्यातनोदधिकमातपं रविः ॥ ३८ ॥
हंसपङ्किरवधीर्य मानसं कौञ्चशैलविवरेण निर्गता ।
भार्गवस्य दृढलक्षभदेतः प्रेक्ष्यतेस्म यशसामिवावलिः ॥ ३९ ॥
व्याकुलेषु पतिषु प्रतिक्षणं लब्धवल्लभसमागमोत्सवाः ।
तत्र कुङ्गमविकासवासरान्पांसुलाः सुखमयानमन्वत ॥ ४० ॥
न त्वमिन्द्रधनुषः शरव्यतां धारयन्नपि कुरुङ्गमागतः ।
न द्रुतोसि तडिदूष्मणा च यत्तनुषारकर कौतुकं महत् ॥ ४१ ॥
मेघकर्दमनिपातपङ्किला क्षालिता कथय केन चन्द्रिका ।
कः कठोरहृदयो वियोगिनां नो विभेति वधपातकादपि ॥ ४२ ॥
किं प्रमाद्यसि न सर्वदा सुखं कस्यचित्प्रकृतिभङ्गराः श्रियः ।
राहुरामलकवन्मुखोदरे त्वां दिनैः कतिपयैः करिष्यति ॥ ४३ ॥
सर्वदैव हृदयं मलीमसं न क्षणं स्पृशति ते प्रसन्नताम् ।
तत्खलत्वमखिलोपतापिनः पुष्पकार्मुकनृपस्य वल्लभः ॥ ४४ ॥
इत्यनङ्गशरसङ्गदीपितप्राणनाथविरहाः क्षपामुखे ।
चन्द्रिकास्नपितविश्वमालपन्यामिनीदयितमेणलोचनाः ॥ ४५ ॥
इन्दुदीधितिषु शारदीष्वसौ मन्मथस्य करदीपिकास्त्रिव ।
दुश्चरित्रमनुजस्य चिन्तयन्न प्रसादमभजन्नराधिपः ॥ ४६ ॥
तस्य संततमकीर्तिवार्त्या मानसे कलुषतां समुद्वहन् ।
न प्रसादितमृगाङ्गाय्यसौ नीयतेस्म शरदा प्रसन्नताम् ॥ ४७ ॥

XIV. 38. °करण° om. Ms.—XIV. 39. °वशीय ; प्रेक्षने ; °मिवालि�ः Ms.—XIV. 40. पांशुलाः Ms.—XIV. 44.—°कार्मक° Ms.—XIV. 45. °स्त्रिव° Ms. After 45 the Ms. inserts. कुलकम्.

कुन्तलेन्दुरभयः कृपायशात्तत्र राज्यमपि दातुमुत्सुकः ।
 कः प्रसन्नमनसां यशोर्धिनां श्रीसमर्पणविधौ परिश्रमः ॥ ४८ ॥
 प्राहिणोत्कति न सान्त्वनक्रमांस्तत्समीपमनिशं विशांपतिः ।
 एकमध्यनयत्रायुलघुतो नाग्रहीष्ट कुलकण्टकस्तु सः ॥ ४९ ॥
 वैशसस्य कथमस्य शान्तिरित्येष यावदनुकम्भ्या स्थितः ।
 तायदद्वुतभुजायलेपतः कृष्णवेणितटमाजगाम सः ॥ ५० ॥
 भूपमेनमपहाय तच्चमूमाश्रिताः कति न मण्डलेश्वराः ।
 जायते मतिविपर्ययो नृणां प्रायशः परिभवे भविष्यति ॥ ५१ ॥
 शीक्ष्य स द्विष्वटाः कटस्थलीनिर्लुठद्वहलदाननिर्झराः ।
 वाजिनश्च चटुलानमन्यत ज्येष्ठयोधनविधायकुण्ठताम् ॥ ५२ ॥
 तच्चमूपरिकरेण पीडिता कृष्णवेणिरविगम्य तानवम् ।
 सिन्धुपार्श्वमिव गन्तुमक्षमा रोषतः कलुषतामदर्शयत् ॥ ५३ ॥
 क्वापि दाहमपरत्र लुण्ठनं वन्धनं क्वचिददाङ्जनस्य सः ।
 पातचिन्हमिव तस्य भूयसी दुष्टचेष्टितपरंपराभवत् ॥ ५४ ॥
 तस्य दुर्नयपरंपरामसौ चक्षमे चिरतरं क्षमापतिः ।
 ताटूशैरमलसत्त्वराशिभिः स्पर्धितुं जलधयोपि नेश्वराः ॥ ५५ ॥
 दुर्वचांसि सविधे धरापतेः स व्यसर्जयदनङ्गशोनिशम् ।
 अश्रिया जडार्थियः कटाक्षिताः किं तदस्ति न समाचरन्ति यत् ॥ ५६ ॥
 ब्रूमहे किमधिकं तथा मुहुस्तत्र संस्तवमवाप चापलम् ।
 तं प्रति प्रचलातिस्म विस्मितः सत्वरं वसुमतीपतिर्यथा ॥ ५७ ॥
 पूरितः प्रतिरवेण दिग्गजश्रोत्रशङ्कुहरप्रसर्पणा ।
 दुन्दुभिष्वनिरभूदयं ततस्तस्य मङ्गलनिनादनिर्भरः ॥ ५८ ॥
 न क्षितीन्द्रपटहस्वनोभवद्विक्फरिश्रवणपाटने पटुः ।

यत्सुदीर्घकरन्धपूरणादल्पतां प्रथममाससाद सः ॥ ५९ ॥
 भूपते: समभरेण दन्तिनां दूरमानमति भूमिमण्डले ।
 नूनमम्बुदनिनादमेदुरः प्राप दुन्दुभिरवश्चिरान्नभः ॥ ६० ॥
 पञ्चगेश्वरफणासु तद्वलक्षुण्णरेणुतलिनापि सर्वतः ।
 आद्रतां गजमदाम्बुभिर्गता भूमिरित्यधिकमाप गौरवम् ॥ ६१ ॥
 अविषु स्थलपथीकृतेषु नः पूर्यते जवविधौ कुतूहलम् ।
 इत्यकुर्वत दिग्नन्तगोचरं नूनमस्य तुरगाः क्षमारजः ॥ ६२ ॥
 पृष्ठनिर्लुठितभूमिरेणवस्तस्य वारणवरा विरेजिरे ।
 क्वापि भूमिमवतार्य तत्क्षणादागता इव समेत्य दिग्गजाः ॥ ६३ ॥
 पस्पृशुर्न पृथिवीं तुरंगमाः स्पर्धयेव दिनाथवाजिनाम् ।
 भोगिभर्तुरभवनमतङ्गजस्थान एव नितरां परिश्रमः ॥ ६४ ॥
 उन्मदद्विरदहस्तशीकरश्चेणिभिर्भस्ति तस्य दर्शिताः ।
 रेणुहारितपथस्य भास्वतश्चूर्णिता इव रथेन तारकाः ॥ ६५ ॥
 उन्मदद्विरदसङ्गजां भियं त्याजयन्निजतुरंगमानिव ॥ ६६ ॥
 रेजिरे करटिपृष्ठसंगताः स्वर्णरत्नमयसारिसंपदः ।
 भूमिरेणुभरतो नभस्तलादानता इव विमानपङ्क्यः ॥ ६७ ॥
 भास्वतः करिभयावगाहनाद्वाहनैरिव निपातितोरुणः ।
 कुम्भकुम्भतटचीनपिष्टतः प्राप रेणुविसरः क्षमातलम् ॥ ६८ ॥
 कोपतः प्रचलितोपि भूपतिः सान्त्वनाय हृदि सत्वरोभवत् ।
 ये श्रयन्त्यकरणं श्रियः कृते तेन्य एव कुलपांसना नृपाः ॥ ६९ ॥
 अनितीभवति निम्नगातटे सत्रतत्र परिपन्थिनो भटाः ।
 एत्य युद्धकरणेन कुन्तलक्ष्मापते: कुधमदीपयन्नथि ॥ ७० ॥
 श्रीचालुक्यधुरंधरोथ स्विरस्तोतस्विनीगाहन-

क्रीडाकाङ्गिणि कुञ्जे कृतपदस्तं देशमाकान्तवान् ।
 यत्रानेन करिष्यते प्रतिपथव्यावर्तिताम्बोधर-
 भ्रम्यद्वीरकरङ्गसंकटतटा सा कृष्णवेणी सरित् ॥ ७१ ॥
 अवनितिलकस्तत्रावासं विधाय सरित्टे
 घटयितुमिमं साम्नेवाभूदुपायपरायणः ।
 कुटिलहृदयः सन्वेतस्मान्न सान्त्वनमग्रही-
 द्ववति हि मतिर्भाग्यभ्रंशे नितान्तमनङ्गशा ॥ ७२ ॥

इति श्रीविक्रमाङ्गदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमल्ल-
 देवविद्यापतिकाश्मीरकभट्टविलहणविरचिते चतुर्दशः स-
 र्गः ॥ १४ ॥

भुजविक्रमदन्तिडिणिडमः समरोत्साहशिखण्डवारिदः ।
 अथ कुन्तलभर्तुरध्वनद्विजयोद्योगविलासदुन्दुभिः ॥ १ ॥
 विजयोत्सुकवीरसुन्दरीकृतनिष्कम्पचतुष्कमण्डलाः ।
 नरनाथपथावलोकनप्रगुणत्वं सुभटाः सिपेविरे ॥ २ ॥
 रणदुन्दुभिमेघनिष्वनैः सुभटश्रेणिविदूरभूमयः ।
 अभवन्निसृतासिवद्धरीनवरत्नाङ्गरकोटिदन्तुराः ॥ ३ ॥
 रणसंभमलोलभङ्गिषु न्यपतन्नद्वृतरागनिर्भराः ।
 कबरीषु कुरङ्गचक्षुवामसिलेखासु च वीरदृष्टयः ॥ ४ ॥
 अधिरोपितसारिपञ्चरस्थनिदर्पोद्वयोधमण्डलाः ।
 अभजन्त गजाः स्थिर्ति वहिर्मणेसंनाहनिवेशपेशलाः ॥ ५ ॥
 सुभटः प्रमदाकरार्पितं दलयन्नागरखण्डवीटिकाम् ।
 रिपुदान्तिघटासु खण्डनं तृणमुत्साहवदादमन्यत ॥ ६ ॥

रिपुराजशिरः सु शेखरस्थितरत्नाङ्गरकण्टकालिषु ।
 भ्रमणक्षमतां दधुः खुरास्तुरगाणां कृतलोहबन्धनाः ॥ ७ ॥
 रणलभ्यपटमत्तकुञ्चरं स्फुरदश्वीयसहस्रसंकुलम् ।
 तदनेकभटोङ्गटं बलं क्षुभितस्याप लिपिं पयोनिधेः ॥ ८ ॥
 करिणः करशीकरोत्करैः प्रहितैः क्षमापतिमनिदरोदरे ।
 सिषिच्चुः क्षितिपस्य हृद्रतां विजयाशां कुसुमावलीमिव ॥ ९ ॥
 दृशमभुरुहामिव स्नानं विजयश्रीपरिरम्भशंसिने ।
 स्फुरणप्रवणाय वाहवे वहुमानेन समर्पयन्तृपः ॥ १० ॥
 पुलकाङ्गरकण्टकोत्करानतिरागादविजानतीमिव ।
 वपुषा सुभटित्रियं दधन्निविडालिङ्गनगाढकौतुकम् ॥ ११ ॥
 हसितेन विनिः सरन्मुखास्थितकर्पूरपरागपाण्डुना ।
 घटयन्प्रातिराजपङ्गजग्लपनार्थं तुहिनच्छटामिव ॥ १२ ॥
 वलयोदररत्नदर्पणप्रतिबिम्बच्छलतो निजाकृतेः ।
 हारिणेव विष्णसंक्षयव्रतभाजानुजयोरधिष्ठितः ॥ १३ ॥
 घनचन्दनलेपपाण्डुना वपुषा पोषितलोचनोत्सवः ।
 परितः स्फटिकक्षमाभृता दधता कङ्गटतामिवाश्रितः ॥ १४ ॥
 धृतमङ्गलमौक्तिकाक्षतः क्षणदानाथ इवामलयुतिः ।
 मदवारणमन्धरैः पद्मैरथ निष्क्रम्य चतुष्कवेशमनः ॥ १५ ॥
 त्वरयाधिरुरोह दन्तिनः कृतपूजस्य स पृष्ठमादरात् ।
 सह मङ्गलतूर्यनिः स्वनैस्तदयाद्वैरिव शृङ्गमर्यमा ॥ १६ ॥
 क्षितिपेन करी विभूषितस्तरुणीनेत्रसहस्रसङ्ग्निना ।

XV. 10. °शंतने Ms.—XV. 12. °पाण्डना Ms.—XV. 15. °काकृतः क्ष°
 Ms.; निःक्रम्य Ms.—XV. 16. °रदयाद्वैशृ° Ms. After 16 Ms. adds अन्तु
 किंगकुलकर्

हसतिस्म सुरेन्द्रदन्तिनः श्रियमारुद्धपुरुदरस्य सः ॥ १७ ॥
 महति क्षितिभरुराहवे निकटस्थे कुविकल्पदोलिताम् ।
 अकरोऽनयुकुञ्जरः स्थितिं स करास्फालनतः स्थिरामिव ॥ १८ ॥
 नलिनीदलचास्कान्तिभिः पदचिह्नैर्मदवारिपूरितेः ।
 सरसीमिव तापशान्तये रचयामास स पार्थिवथ्रियः ॥ १९ ।
 मदपानवहुप्रलापिनां भ्रमराणां करविभ्रमैभूत् ।
 रिपुवारणडिपिडमध्वनिश्रवणायेव निवारणोन्मुखः ॥ २० ॥
 अथ वीररसायतारतस्तरसा पछुवितेन चेतसा ।
 जगदद्वृतभूतिसाहसः प्रहसन्तुच्चलतिस्म पार्थिवः ॥ २१ ॥
 समराङ्गणसंगतिं भजन्विजयश्रीपरिरम्भणोत्सुकः ।
 स वभार विलाससद्यनि प्रणयिन्याः प्रविशन्विषोत्सवम् ॥ २२ ॥
 कियतीमपि तीव्रविक्रमः समातिकम्य वसुधरां ततः ।
 अघलोकयतिस्म भूपतिः प्रसरत्तूर्यरवं द्विपद्वलम् ॥ २३ ॥
 मदवारिसमुत्थशैवलगुतिरोलम्बकलापनन्मनाम् ।
 अददुर्दशनांशुचन्द्रिकां तिमिराणामिव वारणाय ये ॥ २४ ॥
 निनदानजलोत्थकर्दमस्खलनत्रस्ततयेव ये पथि ।
 पदविन्यसनं दधुः क्रमान्मदनिद्रार्धनिमीलितेक्षणाः ॥ २५ ॥
 सरसीसलिलावगाहनग्रहिलाः स्वैरविहारकोलिषु ।
 दलितादरविन्दमण्डलादधिरूढामिव ये दधुः श्रियम् ॥ २६ ॥
 दधुरद्रिविघट्टनेषु ये पतितैर्मूर्धनि निर्जरैरिव ।
 कलयन्तमतिप्रभूतां क्षतधाराजलदुर्देनं मदम् ॥ २७ ॥
 श्रुतिभूषणशङ्खशुक्तिभिः शशिमुग्धामिरधारयन्त ये ।

XV. 22. °णोत्सुखः Ms.—XV. 21. निमेराणामिवार° Ms.—XV. 27. कृतधारा°; निर्जरैरिव Ms.

मदनिर्जरिणीतटस्थलीं कलहंसीभिस्पासितामिव ॥ २८ ॥
 ननु कस्य निवेश्यतामिदं शिरासि प्राद्यमुजस्य भूमुजः ।
 पदमेकमधारयन्निति ध्रुवमुच्चैस्त्रिपदीनिभेन ये ॥ २९ ॥
 कृतसंनहनास्तथाविधाः करिणो यत्र सहस्रशः स्थिताः ।
 मदलुभ्यमधुव्रतस्वनैरगमन्यामिकतामिव श्रियः ॥ ३० ॥
 जलराशिनिवेशसंकटा जवरोधाय बभूव भूरियम् ।
 कविकां दशनैरखण्डयन्निति कोपादिव ये मुहुर्मुहुः ॥ ३१ ॥
 अवलम्बविडम्बनामिमां तरणेहन्त हया हसन्ति नः ।
 वसुधामिति मत्सरादिव क्षपयन्तिस्म परिकमेषु ये ॥ ३२ ॥
 अवलोकय रवेस्तुरंगमान्नवैदूर्यनिमे नभस्तले ।
 हरितासु तृणस्थलीषु ये विहरन्तिस्म वियद्वमादिव ॥ ३३ ॥
 वदनस्थितफेनमण्डलच्छलतो दुग्धपयोधिनेव ये ।
 निजसूनुतुरंगशङ्क्या परितोषादुपसृत्य चुम्बिताः ॥ ३४ ॥
 खुरघट्टितवैरिकुट्टिमस्फुटितैर्वृहिकणैः कदर्थिताः ।
 न निघर्षमकार्षुराङ्गिभिश्चटुलैर्ये क्वचिदेव वर्त्मनि ॥ ३५ ॥
 निकटस्थितमेघडम्बरैः सुरचापैरिव तैस्तुरंगमैः ।
 यदुदञ्चयतिस्म साध्वसं जगतां वज्रनिपातनिष्टुरैः ॥ ३६ ॥
 हृदयस्थितरत्नभूषणप्रतिविम्बच्छलतः शिरांसि यैः ।
 विधृतानि निजानि लीलया मरणे निर्गहनैरिवोरासि ॥ ३७ ॥
 सहजोष्मविशोषजर्जरं हृदि येषां विरराज चन्दनम् ।
 समनीकशतप्रहारजं च्युतमस्थनामिव पाण्डुरं रजः ॥ ३८ ॥

XV. 28. मदनिर्जरिणी० Ms.—XV. 30. °सथाविधा Ms. After 30
 कुलकम्.—XV. 36. After 36 the Ms. inserts कुलकम्.—XV. 37. निग-
 हनैः Ms.

प्रवलेन भुजद्वयेन ये वहुशस्तीर्णमहाहवार्णवाः ।

यशसः प्रणयित्वमागताः पृथुडिण्डोरकलापपाण्डुनः ॥ ३९ ॥

समदप्रतिपक्षमर्दनाद्वहुशत्रुव्रणगर्तशालिनि ।

निखिलेषि यदद्वंविस्तरे विदधे योररसः समाथ्रयम् ॥ ४० ॥

तिमिरैरिव पिण्डतां गर्तैदयदम्भैरिव धर्मवासरैः ।

वहुभिः सुभट्टस्तथाविधैर्यदसंभाव्यपराभवागमम् ॥ ४१ ॥

परिभाव्य नितान्तभैरवं तदतिक्रान्तदिग्नतरं वलम् ।

कतरो न जगाम संभ्रमं मुमुदे कुन्तलपार्थिवः परम् ॥ ४२ ॥

विजयामृतकर्षणोद्यतैः सुभट्टर्वारसाम्बुद्धेस्ततः ।

प्रलयप्रतिमं द्वयोर्दिशोः समुपाकम्यत युद्धमुद्धतम् ॥ ४३ ॥

अधिस्त्वा वलद्वये वलाङ्गुतदण्डैः परिदोलनोद्यते ।

समरद्वमतः फलावलिनिपपातेव शिरःकदम्बकैः ॥ ४४ ॥

सुभट्टस्य निहत्य वलगतः सममेव प्रतिपक्षवीरतः

अविशद्वशि शोणितच्छटा हृदये खड्गलता च संमुखी ॥ ४५ ॥

असिनां विनिपत्य लोलतां गमिते मूर्धनि भङ्गशक्तिः ।

मुदमाप जयामृताशया सुभट्टस्तत्र पृष्ठक्कीलिते ॥ ४६ ॥

क्षतचञ्चुपुटा विघड्ननान्मुकुटे रत्नमये शकुन्तयः ।

न सहर्षमकार्यर्थितां परमार्थामिषपिण्डकेष्वापि ॥ ४७ ॥

अवलम्ब्य शनैरगाधतां रुधिरस्त्रोतसि मार्गरोधिनि ।

न परस्परदर्शनेष्यभूम्भटानां क्षणमाहवोत्सवः ॥ ४८ ॥

गुणवादपरायणा गिरः स्मितसंदिग्धविरोधमीक्षितम् ।

परुषत्वमुवास केवलं करवालेषु भुजोष्मशालिनाम् ॥ ४९ ॥

पतितेषु शिरःसु मानिनामिदमासीदवमाननास्पदम् ।

यदमीपु सरोषमाविशन्तुपरि व्यस्तपदा: पदातयः ॥ ५० ॥
 शिरसा सुभटस्य दर्शितं शरलूनेन महत्कुतूहलम् ।
 च्युतमप्यवनौ हि विद्विषि प्रहितं लोचनमाचकर्ष यत् ॥ ५१ ॥
 असिघट्टनतः परस्परं पतिता बह्निकणा रणाङ्गणे ।
 अलभन्त पिशाचयोषितां प्रियतामामिषपाककर्मणि ॥ ५२ ॥
 गलितद्विपकुम्भमौक्तिकच्छलतो व्योमनिभासिमण्डली ।
 विनिर्मालिततारकावद्जनयतिगमांशुमिवोदयोन्मुखम् ॥ ५३ ॥
 हृदयस्थितबाणमूर्छया करिकुम्भस्थलपीठशाविनाम् ।
 अभवन्तुपकारहेतवश्वलकर्णव्यजनानिलोर्मयः ॥ ५४ ॥
 विरराज नमन्महाकरी भटवक्षःस्थलभेदलम्पटः ।
 अवनम्य रणाङ्गणस्थितां जयलक्ष्मीमधिरोपयन्त्रिव ॥ ५५ ॥
 अभवद्वलमेतदन्तरे सकलं कुन्तलचक्रवर्तिनः ।
 प्रतिपक्षगजप्रधावनक्षुभितं दिक्षु विलक्षमास्तृतम् ॥ ५६ ॥
 न स कोषि महोद्गुरः करी न तुरंगो न पटुर्महाभटः ।
 विचचार न यः पराङ्गुखः प्रतिपक्षप्रलयानिलाहतः ॥ ५७ ॥
 पुलकप्रणयं कपोलयोरथ चालुक्यनृपः प्रकाशयन् ।
 उदत्तिष्ठदपारपौरुषः स्वयमुद्वाममदेन दन्तिना ॥ ५८ ॥
 दलयन्त्रिपुकीर्तिकन्दलीं रणलोलासरसीमृणालिकाम् ।
 करिमेघटाश्च पाटयन्तनोदद्वुतराजहंसताम् ॥ ५९ ॥
 क्षतकुञ्जरकुम्भमौक्तिकैर्निपत्तिद्विर्मुकुलानुकारिभिः ।
 रिपुवीरयशःक्षमारुहं स भुजाभ्यां निजगाद कम्पितम् ॥ ६० ॥
 रिपुवारणकुम्भमण्डलीं प्रहरन्निर्गहनः क्षमापतिः ।

XV. 51. हि om. Ms.—XV. 52. प्रियतामिष° Ms.—XV. 56. सक-
लकु° Ms.—XV. 59. °लोलस° Ms.

प्रमदाघनपीयरस्तनमरणस्मेरमुखो वभूत सः ॥ ६१ ॥
 निपतन्तमसौ निवारयन्नरिनाराचमिभस्य मूर्धनि ।
 चरणेन निहत्य पृष्ठतः सुरपुण्प्रकैरपूर्यत ॥ ६२ ॥
 करटिध्वनदण्डसङ्गीनीं प्रतिवीरप्रहितां शारावलिम् ।
 जयकीलकमालिकामिव क्षितिपालः सविलासमैक्षत ॥ ६३ ॥
 असिना विशिखैः सतोमरैः सहसा कुञ्जरधावनेन च ।
 स सहस्रमिवोद्दहन्करानप्रतिपक्षक्षयदीक्षितोभवत् ॥ ६४ ॥
 तमवेक्ष्य तु रंगवाहिनीहठनिलोठनवद्धकौतुकम् ।
 तुरगावलिरंशुमालिनः कलयामास गुणाय दूरताम् ॥ ६५ ॥
 आसियेनुविलूनकंधरैः समदाषोरणमस्तकैरसौ ।
 पृथिवीन्दुरपूरयन्महीं युगपद्मां च यशोभिरुद्धर्तैः ॥ ६६ ॥
 अपि शैलविटङ्गभेदिभिर्विशिखैस्तस्य निवेशितःयथाः ।
 द्विपतां करिणः पलायिताः शरणं दिग्द्रवदानिवागमन् ॥ ६७ ॥
 प्रतिवीरविमुक्तमार्गणप्रचयाघट्टतकङ्गोत्थितैः ।
 शिखिभिः स बहूनकल्पयत्समराभ्मोनिधिवाडवानिव ॥ ६८ ॥
 रणसीमनि तेन वैरिणो विजयश्चाविरहाद्विषयादिनः ।
 गजमौक्तकरेणुपाण्डुराः समनीयन्त तपास्वितामिव ॥ ६९ ॥
 करिपादविषाटितोद्धटप्रतिभूपालकपालकर्परः ।
 भुवनव्रयभाण्डपूरणक्षमकीर्तिः समरे चचार सः ॥ ७० ॥
 न स कोपि कठोरपाटवः प्रतिभूमृक्तटके भटोभवत् ।
 शरवर्षकृताभिभावणः क्षणमस्याभिमुखो वभूत यः ॥ ७१ ॥
 क्षणमात्रविसूत्रिताखिलप्रतिपक्षस्य चुलुक्यभूपतेः ।

XV. 64. °द्वृहत्क° Ms.—XV. 68. प्रतिवीरमुक°; मर्यण°, Ms.—XV. 71. °भाषणक° Ms.

वपुषि त्रिदिवौकसां परं सह पुष्पैरपतजिञ्जलीमुखाः ॥ ७२ ॥
 यदनेकपताकिनीभटक्षयमेकः समनोकमूर्धनि ।
 स चकार चुलुक्यपार्थिवस्तदभूत्कस्य न वर्णनास्पदम् ॥ ७३ ॥
 चकितेव कबन्धताण्डवैः समरप्राङ्गणरङ्गभूमिषु ।
 परिदृष्टपराक्रमं भुजं विजयश्रीः क्षितिभूरुराश्रिता ॥ ७४ ॥
 कवचे परितः कृतस्थितनिमुजयोव्याप्तिविबन्धकारिणः ।
 कमलप्रतिमेन पाणिना विशिखान्सस्मितमुच्चखान सः ॥ ७५ ॥
 स द्वभार शिरस्त्रमण्डलस्थितनाराचसहस्रभारतः ।
 प्रणमन्निव संगरश्रियं क्षणमूर्ध्वानितकंधरं शिरः ॥ ७६ ॥
 रिपुशोणितविन्दुमुद्रितौ स विभर्तिस्म भुजौ महाभुजः ।
 क्षणितप्रतिपक्षशेखरच्युतरक्ताङ्गुरदन्तुराविव ॥ ७७ ॥
 रणसीमनि तत्रतत्र ये विशिखैः क्षमातिलकस्य कीलिताः ।
 अपतन्नपि धावतां न ते करिणां कुम्भतटीविटङ्गतः ॥ ७८ ॥
 अयि नाथ विमुक्तकैतवं किमु मूर्छामिषमीलिते दृशौ ।
 न तवायमुपेक्षितुं क्षणः सुभटस्वामिचमूपराभवम् ॥ ७९ ॥
 पुरुषाः सुरथापि दुर्लभास्तादिहायान्ति निलिम्पयांसुलाः ।
 अलमेतदुपाधिनामुना मयि कामिन्नवधीरणेन ते ॥ ८० ॥
 विदितं यदयं विगाहसे सुभट श्वाससमीरगोपनम् ।
 सुरवारपुरंधिच्चुम्बनादिह ते नूतनमस्ति सौरभम् ॥ ८१ ॥
 मम भाग्यविपर्ययादिदं त्वमपर्यन्तमधैर्यमाश्रितः ।
 अहहाभिसरन्ति संपदश्वपलाः स्वामिगृहादनङ्गशाः ॥ ८२ ॥
 चलितोसि सुराङ्गनागृहं मम सौभाग्यविपर्ययाद्यदि ।

किमु विस्मरसि स्मरातुर प्रभुसंमानमिहान्यदुर्लभम् ॥ ८३ ॥

इति वीरविलासिनीननस्फुरदाकन्दसहस्रदुर्दिनाम् ।

रणभूमिमसौ विलोकयन्नरिपृष्ठग्रहणान्यवर्तत ॥ ८४ ॥

तदनु नृपतिः प्राप्तः पारं परं समराम्बुधः

सरलितधनुः श्रुत्वा शत्रोः पलायनमाकुलम् ।

अहह कृपणस्त्यक्तः कीर्त्याप्यसाविति विव्यथे

प्रकृतिमहतां दुर्वृत्तेष्वप्यहो चटुलाः क्रुधः ॥ ८५ ॥

करितुरगसमृद्धां सार्थमन्तःपुरेण

द्वितिपतिरथ सर्वा शत्रुलक्ष्मीं गृहीत्वा ।

ललितगतिकरेणुन्यस्तहेमासनस्थः

प्रवरजयपताकां राजधानीं विवेश ॥ ८६ ॥

संप्राप्तं कुलकण्टकं तमटवीमध्यादवन्धैर्भट्टैः

कारुण्याद्गुतवाष्पगद्वचाः संभाष्य संतोष्य च ।

चालुक्यान्वयशेखरोथ शिखरप्रेष्ठोलमुक्ताफल-

प्रालम्बव्युतिपुञ्जदर्शितयशोगुच्छामगच्छत्पुरोम् ॥ ८७ ॥

॥ इति श्रीविक्रमाङ्कदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमल्लदेव-
विद्यापतिकाश्मीरकभट्टश्रीविलहणविरचिते पञ्चदशःसर्गः ॥

कुङ्गमस्मितसंकोची क्रौञ्चीमदनदेशकः ।
 मित्रमुत्तरवायूनां वियद्वावण्यतस्करः ॥ १ ॥
 शरत्कालातपक्षान्तकान्तवक्रेन्दुवद्वभः ।
 अथाजगाम हेमन्तः सामन्तः स्मरभूपतेः ॥ २ ॥
 शरद्वितीर्णसौभाग्यभङ्गदक्षः क्षमापतेः ।
 कान्तामुखानां हेमन्तः सेवकत्वमशिक्षत ॥ ३ ॥
 अजायन्त विभावर्यस्तपने मन्दतेजसि ।
 दिवसग्रस्तविस्तारकर्षणाय कृतक्षणाः ॥ ४ ॥
 दोलयन्तः कपोलेषु कस्तूरीपत्रवन्धुषु ।
 अलकानलकास्त्रीणां वुः कैलासवायवः ॥ ५ ॥
 रतिकोपे प्रसादे च दधानाः परिपूर्णताम् ।
 आयामवत्यो यामिन्यः कामिनीनां मुदेभवन् ॥ ६ ॥
 प्रौढत्वमाचरन्तीभिर्नीत्वा संकोचपात्रताम् ।
 आक्रियन्त त्रियामाभिः स्त्रीजिता इव वासराः ॥ ७ ॥
 अलभन्त नभःक्षेत्रे तारास्तरलकान्तयः ।
 त्विषं तुषारबीजानां नूतनाङ्गुरशालिनाम् ॥ ८ ॥
 सशङ्केनेव कन्दर्पदर्पोष्मपरिचिन्तनात् ।
 शीतेन मदिराक्षीणां नास्पृश्यत कुचस्थली ॥ ९ ॥
 अभूवन्नद्वुतोष्माणः शीतव्याप्ते जगच्छये ।
 कुचोऽसङ्गः कृशाङ्गीणां स्थानं मन्मथतेजसः ॥ १० ॥
 यामिनीभिरनीयन्त सततं कामिनीजनाः ।
 अनङ्गसंगतैरङ्गैर्गाढालिङ्गनकौतुकम् ॥ ११ ॥

XVI. 2. The Ms. inserts after this verse, युग्म.—XVI. 3. कान्तमुखानां Ms.

अक्षिप्यन्त तु पाराद्रिवायुस्फुटनशङ्कया ।
 कान्ताभिः कुङ्गमलेपनिचुलेषु मुखन्दयः ॥ २२ ॥
 पुण्ड्रक्षुपाकपूतानि क्षेत्राणि दधि मांसलम् ।
 आसीकुङ्गमचर्चा च हन्त हेमन्तनीवितम् ॥ २३ ॥
 मदैरिणः कठोरांशोरियं प्रणयभूरिते ।
 रोपादिव तु पारेण निरदद्यत पद्मिनी ॥ २४ ॥
 समक्षमपि सूर्यस्य पर्यभूयत पद्मिनी ।
 तेजस्विनोपि कुर्वन्ति किं कालवशमागताः ॥ २५ ॥
 अद्भुषु स्पर्शसौभाग्यमपि सामान्ययोषिताम् ।
 परिषोषितकन्दर्पस्ततान् तु हिनागमः ॥ २६ ॥
 विहारयोग्येषु दिनेषु तेषु देवश्वलुक्यान्वयचक्रवर्ती ।
 मृगेन्द्रगामी मृगयां विधातुं स निर्जगाम स्वभुजानितश्रीः ॥ २७ ॥
 स वारवाणेन रणैकवीरः श्रियं दधे नीरदमेचकेन ।
 भाषुक्तनीलोत्पलकङ्गस्य देवस्य चूताङ्गरकार्मुकस्य ॥ २८ ॥
 स कञ्चकस्योपरि नीलभासः स्थितेन हारेण राज राजा ।
 समेघनक्षत्रगणोवतीर्णे विद्याधरः कश्चिदिवाम्बराग्रात् ॥ २९ ॥
 सहागतान्तःपुरसुन्दरीभिस्त्वारहारप्रतिभिताभिः ।
 वक्षःस्थले तस्य कलत्रमाद्यं राज लक्ष्मीः सपरिच्छदेव ॥ ३० ॥
 वभार हारावलिमौक्तिकानि वक्षःस्थलेन स्फटिकोज्ज्वलेन ।
 उच्चैः स्थितस्य प्रतिविभितानि स कुञ्जलानीव यशोद्रुमस्य ॥ ३१ ॥
 नेत्राभिरामं दधता प्रपञ्चं नीलातपत्रेण स राजतेस्म ।
 खण्डेन लक्ष्मीकुलमन्दिराणां नीलोत्पलानामिव राजहंसः ॥ ३२ ॥
 दृयोर्दिशोः फेनविपाण्डुराभ्यां स चामराभ्यां पृथिवीतलेन्द्रः ।

प्रसाधिताशेषदिग्नतरस्य रेजे यशोभ्यामिव दोर्युगस्य ॥ २३ ॥
 व्योमाङ्गणस्थेन राज वाजी झम्पासु तस्याग्रखुरद्वयेन ।
 समुद्यतो मूर्धनि ताडनाय रोषादिवोष्णांशुतुरंगमाणाम् ॥ २४ ॥
 तेजोनिधेस्तस्य तुरंगमोसौ देहेन डिण्डीरविपाण्डुरेण ।
 घर्मेण दग्धानिव नीलदेहान्सहस्ररक्षमेस्तुरगाञ्जहास ॥ २५ ॥
 तेजोविशेषात्परितोषितानां प्राप्येव वेगं मनसां सकाशात् ।
 वाजी स राजीवमुखस्य तस्य विवेद वायोरपि पङ्कुभावम् ॥ २६ ॥
 पर्याणमाणिक्यरूचां चयेन हरिप्रभस्यास्य हरिश्चकाशे ।
 आपूरिताङ्गः खुरखण्डतारिभूपालरत्नाङ्गणपांसुनेव ॥ २७ ॥
 ननस्य चित्रोल्लिखिताश्वारटृढासने तत्र निष्टय दृष्टिः ।
 भान्ता तुरंगभ्रमिपृष्ठलग्ना श्रमादिवान्यत्र न गन्तुमैच्छत् ॥ २८ ॥
 संचारिणी मन्मथराजधानी लीलावनं विभ्रमपल्लवानाम् ।
 अन्तःपुरं तस्य जगाम पृष्ठे परा प्रतिष्ठा रसनायकस्य ॥ २९ ॥
 वाराङ्गनास्तस्य तुरंगमेषु भूकार्मुकारूढकटाक्षबाणाः ।
 विरेनिरे दिग्विजयोद्यतस्य सेना इवानङ्गनराधिपस्य ॥ ३० ॥
 पापद्विलीलासरसीमरालाः कृतान्तदृता मृगपोतकानाम् ।
 हिंसाकटाक्षा इव चित्रवर्णाः श्वानः प्रसस्तुः पुरतस्तदीयाः ॥ ३१ ॥
 त्रैलोक्यलङ्घनकुतूहलिना हयेन
 देवः कियन्तमपि मार्गमसौ विलङ्घय ।
 कर्णान्तसंघटितनेत्रपुटो ददर्श
 व्यालोलमन्तहरिणानि वनान्तराणि ॥ ३२ ॥
 सार्धं प्रियेण कियतापि परिग्रहेण
 स प्राविशाद्विशदकीर्तिकृतावतंसः ।

नीरन्धरनीलनिचुलप्रचुरच्छदालि-
 प्रच्छादितार्ककिरणामु गिरिच्छलीषु ॥ ३३ ॥
 देवस्य विक्रमनिधेरथ सूकराणां
 शैलानुकारिकरिणामिव चक्रवालम् ।
 स्त्रिह्यद्वाहगृहिणीपरिचुम्भ्यमान-
 मुस्तासुगन्धिमुखवालकमायिरासीत् ॥ ३४ ॥
 गत्या पदानि कतिचित्पुरतः सगर्वं
 पृष्ठस्थितान्प्रति मुहुः प्रतिपालयन्तम् ।
 वाणेन तत्र करिषीवरदेहमेकं
 कक्षान्तरे क्षितिपतिः क्षप्यांचकार ॥ ३५ ॥
 केचिच्चिपेतुरवनौ सह मार्गणेन
 मार्गं कियन्तमपि केषि गताः सशल्याः ।
 चेषुः कठोरशरधोरणिपातभीत्या
 शैलस्थलीषु विषमासु परे वराहाः ॥ ३६ ॥
 विषर्यं पूर्वकथाङ्गुतस्य चालुवयभूपालशरश्वकार ।
 पपात यन्नष्टिर्तिर्वराहस्तं विवहलाङ्गं वसुधा वभार ॥ ३७ ॥
 क्रोडः सक्रीडमेतेन तरौ नाराचकीलितः ।
 लीलामालानवद्वस्य दधे मुग्धस्य दन्तिनः ॥ ३८ ॥
 श्या निर्गतः कनकशृङ्गलया सहैव
 कोपान्निरीक्ष्य विशतो गहने वराहान् ।
 रुद्धस्तया विटपिकण्टककीलकेषु
 साकन्दकण्ठकुहरो मुहुरुत्पफाल ॥ ३९ ॥
 रुद्धं विलोक्य हरिणं हरिणी गतापि
 व्यावृत्य बाणविषये नृपतेश्वचार ।

प्रायेण देहविरहादपि दुःसहोयं
 सर्वाङ्गसंज्वरकरः प्रियविप्रयोगः ॥ ४० ॥
 उड्डीय केपि निविडीकृतचापदण्डे
 चालुक्यभूमुनि गता गगनं कुरुंगाः ।
 सप्तर्षिमण्डलसमीपमिव प्रविश्य
 निर्बाधमाश्रममृगत्वमवासुकामाः ॥ ४१ ॥
 स्वयमस्य पयोदवारिधारभमासाद्य पृष्ठकधोरणीषु ।
 शरगोचरमागतो मयूरश्छलितो दिव्यपयोदुराग्रहेण ॥ ४२ ॥
 स चकार शिखण्डमण्डलानां नृपतिस्तत्र तथा यथा बभूव ।
 पथिकप्रमदासु कोमलाज्ञः कलकेकाविकलः पयोदकालः ॥ ४३ ॥
 स्वेच्छाविहाररसिकस्य वनस्थलीषु
 काकुस्थतः किमपि तस्य लघुत्वमासीत् ।
 यस्माद्वशाननजयो रघुराजपुत्रः
 पञ्चाननं तु निजघान चुलुक्यवीरः ॥ ४४ ॥
 अपि शरधिविकृष्टैश्चित्तिदे कङ्गपत्तै-
 र्निकटमापि न रोहिद्विभिणीचक्रवालम् ।
 स्मरणसरणिमागाद्रभमारालसानां
 विलसितमबलानां यद्वलाङ्गमिभर्तुः ॥ ४५ ॥
 किंवा बहुप्रलिपितैरवराहयूथ-
 मुत्सन्नकेसरि कदर्थितरङ्गसार्थम् ।
 कुर्वन्नरण्यमुपसृत्य निषेव्यतेस्म
 तत्रैव कुन्तलपतिः शिशिरश्रियापि ॥ ४६ ॥

यत्सुभुवां युसृणलेपकवोष्णमङ्गं
 यद्यौवनोष्ममधुराणि कुचस्थलाने ।
 कामस्य तत्सकलकामुकयामिकस्य
 श्यामासु जीवितमजायत शीशिरीषु ॥ ४७ ॥
 शुभ्रेषु राङ्गवपटेषु हसन्तिकासु
 लीलाहसन्मलयजेन्धनपावकासु ।
 कृष्णागुरुञ्जयलनधूमशिखासु चासी-
 त्वैलोक्यकामुकजयो मदनप्रतापः ॥ ४८ ॥
 अङ्गारहासिषु विलासगृहोदरेषु
 विस्तीर्णतूलपटकलिपतवेष्टनेषु ।
 उष्णेषु च प्रणयिनीकुचमण्डलेषु
 शान्तिं जगाम शिशिरस्य तुपारगर्वः ॥ ४९ ॥
 गात्रेषु सौष्ठवकृता मृगयात्रमेण
 श्यामाभिरुद्धिवितमन्मथविस्तराभिः ।
 आलिङ्गनैश्च सुदृशामनुरञ्जितोसौ
 सर्वतुर्गोत्रतिलकं शिशिरं विवेद ॥ ५० ॥
 गौरीविभ्रमधूपधूमपटलश्यामायमानोदराः
 कण्ठक्षोदभयान्न ये कवलिताः श्रीकण्ठहारोरगैः ।
 स्फारोन्मीलितशारदागृहबृहद्वारान्मुदा निर्गता-
 स्ते श्लाघामलभन्त कुन्तलपतेः कैलासरौद्रानिलाः ॥ ५१ ॥
 स्पृष्टाः स्तोकं वितस्तातटतुहिनकणैः पीडयन्तः पयोष्णीं

XVI. 48. °पीतकासु Ms.—XVI. 49. विस्तीर्ण om. Ms.—XVI. 51.
 °मोदराः Ms. ; Ms. °बृहद्वारवास्ते omits 5 syllables of 3rd Pāda ;
 रौलानिलाः Ms.

चञ्चन्तश्चन्द्रभागालहरिषु यमुनावीचिमैत्रीपविक्राः ।
 धुन्वानाः सिद्धसिन्धोरुभयतटगतां देवदास्तुमार्लीं
 तस्य प्रीत्यै बभूवस्तुहिनगिरिटीकेलिकाराः समीराः ॥ ५२ ॥
 इति नरपतिः सार्थं दारैरुदारविचेष्टिः
 शिशिरसमयश्लाघ्यक्रीडासुखान्यनुभूय सः ।
 नगरमगमल्लीलागारप्रमोदमुपासितुं
 क्षणमपि कुतस्तादृक्षाणां विलासदरिद्रता ॥ ५३ ॥

॥इति श्रीविक्रमाङ्कदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमल्लदेव-
 विद्यापतिकाश्मीरकभट्टश्रीबिल्हणविरचिते षोडशः सर्गः ॥

विभाय भूमेस्तलमस्तकण्टकं वर्ष हेम्ना स सहर्षर्मर्थिनाम् ।
 अकुर्वतां सर्वजनार्त्तिखण्डनं वृथा तडित्पल्लवचञ्चलाः श्रियः ॥ १ ॥
 चुलुक्यवंशे महतां महीभुजां महाभुजः शेखरतामसौ गतः ।
 न मानुषीमेव निराचकारयः प्रजासु दैवीमपि चिन्त्तिदे रूजम् ॥ २ ॥
 पयोभिरस्मान्परिपूर्यन्ति ये पयोधयस्ते दधतेस्य वश्यताम् ।
 इतीव तत्सेवनवाञ्छया जलं यथोपयोगं मुमुचुः पयोमुचः ॥ ३ ॥
 अकालमृत्युर्न चचार कुत्रचित्कचिन्न दुर्भिक्षमलक्ष्यत क्षितौ ।
 किमन्यदन्यायनिर्वर्णो नृपः स राज्यमिक्ष्वाकुपतेरदर्शयत् ॥ ४ ॥
 न भानुरत्यर्थमतापयजनं ववुः समीराः श्रममात्रहारिणः ।
 फलानि भद्रक्त्वातेभरेण पादपान्मयेव पक्वान्यभजन्त पाण्डुताम् ॥ ५ ॥
 जनैरवज्ञातकपाटमुद्ग्रन्तैः क्षपासु रक्षाविमुखैरसुप्यत ।
 करा विशनितस्म गवाक्षवर्त्मसु क्षपापतेश्चिद्रपर्थैर्न तस्कराः ॥ ६ ॥

XVI. 53. नरपतिसर्गं Ms.—Colophon खोडशमः सर्गः.—XVII. 4.
 °दन्यायनिर्वहणः Ms.

दिशः कृताः संततूर्यनिस्वनैरलक्ष्यदिकुञ्जरकण्ठगर्जिताः ।
 पुरेषु संततमुत्सवादभूद्वजांशुकप्रावृतभास्करं नमः ॥ ७ ॥
 उदारशौर्यैकरसः क्षमापतिः स निर्विनोदः समरोत्सवं विना ।
 समापिताशेषमदान्धभूपयोरसेवकत्वं भुजयोरमन्यत ॥ ८ ॥
 क्रमादजायन्त निजाकृतेः समाः कुलप्रतिष्ठानिधयोस्य सूनयः ।
 अनन्यसाधारणपुण्यशालिनां फलन्त्ययत्नेन मनोरथद्वमाः ॥ ९ ॥
 सुवर्णयातायनतुङ्गभूमिषु स्थिताः प्रमोदं ददुरस्य नन्दनाः ।
 कृतास्पदाः स्वीयविमानशङ्कया प्रविश्य विद्याधरवालका इव ॥ १० ॥
 अहं सदा प्राणसमं महीभुजामयं तु मां वेत्ति नृपस्तृणोपमम् ।
 इतीव कर्णेषु सुवर्णमार्थिनां स्वखेदमाख्यातुमभूकृतास्पदम् ॥ ११ ॥
 नरेन्द्रचामीकरचारभूषणप्रभावलीसंगमपिङ्गलत्विषाम् ।
 इतस्ततः द्वोषभियेव दुर्गतिर्मुमोच सङ्गं ल्वलतामिवार्थिनाम् ॥ १२ ॥
 शिरःस्थदेवालयपातभीतिः प्रगल्पते खण्डयितुं न मामयम् ।
 इति ध्रुवं काञ्चनभूयरोपवन्महीभुजि त्यागिनि तत्र निर्भयः ॥ १३ ॥
 इहागतः खण्डनमेव लप्स्यते पलायनार्थं कनकाद्रिरुच्यताम् ।
 इतीव देशान्तरगामिनामभून्नरेन्द्रहेम श्रुतिलग्नमर्थिनाम् ॥ १४ ॥
 कृतो निवासः कमलाविलासिनः क्षमाभुजा तेन नितान्तमुन्नतः ।
 विभाति धर्मस्य समुद्रतो भुजः कलिच्छिदे क्षमावलयोदादिव ॥ १५ ॥
 नभोङ्गणध्यापिनमुष्णदीधितेर्गुणद्रव्यं यं परिहृत्य गच्छतः ।
 न लघ्ननं शार्ङ्गभृतः कृतं भवेत्तुरंगमाला च न भङ्गमभुते ॥ १६ ॥
 अयं स कण्ठीरवतामुपागमद्विपाटनार्थं दनुजेन्द्रवक्षसः ।
 इतीव भीतः कमलापते: स्थितिं न यत्र धत्ते कलिकालकुञ्जरः ॥ १७ ॥

अवैमि नारायणनाभिषङ्गजं न लभ्यते यत्र मधुव्रतोत्करैः ।
 दिवानिशं येन विनिःसरन्ति ते निभेन कालागुरुषप्रसंपदाम् ॥१८॥
 यदीयशृङ्गेषु विभाति मौक्तिकप्रभाभरैः काञ्चनकुम्भमण्डली ।
 तृषा विनिक्षिष्य मुखं तुरंगमैः कृता खरांशोरिव फेनसिङ्गनी ॥१९॥
 पुरंधिनृत्येषु विनिर्यदंशुभिः प्रसर्पदानन्दनलैरिवेक्षणैः ।
 श्रियं सनीवा इव यत्र संततं वहन्ति रत्नोत्करशालभञ्जिकाः ॥२०॥
 वितानरत्नप्रतिविम्बडम्बरैर्विभान्ति यत्प्राङ्गणसीम्नि लासिकाः ।
 अवास्त्रविद्याधरराजसुन्दरीपदा इव व्योम्नि विहर्तुमुद्यताः ॥ २१ ॥
 अकारयत्कारणमानुषः पुरस्तडागमेतस्य स रुद्रदिव्यखम् ।
 उपैति येनानुपमश्रिया तुलामसौ गतश्रीः कथमस्मसां निधिः ॥२२॥
 नभःस्त्रवन्त्या इव शेषवारिभिः परिच्युतैरच्युतपादपद्मतः ।
 प्रविश्य देवालयगर्भमागतैर्विपाण्डिभिर्यः सलिलैर्विशोभते ॥ २३ ॥
 प्रदानलोभादिह भर्तुरस्य चेत्कदाचिदागच्छति कुम्भसंभवः ।
 छिनम्भि तद्वर्षमितीव यस्तट्ट्रुटद्विटङ्गोर्मिरवेण गर्जति ॥ २४ ॥
 किमादृतक्षारपयोधिसंगमा विभाषि भागीरथि दुर्भगाव्रतम् ।
 इतीव यः कर्षति हर्षगद्वदस्तरंगहस्तैर्नभसः सुरापगाम् ॥ २५ ॥
 अवास्त्रवन्धेन लघुत्वमविधिना वितवर्य पित्रा सुरराजकुञ्जरः ।
 प्रसूतमात्मानमनिन्दितात्मनो ब्रवीति यस्माङ्गुवमभ्रमोः पुरः ॥२६॥
 निपीय यत्पाथसि नूनमस्तुदैरवापिते शुक्तिषु मौक्तिकश्रियम् ।
 पुराणमुक्तामणिभिर्न लप्यते कुचस्थलारोहणमेणचक्षुषाम् ॥ २७ ॥
 अपास्य पाथोधिमसंख्यनिम्नगामुखार्पणोच्छिष्टमरोचकादिव ।
 तपात्यये जहुरुपान्तशैलजाः कुमारतां यस्य सर्गवर्मापगाः ॥ २८ ॥

निरन्तरं ब्रह्मपुरीभिरावृतं चकार तत्रैव पुरं स पार्थिवः ।
 विरिज्ञलोकात्सुरलोकतश्च यद्विभूष्य मागाविव कौतुकात्कृतम् ॥२९॥
 क्षणासु यत्रैकमपास्य चुम्बति द्वितीयवातायनमङ्गनामुखे ।
 विशङ्कितः सौधविटङ्गलङ्गनात्पविश्य मध्यं ब्रजतीव चन्द्रमाः ॥३०॥
 यदीयसोपानपथाधिरोहणे नितम्बिनीनां विनिपातभीतितः ।
 मयूखदण्डैस्तपनीयनिर्मिताः करायलम्बं ददतीव भित्तयः ॥ ३१ ॥
 यदग्रवातायनशृङ्गसद्गनामतीव तुङ्गत्यमवाप दूषणम् ।
 यदत्र चित्रस्थितकुञ्जरकुधा प्रधावनं शकगनस्य शङ्कयते ॥ ३२ ॥
 स्थितासु यत्रोपरि भूमिकुञ्जमस्थलीषु तुङ्गासु निरन्तरासु च ।
 त्यजन्ति मार्गं तुरगाः कियत्यपि ध्रुवं निरालम्बगतिश्चमं रवेः ॥३३॥
 निशासु यत्र प्रतिविम्बवयत्मना समागतश्चारुदृशां निशाकरः ।
 विलासदोलायितकुण्डलाहृतः कपोललाश्चण्यजले निमज्जनति ॥ ३४ ॥
 पिता हरिः श्रीर्जननी तयोरिदं पुरं ममैवेति विचिन्तनादिव ।
 अजस्त्रमन्यायसहस्रकारेणः स्मरस्य यत्रास्ति न कश्चिदङ्गशः ॥३५॥
 ददौ स दानानि महान्ति षोडश प्रतापशाली प्रतिपर्व पार्थिवः ।
 तदनितकादानजलैः सकर्दमान्विपातभीत्येव कलिः पलायितः ॥ ३६ ॥
 अधन्त तुङ्गेषु सुवर्णराशिषु प्रदानशीलस्तृणबुद्धिमेव सः ।
 बभूव लोभास्पदमस्य भूपतेर्यशः परं चन्दनपिण्डपाण्डुरम् ॥ ३७ ॥
 सुवर्णदानप्रवणेत्र शङ्कितः सुवर्णशैलः शिखैरः समुन्नतैः ।
 समस्पृशत्पारदपिण्डशङ्कया विपाण्डुरत्वार्यमिवेन्दुमण्डलम् ॥ ३८ ॥
 इपुं विनित्य द्विजकल्पशाखिना कृतेमुना हेमतुलाधिरोहणे ।
 गिरेरगस्त्यागमशङ्कया चिराद्भूव तस्योन्नमने मनोरथः ॥ ३९ ॥

अयच्छुत स्वच्छमतीष काञ्चनं विशङ्काय यस्मात्कनकक्षमाधरः ।
 अदर्शयत्कालिकये व संगतिं स्वहेत्त्रि संकान्तिनिभान्वभःश्रियः ॥४०॥
 प्रदानलीलारसिकः प्रतापवान्विधाय रित्तानि कुलानि भूभुजाम् ।
 अपूर्यत्सोर्धिंगृहाणि हेमभिर्यशोभिराशावदनानि चोड्डवलैः ॥ ४१॥
 कृतस्थितिर्मूर्धनि चक्रवर्तिनां स विश्वचक्रद्विधानतत्परः ।
 उदारशीलः प्रतिकूलतामगाद्विद्विर्माणपरस्य वेधसः ॥ ४२ ॥
 विपक्षदुर्भेदकदर्थितश्वरं स शौर्यकण्ठूलभुजः क्षितेः पतिः ।
 निशम्य चोलं बलगर्वितं पुनर्जगाम काञ्च्चीं समनोकतृष्णया ॥४३॥
 श्रियः समुत्थापनवार्धिमन्थनं कलिप्रियस्येक्षणपारणं मुनेः ।
 क्रयापणं निर्जरपणयोषितां क्रमेण तौ तत्र रणं वितेनतुः ॥ ४४ ॥
 महाभटानां करवालयष्ट्यः समुच्छलद्वीररसोर्मिनिर्मलाः ।
 विनिर्गताः कोशविलोदरात्ततः कृतान्तपाशोरगसंनिभा वभुः ॥ ४५॥
 परस्परं मत्सरतः प्रधाविताः प्रभूतसौभाग्यवशाद्जयश्रियः ।
 किमप्यविद्यन्त बलद्वये भटाः पुरोगतैः शीघ्रतया शरैरपि ॥ ४६ ॥
 हृदि प्रविष्टं दशनं निजासिना निकृत्य कश्चित्करिणं न्यवारयत् ।
 चकार रन्ध्रे कृतकीलकार्पणः प्रतिक्रियां जीवविनिर्गमस्य च ॥ ४७॥
 अतिष्ठदंशे सुभटस्य चञ्चलं शिरः क्षुरप्रेण यदर्धखण्डितम् ।
 तदेष वामेन विधृत्य पाणिना प्रधावितः कं न चकार वन्दिनम् ॥४८॥
 सकङ्कटः कथिदुरस्तटवृट्टपृष्ठकनिष्ठयूतहुताशनो भटः ।
 विवेद नो धूमलताभिशङ्काया मुखे कृपाणं रिपुणा निवेशितम् ॥४९॥
 रदाङ्करप्रोतमरातिदन्तिना मुखं दधानः पुलकोत्कराच्चितम् ।
 पिवन्निवालक्ष्यत कोपि लीलया मृणालदण्डेन यशः सुधारसम् ॥५०॥

विषक्षशस्त्रक्षपणैः पुनः पुनः क्षता खिलग्रन्थि निजास्थिपञ्चरम् ।
 चकार चण्डगुतिमण्डलोदरे सुखप्रवेशार्थमिवापरो भटः ॥ ५१ ॥
 पदेपदे शोणितपङ्गातिनी दिनेश्वरस्य प्रतिविम्बमालिका ।
 अवापदापानकृहलागतक्षपाचरस्त्रीचपकोपमेयताम् ॥ ५२ ॥
 लघु प्रहर्तुं प्रतिपक्षमक्षमः प्रविष्टनाराचचयातिभारतः ।
 भटेन केनापि सरोषमीक्षितः प्रभूतवैलक्ष्यवता निजो भुजः ॥ ५३ ॥
 भटेन नीतः श्रुतिहस्तखण्डनान्महाकरी निप्रदणोचितं विधिम् ।
 ममडन लड्जनामिव धारयन्भृंशं कृशानुवर्णे स्थिरापगापरे ॥ ५४ ॥
 रददयेन स्फुटितेन पाठनात्परिस्फुटद्वन्तचतुष्टयगुतिः ।
 अमर्त्यभावं भटपेटके भजत्यमर्त्यदन्तित्वमवाप कुञ्जरः ॥ ५५ ॥
 विषाणिनां तीक्ष्णखुरप्रखण्डितास्तद्वर्मुडीय रदाङ्गुराक्ष्युताः ।
 सुरप्रसूनायलिशङ्किभिर्भटैर्न वच्चितास्तान्मुकुटेष्वताडयन् ॥ ५६ ॥
 निवेशनीयौ न शिरीषकोमलौ भुजौ त्वया संवरणस्त्रजः पदे ।
 महार्घपुष्टे समयेत्र मेनके गुमालिकास्ते कलयन्ति लुब्धताम् ॥ ५७ ॥
 न भर्तृदुर्भिक्षमिहास्ति किंचन किमन्यया स्वीकृतमेव वाऽच्छसि ।
 विलोपयिष्यन्ति तव प्रगत्पतां स्वयं परीक्षाविषये सुराङ्गनाः ॥ ५८ ॥
 अमी विमानेष्वधिरोपितास्त्वया मुधैव मूर्छामुकुलीकृतेक्षणाः ।
 अवाप्य संज्ञां कृतफालमुत्सुकाः पतन्ति पश्य प्रथनाङ्गेण पुनः ॥ ५९ ॥
 विभिन्नमर्यादममुष्य चेष्टितं भटस्य पश्य प्रथमातिथेरपि ।
 विमानवातायनतो यदन्यया विलोकितस्तां प्रति स्त्वरोभवत् ॥ ६० ॥
 क्यात्र माला प्रथमं समर्पिता न वेद्यि वादे युवयोस्तदन्तरम् ।
 तदेष सौभाग्यनिधिर्भटाग्रणीः करोतु वाचा स्वयमेव निश्चयम् ॥ ६१ ॥

XVII. 53. °मीक्षतः Ms.—XVII. 56. °स्तदूरमु° ; रदाङ्गुराक्ष्यु° Ms.—
 XVII. 58. किंचन omits Ms.

विलोभ्य सौभाग्यमदाद्विटोनया सलीलमन्तर्हितया प्रतारितः ।
 अयं स्मरान्धस्तरसा पराङ्मुखीं भ्रमातिपशाचीमुपसृत्य मुच्चति ॥६२॥
 न नारदादस्ति परो विशारदः परोपकारप्रवणासु वृत्तिषु ।
 क्षणात्समुत्पाद्य महारणानि यः करोति नः कामुकदुर्गतिच्छिदम् ॥६३॥
 सहर्षीमित्यप्सरसामनायत प्रजागरं पञ्चशरस्य तन्वती ।
 प्रधीरकण्ठग्रहशान्तकौतुकप्रधावितानां श्रवणामृतं कथा ॥ ६४ ॥
 अत्रान्तरे नरपतिर्जयकुञ्जरस्य ज्यानादनिष्ठुरमधिष्ठितपृष्ठपीठः ।
 शिक्षाशरव्यवदरातिचमूभटानां नाराचपङ्ग्निभिरपूर्यदाननानि ॥ ६५॥
 आरोहकान्करिषु वाजिषु चाश्ववारा-
 न्त्रोतान्पदातिनिवहांश्च विधाय भूमौ ।
 नामाङ्गतैरिषुभिरेष चुलुवयवीर-
 श्वोलस्य कीलितमशेषबलं व्यधत्त ॥ ६६ ॥
 ब्रूमः किमन्यदयमुत्सहतेस्म यत्र
 द्वयेव तत्र गतिराविरभून्नृपाणाम् ।
 कारागृहे पतनमाशुपलायनं वा
 चोलोपि शीघ्रमपसारमतश्चकार ॥ ६७ ॥
 अथ शिथिलितचापश्वोललक्ष्मीं गृहीत्वा
 कृतविविधविनोदस्तत्र काञ्चीनगर्यम् ।
 निजनगरमगच्छत्सान्द्रमातङ्गसेना-
 भरभरितदिगन्तः कुन्तलक्ष्माभुजंगः ॥ ६८ ॥
 ॥ इति श्रीविक्रमाङ्गेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमळदे-
 वविद्यापतिकाश्मीरकभट्टश्रीबिलहणविरचिते सप्तदशःसर्गः॥

काश्मीरेषु प्रवरपुरमित्यस्ति मुख्यं पुराणं
 यातं गौरीपरिणयविधौ साक्षितामिन्दुमौलेः ।
 यस्यायान्ति प्रकृतिकुटिलास्ते वितस्तास्तरंगाः
 स्वेच्छाधावत्कलियुगगनाधोरणत्वेऽङ्गशत्वम् ॥ १ ॥
 उद्यानेभ्यः सकलभुवनाश्र्वर्यमाधुर्यधुर्य
 पीत्या द्राक्षारसमिव कर्त्तर्जातसंतापशान्तिः ।
 उयेष्टाषाढेष्विव कमलिनीकामुको यत्र धत्ते
 रत्नश्रेणीकिरणकलिकाकोमलामंशुमालाम् ॥ २ ॥
 कृत्या शैलं करतलतुलारूढमर्धेन्दुमौले-
 हास्यउयोत्स्नां दशमु विसृजनिक्षु दर्पद्वशास्यः ।
 यस्मादुच्चैःस्फुरितमहसां ब्राह्मणानां निशासा-
 च्छापत्रस्तस्त्वरितमगमद्वरतः पुष्पकेण ॥ ३ ॥
 उत्तरङ्गानां मणिगृहभुवां यत्र वातायनेषु
 ध्याख्याभिख्याप्रणयिनि जगद्वर्लभे सूरिचके ।
 देवाः प्रोद्यद्विपुलपुलकाः किं न वर्षन्ति पुष्पे-
 नांशङ्गन्ते यदि सुरगुरोस्तत्र वैलक्ष्यदीक्षाम् ॥ ४ ॥
 पत्ते यस्याः स्फटिकशुचिभिः क्षालयन्त्या यशोभिः
 स्थित्या गौरीगुहरपि गिरिर्ननमुच्चैः शिरांसि ।
 गाङ्गस्पर्धेद्वुरमधुमतीसैकतोत्तंसहंसी
 विद्यारक्षाधिकृतमकरोत्सा स्वयं शारदा यत् ॥ ५ ॥
 ब्रूमः सारस्तत्कुलभुवः किं निधेः कौतुकानां
 तस्यानेकाङ्गुणकथाकीर्णकर्णमृतस्थ ।

XVIII. 1. जातं; ०विश्वो Ms.—XVIII. 3. दशभुवि; पुष्पकेन Ms.—XVIII. 5. यशोभिः om. Ms.

यत्र स्त्रीणामपि किमपरं जन्मभाषावदेव
 प्रत्यावासं विलसति वचः संस्कृतं प्राकृतं च ॥ ६ ॥
 मन्ये मन्थाचलविदलितान्निर्गता दुग्धसिन्धो-
 भृत्वा यस्मिन्नमृतलहरी सत्कवीनां वचांसि ।
 प्रेमाकृतं कुवलयदृशां शीकरैः पूर्णन्ती
 द्राक्षाखण्डेष्वमृतकिरणापाण्डुषु स्थैर्यमाप ॥ ७ ॥
 दुर्लक्षत्वं कलियुगदृशां प्रापिते ब्रह्मधाम्ना
 क्षित्वा विद्याविभवमखिलं यत्र विश्वासधान्ति ।
 स्थाने तत्र त्रिनयनगुरोर्निर्जने नूनमद्रेः
 सा वादेवी भजति शमिताशेषतापा तपांसि ॥ ८ ॥
 तीरदुंदूप्रणियभवनव्रातवातायनस्थ-
 स्वैरक्रोडोच्छलितमिथुनच्छब्दारावकीर्णा ।
 यस्योत्सङ्घे कुलसरिदसौ नीलकण्ठप्रसूता
 धन्ते तारातिलकितनमः सङ्कुगङ्गानुकारम् ॥ ९ ॥
 हनानक्रोडाव्यसनसमये कुङ्कुमं कामिनीनां
 यत्रोक्तार्य स्तनपरिसरादृहृती कान्तमङ्गे ।
 ईर्ष्यामर्षादिव निरवधेवीचिहस्तैर्वितस्ता
 कर्षत्यासां प्रतिकलमलिशयामलान्केशपाशान् ॥ १० ॥
 यस्मिन्कापि स्फुरति ललिता श्रीः कटाक्षच्छटासु
 श्रीमद्भूतारकमठपुरोपान्तसीमन्तनीनाम् ।
 या निःशङ्कं श्रुतिकुवलयस्यापलापप्रवृत्ता
 भग्ना किंचित्परिमलमिलद्वृङ्कोलाहलेन ॥ ११ ॥
 यस्मिन्तस्याः कथमशिथिलप्रेहिंतभूलतानां

XVIII. 7. प्रमाकूर्तं; °किरणगण्डुषु Ms.—XVIII. 10. निरवधेवीं° Ms.—
 XVIII. 12. °प्रेषिन° Ms.

किंचिछुलामसृणमुकुलाः कामिनीटृष्ण्यस्ताः ।
 यासां त्रासाकुलितहरिणप्रेयसीभङ्गराणा-
 मुत्सङ्गस्थः किमपि भजते चापलं पुष्पचापः ॥ १२ ॥
 यस्य भ्राष्ट्यद्वमरपटलश्यामकेलिद्वमाणा-
 मारामाणामविरलतया कोप्यसौ संनिवेशः ।
 यस्मिन्नामाः कुसुमधनुषं दृग्भरुन्मार्गभर्ग-
 कोधड्वालाकिसलयचये सुप्रमुत्थापयन्ति ॥ १३ ॥
 अङ्गाङ्गाङ्गापतितरलिताद्याः शिला विप्रकीर्णा:
 प्राह्यैतासां स्फटिकशिखरी वेञ्चि पर्युत्सुकोपि ।
 आस्ते गौरीपतिवृप्तखुरक्षोदचिन्दान्यपश्य-
 न्यद्रेहानां कलहविमुखः स्फटिकेष्वङ्ग्नेषु ॥ १४ ॥
 यक्षप्रस्ता धनपतिपुरी निष्कलङ्गा न लङ्गा
 सातङ्गेत्र त्रिदशनगरी मेरुपृष्ठेधिरूढा ।
 इत्यप्राप्यप्रतिभट्टतया नूनमुच्चैः सगर्वं
 यत्प्रद्युम्नक्षितिधरनिभादुन्तमाङ्गं विभार्ते ॥ १५ ॥
 कावृं येभ्यः प्रकृतेमुभर्गं निर्गतं कुङ्गमं च
 च्छायोत्कर्षाद्वयति जगतां वद्धुमं दुलभं च ।
 यस्मिन्नन्तःस्थितवति जगत्सारभूते प्रयाताः
 काश्मीरास्ते नियतमुरगाधीशरक्षास्पदत्वम् ॥ १६ ॥
 लीलावलगत्सरसमसृणभूविलासानि यासां
 कन्दर्पस्त्री यदि युगशतैः शिक्षते वीक्षितानि ।
 रामाः श्यामा रमणरुचयस्ताः कियत्यो न यस्मि-

XVIII. 14. यस्तासी Ms.—XVIII. 15. निकलंका Ms.—XVIII. 16.
°मुभर्गं Ms.—XVIII. 17. Ms. has twice.

नहर्षोत्ताला: सरणिषु रणकाञ्चयः संचरन्ति ॥ १७ ॥
 देवोदानेष्वपि तिलकतां पुण्ययोगादवासै-
 विस्मर्यन्ते न खलु निखिलाश्चर्यसारा यदीयाः ।
 श्रीखण्डाम्भः स्नापितमुरलप्रेयसीगण्डपाण्डु-
 द्राक्षाखण्डस्तत्र कितलतामण्डपास्ते वनान्ताः ॥ १८ ॥
 अस्त्यन्योन्यग्रथितलहरीदोर्लेताबन्धबन्धु-
 मध्ये यस्य क्षपितकलुषः संगमः पुण्यनद्योः ।
 यस्योत्सङ्गे हलधरकृतास्ते जयन्त्यग्रहारा
 ये धर्मस्य क्षतकलिभयाः शैलदुर्गोभवन्ति ॥ १९ ॥
 यस्मिन्किंचिन्न तदुपवनं यत्र नो केलिवापि
 नैषा वापि न विषमधनुष्कार्मणं यत्र रामाः ।
 नासौ रामा मनसिनकथाघातभग्ना युवानः
 कामं यस्यां न निविडतरप्रेमवन्धे पतन्ति ॥ २० ॥
 यद्भूषायां विहितवपुषस्तस्य विश्वैकबन्धोः
 स्फूर्तेः कीर्तिः परमनुपमा सापि विद्यामठस्य ।
 यस्मन्नद्विकृतकलकला मेखलाः कामिनीनां
 पृष्ठे लग्नं कुसुमधनुषरुद्यक्षमध्याक्षिपन्ति ॥ २१ ॥
 वैतस्तानां स खलु पयसां संगमो यत्र चर्या-
 मर्यादायाः कृतयुग्मुवः पात्रभूतोद्भुतश्चीः ।
 दोलालीलातरलगतिषु प्रेह्मिन्ता यत्तरंगै-
 रुतसङ्गेषु विदशसुट्टशां देहभाजः पतन्ति ॥ २२ ॥
 तत्पर्यन्तस्थितगुणनिकामण्डपं यत्र धत्ते

धाम ध्योमाङ्गणतिलकतां क्षेमगौरीभृत्य ।
 रामा रामानुकरणविधौ यत्र नाटयप्रयागे
 योगस्थानामपि सुपुलकं गात्रमासूत्रयन्ति ॥ २३ ॥
 संग्रामार्दीपरिवृद्धमठप्रान्तसीमन्तितोसौ
 यस्मिन्नक्षणोर्धितरति सुधां चन्द्रसीमाप्रदेशः ।
 यत्रानन्तक्षितिपतिकृतास्ते वितस्तोपकण्ठे
 याताः कान्त्या हरध्यलया हारतामग्रदाराः ॥ २४ ॥
 गर्जदातायनविततयः शाखगोष्ठीविरिष्टे-
 स्ताः काष्ठीलद्विजवसतयो यत्र नेत्रोत्सवाय ।
 यासु त्रासं विदधति कलेदर्शनादेव विप्राः
 सायं प्रातः प्रहुतहुतभुग्धमधूम्भैः शिरोभिः ॥ २५ ॥
 यत्रानन्तक्षितिपगृहिणीशंकरागारपाश्वे
 तनुङ्गिंस्त्रा त्रिभुवनमनोरज्जनं गञ्जयाम ।
 श्रुत्वाश्रुत्वा रुतमविरतं यत्र पारापतानां
 दक्षाः कण्ठध्वनिषु शनकैः पौरकन्या भवन्ति ॥ २६ ॥
 यत्क्षेत्रेषु स्थितिमरचयद्वल्कलं यत्सिपेवे
 जाने जैत्रं किमपि तपसस्तस्य माहात्म्यमेतत् ।
 तत्रत्यस्य प्रथमवयसः खोननस्याङ्गकानां
 यत्काश्मीरं कनकमुहृदामन्तरङ्गत्वमेति ॥ २७ ॥
 गेहं यत्र प्रवरगिरिजावल्लभस्याङ्गुतं त-
 त्केषामाशां सुरपतिपुरारोपणे नातनोति ।
 यद्यातस्य प्रवरनृपतेद्वां शरीरेण साधं
 स्वर्गद्वारप्रतिममुपरि चिछद्वमद्यापि धत्ते ॥ २८ ॥

दृश्या यस्मिन्नभिनयकलाकौशलं नाटकेषु
 स्मेराक्षीणां मसृणकरणासङ्गदत्ताङ्गुहारम् ।
 रथमा स्तम्भं भजति लभते चित्रलेखा न रेखां
 नूनं नाटये भवति च चिरं नोर्वशी गर्वशीला ॥ २९ ॥
 यस्मिन्नुर्वीपतिगृहततेस्तुङ्गिमा वर्ण्यते किं
 तस्याश्च अच्चतुरवनिताभूषितानेकभूमे: ।
 जाने यस्यां कुसुमधनुषः स्वर्गरामामनांसि
 क्रीडावातायनकृतपदस्येव लक्षीभवन्ति ॥ ३० ॥
 यत्र खीणां मसृणयुसृणालेपनोष्णा कुचश्री-
 स्ताः कस्तूरीपरिमलमुचः पट्टिका राङ्गवाणाम् ।
 नौदृष्टस्थाः शिशिरसमये ते वितस्ताजलान्तः
 स्नानावासाः प्रचुरमपि च स्वर्गसौख्यं दिशन्ति ॥ ३१ ॥
 घट्टान्यस्तैस्तुहिनशकलैर्दन्तुरा वारिकुम्भाः
 काश्मीरीणां सरसकदलीकोमला गावरेखाः ।
 भीष्मग्रीष्मक्रमविरतये सर्वसाधारणत्वं
 यस्मिन्नायान्त्यपि हिमशिलाशीतलानि स्थलानि ॥ ३२ ॥
 सत्यन्यागप्रमुखनिखिलोत्कर्षसंपत्तिसीमा
 तस्मिन्नासीदवनिवनितावल्लभोनन्तदेवः ।
 वैरिस्तम्बवेरमघनघटागर्जितानामगम्ये
 चक्रे धारापयसि यदसेः कीर्तिहंसीनिवासम् ॥ ३३ ॥
 हत्वा शोकं शकपरिवृढप्रौढसीमन्तिनीनां
 येन क्रीडाविदलितदर्दीर्घदर्पः कृपाणः ।
 अस्पृश्यानामिथ परिचयाद्विभता दोषशङ्कां

धौतः क्षोणीवलयनयिना जन्मुकन्याजलेषु ॥ ३४ ॥
 कर्तुं कोर्था तिलकमलकागोपुराणां गतेन
 क्रोञ्चस्याङ्गे भृगुपतिशरच्छिद्रमद्रेष्ठिलोक्य ।
 येन क्रीडालयशब्दलिताः पीयरे वाहुदण्डे
 चण्डध्याने धनुषि च रूपा सूक्ष्मिता दृष्टिपाताः ॥ ३५ ॥
 सिद्धैरध्यासिततटभुवः स्नातसप्तर्षिहस्त-
 न्यस्तभाष्यत्तिलकितसोतसो मानसस्य ।
 यत्कान्ताभिः शिरसि विधृताः सारसौभाग्यलोभा-
 त्कैलासस्थनिनयनवधूक्षालिताङ्गास्तरंगाः ॥ ३६ ॥
 यः संतोषं चरितविषये पूर्वपुंसां न भेजे
 सारग्राही रघुपतिकथामस्तरादेकवीरः ।
 घुकः क्रीडाङ्गृहरगिरेस्ते हि रोहत्कलङ्गा
 लङ्गाभर्तुर्भुजतस्यनच्छेदनं नार्धचन्द्रैः ॥ ३७ ॥
 चम्पासीम्नि क्षितिपतिकथाधाम्नि दार्ढाभिसारे
 त्रैगतीषु क्षितिपु भवने भर्तुलक्षोणिभर्तुः ।
 क्रीडाशैलीकृतहिमगिरेहासभीतेव यस्य
 भ्राष्यत्याङ्गा सुकृतवसतेभूप्रतापोदयानाम् ॥ ३८ ॥
 कृत्वा मध्ये मठमनुपमोनुङ्गुर्गानुकारं
 वैतस्त्येन ग्रथितपरिखारेखमम्भोभरेण ।
 लग्नाः शृङ्गैर्नभसि विनयक्षेत्रभट्टाग्रहाराः
 प्राकारत्वं कलिभयभिदे येन धर्मस्य नीताः ॥ ३९ ॥
 देवी तस्य प्रचुरयशसश्चन्द्रिकेवेन्दुजाता
 याता ख्यातिं जगति सुभट्टेयादिभार्या बभूत ।

मन्ये यस्याः स्थितिमनुपमां सापि कुण्ठानुकर्तुं
 वैकुण्ठोऽस्यलजलधरोत्सङ्गः सौहामिनी श्रीः ॥ ४० ॥

तस्यास्त्यागव्रतविलसिते कः परिच्छेदमुद्रा-
 माविष्कर्तुं प्रभवति दयाक्षान्तिदाक्षिण्यसीम्नः ।

लक्ष्मीं यस्याः क्षितितलगतां पाददासीमकार्षी-
 द्वर्तुः क्षोणीपतिशतशिखारत्नशाणः कृपाणः ॥ ४१ ॥

नो कायस्थैः कुटिललिपिभिर्नो विटैश्चाटुदक्षै-
 न प्रत्यक्षस्तवनपटुभिर्लुणिता गायनैश्च ।

देवागारद्विजगुरुगृहाणयेष यत्संगृहीता
 याता लक्ष्मीर्मिन्जचपलतादोषशुद्धयर्थिनीष ॥ ४२ ॥

श्रीकाश्मीरक्षितिभुजिं गते वश्यतां यदुणाना-
 महुच्चिन्ताळमपरिचयं कानि नान्तःपुराणि ।

स्वच्छा कीर्तिर्नभसि विसिनीपत्रमित्रे लुलोठ
 क्षयोतद्वारासलिलमकरोद्वामलक्ष्मीः कृपाणम् ॥ ४३ ॥

कीर्तिउद्योत्स्नासनपितभुवनश्रीरधिष्ठानमन्ये
 शोभाउयेष्ठं मठमकुरुत स्वीयनामाङ्कितं सा ।

यस्मिन्विद्यारसिकमनसामास्पदे देशिकानां
 का नामाङ्कोवंजति न सुधावर्तितां नर्तितश्रीः ॥ ४४ ॥

माण्डागाराण्यकृत विदुषां सा स्वयं भोगभाङ्गि
 स्वातन्त्र्येण ग्रहणमधेन्नर्बाह्णानामवादीत् ।

यामस्तम्बवेरमसहचरस्फूर्नदाशागञ्च-
 क्षोणीकोशप्रणयिनि यशस्येष रक्षामकार्षीत् ॥ ४५ ॥

चक्रे धाम त्रिभुयनगुरोः सा वितस्तासमीपं
 कामारातेः शिखरनिकरक्षुण्णनक्षत्रमार्गम् ।
 कूनत्काञ्चीनियहपिहितद्याध्यनिर्नर्तकीनां
 यस्योपान्ते भवति न भवक्रोधपात्रं मनोभूः ॥ ४६ ॥
 यस्या भाता क्षितिपतिरिति क्षात्रतेजोनिधानं
 भोजक्षमाभृत्सदृशमहिमा लोहराखण्डलोभूत् ।
 शङ्के लक्ष्म्याः शिरसि चरणं न्यस्य वक्षःस्थितायाः
 प्राप्ता लीलातिलकतुलनां यन्मुखे सूक्ष्मदेवी ॥ ४७ ॥
 यस्य प्राप्ताङ्गुतपरिणतेः कर्कशे तर्कमागें
 ल्यागः कासां विचरति गिरां गोचरे कान्तकीर्तिः ।
 येन न्यस्ता दलितविषयां कोविदानां गृहेषु
 श्रीनीवापि स्वपिति ललनाभूपणानां निनादैः ॥ ४८ ॥
 गण्डाभोगोऽमरविलुठद्वाष्पधाराशतेन
 व्यातन्वानः कुचयुगतटीः पङ्किलाः सुन्दरीणाम् ।
 पस्य क्रीडाकषलमकरोद्राजपुर्याः प्रतापं
 वाहुर्वाहुस्थलकमलिनीराजहंसाम्बुवाहः ॥ ४९ ॥
 श्रोणीवन्ये कुयलयदृशां द्रागवज्ञारसझैः
 पार्श्वदंदेष्यतनुत सभामण्डनं पण्डितालीम् ।
 रत्नच्छायाच्छुरणसुभगस्वर्णपञ्चायमानी
 मानी मेने श्रवसि च कथां वैष्णवीं भूषणं यः ॥ ५० ॥
 पुण्यैरराघवकरिकरोच्छण्डदोर्दण्डशाली
 देव्यां तस्यां कलशनृपतिस्तस्य जातस्तनूजः ।

संख्योत्सङ्गादपसृतवतां भूभुजां वल्लभा श्रीः
 खड्डे यस्य द्विपमदमधीपङ्गलिम्बे लुलोठ ॥ ५१ ॥
 दर्पाध्मातप्रतिभटनृपव्रातसेनाशिरांसि
 त्यक्त्वा सान्द्रोल्लसदसिलताशैवलश्यामलानि ।
 हेमाम्बोनप्रतिमवदनालोकनादेव यस्य
 प्राप्ना लक्ष्मीश्वरणनिकटं कीर्तिहसावतंसा ॥ ५२ ॥
 दिग्यात्रासु स्फटिकविशदच्छायमच्छोदमेत्य
 खाम्यन्निन्द्रायुधखुरपुटोङ्गिकासु स्थनीषु ।
 कादम्बर्याः परिजनमसौ मर्त्यलोकैकघन्द्र-
 श्वन्द्रपीडस्तुतिषु विधे संकुचद्वाग्निलासम् ॥ ५३ ॥
 येनोदीच्यां दिशि गतवता वनिदतोसौ गिरीन्द्र-
 श्वच्चच्छण्डीपतिवृष्टखुरक्षोदलेखावतंसः ।
 शङ्के लङ्गापतिकरतलोक्षेपलोलस्य यस्य
 व्रस्ताः केचित्तलभुवि गणा नाधुनायुच्छुसन्ति ॥ ५४ ॥
 धृत्वा काश्चित्कनककपिशाः कौतुकाद्यक्षकन्याः
 प्रत्यगच्छन्धनपतिपुरादुक्तरं मानसं यः ।
 दत्ताश्लेषं हरमुकुटतः स्वस्तया नाकनद्या
 हेमाब्जानामकृत वसतिं मानसादाहृतानाम् ॥ ५५ ॥
 यस्योदारां परिकलयतः शखशाखप्रतिष्ठां
 द्वे प्रेयस्यौ जगति विदिते श्रीश्व वाग्देवता च ।
 एका भेजे भुजमभिनवाम्बोदनीलातपत्रा
 श्वेतच्छत्रायितसितयशश्वन्द्रिकान्या मुखेन्दुम् ॥ ५६ ॥
 अश्वैः कृत्वा पवनगतिभिर्लङ्घनं घालुकाध्य-

यः स्त्रीराज्यं व्यजयत जयापीडतुल्यप्रभावः ।
 तत्र श्लाघामसहत पुनर्नैकयोरः स यस्मा-
 त्सद्रीडोभूदपि रघुपतौ ताडके ताडकायाः ॥ ५७ ॥
 यत्खङ्गस्य स्मरणयशातः कालजिह्वासनामे-
 खासोङ्गासनुटितमदनोन्मादमुद्रा नरेन्द्राः ।
 हर्षं वर्णजलदपटले कुन्तलेष्वङ्गनानां
 क्षोणिलेखास्वापि च मुमुक्षुः शाद्वलश्यामलासु ॥ ५८ ॥
 दृष्टा देवाः कुचपरिसरे हर्षदेवस्य मातु-
 सुष्टुः सेवानतधनपतिप्राभृतैकावर्लीयः ।
 कर्तुं वाञ्छन्नखिलभुवनाश्चर्यमस्योपकारं
 प्रत्यानीते रघुपतिशरैः पुष्पके खेदमाप ॥ ५९ ॥
 खङ्गे कुण्ठीभवति शिरसां छेदतः खेदमागा-
 यः शाणार्थी हरशिखरिणा प्रागृहीतोजिज्ञतेन ।
 यः पौलस्य तमपि नितयान्सोपि यस्योपमायां
 शङ्के लोकोच्चरुणनिधेर्मुद्दितो रामभद्रः ॥ ६० ॥
 मन्थक्षोणीधरविदलिताम्पोधितीव्रकुर्वेष
 क्षमाभृन्मूलान्यपि दलयति व्यायतैर्या तरंगैः ।
 सेनाघकक्षपितसलिलां तां घकार स्थलं यः
 श्रीकाश्मीरक्षितिकुमुदिनीचन्द्रमाश्चन्द्रभागम् ॥ ६१ ॥
 धत्ते यस्यास्तपनदुहितः शपकल्लोललिलां
 नीलच्छाया तुरगपटली भास्करस्याधुनापि ।
 तां कालिन्दों सकलनयिनो यस्य सेनासमूहः
 पृथ्वीलीलालुलितकबरीमेचकामाचचाम ॥ ६२ ॥

उर्वामुर्वीधरसहस्रैः पूर्यन्यो यशोभि-
 स्तान्निःशेषक्षितिपरिजयी कौरवं क्षेत्रमागात् ।
 यत्र क्षवक्षतजपटले पार्थवाणाभिघातैः
 कर्णभ्रष्टं कुरुपतियशोदन्तपत्तं ममडन ॥ ६३ ॥
 यस्य प्रेयान्प्रथमतनयः कं न चक्रे सहर्षं
 श्रीहर्षादप्यधिककावितोत्कर्षवान्हर्षदेवः ।
 तीक्ष्णः स्वस्मिन्कनकवलये येन चक्रे रणेषु
 क्षमाभृत्त्वामणिकषणतः कुण्ठधारः कृपाणः ॥ ६४ ॥
 यस्यापूर्वा पदपरिणतिः कापि चर्याविचारे
 वाक्चातुर्ये प्रसरति गतिर्वादिनां मौनमुद्रा ।
 प्रख्यातं तत्त्विनगति पुनः सर्वभाषाकवित्वं
 यस्यास्वादे भवति सिकताकर्कशा शर्करापि ॥ ६५ ॥
 येनोत्कण्ठा व्यसनगुरुणा दचपातास्तरुण्यः
 स्वस्मिन्मूर्छाक्लिमपरवशा वाण्यपङ्के लुठन्ति ।
 तासां गण्डस्थलभुवि पुनः पाणिडमा वर्णयते किं
 यत्र स्पष्टीभवति शपथैः श्रोत्रयोर्दन्तपत्तम् ॥ ६६ ॥
 दुर्गं प्राप्य क्षितिपतियशोधाम यस्यानुजोसौ
 कस्याकार्पीञ्च खलु पुलकोत्कर्षमुत्कर्षदेवः ।
 येनारोप्य स्थभुजशिखरे निर्मिता दूरमुर्वा
 इतेच्छक्षोणीपतिहरिखुरक्षोदमुद्रादरिद्रा ॥ ६७ ॥
 नाम्नापरो विनयमद्व इति प्रतापी
 भूपस्य तस्य तनयो नयनाभिरामः ।
 पुष्पोपहारवति नूतनदन्तकान्त्या

याग्देवता व्यधित यस्य मुखे प्रयेशम् ॥ ६८ ॥
 नित्याभ्यासात्परिणतलिपेः स्त्रुतुराश्चर्यलेखं
 तद्वावरणं वपुषि ललिते तस्य भूपालसूनोः ।
 यत्र स्फूर्जल्लटभललनालोकलोभैकपात्रे
 जागर्ति ज्यानिनदमुखरः संततं पृथ्यचापः ॥ ६९ ॥
 तस्मादस्ति प्रवरपुरतः सार्थगच्छूतिमात्रीं
 भूमीं त्यक्ता जयवनमिति स्थानमुत्तुङ्गचैत्यम् ।
 कुण्डं यस्मिन्नमलसलिलं तक्षकस्याहिभर्तुं-
 धर्मध्वंसोद्यतकलिशिरश्चेदचक्रत्वमेति ॥ ७० ॥
 यस्यास्ति खोनमुख इत्युपकण्ठसीम्नि
 ग्रामः समग्रगुणसंपदवासकीर्तिः ।
 आलानरूपबहुयूपवति प्रविष्टं
 नो यत्र बन्धनमियेव कलिद्विपेन ॥ ७१ ॥
 ब्रूमस्तस्य प्रथमयस्तेरद्गुतानां कथानां
 किं श्रीकण्ठश्चशुरशिखरिकोडलीलालाङ्गः ।
 एको भागः प्रकृतिसुभगं कुङ्कुमं यस्य सूते
 द्राक्षामन्यः सरससरयूपुण्डकच्छेदपाण्डुम् ॥ ७२ ॥
 कर्तुं कीर्तिप्रणयि कुशलाः कौशिकं गोत्रमुच्चै-
 स्तत्र ब्रह्मप्रवणमनसो ब्राह्मणाः केचिदासन् ।
 यान्काश्मीरक्षितितिलकतां मध्यदेशावतंसा-
 न्गोपादित्यक्षितिपतिरसौ पावनानानिनाय ॥ ७३ ॥
 कीर्ति येषां शतमखसखीमुत्सुकानामवासुं
 धूमस्तोमे मखपरिचिते पूर्यत्यन्तरिक्षम् ।

नो केषांचिद्वचनमशृणोन्नाकरोन्नाकचिन्तां
 शक्रश्चित्रापित इव परं छाययाभूद्विद्वः ॥ ७४ ॥
 तेषां जगत्त्वपवित्रचरित्रभानां
 धत्तेस्म मुक्तिकलशः कुलशेखरत्वम् ।
 यस्याग्निहोत्रपरिशीलनजेन जाता
 स्वेदाभ्यसेव कलिकालकलङ्घशान्तिः ॥ ७५ ॥
 शङ्के पङ्केऽरुहवसतिना स्थापिता शान्तिहेतो-
 रन्योन्येष्याकलहचतुरा याश्रुतुष्वाननेषु ।
 एकत्रैव स्वमुखकमले लीलया वल्लभानां
 चक्रे तासामपि चतसृणां यः श्रुतीनां निवासम् ॥ ७६ ॥
 दाता पराक्रमधनः श्रुतपारदृश्वा
 नाम्नास्य राजकलशस्तनयो बभूव ।
 प्रालेयभूधरगुहास्तिमिरच्छलेन
 यस्याधुनापि मखधूममिवोद्भमन्ति ॥ ७७ ॥
 द्राक्षापूर्णान्यखिलजनतामोगहेतोर्वनानि
 व्याख्यास्थानान्यमलसलिला यस्य कूपाः प्रपाश्व ।
 स्थानेस्थाने सुकृतवसतेर्मण्डलाग्रावतंसा
 धर्मस्याविष्कृतकलिभयस्याङ्गरक्षा बभूवः ॥ ७८ ॥
 क्षमासारः सारस्तरसनिधानं श्रुतिनिधिः
 समुत्पन्नस्तस्माद्मलयशसो ज्येष्ठकलशः ।
 महाभाष्यव्याख्यामखिलजनवन्द्यां विदधतः
 सदा यस्य च्छात्रैस्तिलकितमभूत्प्राङ्गणमपि ॥ ७९ ॥

इष्टापूर्तप्वतिथिविषये सान्त्वने सेवकाना-
 मन्येष्वन्येष्वपि च गदनं किं नु तस्योचितेषु ।
 दृष्टादृष्टोपकरणगणप्रापणे यः प्रवीणां
 नागादेवीमलभत शुभस्तोमपात्रं कलत्रम् ॥ ८० ॥
 अङ्गैस्त्वङ्गत्कनकसचिभिः कार्मणं लोचनानां
 सूरस्तस्मादजनि जगतां शेखरो विलहणाख्यः ।
 सान्द्रद्वेषदध्वनिभिरनभिव्यक्तमञ्जीरनादा
 मौञ्जीवन्धात्मभृति वदने यस्य यागदेवतासीत् ॥ ८१ ॥
 साङ्गो वेदः फणिपतिदृशा शब्दशास्त्रे विचारः
 प्राणा यस्य श्रवणसुभगा सा च साहित्यविद्या ।
 को वा शक्तः परिगणयितुं श्रूयतां तत्त्वमेत-
 त्प्रज्ञादर्शे किमिव विमले नास्य संक्रान्तमासीत् ॥ ८२ ॥
 चक्रं यस्याक्रियत वदनप्रेक्षिं विद्यावधूनां
 श्रीवाग्देव्याश्वरणरजसा कार्मणत्वं गतेन ।
 याताः सार्धं दिशिदिशं पुनर्बन्धुराः सर्गबन्धाः
 कीर्तेः पारिष्ठ्रविदलने सौविदष्टा वभूवः ॥ ८३ ॥
 विद्वत्तायाः स खलु शिखरं प्राप यस्येष्टरामो
 उयेष्टो भ्राता क्षितिपतिशतास्थानलीलावतंसः ।
 षह्वा काव्यामृतरसभरास्वादशक्त्यर्दीये
 दृष्टा देवी सुकविजननो सा प्रपापालिकेव ॥ ८४ ॥
 यस्यानन्दः समजनि यशोभाजनस्यानुजोसौ
 स्पर्धावन्योद्गुरकविमदच्छेदलीलाकुठारः ।
 प्रस्थे दौःस्थयं हिमशिखरिणः प्राप्य काठिन्ययोगा-
 जनाने निझाकिसलयसखी शारदा यस्य जाता ॥ ८५ ॥

काश्मीरेभ्यः सकलममलं शास्त्रतत्त्वं गृहीत्वा
 प्रालेयाद्वेरपि गुणमसौ निश्चितं स्वीचकार ।
 देशोदेशो कथमपरथा वादिनामाननानि
 कुद्धश्वके तुहिनपटलपुष्टपद्मोपमानि ॥ ८६ ॥
 दोलालोलहृनजघनया राधया यत्र भग्नाः
 कृष्णक्रीडाङ्गनविटपिनो नाधुनाप्युच्छ्वसन्ति ।
 जलपक्रीडामथितमथुरासूरिचक्रेण केचि-
 त्तस्मिन्वृन्दावनपरिसरे वासरा येन नीताः ॥ ८७ ॥
 निःसामान्यश्रुतगुणकथादत्तवादिज्वराणां
 छात्रौवानां दिशिदिशि हठात्तन्वतां यद्यशांसि ।
 आसीदाशागजमदजलास्वादमत्तद्विरेफ-
 श्रेणीगीतध्वनिकलकलः केवलं सोन्तरायः ॥ ८८ ॥
 ग्रामो नासौ न स जनपदः सास्ति नो राजधानी
 तन्वारण्यं न तदुपवनं सा न सारस्वती भूः ।
 विद्वान्मूर्खः परिणतवया बालकः स्त्री पुमान्वा
 यत्रोन्मीलत्पुलकमाखिला नास्य काव्यं पठन्ति ॥ ८९ ॥
 यस्योन्नुद्दैर्मणिमयगृहैर्लियोज्ञारिता श्री-
 वर्योमोज्ञसा त्रिदशपुरतः प्राप्तसोपानलीलैः ।
 द्वारे गङ्गां कृतकलकलां तर्जयित्वा प्रविष्टा
 कीर्तिर्यस्य स्ववशमकरोत्तपुरं कान्यकुञ्जम् ॥ ९० ॥
 धर्मस्येव व्युपरतकलेर्यत्र गीर्वाणसिन्धु-
 स्रोतःकोशे विशति यमुनावेणिभङ्ग्या कृपाणः ।
 तस्मिन्वारान्कति न कृतिना तीर्थनाथे प्रयागे

दत्ता विश्वाङ्गुणगणोपार्जिता येन लक्ष्मीः ॥ ९१ ॥

मन्ये भ्राम्यत्कलियुगभयादागतस्योपकर्णे

धर्मस्याव्यथ्रमविरमणं शीकैर्या करोति ।

वाणारस्यां पुरि परिहृतो येन तस्यां दुसिन्धौ

स्नात्वा दैवोपनतकुनृपालोकनोत्थः कलङ्कः ॥ ९२ ॥

कालः कालञ्जरगिरिपतेर्यः प्रयाणे धरित्रीं

तुक्खाराणां खुरपुटरवैः क्षमापशून्यां चकार ।

श्रीडाहालक्षितिपरिवृढः सोपि यं प्राप्य वृत्तं

कर्णः कणीमृतरसभरास्वादमन्तस्ततान ॥ ९३ ॥

यस्यातृप्तः स्फटिकागिरिणा तं विनिक्षिप्य वामे

प्रालेयाद्रेः क्षणमभिमुखो दक्षिणः पाणिरासीत् ।

तं पौलस्यं विदलितवतः सूक्ष्मनिःस्यन्दशीतां

सीताभर्तुर्वर्चयदसौ राजधानीमयोध्याम् ॥ ९४ ॥

नौत्वा गङ्गाधरमधरतां डाहलाधीशधान्नि

क्रीडाक्रान्तप्रतिभटकवे: पूर्वदिक्कोटरेषु ।

निर्जित्यैरावतमदजलभ्रान्तभृग्नालिनादा-

न्सुत्राम्णोपि श्रवसि लुठितं यस्य शङ्के कथामिः ॥ ९५ ॥

भोजः क्षमाभृत्स खलु न खलैस्तस्य साम्यं नरेन्द्रै-

स्तत्प्रत्यक्षं किमिति भवता नागतं हा हतास्मि ।

यस्य द्वारोहुमरशिखरक्रोडपारावतानां

नादव्याजादिति सकरुणं व्याजहारेष धारा ॥ ९६ ॥

कक्षावन्धं विदधति न ये सर्वदैवाविशुद्धा-

स्तद्वाषन्ते किमपि भनते यज्ञुगुप्तासपदत्वम् ।

तेषां मार्गे परिचयवशादर्जितं गुर्जराणां
 यः संतापं शिथिलमकरोत्सोमनाथं विलोक्य ॥ ९७ ॥
 तामध्येष क्षितिपतिशतालोकनौत्सुक्ययोगा-
 दाचक्राम क्रमुकविटपिश्यामलामधिवेलाम् ।
 यत्र स्वेच्छाप्रसरमधुनाप्यम्बुराशोर्मिनति
 क्षिप्ता तीक्ष्णप्रहरणमिषाद्गार्गवेणार्गलेव ॥ ९८ ॥
 खल्वाटत्वं शिरसि घटयन्नम्बुधेर्यश्वकासे
 लङ्घानाथापहृततनयापृष्ठलग्नेव धावी ।
 सीतावार्ताश्रवणचकितेवान्तिके राक्षसानां
 सेतोस्तस्माद्यदि परमगान्नास्य कीर्तिः परस्तात् ॥ ९९ ॥
 सामान्योर्वीपतिषु विमुखः शेखरोसौ बुधानां
 यातस्तस्यां कुकुभे शनकैः कौतुकी दक्षिणस्याम् ।
 यद्गोलाक्षीकुचतटभुवां ब्रूमहे किं गुरुत्वं
 यासां शिष्याद्विभुवनविजयी जृम्भते पञ्चबाणः ॥ १०० ॥
 नीलच्छत्रोन्मदगजघटापात्रमुक्तस्तचोला-
 ब्बालुक्येन्द्रादलभत कृती योत्र विद्यापतित्वम् ।
 अस्मिन्नासत्तिदनु निविडाश्लेषहेवाकलीला-
 वेल्लद्वाहुकणितवलया संततं राजलक्ष्मीः ॥ १०१ ॥
 दिङ्गानड्डैरपि सपुलकैः शुश्रुवे यस्य कीर्ति-
 निन्द्रामुद्राप्रणयिषु मदास्वादतः षट्टदेषु ।
 तेन प्रीत्या विरचितमिदं काव्यमव्याजकान्तं
 कण्ठिन्देर्जगति विदुयां कण्ठभूषात्वमेतु ॥ १०२ ॥

लब्धा लक्ष्मीर्दिशदिशि कृताः संपदः साधुभोग्याः
 प्राप्ना योग्यैः सह कलहतः कुत्र नोच्चैर्जयश्रीः ।
 गोष्ठीवन्धः सपदे मुजनैः सारनिष्कर्पदक्ष-
 प्रज्ञालब्धस्तुतिभिरचिरादस्तु काश्मीरकर्म ॥ १०३ ॥
 आरुक्षाम नृपप्रसादकणिकामद्राक्षम लक्ष्मीलवा-
 निंक्चिद्वाग्मयमध्यगीष्महि गुणैः कांश्चित्पराजेष्माहि ।
 इत्यज्ञानमयीमकार्म कियर्तीं नानर्थकन्थां मनः
 स्वाधीनीकृतशुद्धबोधमधुना वाञ्छत्यमर्त्यापगाम् ॥ १०४ ॥
 मन्दाकिन्याः पवनचटुलोत्तालवीचोटुकूले
 कूलोत्सङ्गे विरचितवतां योगनिद्राभियोगम् ।
 शेषाः केषामपि परिणतौ वासराः पुण्यभाजां
 शान्तस्वान्तस्थितगिरिसुतावल्लभानां प्रयान्ति ॥ १०५ ॥
 स्वेच्छापङ्कुरभाग्यमेघतडितः शक्या न रोदुं श्रियः
 प्राणानां सततं प्रयाणपठहश्चद्वा न विश्राम्यति ।
 त्राणं येत्र यशोमये वपुषि वः कुर्वन्ति काव्यामृतै-
 स्तानाराध्य गुरुनिवधत्त सुकर्वीन्निर्गर्वमुर्वीश्वराः ॥ १०६ ॥
 हे राजानस्यजत् सुकविप्रेमवन्धे विरोधं
 शुद्धा कीर्तिः स्फुरति भवतां नूनमेतत्प्रसादात् ।
 तुष्टैर्बद्धं तदलघु रघुस्वामिनः सच्चरित्रं
 कुद्दैर्नीतस्त्रिभुवनजयी हास्यमागं दशास्यः ॥ १०७ ॥
 यस्य स्वेच्छाशवरचरितालोकनत्रस्तयेव
 न्यस्तश्वृदाशशिकलिक्या क्वापि दूरे कुरङ्गः ।

XVIII. 105. चटुलोत्ताल Ms.—XVIII. 106. गुरुन् om. Ms.—
 XVIII. 107. प्रेमप्रबंधे; रुद्धैर्गर्वनिस्ति० Ms.

स व्युत्पत्तिं सुकविवचनेष्वादिकर्ता श्रुतीनां
देवः प्रेयानचलदुहितुनिश्चलां वः करोतु ॥ १०८ ॥

इति श्रीविक्रमाङ्कदेवचरिते महाकाव्ये त्रिभुवनमल्लदे-
वविद्यापतिकाश्मीरकभट्टश्रीबिल्हणविरचितेषादशः सर्गः ॥

इति श्रीत्रिभुवनमल्लदेवविद्यापतिकाश्मी-
रकभट्टश्रीबिल्हणस्य कृतिर्विक्रमाङ्काभिधानं
महाकाव्यं समाप्तम् ॥

CORRIGENDA AND ADDENDA.

P. 3 s'1. 21,	for सारदा०	read शारदा०.
P. 5 s'1. 52,	— °रच्यमणः	— रच्यमानः.
P. 5 s'1. 52, note add स्वःसुन्दरीविनिद०	MS.	
P. 7 s'1. 70,	for निविडत्व०	read निविडत्व०.
P. 9 s'1. 98,	for चक्रस्य	read भजेस्म.
P. 11 s'1. colophon for त्रिभुवनक्ल		read त्रिभुवनमळ०.
P. 16 s'1. 54,	for समं ततः:	read समन्ततः.

(Bhimâchârya).

P. 24 s'1. 39,	for छयेष्टे	read छयेष्टो.
P. 30 s'1. 27,	for आलका०	read अलका०.
P. 30 s'1. 29,	for चेङ्गि	read वेङ्गि.
P. 31 s'1. 31,	for वार्तेव	read वार्तेव.
P. 31 s'1. 35,	for °धारेताम्	read धीरेताम्.
P. 38 s'1. 118,	for कुपितो	read कुपितः.
P. 39 s'1. 5,	for कर्मलुब्ध०	read कर्म लुब्ध०.
P. 41 s'1. 25,	for °मर्पयद्धन	read मर्पयन्ध०.
P. 49 s'1. 26,	for चेङ्गि०	read वेङ्गि.
P. 51 s'1. 49,	for रवम०	read रजम०.
P. 55 s'1. 91,	for °मत्यसाध्यम्	read °मस्त्यसाध्यम्.

(Bhimâchârya).

P. 57 s'1. 17,	for रवन्ध्य०	read रवन्ध्य०.
P. 59 s'1. 37;	for पुष्टोकर०	read पुष्टोकर.
P. 60 s'1. 51,	for भूर्णमाना मू०	read पूर्णमानामू०.
	52, for उदञ्चयन्कि०	read उदञ्चयन्कि०.
P. 61 s'1. 63,	for जगत्रये	read जगत्रये.
P. 64 s'1. 77,	for विहरविभुर०	read विहरविभुर०.
P. 65 s'1. 15,	for °दूरूभ्या०	read °दूरूभ्या०.
P. 78 s'1. 40,	for °गुपायवद्विः	read गुपायवद्विः.

P. 87 s'l.	14,	for °भुजङ्ग°	read भुजंग.
	16,	for °खण्डतानान्	read °खण्डतानाम्.
P. 93 s'l.	89,	for °मृगेक्षणना॑	read °मृगेक्षणनाना॑.
P. 107 s'l.	32,	for °रेणकासु	read °रेणुकासु.
P. 113 s'l.	19,	for °रोपम्	read रोपम्.
P. 113 s'l.	23,	for °वसुन्धवरा०	read वसुंधरा०.
P. 120 s'l.	89,	for °वैदूर्य	read वैदूर्य०.
P. 120 s'l.	4,	for चेक्रि०	read वैक्रि०.
P. 139 s'l.	33,	for गिरिच्छलीषु	read गिरिस्थलीषु.
P. 143 s'l.	9,	for °प्रतिष्ठा०	read °प्रतिष्ठा०.
P. 146 s'l.	48,	for °दंशो	read °दंसे.
P. 148 s'l.	67,	for °माशुपला०	read माशु पला०.
P. 166 s'l.	101,	for न्नासत्ति०	read °न्नासीत०.

Introduction.

P. 26 line 9, for "reign" read "realm".

P. 46 , , 12 , , "by" , , "by".

Bombay Sanskrit Series.

EDITED UNDER THE SUPERINTENDENCE OF

G. BÜHLER, Ph. D., Educational Inspector, N. D.

AND

F. KIELHORN, Ph. D., Professor of Oriental Languages,
Deccan College.

Already published.

No. I. PANCHATANTRA IV. AND V.—Edited with Notes by
G. BÜHLER, Ph. D. Re. 1–2.

No. II. NĀGOJĪBHATTĀ'S PARIBHĀSHENDUS'EKHARA,—
Edited and explained by F. KIELHORN, Ph. D., Part I.,
the Sanskrit Text and Various Readings. Rs. 2–12.

No. III. PANCHATANTRA II. AND III.—Edited with Notes
by G. BÜHLER, Ph. D. Re. 1–10.

No. IV. PANCHATANTRA I.—Edited with Notes by F.
KIELHORN, Ph. D. *Second Edition.* Re. 1–4.

No. V. KĀLIDĀSA'S RAGHUVĀṂŚ'A, with the Commentary
of Mallinātha,—Edited with Notes by SHANKAR P.
PANDIT, M. A.; Part I., Cantos I.—VI. Rs. 2–4.

No. VI. KĀLIDĀSA'S MĀLAVIKĀGNIMITRA,—Edited with
Notes by SHANKAR P. PANDIT, M. A. Rs. 2–2.

No. VII. NĀGOJĪBHATTĀ'S PARIBHĀSHENDUS'EKHARA,
—Edited and explained by F. KIELHORN, Ph. D.; Part II.
Translation and Notes. Paribhāshās I.—XXXVII. Rs. 2–4.

No. VIII. KĀLIDĀSA'S RAGHUVĀṂŚ'A, with the Comment-

- ary of Mallinâtha,—Edited with Notes by SHANKAR P. PANDIT, M. A., Part II., Cantos VII.—XIII. Rs. 2—8.
- No. IX. NÂGOJÎBHATTA'S PARIBHÂSHENDUS'EKHARA,— Edited and explained by F. KIELHORN, Ph. D., Part II., Translation and Notes. Paribhâshâs XXXVIII.—LXIX. Re. 1—8.
- No. X. DANDIN'S DAS'AKUMÂRACHARITA,—Edited with critical and explanatory Notes by G. BUHLER, Ph. D., Part. I. Re. 1—8.
- No. XI. BHARTRIHARI'S NÎTIS'ATAKA AND VAIRÂGYA-S'ATAKA,—with extracts from two Sanskrit Commentaries,—Edited with Notes by KÂS'INÂTH T. TELANG, M.A. Re. 1—12.
- No. XII. NÂGOJÎBHATTA'S PARIBHÂSHENDUS'EKHARA,— Edited and explained by F. KIELHORN, Ph. D., Part II., Translation and Notes. Paribhâshâs LXX.—CXXII. Re. 1—4.
- No. XIII. KÂLIDÂSA'S RAGHUVAMÎS'A, with the Commentary of Mallinâtha,—Edited with Notes by SHANKAR P. PANDIT, M. A., Part III., Cantos XIV-XIX. Rs. 2.
- No. XIV. BILHAÑA'S VIKRAMÂNKADEVACHARITA.—By G. BUHLER, Ph. D. Re. 1—5.

In the Press.

MÂLATÎMÂDHAVA, with a Sanskrit Commentary,—Edited by R. G. BHANDARKAR, M. A.

KÂLIDÂSA'S VIKRAMORVASÎ by SHANKAR P. PANDIT, M.A.

In Preparation.

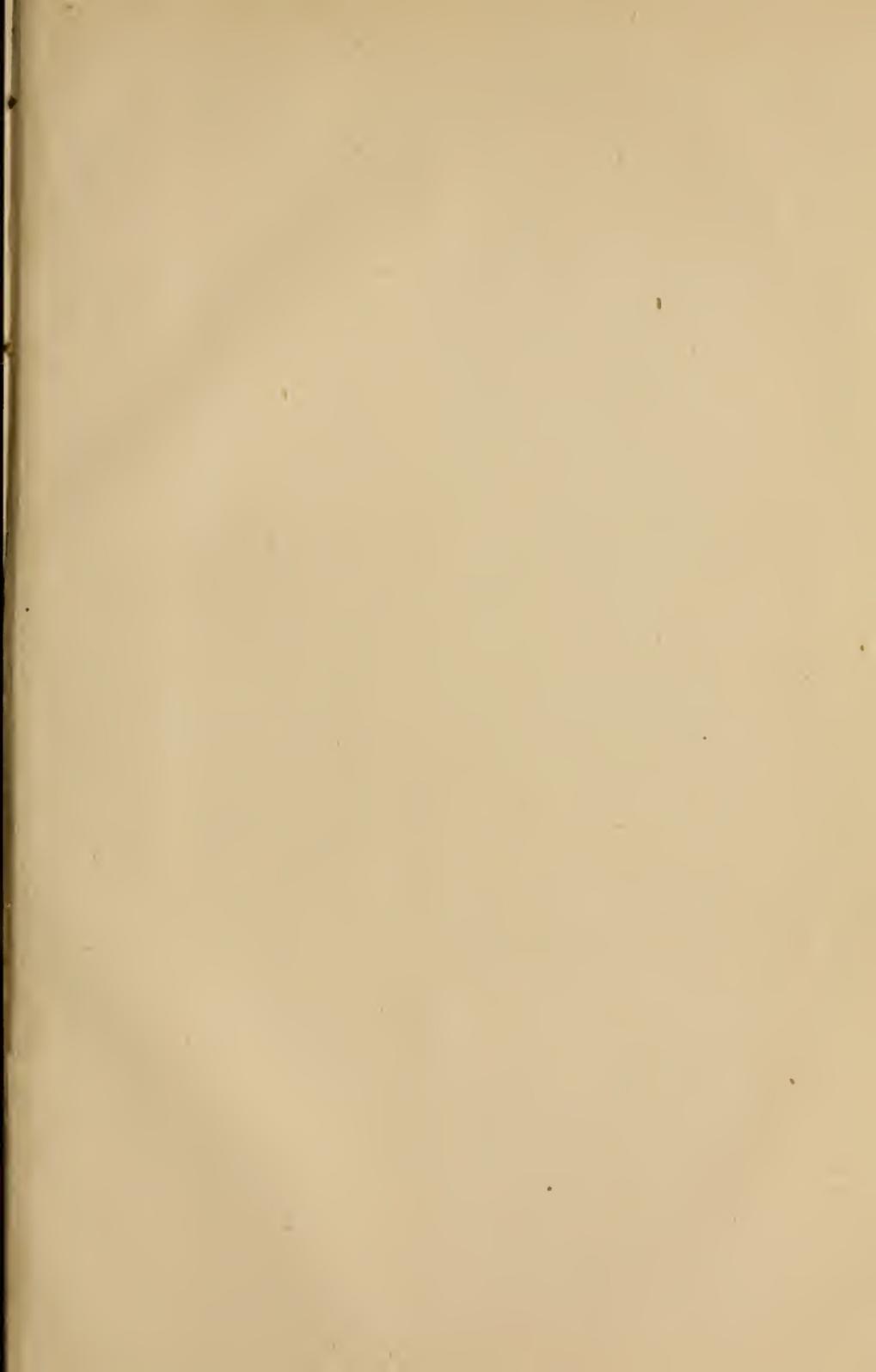
VIS'ÂKHADATTA'S MUDRÂRÂKSHASA, by KÂS'INÂTH T. TELANG, M. A.

BÂÑA'S CHANDÎS'ATAKA, by CHABILRÂM E. DIKSHIT.

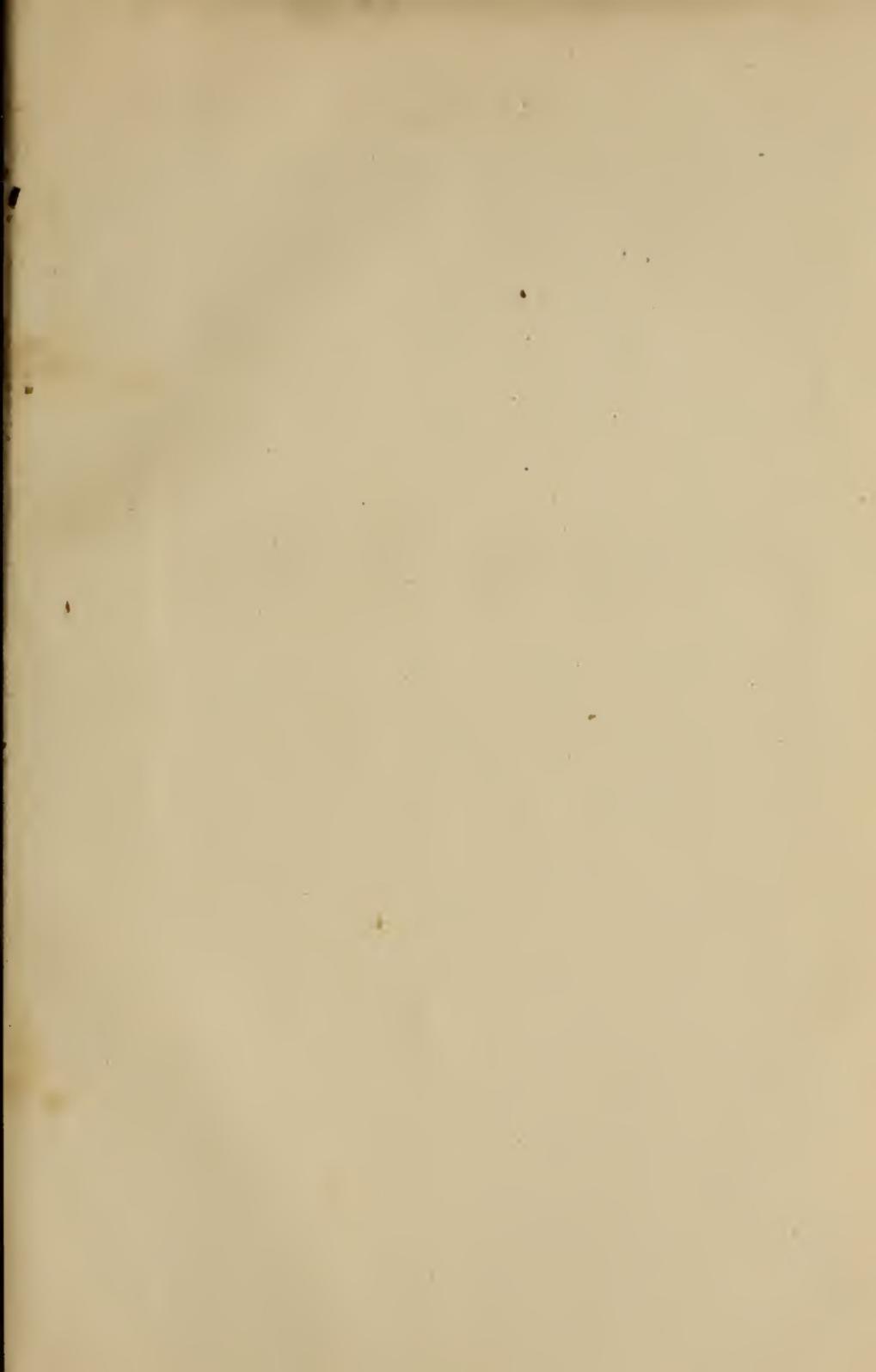
N.B.—Nos. II., VII., IX., XII., *i.e.* the whole of Paribhâshendus'ekhara in the four parts is sold at Rs. 7.

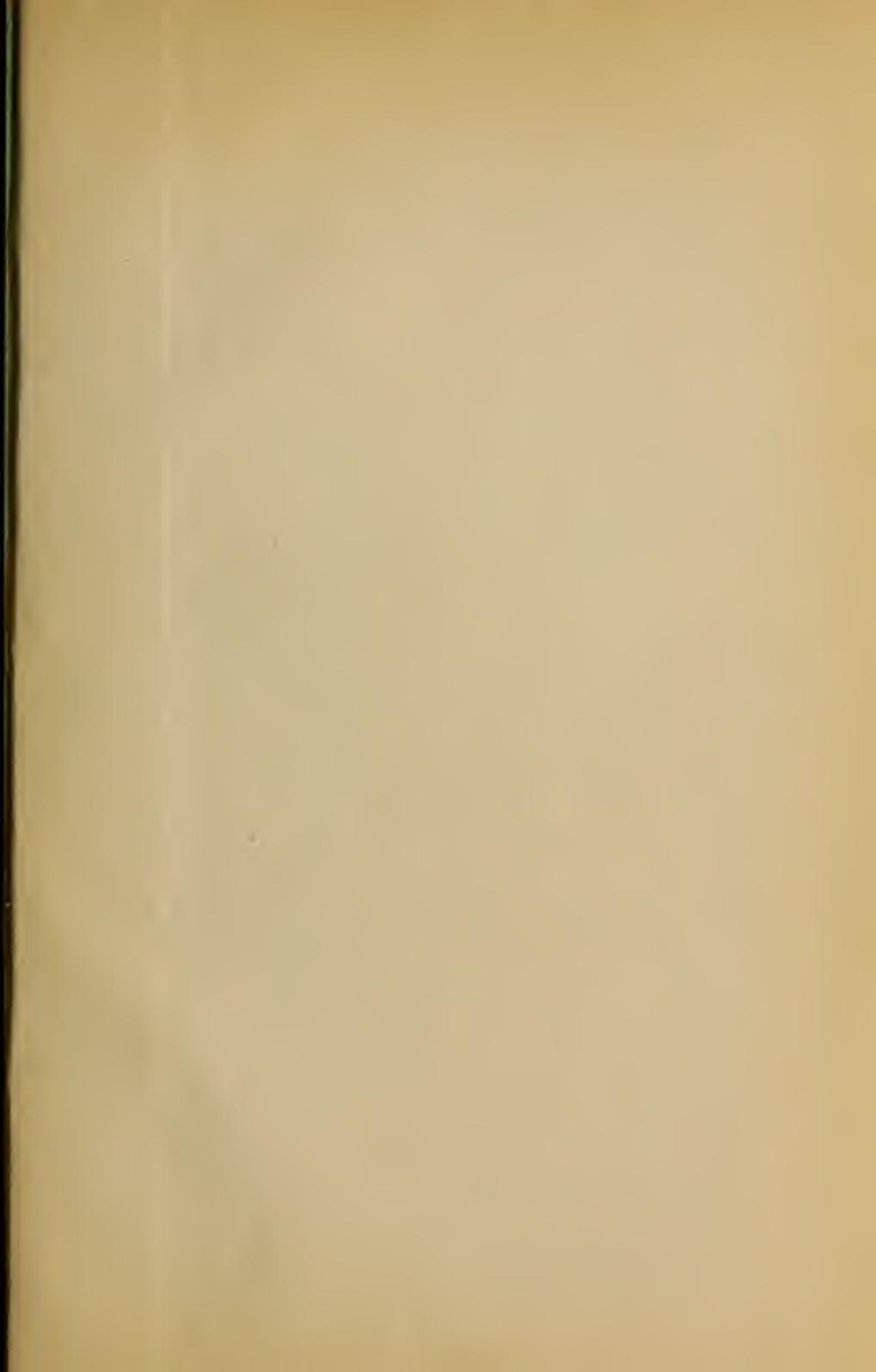
Applications for the above books to be addressed to the Curator of the Government Central Book Depôt, Bombay.

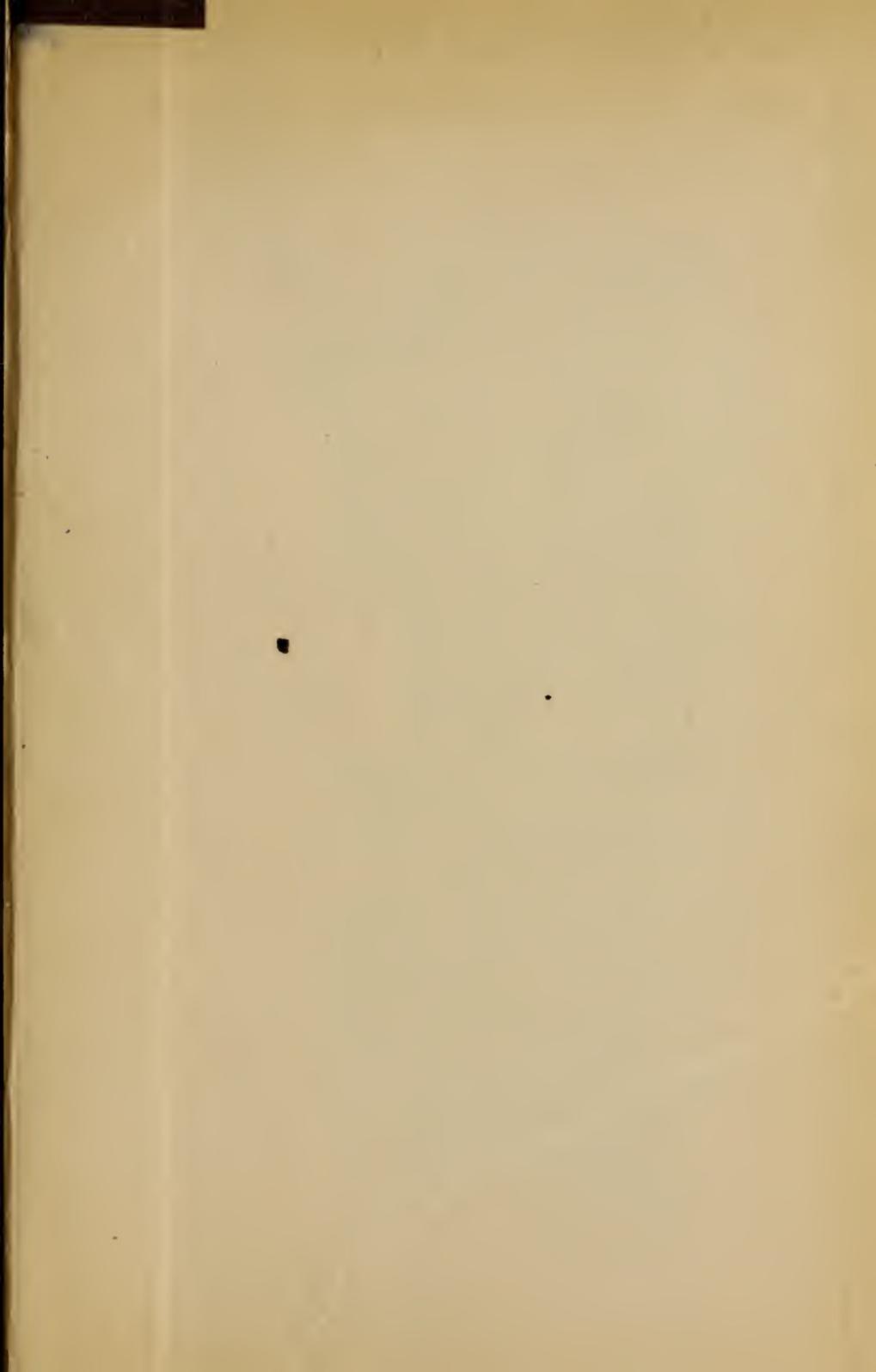
Remittances in postage stamps should be sufficient to cover discount at the rate of one anna per rupee.

LIBRARY OF CONGRESS

0 027 249 411 3